



BIBLIOTECA
DEL REAL MONASTERIO
DE HUERTA.
Núm. 221.

N^o 32
And 1^o
Vol 3.

SANCTI
PATRES VINDICATI

A VVLGARI SENTENTIA,
quæ illis in controuersia de Immaculata
VIRGINIS Conceptione
imputari solet,

VINDICE

F. FRANCISCO BIVARIO,
*Mantua-Carpetano, S. Theologiae Magistro,
Cisterciensi Monacho, ac in Rom. Curia pro
alma regulari Obseruantia Hispaniarum
Procuratore Generali.*

PRODIT NVNC PRIMVM.



LVGDVNI,

Sumptibus Iacobi Cardon & Petri Cauellat.

M. DC. XXIV.

CVM PRIVILEGIO REGIS

347 E T I
PATRES VINDICATI

A VILGARI & MENTITA

que hinc in conspectu de iudicantibus

et hinc in conspectu de iudicantibus

VINDICATI

FRANCISCO DE VINDICATI

FRANCISCO DE VINDICATI

FRANCISCO DE VINDICATI

FRANCISCO DE VINDICATI

FRANCISCO DE VINDICATI



FRANCISCO DE VINDICATI

Sumptibus Jacobi Cardon & Petri Cancellarij

M. DC. XXIV.

CVM PRIVILEGIO REGIS

Approbatio Religionis.



X commissione Reuerendissimi Patris F. Andres de Trugillo Obseruantiaē sancti Bernardi in Hispania Generalis. Vidi librum qui inscribitur, *Bernardus & Anselmus vindicatus*, in quo originalis Cisterciensis Ordinis in sanctos Patres nostros Bernardum & Anselmum pietas, & par pietati studium elucet, quod vtrumque in cæteris quæ habet author plurima iam matura prælo latiùs aliquando patebit. Dat. Romæ ex nostro Monasterio sanctæ Crucis in Hierusalem Ordinis Cisterciensis die 22. Decembris 1623.

DON HILARION RANCATVS.

* 2

Appro

Approbatio Theologorum.

Nos infrascripti sacrae Theologiae Doctores fidem facimus, nos librum qui inscribitur, *Sancti Patres vindicati à vulgari sententia, qua illis in controversia de immaculata Virginis Conceptione imputari solet, Vindice F. Francisco Biuario, Mantua-Carpetano, &c. perlegisse, in quo nihil fidei orthodoxae Catholicae, atque Apostolicae contrarium animaduersum. Lugduni 6 Iulij. 1623.*

Fr. ROBERTVS BERTHELOT Episc. Damasci.

Fr. CLAVDIUS COCHET Dominicanæ familiae
Lugdun. Alumnus & Prior.

*R. D. D. Thoma de Meschatin la Faye huius
libri imprimendi facultas.*

THOMAS DE MESCHATIN LA FAYE, Comes, Canonicus, & Camerarius Ecclesiae Lugdunensis, & Vicarius, Generalis in Archiepiscopatu Lugdunensi: Opus inscriptum, *Sancti Patres vindicati à vulgari sententia, qua illis in controversia de immaculata Virginis Conceptione imputari solet, Vindice F. Francisco Biuario, Mantua-Carpetano, &c. à Theologis approbatum ut in lucem edatur, facultatem concedo. Lugduni die 16. Augusti 1623.*

MESCHATIN LA FAYE.

Summa

*Summa Privilegij à Christianissimo
Gallarum Rege concessi.*

LUDOVICI XIII. Gallia & Nauarræ Regis Diplomate sancitum est, ne quis in regno suo, aliisve locis ditioni suæ subiectis, intra decem annos, à prima editionis die computandos, excudat, vendat, excudendum, vendendumque quouis modo, & ratione curet librum, qui inscribitur, *Sancti Patres vindicati à vulgari sententia, quæ illis in controuersia de immaculata Virginis Conceptione imputari solet, Vindice F. Francisco Biuario, Mantua-Carpetano, &c. præter IACOBVM CARDON & PETRVM CAVELLAT, Bibliopolas Lugdunenses, aut illos, quibus ipsimet concesserint. Prohibitum insuper eâdem auctoritate Regiâ om-*

nibus suis subditis, eundem librum
extra regni sui limites imprimen-
dum curare, vel quempiam, vbi-
cumque fuerit, ad id agendum im-
pellere, ac instigare, sine consensu
dictorum IACOBI CARDON &
PETRI CAVELLAT. Idque om-
ne sub confiscatione librorum, aliis-
que pœnis originali Diplomate
contra delinquentes expressis. Da-
tum S. Germani die 22. Iulij 1623.

De mandato Regis,

Signatum

THOMASSIN.

INDEX



INDEX
TITVLORVM
ET PARAGRAPHORVM.

BERNARDI
VINDICATI
LIBRI PRIORIS
PROBANTIS

Epistolam de festo Conceptionis ad Lugdunenses Canonicos datam, germanum esse S. Bernardi fœctum,

- §. 1. **Q**VIBVS auctoritas Epistola nuntare videatur. pag. 5
- §. 2. Tameſi B. Bernardo multa epistola à Nicolao supposita fuerint, hanc tamen germanã esse styli discrepãtia in primis cõuincit. 13
- §. 3. Ex archiuis Claraualis, Bibliotheca Vaticana, & epistolis Petri Cellensis, idem conuinci. 21
- Petri Cellensis ad Nicolaum epistola. 28
- Epistola Nicolai ad Petrum Cellensem. 37
- Altera Petri ad Nicolaum epistola. 41
- §. 4. Ex prædictis epistolis haberi verum epistola nostra authorem; & qua in contrarium facere videbantur, non habere vim. 41
- §. 5. Nicolaum, dum maculam pectori Bernardi impingit, mendacissimum deprehendi. 49

INDEX TITVLORVM,

LIBRI POSTERIORIS
PROBANTIS

Bernardum in Epistola ad Canonicos Lugdunenses minimè præseruationi Virginis ab originali peccato restitisse, & alibi non semel subscripsisse,

- §. 1. **Q**uid Canisius, quid Catherinus de Bernardi mente senserint. 63
- §. 2. Quid Cardinalis Baronius de Bernardo existimari. 68
- §. 3. Exponitur ad litteram epistola ipsa, quò mens mellisui Doctoris lucidiùs deprehendi queat. Epistola S. Bernardi ad Lugdunenses Paraphrasis. 74
- §. 4. Haberi ex epistola, de Conceptione carnali duntaxat fuisse Bernardum loquutum. 89
- §. 5. Constare testimoniis variis sacrarum litterarum, Conceptionem inter amplexus coniugum reperiri, & hoc solum in multorum proprietate idiomatum significare. 95
- §. 6. Insigni D. Anselmi doctrina Bernardi mentem illustrari. 109
- §. 7. Controuersiam Bernardi cum Lugdunensibus non fuisse de contractione aut præseruatione peccati originalis in anima Virginis; sed de festo Conceptionis carnalis. 109
- §. 8. Præcipuos aduersa doctrina, ac Theologia scholastica principes, Alexandrum, Albertum, D. Thomam, ac Bonauenturam, non alio quàm nostro sensu Bernardum intellexisse. 115

ET PARAGRAPHORVM.

- §. 9. Si qui Patres nomine Conceptionis vsi sint, non aliter, ac Bernardus debere intelligi: & quo sensu nunc accipiendum. 127
- §. 10. Multis locis praeseruationem Virginis ab originali contagio asseruisse Bernardum; & contra eam numquam vel leuiter scripsisse. 132
- §. 11. Sententiam immaculatae Conceptionis ex multis, variisque doctrinis S. P. Bernardi deduci. 150
- §. 12. Reuelationem de festo Conceptionis calitus B. Petro conuerso Villariensis monasterij factam, ad idem non leuiter conducere. 161
- §. 13. Bernardi, ut creditur, precibus specialem Ordinem immaculatae Conceptionis fundatum in Ecclesia, sub eiusdem Bernardi instituto. 166
- Breuis Apostolici super erectione ordinis immaculatae Conceptionis copia. 173

ANSELMI

VINDICATI

LIBRI PRIORIS

PROBANTIS

S. Anselmum praecipuum fuisse festiuitatis Conceptionis promulgatorem,

§. 1. **T**anto id authoritatis pondere fulciri, ut in dubium verti non liceat. 181

§. 2. Proponitur reuelatio primigenia, qua festo Conceptionis initium dedit. 189

S. Anselmi de Cōceptione B. Mariae epistola. 191

§. 3. Quidquid de Guillermo Normania duce, & Anglorum Rege, deque bello à Dacia inito in epistola narratur, verum esse. 194

*

5

§. 4.

INDEX TITVLORVM,

- §. 4. *Abbatem illum, cui festum fuit reuelatum, fuisse Herluinum, Beccensis cœnobij Patrem; cuius tunc temporis D. Anselmus erat Prior.* 201
- §. 5. *Haberi ex dictis, S. Anselmum, primum omnium Conceptionem Virginis celebrasse; eiusque festum per Angliam & Gallias propagasse. Agitur etiam de Authore festi Ecclesia Lugdunensis.* 214
- §. 6. *Scriptissee Anselmum sermonem de festo Conceptionis; & quis ille sit.* 221
S. Anselmi Episcopi in die Conceptionis B. V. Maria sermo. *ibid.*
- §. 7. *Quibus auctoritas huius sermonis demonstretur.* 225
- §. 8. *In quo Anselmi & Bernardi de Conceptione dissidium fuerit.* 233
- §. 9. *Exstare adhuc bonam partem libri de Conceptione Virginis ab Anselmo elaborati.* 237
S. Anselmi de Conceptione B. Maria liber. 238
- §. 10. *Altera pars epistola S. Anselmi ad Episcopos Anglia proponitur.* 245
S. Anselmi de festo Conceptionis B. V. Epistola. *ibid.*
- §. 11. *Censura prædictorum miraculorum.* 249
- §. 12. *Proponitur officium Conceptionis vetustissimum, à S. Anselmo (ut creditur) compositum: & reuelationis eius eximium testimonium.* 252
Primitium Conceptionis B. V. officium. 253

LIB. POSTERIORIS PROBANTIS

Anselmum numquam contradixisse mysterio immaculatæ Conceptionis B. Virginis,

Vindi

ET PARAGRAPHORVM.

Vindicantis pariter cum Anselmo SS. Doctores Io. Damascenum, Greg. Nazianzenum, Ambrosium, Fulgentium, Bedam, Chrysippum, Rupertum, Ricardum & Bernardinum.

- §. 1. **V**ideri quidem Anselmum in libro, *Cur Deus homo, Conceptioni immaculata contrarium; sed verè non esse.* 262
- §. 2. *Posuisse quidem in Virgine usque ad Annuntiationem peccati fomitem, (haud dubium quin ligatum) sed minime peccatum originale.* 270
- §. 3. *Exponitur ad litteram celebris illa Anselmi sententia, Decès erat, ut ea puritate, qua maior sub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteret, &c.* 282
- §. 4. *Testimonio cuiusdam discipuli eiusdem S. Doctoris, sensum nostrum egregie confirmari.* 287
- §. 5. *Appendix aliorum Patrum vindicatorum, qui cum Anselmo purgationem in Virgine docentes, neutiquam de peccati originalis, sed de famitis extinctione loquuti sunt.* 292
1. S. Ioannes Damascenus. *ibid.*
 2. S. Greg. Nazianzenus. 296
 3. S. Ambrosius. 297
 4. S. Fulgentius. 298
 5. S. Beda. 299
 6. S. Chrysippus Hierosolymitanus. *ibid.*
 7. Rupertus Abbas Tuiriensis. 301
 8. Ricardus de S. Victore. 306
 9. S. Augustinus. 309

AVGVST.

AUGUSTINI

VINDICATI

- §. 1. *Quid aliis, quidve nobis de mente Augustini probabilius videatur.* 310
- §. 2. *Augustini doctrinis constare, quòd si nunc viveret, festum in gratiam immaculatæ Conceptionis celebraret.* 313
- §. 3. *Nusquam Augustinum conceptioni immaculatæ contrarium exitisse.* 316
- §. 4. *Subscripsisse Augustinum assertoribus immaculatæ Conceptionis in c. 36. libri de natura & gratia.* 327
- §. 5. *Idem sensisse Augustinum lib. 5. contra Iulianũ Pelagianum.* 339

ILDEFONSI

VINDICATI

- §. 1. **T** *Ameti diuersimodè de S. Ildefonsi mente iudicatum sit: nihil tamen vsquam contra Immaculatam scripsisse, certum esse.* 347
- §. 2. *Perspicuis Immaculatæ subscripsisse in libro contra eos qui disputant de perpetua virginitate S. Mariae, & de eius parturitione.* 351
- §. 3. *Idem ex aliis eius operibus haberi.* 360
- §. 4. *Quàm verè ob defensionem Virginis de S. Ildefonso dictum sit, Ensis in offensis, erat Abbas Agaliensis? Quòd inde veritas Immaculatæ Conceptionis elicitur.* 365



BERNARDVS

VINDICATVS

A VVLGARI SENTENTIA,
quæ illi in controuersia de Immaculata
DEIGENITRICIS Conceptione im-
putari solet.

Pio ac Beneuolo

LECTORI

VINDEX.



UNQVAM æquo
animo ferre potui,
BERNARDVM no-
strum præcipuum
iactari vulgò ma-
culatæ Conceptionis assertorem,
cùm eius mens longè aliò tendat,
quàm vulgus putet; & nihil minus
A voluerit,

voluerit, quàm Immaculatam propugnantis contraire. Ab ea calumnia sanctum Patrem vindicare, nec omitti potuit, nec alium æquè decuit Vindicem, quàm eiusdem Doctoris alumnum. Dederam primùm inter amicos BERNARDVM VINDICATVM; sed urgent ipsi, imò & Virginis causa, communis iuris opusculum nostrum fieri, vt, quæ doctrinis Bernardi præcipuè fulcita credebatur, vlteriùs, eo deficiente fulcro, subsistere non valeat. Addebant illi, Auari animi esse, communes diuitias priuatim retinere: & eum Ecclesiæ Doctorem, qui vbique calumniam passus fuerat, apud paucos in angulo Orbis vindicare sat non esse. Accipiat proinde Fidelium vniuersitas apem mellifluam sine aculeo; BERNARDVM, inquam, cætera Virginis bellè,

bellè, in controuersia quoque Conceptionis immaculatæ nihil sinistrè loquentem. En laboris assumpti præcipuum scopum. Semel autem tantæ causæ defensione suscepta, cæteros Patres ab eadem calumnia oportuit vindicare, qui minùs rectè interpretati negotium nobis facessere credebantur; præsertim promulgatorem festi ANSELMVM, AVGVSTINVM que bonorum dogmatum præceptorem: iis DAMASCENVM, RVPERTVM, ILDEFONSVM, & alios adiunxi; & pro coronide S. DOMINICVM nostræ, piæque sententiæ, eximium assertorem probaui. Perlege Lector, & fruire: spero etenim in Domino, qui dedit, longè aliud te iudicium de mente Patrum laturum in Conceptionis causa, quàm hactenus fortè tulisti. Quidquid

minùs bene dictum inueneris , mi-
 hi imputa ; cætera bonorum om-
 nium largitori , & canali gratiæ
 suæ , pro cuius seruitio , & gloria
 desudo. V A L E .



LIBER



LIBER PRIOR

PROBAT

EPISTOLAM DE FESTO
Conceptionis ad Lugdunenses Cano-
nicos datam, germanum esse S. BERN-
NARDI foetum.

§. I. *Quibus auctoritas Epistola
nutare videatur.*



VM nihil æquè scandalum in-
gesserit hæctenus de immaculata
Conceptione Deiparæ Virginis
disceptantibus, atque epistola il-
la toto Orbe celeberrima, quæ
inter cæteras S. P. Bernardi 174. habet lo-
cum, ne ampliùs ea innixus quisquam repu-
ter, ipsum Doctorem mellifluum communi, ac
piæ sententiæ contraire, placet de eius autori-
tate primùm, deinde de eius vero sensu ad vn-
guem vsque differere; & certis magnisque
fundamentis, quàm longè distet Bernardus à
vulgari, qui ei attribuitur, demonstrare; quàm

piè de Beatae Virginis immunitate à peccato etiam Originali sentiat, quanta dexteritate cōtrouersiam discusserit; denique quàm huius sæculi auctores in eius sententia ieiuni manserint. Cæterum si epistola illa ad Lugdunenses Canonicos data Bernardi partus legitimus non esset, sed illi dolo malo suppositus, non oporteret discrucari in sensu eius legitimo peruestigando. Quare priusquam ad illum transeamus, quid de auctore ipsius sentiendum, oportet discutere.

Nemo est qui nesciat, à nonnullis in dubium verti de auctore epistolæ ad Lugdunenses Canonicos scriptæ, fueritne alius à D. Bernardo? Et quidem perdoctus Petrus de Hojeda in c. 14. §. 2. & 3. Informationis suæ pro immaculata Sanctissimæ Virginis Conceptione (quem postea Ægidius Lusitanus sequutus est in libro de eadē re, & alij non pauci) multa congerit, vt ostendat, longè à Bernardi mente alienam esse, atque idcirco ab aliquo nebulone inter legitimas immisissam, vt inde auctoritatem ipsi in odium immaculatæ Conceptionis conciliaret.

Primum quidem credibile non est (ait ille) tam altam menti Bernardi infedissee ignorantiam, quod asseueraret, hactenus in Ecclesia Dei ignotum fuisse mysterium Conceptionis, & priscorum Patrum notitiam effugisse; quod sanè paruatam admodum notitiam in tanto Doctore arguit rerum Ecclesiasticarum, & lectionem Patrum minorem. Ait siquidem author epistolæ: *Miramur satis, quod visum fuerit hoc tem-*

Petr. Hojeda.

Ægid. Lusitan.

pore quibusdam vestrum, mutare colorem optimum, nouam inducendo solemnitatem, quam ritus Ecclesia nescit, non probat ratio, non commendat antiqua traditio: Nunquid Patribus doctiores, aut deuotiores sumus? quâ fieri quiuuit, vt Martyrologia Adonis, Vsuardi, & Bedæ, quæ vulgatum in Gallia legebantur, subterfugissent oculos Bernardi, monachi præsertim Benedictini, sicut illi, in quibus tamen de festo Conceptionis Virginis mentio fit VI. Idus Decembris? & Vsuardus quidem, vt minimum, Gallus erat, sicut Bernardus; & à tempore Caroli Magni in Ecclesiis Galliæ legebatur. Atque hoc solum superesse debebat, ne quis de Bernardo suspicaretur, festum Conceptionis Virginis à Lugdunensibus celebrari solitum, inauditum tota antiquitate sibi visum fuisse; præsertim cum valde credibile sit ad manus Bernardi Martyrologium sancti Hieronymi peruenisse, utpote quod non solum Beda & Vsuardus viderunt, sed etiâ Calixtus II. & Petrus Equilinus, vt ille in Prologo Translationis S. Iacobi testatur, hic verò lib. 8. Catalogi. c. 119. & lib. 11. c. 30. Rursus ignorare nequiuuit Bernardus S. Anselmi epistolam ad Episcopos Angliæ, & quæ inibi narrat miracula ac reuelationes, quibus Anselmus ipse & cæteri totius Angliæ Episcopi festum immaculatæ Conceptionis admiserunt in suis Ecclesiis: eò vel maximè, quòd in Epistola ipsa ad Lugdunenses data, mentio eiusmodi reuelationum fiat, illis verbis, *sed proferatur scriptum superna, vt aiunt, reuelationis.* Habuif-

Calixt.
II.
Petr. E-
quilin.

se verò S. Doctorem rerum Anglicarum notitiam non vulgarem, multæ ipsius ad Anglicanos Principes & Præsules ab ipso datæ epistolæ conuincunt, nimirum epistola 116. 117. 138. & aliæ: vt omittam frequentissimum fuisse, vicinitate regnorum cogente, Galliæ & Angliæ cõmercium, & communicationem, ne vel suspicio leuis oriri possit de ignorantia festi Conceptionis in Gallia, quod solemnissimo ritu apud Anglos celebrabatur. Quod cum ita sit, credat, qui volet, Bernardum tantopere dissimulasse hac in re, & quasi nihil omnino sciret, epistolam Lugdunensibus scripsisse. Ad hæc Gallia Narbonensis non minus quàm Hispania Breuiario ac Missali Gothico reformationis S. Isidori utebatur, quandoquidem ad Reges Gothos Hispaniæ eius dominium spectabat, vt ex historia Gothorum ab eodem D. Isidoro edita liquet; in Breuiario verò, ac Missali Gothicis festum Cõceptionis celebratur; Bernardus etiam & in Anglia Narbonensi, & tota Hispania fundauit monasteria sui ordinis, & res vtriusque regionis calluit; & Narbonensem tractum prædicando contra Henricum hæresiarchã percurrat; & (quod Cæsarius Cisterciensis, vetustissimus author, & ordinis Bernardi monachus scribit homilia in Dominicam tertiam post Pentecosten, & Mariana in hist. Hisp.) Hispanias adiit, vbi de institutione Isidori celebrabatur; & si nõ adiit, discipulos multos, vt minimum illac misit, & à Petro Cluniacensi in Hispania existente accepit litteras, quæ apud ipsum extant lib. 9. epistola

Cæs. Cisterc.

Mariana.

Petr. Cluniac.

stola 16. & memoria eius itineris extat apud Bernardum epist. 227. Liquet etiam Bernardum cum Ecclesia Orientali communionem habuisse, & Gallos frequentasse illam Bernardi tempore, ubi tamen solemne satis erat Conceptionis festum. Ergone tantam oscitantiam Bernardo tribuimus, ut solus ipse toto Oriēte & Occidente penè festum celeberrimum ignorasset? aut simulato corde, quod bene sibi notum erat, occulere voluisset? & hoc iniquum, & illud obliuiosum redderet hominem. Hæc ferè Hoieda. sed & alia in eam sententiam congerit.

2. Multa sunt (inquit) in epistola ad Lugdunenses, quæ à modestia S. Bernardi longè absunt; ut quodd celebrantes Conceptionem, simplices, ignorantés, absque consilio, & præcipientes vocet, dicens: *Non ita præcipitanter, atque incôsultò paucorum sequenda simplicitas imperitorum.* Quodd erroris ac superstitionis notâ festum inurat, *Et antè quidem apud aliquos errorem compereram, sed dissimulabam, parcens deuotioni, qua de simplici corde & amore Virginis veniebat; verùm apud sapientes, atque in famosa, nobilique Ecclesia, & cuius specialiter filius sum, superstitione deprehensa, nescio an sine graui offensa, etiam vestri omnium, dissimulare potuerim.* Minimè modestia Bernardi dignum, aut consentaneum videtur superstiosum vocare, quod tot tantæque Ecclesiæ per Orbem vniuersum dispersæ celebrabant. Et qui scurrile verbum in Religiosi ore blasphemiam nuncupabat, minimè reuelationes sacras derideret; deridet verò auctor epistolæ cum inquit,

sed

sed profertur scriptum superna (ut aiunt) reuelationis : quasi & quibus non queat , scriptum aequè producere , in quo Virgo videatur , idipsum mandare de parentibus suis. Ergone quibus poterit reuelationem supponere ? Non minus quàm Bonauentura , erat Bernardus humilis ac modestus , & tamen ille dum 3. sent. dist. 3. q. 1. in eisdem incidit reuelationes , modestissimè de ipsis agit , & festum Ecclesiarum reueretur , ab ipsis ducès originem ; tamen si oppositum ipse sequatur. Quare dubium non sit , Bernardum reuelationes has non derisurum , si in eas incideret , quidquid postmodum de re ipsa ac mysterio iudicauerit.

Bonauē-
tura.

3. Rursus author epistolæ , quisquis ille sit , satis manifestè innuit , S. Dauidem sanctificatum fuisse in matris utero , priusquam nasceretur , quòd Psal. 70. dixerit , *In te confirmatus sum ex utero : de ventre matris meæ tu es protector meus ; & cuius integrum relinquit , super hoc quidquid voluerit sentire , & non aliter quàm Ieremiam & Ioannem sanctificatum in utero prædicare. Et de Ieremia siquidem lego , quòd priusquam de ventre exiret , sanctificatus sit. Et de Ioanne Baptista non secus sentio , qui ex utero Dominum in utero sensit. Videris etiam tu , an & de sancto Dauid idipsum liceat opinari , pro eo quòd dicebat Deo : In te confirmatus sum ex utero , de ventre matris meæ tu es protector meus. Item , de ventre matris meæ Deus meus es tu , ne discesseris à me. Neque verò defuit qui ea usus sit licentia ; ita ut necessum fuerit , interpretes pro virili pugnare , ne nouitati insolenti alluesce*

assuescerent homines assentiri; id quod post Lyram egregiè præstitit doctissimus, & mihi pro beneuolentia specialiter colendus P. Lorinus in illorum explanatione Psalmorum. Quid autem consequentiæ habet, in negotio sanctificationis ueterinæ aded laxare habenas, ut Dauidi quoque, qui grauissima postmodum commisit crimina, id ipsum contigisse, probabiliter asseratur; in re autem Virginis Matris tam rigidum se præbere censorem, id de Bernardo credibile non est.

Lyra.
Lorin.

4. In uniuersa B. Bernardi historia, quam eius discipuli, aut amici, Guillelmus Paradinus, & Goffredus accuratissimè descripserunt, nec uerbum de hac Bernardi cum Lugdunensibus controuersia reperies; imò uerò apud nullum eius temporis auctorem; nemo enim eiusdem controuersia meminit. Sola hæc epistola inter omnes historiographos incedit, sola illos accusat oscitantia. Quis hoc nisi inuitus concedat? Descripsit postea Guillelmus Paradinus res Lugdunenses, ubere satis tractatu; de Bernardo autem cum Lugdunensibus altercante, nec leuiter egit. Adde cœuos nobilissimos Bernardi fuisse Petrum Venerabilem, Hugonem de S. Victore, ac Richardum eius Ecclesiæ Canonicum regularem, Algerum Scholasticum ac monachum Cluniacensem, Hildiberrum Turonensem Antistitem, Brunonem Carthusianorum parentem, ac Petrum Blesensem: nemo autem illorum in Lugdunenses inuexit, nemo festum Conceptionis leuitatis, nouitatis, aut superstitionis nota-
uit;

uit; altissimum apud omnes de hac re silentium. Solusne ergo Bernardus in Virginis festa se ostendit infestum? Quod si tam acriter in Lugdunenses tela conuertit, haud dubium quin plures ea de re ad ipsos epistolas dedisset, ipsi verò aliqua in suum allegassent fauoré, & Bernardo rescriberent; nec enim vna contenti epistola, ab incepto resilirent. Vbi igitur eiusmodi epistolæ sunt? Nam quæ ad eandem controuersiam spectant, simul custodiri solent.

5. Quod ad stylum ipsius epistolæ spectat, tamen si in multis conatus sit author Bernardi spiritum imitari, nequiuit tamen (ait ille) in omnibus Bernardum ad viuum se præbere: nam scholastica argumentandi formula vsus fuit; quæ planè à perpetuo Bernardi vsu abhorret; sed & nullibi apud Bernardum reperitur, pro Virgine scribere iuuenem *gloriosam*, eo nomine substantiuè accépto, vt Grammatici loquuntur; in hac verò epistola non semel eo vsus est; *Et si licet loqui quod Ecclesia sentit, (ait) dico Gloriosam de Spiritu sancto concepisse, non tamen & conceptam fuisse; & inferiùs: Libenter Gloriosa hoc honore carebit, quo vel peccatum honorari, vel falsa videtur induci sanctitas.* Qui dicendi mos reperitur in fabellis illis vetularum, quibus Ægyptiæ mulieres ad Gloriosam sæpe dicuntur accessisse.

6. Illud demum (inquit Hojeda) difficile videtur explicatu, cur potius Lugdunensem, quàm alias totius Galliæ Ecclesias, super Conceptione Virginis non celebranda. monuerit

Bernar

Bernardus. Si vr̄bis nobilitate motus dicitur, nobilior erat Narbona, vt Strabo lib. 4. Geographiæ testatur; si eo quòd filius eius specialis assereretur, vt notant illa verba, *in famosa, nobilique Ecclesia, cuius specialiter filius sum*; potiùs Lingonensi scribendum illi erat, quæ nimirum lib. 4. vitæ S. Bernardi c. 4. domestica ipsius vocatur Ecclesia, *Elegit eum domestica Lingonensis Ecclesia*; erat siquidem domus Claræuallis in Episcopatu Lingonensi. Debuisse autem scribere itidem, vel potiùs ipsi, inde constat, quòd in Martyrologiis Vsuardi, Adonis, & Bedæ omnes legerent, Conceptionem B. Virginis.

Hæc sunt quæ doctissimum Patrem Hojedam coegerunt resiliire à communi sententia, quæ epistolam ad Lugdunenses Bernardo semper ascripsit. Mirum verò esse non debet, si in Bernardi operibus aliqua supposititia reperiantur, cum id quoque cæteris Doctoribus Ecclesiæ contigerit. Perquirenti autem authorem epistolæ legitimum, ilicò Nicolaus ille occurrit, eiusdem S. Bernardi à secretis, qui falso sigillo multas epistolas sub eius nomine scripsit, vt ipse Bernardus conqueritur epist. 284. de quo fusè à nobis agendum est, quia eius cognitio plenam notitiam causæ conciliabit.

§. 2. *Tametsi B. Bernardo multæ epistolæ à Nicolao suppositæ fuerint, hanc tamen germanam esse styli discrepantia in primis conuincit.*

ARRISIT mihi, fateor, aliquando præfata sententia, & probabilissimam iudicavi, cum Hispanis loquerer hac de re: ipsa verò accuratius inspecta, & ad limam iterum data, proculdubio mihi est, epistolam ad Lugdunenses Bernardi nostri legitimum esse partum, ac minimè suppositum; proinde aliter procedendum esse in controuersia Conceptionis. Et vt ab ouo (vt dicitur) exordiamur, fatemur quidem plures epistolas sub nomine Bernardi ab ipsa Claræuallis domo in diuersas mundi partes euolasse, quæ tamen alterius longè authoris erant, in odium, vt par est credere, ipsius Bernardi scriptas; aut, quod mihi probatur magis, vt aliqua negotia faciliè expeditentur, quibus S. Doctor fauere nequiret; de his siquidem admonuit Bernardus Dominum Papam Eugenium epist. 284. vbi postquam commendauit illi negotia Sansonis Remensis Archiepiscopi, Episcopi item Atrebatensis & Abbatis de Auuecurt, & pro Beru-niensi, Suesenensi, & Cameracensi Decanis preces fudit, hæc subdit: *Periclitati sumus in falsis fratribus, & multa littera falsata sub falsato sigillo nostro in manus multorum exierunt; &, quod magis vereor, etiam vsque ad vos dicitur falsitas peruolasse. Hac necessitate abiecto illo, nouello quod cernitis de nouo utimur, continente & imaginem nostram, & nomen. Figuram aliam tanquam ex nostra parte iam non recipiatis, nisi sortè pro Episcopo Clarimontis, cui sub altero sigillo litteras dedi, cum nec dum istud haberem.* In falsis fratribus periclitatus fuit nonnunquam Bernardus, sed mirum esse non debet,

bet, cùm Apostolus simile passus fuerit. Inter Apostolos duodecim vnus non defuit Iudas Magistri proditor, & inter septem primos Diaconos vnus Nicolaus Apostata nequam: quid si inter multa discipulorum millia, Bernardum Nicolaus alter supplantare conatus sit? Fortè sic diuina ordinatum prouidentia, ne vel in hoc Bernardus Domino suo dissimilis videretur. Dissimulauit aliquandiu ipse, si fortè corde compunctus rediret ad cor, & idcirco nomen eius hæctenus subticuerat; sed ille, cuius inter Sanctos fors non erat, apostasiam fecit, & re in vulgus propalata hanc Bernardus Eugenio Papæ dedit epistolam, inter suas numero 298. *Nicolaus ille exiit à nobis, quia non erat ex nobis. Exiit autem fœda post se relinquens vestigia. Et ego longè antè hominem noueram, sed expectabam, vt aut Deus eum cõuerteret, aut instar Iudæ, ipse se proderet; quod & factum est. Præter libros, denarios, & aureos multos, in ipso exitu eius, inuenta sunt super eum sigillaria, vnum eius proprium, alterum Prioris, tertium nostrum, ipsumque non antiquum, sed nouellum, quod ob ipsius dolos, & furtiuas subreptiones mutare nuper coactus fueram. Hoc enim est quod vobis tacito nomine scripsisse me memini, quia videlicet periclitati sumus in falsis fratribus. Quis posset dicere ad quàm multas personas sub nomine meo me ignorãte, quæ voluit, scripsit? Quis mihi det, vt ipsa curia vestra ad purum purgetur fœce mendaciorum eius? Quis mihi det, vt vel eorum innocentia, qui mecum sunt, satis valeat excusari apud circumuentos, & preuentos impudentissimis eius mendaciis? Vobis quoque ali-*

quoties

quoties in eadem falsitate scripsisse, & non semel, partim conuictus, partim & confessus est. Nam in fuga ipsa comprehensus utpote habens super se sigilla tria, libros, & denarios multos, requisitus de multis à Bernardo ipso, de quibusdam conuictus, quædam & confessus est; præsertim aliquoties Eugenio ipsi nomine Abbatis sui mentito scripsisse. De turpitudinibus eius, quibus terra sordet, & facta sunt omnibus in parabolam, super sedeo polluere labia mea, & vestras aures; si ad vos venerit (nam hoc gloriatur, & amicos se habere confidit in Curia) mementote Arnaldi de Brixia, quia ecce plusquam Arnaldus hic. Nullus perpetua dignior inclusione, nihil ei perpetuo silentio iustius.

Petr.
Cluniac.

Fuerat iste Nicolaus olim monachus Cluniacensis sub disciplina Petri venerabilis, & inde ad Cistercienses in Clarauallensi cœnobio transitum fecerat; id quod ipse Petrus lib. 6. epist. 7. fatetur Nicolao scribens in hæc verba: *Dilexi te quandiu noster colore fuisti, sed & nunc quantum ad me, colore (ut puto) non corde mutato, non minus te diligo. Maluissim te meum, quam alterius, sed quia ubique Dei es, meum quoque te ubique reputo.* Cæterum, quod ad rem magis facere videtur, fatemur rursus, doctissimum fuisse, & in diuinis ac humanis litteris versatissimum. De eo, dum ad Bernardum scribit ipse Petrus epist. 36. lib. 6. *Cum hoc, inquit, de scripturis, aut sanctis, aut Philosophicis, quibus usque ad summum refertus est, in Domino deliciari quero.* Rursus ad ipsum Nicolaum epist. 37. sequenti, non dubitat dicere: *Qui meam de te esursem satiare*

ciare nequeo, saltem hoc breui tempore, iucundo, ac breui colloquio velenabo. Verè iucundo, verè dulci; nam si talis est stylus tuus, qualis est animus tuus? si talis littera tua, qualis est lingua tua? Imitaris Apostolum Apostolicus. Quales, inquit, sumus absentes, tales erimus & presentes. Virumque igitur fuit in Apostolo, & viuax spiritus in epistola, & viuificans sermo in lingua. Vtrumque hoc & in te aqua lance natura poliuit; vtrumque & superaddita gratia condidit, ita vt præter vim quandam viuo innatam sermoni, nihil ultra citràque, nihil plus minùsve ipse acer, & amulus scrutator inueniat. Et hæc quidem in causa fuere, vt Bernardus ipsum sibi constitueret à secretis, vt ex his, quæ Petrus ipse Cluniacensis scribit lib. 6. epistolis 7. 35. & 47. liquet, in quo etiam libro extat (8. in ordine) quædam S. Bernardi ad Petrum ipsum; ad calcem cuius secretarius epistolæ hæc addit. *Ego Nicolaus vester saluto vos in æternum, & ultra, & domesticam illam familiam, quæ lateri & spiritui vestro adheret. Quanti verò Nicolaum fecerit Bernardus initio conuersionis suæ, illud vel maximè demonstrat, quòd de re grauissima acturum cum sanctissimo, nimirum de condemnatione Abaylardi hæretici, miserit ipsum ad Innocentium I I. cum epist. 189. vbi de confidentia, quam de ipso faciebat, hæc ait: *Nec personæ vestre, nec curiæ, in Curia illa pepercit;* (Abaylardus) *quod melius Nicolaus iste meus, imò & vester viua referet voce.* Vestrum verò illum vocat, eo quòd Innocentius ipse Benedictinus monachus ex nigris esset, vt Baronius probat tomo*

Rufus
Petr. Clu
niacens.

XII. anno Domini 1130. quo etiam loquendi genere iterum Bernardus usus est, dum ad Petrum Cluniacensem dedit aliam num. 4. inter epist. lib. 6. eiusdem Petri.

Verum hinc suspicio non leuis oriri videtur, epistolam ad Lugdunenses, scriptam ab isto Nicolao, quandoquidem constat plures sub nomine Bernardi cōfinxisse, & in hac multa videantur concurrere, quæ Bernardi doctrinam, ac modestiam non redoleant, quæ suprâ commemorata sunt. Videtur etiam stylum ipsum Bernardi Nicolaum induisse, ut ex eius epistolis liquet, quæ nuper inter scripta Veterum Patrum locum acceperunt. Exemplo adduci solet illa, quæ sub num. 34. extat in lib. 6. Petri Cluniacensis, nimirum; *Patri suo Domino Cluniacensi frater Nicolaus. Indica mihi quem diligit anima mea, quando veniam, & apparebo ante faciem tuam? Quando videbo te? Quando consolaberis me? Consolaberis, inquam, quia consolatio abscondita est ab oculis meis, donec videam, & desideratam, & desiderandam presentiam tuam: & tristis est anima mea usque ad te. Minimè quidem deserit, quocumque iero, dulcissima tui memoria; sed quanto memoria dulcior, tanto absentia molestior est. Irascor occupationibus meis, quibus factum est, non ut vellem, sed ut non possem, & etiam ut nescirem. In causa fuit causa fratris tui Domini mei Vireliacensis Abbatis, ad quam ex precepto tuo oportuit me pugnare ad bestias, ut non prevaleret homo. Additus est iuxta Prophetam annus ad annum, evolute sunt solemnitates, & dies pro anno datus est mihi; ex quo non vidi, non dicam*

dicam Dominum, sed dilectum. Cedit quippe fastus, cum accedit affectus, & personalis reuerentia deperit, cum coeperit familiaris amicitia perorare. Honoret sanè qui horret, qui stupet, qui miratur: vacant hæc omnia penes amantem. De te autem iam mihi pridem persuasum est hoc, cuius altitudo adequata est, cuius singularitas adsociata est, ita ut exemplo esse possit, & his qui fuerant in exemplo. Et cætera, quæ eò tendunt, ut Petrum persuadeat, summo opere sibi expedite, quòd à Bernardo facultatem impetraret conueniendi illum. Desiderabitne quispiam maiorem cum Bernardi stylo similitudinem? Nam & miram in dicendo suauitatem, & Scripturæ sacræ centonibus singulari texuit narrationem dexteritate; quæ duo in stylo Bernardi excellere videntur. Sanè Petrus Cluniacensis, doctissimus & ipse, cum has Nicolai litteras accepit, melleas ipsas nuncupauit in epist. 35. sequenti, quæ est responsiua huius, dicens: *Legi melleas litteras tuas.* Nec verò solus Petrus Venerabilis hoc epitheto litteras Nicolai donauit, nam etiam Petrus Abbas Cellensis in epist. 3. suarum, Nicolaum ipsum sic alloquitur; *Nicolao suo Petrus suus.* *Mirabili conditas sapore litteras auiditati mea componitis quoties scribitis.* Quòd vero ipsum Nicolaum, & non alium intelligat, ex subiunctis liquidum fit, nam post pauca ait: *Isti sunt tui, imo mei Clarenauallenses, verè tu ex illis es.* Ita prorsus & mihi hæcenus visum, Nicolaum Magistri sui, si quis alius, imbibisse stylum: sed deprehensus est sapiens in astutia sua, & formosa Rachel fura: a

Petrus
Cellenf.

Horatius.

fuerat idola patris sui. Quid hoc? Mirum esse non debet si similis videatur Nicolai stylus stylo Bernardi, cum furatus fuerit loquendi modos: periodos, ac sententias integras Bernardi ad sua transferens scripta, ex centonibus scriptorum illius quasi ex alienis plumis ea ornare conatus. Timere autem debuerat illud de cornicula apud Horatium lib. 1. epist. epist. 3. quo suus nosterque Bernardus usus fuerat in Declamationibus super Euangelium, *Ecce nos reliquimus omnia.*

*Ne cum forte suas repetitum venerit olim
Grex animum plumas, moueat cornicula risum,
Furtiuis nudata coloribus.*

Vide nunc (amice lector) quot plumas à Bernardo furatus fuit Nicolaus in ea epistola. Primum quidem ex epistola 144. accepit illud; *Tristis est anima mea usque ad te. Minimè quidem deserit me, &c.* Ibi enim sic loquitur Bernardus suis Claræuallensibus; *Tristis est anima mea usque dum redeam, & non vult consolari usque vos. Minimè quidem deserit me quocumque iero, dulcis memoria vestri, sed quanto memoria dulcior, tanto absentia molestior.* Rursus illud: *Irascor occupationibus meis,* (desumptum est ex epistola Bernardi 91. vbi inquit, *irascor occupationibus meis,*) quibus impediatur interesse conuentui vestro. loquebatur ad Abbates Sueffione congregatos. Deinde illud: *Honoret sanè qui horret, &c.* mutatus fuit à sermone 83. in Cantica, vbi Bernardus sic loquitur. *Ab amando quippe amor, non ab honorando denominatur. Honoret sanè qui horret,*
qui

qui stupet, qui metuit, qui miratur : vacant hæc omnia penes amantem. Denique illud : *Cuius altitudo, &c.* in sermone 64. in Cantica, scriptum reperit : quo loci hæc Bernardus ait : *Denique semetipsum exinaniuit ; ut scias amoris fuisse, quòd plenitudo effusa est, quòd altitudo adequata est, quòd singularitas associata est.* Facile esset non solum illi has, sed alias etiam Bernardi plumas auferre, si per singulas quærentur. Tolle tamen ab illius epistola solas has, & mouebit Cor-Nicula risum, furtiuis nudata coloribus. Nam loca Scripturæ, quibus vitur, minimè sale Bernardi condita sunt, & sine sapore trahuntur. Hinc verò inferre liquet nescisse Nicolaum Bernardum redolere, nisi furaretur, & plumas ipsius integras induisset ; quare certum sit epistolam ad Lugdunenses nequiuisse à Nicolao dolosè scribi, quandoquidem ea non ex centonibus aliarum compacta est, sicut illa quam scimus Nicolai, sed de nouo in conflatorio illo auri formata, cuius nunquam Nicolaus clauem habuit, qui solum adulterare nouit, aurum verum Bernardi suo plumbo superinducens.

§. 3. *Ex archiuis Clareuallis, Bibliotheca Vaticana, & epistolis Petri Cellensis, idem conuinci.*

DVO præterea sunt quæ omnino conuincunt auctorem epistolæ ad Lugdunenses fuisse Bernardum. Alterum est, perseuerare hætenus in archiuis & Bibliotheca Clareuallen-

sibus in libro originali epistolarum S. Doctoris, vt monachi eiusdem cœnobij constanter asseuerant; & ob hoc iam pridem omnia Bernardi opera collata sunt cùm archetypis Claræualensibus, vt in editione Lugdunensi apud Ioannem Cleyn anno 1515. *quæ vera ipsius authoris, quæque ad scriptitia fuerint lector agnosceret*, vt titulus ipsius impressiois monet. Reperitur etiã inter cæteras S. Bernardi germanas epistolas, quæ in variis, ac diuersis manuscriptis Codicibus in Bibliotheca Vaticana seruantur, quas hac de causa egomet diligenter perlegi: extant verò in sinistro cornu in pluteo 26. sub numeris 162. 163. 164. Tametsi epistola ad Lugdunenses non semper sit 174. inter cæteras Bernardi, nam in codice 162. est in ordine 176.

Bassolis.

Nec mirum, cùm in eo, quo vsus est Bassolis in 3. d. 3. q. 1. §. quantum ad 2. erat in ordine 136. Nec erit locus suspicionis Nicolaum reliquisse illam inter Bernardinos codices, cùm apostasiam fecit; non enim est credibile ausum ipsum fuisse in loco communi ponere, quam furtiuè, & clanculò composuisset, imò potiùs nihil æquè curasset, quàm ab oculis Abbatis & monachorum ipsam abscondere, ne in furto comprehenderetur. Accedit quòd Bernardus ipse, quando hominem deprehendit, ac eiecit à se, modis omnibus curasse, purgare se à calumniis quas ab illo vbiuis passus fuerat; vnde & summum Pontificem præmonuit, velle se ab eius calumniis repurgare. *Quis mihi det (ait) et ipsa Curia vestra ad purum purgetur face mendaciorum*

tiorum eius? *Quis mihi det, ut vel eorum innocentia qui mecum sunt, satis valeat excusari apud circumuentos & prauentos impudentissimis eius mendaciis? Quòd si ea, quæ longè à se posita erant, purgare studuit Bernardus à mendaciis & falsitatibus Nicolai, multo magis quæ intra domum erant, scripta scilicet sua, certum est purgauisse, & quòd igni committeret huiusmodi purgationem, si intra monasterium à Nicolao relicta fuisset.*

Alterum sit, constare nobis aliunde, idque graui testimonio duorum, (è quibus vnus quidem amicus, alter inimicus Bernardi erat, vterque tamen familiaris) ipsum in ea fuisse sententia, vt Conceptio Virginis absque peccato non fuerit, & quòd de Conceptione illius nequaquam festum esset celebrandum, nisi prius ab Apostolica sede approbaretur. Hoc si ita monstrauero, nemini dubium deinceps erit, de vero authore epistolæ ad Lugdunenses. Verum id quidem; sed qui sunt illi scriptores, qui eius controuersia, ac sententiæ Bernardi meminerunt? Nam & hoc nobis in superioribus obii-
ciebatur, apud neminem illius temporis reperi-
ri de eiusmodi historia, nec leue verbum. Sanè Petrus ille toto orbe notissimus, primùm quidem Abbas Cellensis monasterij, deinde Remensis, demum Carnotensis Episcopus, cui cum D. Bernardo non minima necessitudo fuit, vt-
pote ad quem ipse dedit epistolam 293, cuius titulus, *Petro Abbati de Cella pro monacho Caziacensi, qui transferat apud Claram vallem*: Et ini-

rium, *Vnde mihi scripsistis, ita respondeo vobis.* Hic igitur pro Bernardo pugnavit in controuersia Conceptionis; Nicolaus verò Bernardo inuisus, pro immaculatæ Conceptionis festo contra Bernardum: pugnas autem ipsas & controuersias habemus in libris epistolarum ipsius Petri Cellensis, in lucem editis Parisiis anno 1613. studio Iacobi Sirmondi Societatis Iesu alumni. Et quidem Nicolaus ille, de quo tam multa diximus, dum vixit Bernardus, digitum oris suo timore percussus imposuerat; eo autem ad superos translato, iniquitatem quam dolore conceperat, euomuit, linguam exacuit, & non valens in aliis Bernardum reprehendere, in epistolam quam Lugdunensibus dederat, improbantem festum Conceptionis, stylum & dentem conuertit, & more rabidi canis, vt potuit lacerauit. Præter odium in disciplina conceptum contra Bernardum addebat calcaria Nicolao, patria natiuitatis suæ; erat siquidem in Anglia natus, vbi solemne admodum erat festum, quod acriter à Bernardo reprehendebatur. Vnde occasionem nactus, quam quærebat, religionis, ac deuotionis Marianæ, pallio retexit impietatem; sed non impunè: nam è vestigio surgens Cellensis (iam Remensis factus Abbas) Bernardi causam suscepit, defendit, tutauit pro virili; nõ quidem negans Bernardi sententiam, ac scripta eadem de re, sed eis omnimodo subscribens; attribuensque Anglicæ leuitati, quòd facillè absque Romani Pontificis iudicio Conceptionem Virginis celebraret, Gallicæ verò graui

grauitati, quòd sine eo non solùm ab ea abstineret, sed eam haberet suspectam. Vide totam hanc historiam in epistolis prædictis.

Præmittam tamen ex ipsis quæ probant non cum alio Nicolao, Petrum Cellensem de Conceptione Virginis gessisse bellum, sed cum antiquo secretario S. Bernardi. Scripserat quidem epist. 1. libri 4. Petrus Cellensis ad Nicolaum sub titulo isto: *Suo secus*; & inter alia: *Quid non faciat Nicolaus, qui de nigro factus est albus*. Quod sanè eidem Nicolao Petrus Cluniacensis dixerat: *Dilexi te quandiu noster colore fuisti*, &c. Ipsi etiam dedit Cellensis epistolas 2. & 3. eiusdem libri 4. sub titulo, *Nicolao suo Petrus suus*. In tertia verò dixit, *Mirabili conditas sapore literas auditati mea componitis*, &c. & inferiùs, *Isti sunt tui, imò mei Clarauallenses; verè tu ex illis es*. Et hæc quidè scribebat illi, priusquam à bono proposito resiliret: nunc autem quid? In Epistola 4. sequenti hæc habentur: *Suo suus, semper suus. Stella quandoque de cælo ad ima videtur defluere. Quia verò minus iacula feriunt, quæ prævidentur, mando, & monco, ut caueas tibi à labiis iniquis, & à lingua dolosa. Apud nos enim quadam de te disseminata sunt, quibus fortè nisi clypeum cauta prouisionis opposueris, lædi in Curia poteris. Summi nempe quidam viri cuidam de Curia, qui apud nos est, (ut ipse audiui) insusurraverunt, te de Curia dixisse quadam inhonesta, & te falsum Legatum Domini Papa in his partibus gessisse. Quæ nescio utrùm sint magis falsa, quàm maligna, vel è conuerso. Sapiens es, esto tibi in his sapiens. O hominis portentum! ò secretarium*

Petrus
Cellens.

Petr.
Cluniac.

rium infidum! ô fictum legatum! Mentior si de his non loquebatur Bernardus, cum Eugenio Papæ scripsit, *Quis mihi det, ut ipsa Curia vestra ad purum purgetur face mendaciorum eius?* Fugit tandem impius nemine persequente, & ad nigredinem primam reuersus, pristinumque suauitatis stylum oblitus, ꝑ. accepit à Cellensi epistola libri 6. sub titulo, *Ally Nicolao*, utpote qui in alium colore & moribus mutatus fuerat. Ibi verò hæc: *Iam in dissuetudinem penè abierunt reciproca salutationes (suo suus) quas tu bonus sub ouina pelle mihi solebas mittere, & ego qualis qualis tibi. Nescio utrùm modò sis melior, quam tunc: vetustior tamen & nigrior es. Prouolutus ergo pedibus teterrimi idoli peto indulgentiam de nullo reatu.* Iam tunc concordiam veterem noua discordia de mediis utriusque cordibus fugauerat; atque in illo vehementi spiritu, qui contexit naues Tharsis Cellensis, dederat Nicolao in Anglia eo temporis degenti epistolam 4. eiusdem libri 6. cuius initium, *Iniqua sorte*, &c. quæ constat scripta circa annum 1171. quo D. Thomas Cantuariensis Antistes martyrio coronatus fuerat, nam inquit inter alia, *Video viscera misericordie Dei nostri, fines vestros copiosa benedictione respersisse: pretiosi namque Martyris Thomæ Cantuariensis Archiepiscopi occasus, orientalem nobis fenestram aperuit, & de fidei ac patientia sua splendore Anglicas tenebras illustrauit.* Non leue indicium olim dederat Anglici natalis, cum minimè veritus fuerat Nicolaus discordiæ zizania inter Bernardum & Petrum Venerabilem seminare, vt

Abbatem

Abbatem quemdam Angliæ, Bernardi nomine, apud Petrum ipsum, sub quo Anglus reum agebat, ultra iustum defenderet; in quadam siquidem epistola Bernardi post preces minas inseruit; qua accepta non leuiter in Bernardum Petrus exarsit, quousque humillimam ab eo satisfactionem accepit, quæ extat lib. 6. epist. ipsius Petri Venerabilis n. 4. in epistola verò 5. hæc inquit Petrus. *De reliquo, unde me motum prudentia vestra putauit, hoc fuit. Pro negotio, quod vobis bene notum est, cuiusdam Anglici Abbatis continebant littera vestra; Quasi (inquit,) subuersum sit iudicium, & de orbe perierit iustitia, & non sit qui eripiat inopem de manu fortiorum eius, egenum & pauperem a diripientibus eum. Quod tamen constanter negauit Bernardus dictasse, Credite, inquit, amanti, quia neque ex corde meo ortum est, nec ab ore meo extortum est.* Et hæc dixerim, ne fortè quis putet cum alio eiusdem nominis Monacho Petrum Cellensem controuersiam iniisse de Conceptione Beatissimæ Virginis, non verò cum eo Bernardi secretario, qui correctionem eius nõ sustinens, iniquo animo fuit semper erga ipsum. Hic igitur in Angliam suam fuga, vt credo, lapsus, & in cœnobio S. Albani ad nigrum habitum iterum admissus, Petrum prædictum tunc temporis Remensem Abbatem; quem sciebat Bernardi doctrina & amicitia cumulatam, à quiete suscitatur: epistolam satis prolixam eidem scribit, Bernardum quaqua- uersum lacerans, quòd Conceptionem Virginis festum apud Gallos pullulans præcidisset. Ita

ex responsione Petri Remensis desumitur, nam prima illa epistola Nicolai non extat. Sed iam accipe ipsam responsionem, quæ in lib.6. ipsius est sub numero 23.

Epistola Petri Cellensis ad Nicolaum.

Petrus S. Remigij Nicolao Monacho
S. Albani.

VA C V I & vacuantis animi esset, singulis quæ in litteris tuis sunt, recapitulatis, sigillatim ad verbum respondere. Summam itaque responsionum mearum constringens, & posterioribus epistolæ tuæ dictis adstringens, pacis & bonæ patientiæ pactum, prius hinc inde interpono, ne quis nostrum cuiuslibet commonitionis scintillâ, pro quolibet verbo aduratur, vel inflammetur.

Sola mihi S. Bernardi iniuria donetur, & quæcunque & vndecunque vis iacula conglomerata, siue vt meam rusticitatem confundas, siue vt de sensu meo vilissimas sententiarum quisquilias excutias, siue vt thesauros tuos homini pauperi aperias, siue vt nesciëtem doceas, & sensus tuos fortissimis assertionum repagulis stabilias. Aggredior igitur phantasmata tua, lenocinantia quidem pulchritudinis specie, sed titubantia stabilis fundamenti egestate. Quidquid enim Scripturæ basibus auctoritatum non supponatur, nullius roboris stabilitate fulcitur. Nec indignetur Anglica lenitas, si eâ solidior sit Gallia maturitas. Insula enim est circumfusa
aqua,

aqua, vnde huius elementi propria qualitate eius incolæ non immeritò afficiuntur; & nimia mobilitate in tenuissimas & subriles phantasias frequenter transferuntur, somnia sua visionibus comparantes, ne dicam præferentes. Et quæ culpa naturæ, si talis est natura terræ? Certè expertus sum, somniatores plus esse Anglicos, quàm Gallos. Cerebrum namque humidius fumositatem stomachi citiùs inuoluitur, & quælibet imagines in seipso depingit, quæ ab animali virtute, vtcumque spiritali deferuntur; & ex occupatione omnium tam naturalium, quàm animalium, seu spiritalium virtutum, infra iudicij veritatem confinguntur, vt phantasmata, seu somnia appellentur. Non sic cauernosa, non sic aquatica Gallia, *id est, non est tam cauernosa & aquatica, vt Anglia*, vbi sunt montes lapidei; vbi ferrum nascitur, vbi terra suo pondere grauatur. Quid ergo? Non citò à suo sensu mouentur, & veritatis auctoritatibus tenaciùs innituntur. Meus est (inquit Dominus) Galaad, id est aceruus testimonij; & in ore duorum, aut trium testiù stabit omne verbum. Leue est ergo omne verbum, quod neque testimonio solidum, neque auctoritate verum est: nec est alicuius momenti quidquid humani sensus ingeniosa fornax commentata fuerit, si examine careat veritatis. Ponderus siquidem Sæctuarij, quotã merita, quàm præmia Angelorum appenduntur, clausura dispensabili penes veritatẽ in arca iustitiæ, perpetua reconditur custodia. Inde est frater Nicolæ, quòd ridendo verum dixisti, cum

me fixum, te mobilem scripsisti; me petram vocasti, & concedo, si pro constantia, non pro duritia intellexisti. Sum quidem natura, professione, & iam ætate ac voluntate sicut nomine Petrus, petrinus; radicans & fundatus in montibus Sanctarum authoritatum, & in medio petrarum, ubi mater Ecclesia nidificat, in foraminibus petrae, in cauerna maceriae. Bone amice, quid facit stupa, ubi de auro, hyacintho, purpura, cocco bis tincto, & bysso retorta sacerdotalis contexitur vestis; & cælo, sole, ac luna pretiosior, & purior summo sacerdoti aptatur cidaris? [*Quasi dixerit, cum agimus de formatione, ac Conceptione Virginis, non paleis verborum utendum est, sed pretiosis litterarum sacrarum auctoritatibus.*] Prorsus nihil ad nos, nihil ad Angelos dignius, & melius de omnibus thesauris suis protulit æterna Trinitas, quàm templum Virginale, & Holocaustum, quod ad immolandum ex eo traxit, & extraxit Verbum Deo Patri coæternum, & consubstantiale. Sic corde credo, sic ore confiteor. Nonne & tu? Imò vehementius, ne dicam immoderatus tu. Totum te expendis in laudem Virginis; & ego quid? Impendo planè, & expendo, & superimpendo. Tu contendis honorare Conceptionem, & ego prædestinationem, ac totam retropropaginem eius. Tu rosam, ego etiam spinam. Tu florem & fructum, ego corticem & folium. Tu apparentia, ego latentia. Tu farinam, ego furfurem. Tu panem, ego cinerem. Tu solium, ego scabellum. Tu substantiam, ego picturam. Si cursum eius

fas esset distinguere, & sequestrare in mente diuina, in collegio cunctorum creatorum; mitterem animam ab initio prædestinationis, vt sequeretur adorando, sancta & suprema veneratione colendo eius vestigia.

Repetenda tibi, imò noua & longa expectanda peregrinatio, non ad S. Thomam Archiepiscopum in Anglia, sed ad S. Thomam Apostolū in India; quia semper interero cōuenticulis, vbi Dominæ nostræ digna celebratur commemoratio, siue nominetur Cōceptio, siue Natiuitas, siue Assumptio, siue alia quęcumque veneratio.

Viderur omnino supponere, Nicolaum inuissasse Cellensem, vt accederet ad S. Thomam Martyrem Cantuariensem, ad cuius sepulchrum frequens fiebat tunc peregrinatio, ibique pretiosi Athletæ Ecclesiam conueniret, in qua ipse Conceptionis festum solemnissimum prædicauerat, & celebrauerat, utpote magni illius Anselmi successor. Respondit autem Cellensis, se non fugere Conceptionem celebrantes, imò semper velle interesse laudibus Virginis Matris, quocumque censeantur nomine: quare non solum in Angliam, sed etiam in Indiam, si necessum fuisset, se profecturum, vbi D. Thomæ Apostoli corpus est. Subditque:

Cum ergo vna gradiamur via, quid ad rem, si diuersa sit semita? Tu sinistram tenes semitam [hoc est, *minus tritam*] quare murmuras, quia ego teneo dexteram? Si tua tibi displicet semita, quia & larga, & caritativa est nostra, cedo & concedo tibi locum iuxta me.

Pro

Prouerbum est; Non sunt dimittendæ veteres viæ propter nouas. Quis Sanctorum, quis antiquorum non ambulauit semitam nostram? Credo, & verè fateor, si in hoc errassent, & hoc eis Deus reuelasset. Quibus enim sua tam familiariter reuelauit consilia, vt etiam ad supplementum Euangeliorum, Epistolarum, & Prophetarum, perpetua stabilitate Canones & decreta statuerint, pari penè obseruantia tenenda cum Euangelio; hoc solum tacuisset, si periculosum esset.

Sed forsan dices mihi: Audésne tu, qualiscunque Abbas, occludere puteos semper continuandæ deuotionis, & profundius quotidie fodiendæ uenerationis? Nónne & eodem spiritu potantur moderni, quo & antiqui? Nónne (vt ait Hieronymus) in templo Dei quisque pro virili portione offert, alius aurum, alius argentum, alius lapides pretiosos, alius (vt ad viliora veniam) pilos caprarum, &c. Non erat ab initio natiuitas Virginis in Ecclesia solemnitas, sed crescente fidelium deuotione addita est præclaris Ecclesiæ solemnitatibus. Quare igitur non similiter, & diem conceptionis obtineat sedulitas Christianæ deuotionis? Ad quod ego; Cataractas cæli, & fontes abyssi libentius in obsequium Virginis soluerem, quàm clauderem; & si filius eius IESVS aliquid omisisset in prærogatiua exaltationis suæ Matris, ego seruus, ego mancipium, non quidem de effectu, sed saltim affectu supplere gestirem. Mallem certè non habere linguam, quàm aliquid

quid dicere contra Dominam nostram; antè eligerem non habere animam, quàm vellem extenuare eius gloriam. Licuit quoque, semperque licebit, sponsam Christi Ecclesiam, quæ in terris peregrinatur, secundùm mutationes rerum, personarum, & temporum, variare rationes decretorum, & noua adinuenire medicamina remediorum, & statuere sanctis, adeptione gloriæ, frequentiam solemnitatum. Est tamen auro locus, in quo conflatur, & habet argentum venarum suarum principia, sedem Petri, & curiam Romanam, quæ clauis cæli principaliter tenet, & clausura consiliorum Dei referata, dispensante Deo, vnguentum gratiæ à capite vsque in oram vestimenti habet compluere. Hæc sedes Petri, id est, petra, in qua Moyses desidet, videlicet lex Dei immaculata, conuertens animas, fragosa quæque hæreticorum conciliabula elidit, & allidit; prophanas vocum nouitates rescocat, & rescindit; superflua confodit, & iugulat; hiantia & ecliptica complet, & illustrat. Utinam salua veritatis autoritate, lance communis Concilij hæc Domina, & moderatrix totius Christianitatis, conceptionem Virginis librasset & approbasset, & à mari vsque ad mare hanc propagasset, Sole, id est, Apostolico, & Luna, id est, Ecclesia Romana præeunte, tam securè, quàm expeditè in lumine vultus eorum gressus meos ponerem, & disponderem, ex hoc videns vitare lubricum, & sequi solidum & securum. Nihil in Ecclesia pessimius præsumptione erronea, nihil

stultius præsumptione temeraria, nihil odibilis præsumptione noxia: utcumque verò tolerabilis præsumptio pia, sed non satis probabilis. Abstinerè certè, & ab omni præsumptione volo, gradatim tamen seruatis distinctionibus præmissis secundùm magis & minus.

Iam destitisses vltra de præiacenti materia scribere, non condemnuans errorem tuum (si error dicendus est, qui de pietate venit) nec me opponens gloriosissimæ Dominæ nostræ, cuius non solum terram, sed & puluerem lingere summas diuitias reputo: præcipuè cùm in calculo epistolæ tuæ asseras, nullatenus te posse moueri ab eo quod scripsisti, dicens: Quod dixi, dixi, quod scripsi, scripsi; nisi lapidem offensionis & petram scandali in eadem epistola tua coniecisses. Dicis, Dominæ nostræ animam non solum in passione Filij gladio transfixam, sed etiam in Conceptionis suæ contradictione. Hic bonus dormitauit Homerus.] Id multis impugnat Cellensis, quasi propriè ac rigorosè Nicolaus ipsum affirmasset, quæ quia ad rem nostram non faciunt, prætereo. Subdit:

Hic lapis offensionis est. Petra verò scandali est, quòd Beatissimum Bernardum debita exnis veneratiõne, & verborum iacula post eum emittis, tamquam famam eius possis extenuare, vel gloriam euacuare. Bona fide, qua te diligo, & fidelissima charitate laudo, consulo & rogo, ne ampliùs in cælum ponas os tuum, quia nisi caueris tibi, in caput tuum caturus

surus est lapis, quo ferreum vis penetrare cælum. An excidit à mente tua, omni sancto competere: Flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo? Super quem certè ceciderit lapis iste incautè missus, conteret eum. Subrides, & fortè nondum correctus labia mordes: Quæ, inquires, huius Bernardi sanctitas: Quæ religio: Quæ meritorum prærogativa? Nullus sum ego ad illius sancta præconia referre. Vita eius, fama eius, opera, scripta, miracula, fides, spes, charitas, castitas, abstinencia, mortificatio. Demum in membris eius, sermo, vultus, habitus, & gestus eius, & his similia testimonium perhibent de eo. Prætermitto ista omnia, si nondum emolli-ri cor tuum potuit; vnum est, in quo clavis in altum defixis, arbitror me te apprehensurum, & in amorem S. Bernardi liquefacturum; alumnus enim familiarissimus fuit Domine nostræ, cui non vnam tantùm Basilicam, sed totius ordinis Cisterciensis Basilicas dedicauit; ad cuius laudem politissimos tractatus, & sæcundos cõposuit. Si ergo potes tangere pupillã oculi Domine nostræ, scribe contra Bernardũ suum, cui loquitur ipsa: Qui tangit te, quasi qui tãgit pupillã oculi mei. Cistercienses quoque nugas nescio, (vocaerat ipsos Nicolaus nugatores, quòd Bernardum suũ defenderent) quos præ aliis mortali-Jungl.bus seriis, & sine fine mansuris intendere video. Hi sunt, qui monetã nostri, iam in agonia positi ordinis, reformarũt. Hi sunt, qui regulã B. Benedicti penè combustã, sicut Esdras veterẽ legem restaurauerunt. Hi qui cũ Apostolo Corinthiis,

id est, agricolis, & rusticis sæcularibus onerosi non sunt, sed propriis manibus laborantes se & alios pauperes pro posse sustentant. Claustra illorū claustra Dei sunt, vbi nocte in Psalmis, & orationibus parati sunt suscitare Leuiathā, qui sub vmbra dormit in locis humentibus, & inde in agro Hierico Principi militiæ occurrunt, qui tenet gladium bis acutum, vt superflua refecet cogitationum, & operationum. Quærunť ergo cum Iosue dicentes: Noster es, an aduersariorum? Vtilis quæstio, & inefflagitabilis solutio, vtrūm Deus pro nobis, an contra nos? Si autem contra nos, quis pro nobis? Ampliorem prouocat amorem si pro nobis, sollicitudinem & timorem si contra nos. Ponamus itaque animam nostram in manibus nostris si contra nos, quia etsi horrendum incidere in manus Dei post sæculum, melius est tamē incidere in hoc sæculo propitiabili, quàm in manus dæmonum. Dicamus itaque cum Iob: Etiam si occiderit me, in ipso sperabo. Hæ sunt nugæ Cisterciensium. Hactenus illa de Conceptione, de Bernardo, & eius monachis. Quoniam verò Nicolaus in sua epistola dixerat de Virgine, *Virgo singularis vici omne peccatum, non omne debellando, sed nulum prorsus sentiendo*, in expositionem illius Augustinianæ sententiæ, *Maiorem ei credimus collatam virtutem ad vincendum ex omni parte peccatum*, ex lib. de natura & gratia. Hinc mota est proluxa nimis quæstio inter Petrum Cellensem, & Nicolaum, circa fomitem, an senserit Virgo beata aliquando peccati fomitem, nécne?

August.

nécne? Cellensi affirmatiuam partem tenaciter tenente, eo præsertim, *Quòd si ab hora conceptionis (aiebat) nulla cum carne, aut cum hoste concertatio, superfuisset causa merendi, & plurimum dispendium sustinisset; Quod vsque ad finem epistolæ fusè nimis prosequitur. Reddamus verò responzionem Nicolai, quæ habetur lib. 9. epist. Cellensis, epist. 9.*

Epistola Nicolai ad Petrum Cellensem.

Nicolaus Monachus S. Albani Petro
Abbati S. Remigij.

IN V E C T I O N I S palliatæ saturatus opprobrio, & ironico crapulatus à vino, verè putabam me missionem accepisse, & fœdus iam cum silentio pepigisse. Quid senserim sanè de priuilegio singularis integritatis in Virginum Virgine scripseram, & metam ibi fixeram; & ecce meus Petrus de noua materia, nouum suscitatur ex insperato bellum, & omnes Virginis domesticos prouocat ad indignationem, & doctos in lege Domini ad præsumptionis minus Catholicæ contradictionem. Quandiu tractabatur de articulis, quæ sit, vel aliter poterant intelligi, sana vtrimque fide dissimulabam, & animus noster, si concepit, non peperit iniquitatem. Nunc autem iam tuba canitur, quòd Virgo peccatum senserit, & sentiendo debellauerit, non dissimulo, non patienter ago; vix manus teneo quàm in publicum hostem irruo.

Sed prius quam pro communi omnium Virginis domesticorum indignatione respondeam, lapidem offensionis, & scandali petram contueor. Lapis itaque lapidem offendit in eo quod dixi: Virginis animam pertransiuit gladius non solum in passione filij, sed etiam in Conceptionis suae contradictione.] *Hoc ipse explicat se dixisse in eo sensu metaphorico: post quadam autem in eius dicti defensionem allata, subdit:*

Ad petram verò scandali de corde vestro tollendam, plusculum est immorandum; quia res exigit, ut palam faciam, quod celare proposueram. Sanctus ille Bernardus, quem dicis, me debita exuere veneratione, & post eum verborum iacula emittere, quondam Sanctorum Catalogo adscriptus, nuper est in Ecclesia canonizatus, & ab humano iudicio exemptus, exemptus, inquam, est, ne de gloria eius dubitemus; sed non ut minus de eius dictis disputemus. De gloria Beati Martyris Cypriani B. Augustinus non dubitat; tamen in Spiritus sancti datione eum errasse verissimè comprobatur: errorem Martyrio deletum scribit; & sic docuit Ecclesiã venerari Martyris gloriam, ut tamen non imitaretur errorem. Ego autem etsi dissimili scientia, simili tamen conscientia, sic veneror Beatum Confessorem Bernardum, ut laudem & amem eius sanctitatem; qui nec amem, nec laudem eius præsumptionem in Matris Domini Conceptionem. Et ne putes me magis pertinaci, quam bona conscientia dicere quæ dico, audi quid ab ipsis Cisterciensibus vera religione præditis,

præditis, & Virginem in veritate diligentibus
 acceperim de S. Bernardo; quorum nomina abs-
 condo sub modio, ne odiosos faciam fratrum
 suorum collegio. In Claræuallensi collegio qui-
 dam Conuersus bene religiosus, in visu noctis
 vidit Abbatem Bernardum niueis indutum ve-
 stibus quasi ad mamillam pectoris furuam ha-
 bere maculam.] *Penè impatienter audio Nicolaum,*
sed impugnationi locus erit inferius. Què ex admira-
 tione tristior alloquens, Quid est, inquit, Pater,
 quòd furuam in te maculam video? Et ille; quia
 de Dominæ nostræ Conceptione scripsi non
 scribenda, signum purgationis meæ maculam
 in pectore porto. Frater visa Conuentui inno-
 tuit, & aliquis in scriptum redegit. Relatum est
 in Generali Cisterciensi Capitulo, & de com-
 muni consilio scriptum periit incendio: maluit-
 que Abbatum vniuersitas, Virginis periclitari
 gloriam, quàm S. Bernardi opinionem. Non sic
 Paulus, non sic, qui se blasphemum, & iniurio-
 sum inclamitat, vt Redemptoris gloriam am-
 plius extollat. Et certè (vt credo) ea ratione
 Sanctus in propria persona viro simplici, & de
 talibus nihil scienti apparuit, & culpam suam
 innotuit, vt totius Cisterciensis Capituli dis-
 cretio deprehenderet, eum velle suum erro-
 rem damnari, & virginæ Conceptionis glo-
 riam prædicari. Igitur si ego publico, quod ipse
 (vt credo) publicari voluit, hoc non est eius
 famam extenuare, vel gloriam euacuare, sed
 eius voluntatem super delicti sui pœnitentia
 scribere. Porrò factò leui per Purgatorium

transitu , intrauit in gaudium Domini sui; qui in diebus suis sanctitate venerabilis , opinione singularis , eloquentia suauis , & signorum inuocatione , immutationéque mirabilium exstitit mirabilis. Hæc ergo de Beatissimo Abbate Bernardo.

Nunc de statera mea , quæ in hoc quod scribitis , videtur mentiri , quod dixi , Virgo singularis vicit omne peccatum , non omne debellando , sed nullum prorsus sentiendo , &c.] *Post multa in hanc sententiam , subdit : Quod quidē sensit , & scripsit , quem laudas authorem in præfenti , Abbas Bernardus. Inde quippe dies Natiuitatis , nō Conceptionis virginæ dicitur habere solemnitatē , quia quæ in peccatis concepta est , vt vniuersum genus hominum ; sine peccato nata est , vt pauci hominum. Quod si intelligis , sensit peccatum , id est , sensit culpam peccati , more nostro legem membrorum sensit , motus pudendos sensit , picē titillationis sensit , & inquinata est ab ea , quod absit. Ino venerabilis Carnotēsis Episcopus in Chronicis suis scripsit , duodecimo anno ætatis suæ Virginem ab Archangelo Gabriele salutatam , & ab Spiritu sancto obumbratam : infra quem ætatis annum non permittit natura moueri pubescensium genitalia ; terminus igitur pudendi motus ab Spiritu sancto præuentus , reliquit nos dubios , utrū à die Conceptionis , an à die Natiuitatis , an certè à die superuentionis Spiritus sancti in Virgine , Virgo liberata sit à contradictione carnis pudenda.] Omitto cætera ,*

quia

quia solum in eis, vsque in finem epistolæ, agit de fomite peccati.

Huic iterum reddidit Petrus iam ad sedem Carnotensem assumptus alteram, quæ in lib. 9. epistolarum eius est sub numero 10. cuius principium est:

Petrus Carnotensis electus Nicolao
S. Albani Monacho.

EPistola tua multifariè dentata, dum me accerrimè mordere intendit, &c.] Tota autem de fomite agit; in ea tamen solum ad rem nostram hæc verba facere videntur. Credo, dico, assero, & iuro Beatissimam Virginem nostram in æterna prædestinatione, singulari priuilegio munitam, nec à sua Conceptione in aliquo violatam, sed semper mansisse, & permansisse illibatam; & sicut Beata ultra humanam, & cæterorum hominum naturam, sic secreta & incognita manet, ultra omnium notionem, &c. Virginem laudas? Et ego laudo. Prædicas sanctam? Et ego. Extollis super choros Angelorum? Et ego. Dicis immunem ab omni peccato? Et ego. Credo, & confiteor, plura esse apud nos ignota de Virgine sacrosancta, quàm nota, quia confortata est gratia, & gloria, & non possumus ad eam.

§. 4. *Ex predictis epistolis haberi verum epistolæ nostræ authorem; & quæ in contrarium facere videbantur, non habere vim.*

Conueniunt igitur, qui penè in cæteris dis-
 sentiunt, Petrus Cellensis, & Nicolaus,
 Bernardum scripsisse contra festum Conceptionis,
 tamen si ipsum ille defendere, iste offendere
 conetur. Quinimo Petrus iis duntaxat funda-
 mentis nititur, quibus Bernardus in epistola
 ad Lugdunenses. Vis scire quæ sint? Primò Pe-
 trus festum reprobatur, quoniam Scripturæ testi-
 moniis non fulcitur. *Quidquid enim scriptura ba-
 sibus auctoritatum (ait) non supponatur, nullius robo-
 ris stabilitate fulcitur.* Bernardus verò, *Lego deni-
 que Spiritum sanctum in eam, non cum ea venisse.*
 &c. Secundò Petrus obiicit illud: *Quis Sancto-
 rum, quis antiquorum non ambulauit semitam no-
 strâ? Credo & verè fateor, si in hoc errassent, quòd
 hoc eis Deus reuclasset.* Quid verò aliud inquit
 Bernardus? *Nunquid Patribus doctiores, aut deuotio-
 res sumus? Periculosè præsumimus, quidquid ipsò-
 rum in talibus prudentia præteriiuit. Nec verò id ta-
 le est, quòd nisi prætereundum fuerit, Patrum quine-
 rit omnino diligentiam præterisse.* Tertid Petrus
 in hac causa omnimodis ad Ecclesiæ Romanæ
 sedem recurrentum censet, & illius standum
 censura, interim verò abstinendum à celebra-
 tione Conceptionis. *Est tamen auro locus, in quo
 conflatur (ait) & habet argentum venarum sua-
 rum principia, sedem Petri & Curiam Romanâ, quæ
 clauis cali principaliter tenet, &c. Vinam salua ve-
 ritatis autoritate, lance communis Concilij hæc Do-
 mina, & moderatrix totius Christianitatis, Con-
 ceptionem Virginis librasset, & approbasset, &c.*
 Quæ

Quæ ferè Bernardus scripsit, ad calcem suæ epistolæ inquit: *Nam si sic videbatur, consulenda erat prius Apostolica sedis autoritas.* Et infra: *Quæ auem dixi, absque præiudicio sanè dicta sint sanius sapientis; Romana præsertim Ecclesia auctoritati, atque examini totum hoc, sicut & cætera, quæ eiusmodi sunt, vniuersa referuo; ipsius si quid aliter sapis, paratus iudicio emendare.* Petrus errorem vocat de pietate venientem, celebrare festiuitatem Conceptionis; Bernardus verò, *Et antiè quidem (ait) apud aliquos errorem compereram, sed dissimulabam, parcens deuotioni, quæ de simplici corde, & amore Virginis veniebat.*

Nicolaus similiter tam manifestè de epistola ad Lugdunenses agit, vt probatione non egeat; præsertim cùm inquit, *Quod quidem sensit & scripsit, quem laudas authorem in præsentem, Abbas Bernardus; inde quippe diem Natiuitatis, non Conceptionis virginea dicit habere solemnem, quia quæ in peccatis concepta est, vt vniuersum genus hominum, sine peccato nata est, vt pauci hominum.* Qui sanè scopus est totius tractatus, & epistolæ ad Lugdunenses. Quare non relinquitur deinceps ansa dubitandi de authore legitimo ipsius. Quinimo cùm iam constet Nicolaum, de quo hætenus dubitabatur, contrariæ omninò fuisse sententiæ, eius quæ in ipsa epistola propugnatur, siquid Bernardo imponeret, potius esset quò suam confirmaret, quàm quò destrueret opinionem; sciebat siquidem præcipuam esse illius tunc
apud

apud omnes Ecclesias & Doctores censuram, quare non vellet, quod ædificabat, autoritate Bernardi destruere. Accedit quòd si ipse epistolam finxisset, negaret Cellensis eam fuisse Bernardi sententiam, & ita facilè se ab argumentis Nicolai expediret; nunc verò tantum abest, vt neget authorem Epistolæ, quòd nullis aliis fundamentis ipse se munit, quàm eis quæ in epistola reperiuntur, vt modò ostendimus, & vt autoritatem Bernardi tueatur, modis omnibus laborat; nihil equè durum reputans, quàm quòd Bernardum exauthorare conaretur Nicolaus; inde enim dixit: *Sola mihi S. Bernardi iniuria donetur, & quacumque & undecumque vis iacula conglomerata, siue vt meam rusticitatem confundas, siue vt de sensu meo vilissimas sententiarum quisquilias excutias.* Et rursus: *Petra scandali est, quòd Beatissimum Bernardum debita exuis veneratione, ac verborum iacula post eum emittis, tanquam famam eius posses extenuare.* Conabatur sanè quibus modis poterat, famam eius extenuare, dieteriis in ipsum irrisionum eiectionis: nam hoc sibi necessarium erat ad stabiliendam opinionem suam: quo sanè minimè egeret, si Bernardus epistolam non dictasset.

Minimè igitur hoc iam in dubium verti licet, vt omittram quòd non solùm à prædictis authoribus, sed ab omnibus Doctoribus Scholasticis, ab Alexandro Alensi, Alberto Magno, D. Thoma & S. Bonauentura, ac cæteris sine contradictione pro legitima & germana Bernardi, accepta & venerata est; cui etiam veritati nihil

obesse

obesse possunt, quæ Pater Hojeda meditatus fuit, nam quòd asseritur, potuisse & debuisse Bernardum Conceptionis festum velut antiquissimum noscere, minimè verum est, quandoquidem nec in Martyrologio Adonis, aut Bedæ reperitur, nec Vsuardus legitimus egit de illo, quem enim habemus opera Molani additus est in multis, præsertim in festo Conceptionis, vt characterum diuersitas, qua scribitur, manifestè demonstrat: de Martyrologio Hieronymi in neutram partem ferre possumus iudicium, quia non extat. In Breuiario ac Missali Gothico Toletano constat de nouo positum esse in impressione à Cardinale Cisneros facta, quod expressè asserit Alfonso Villegas tomo 1. floris Sanctorum, dum agit de officio Mozarabe; debetur autem illi fides, vtpote qui multos annos Capellæ Gothicæ Toleti Capellanus fuit, & in eo Missali versatissimus. Quare cum hæc ita sint, non video vnde Bernardus cognitionem festi habuerit, velut rei antiquæ, & toto terrarum orbe notissimæ. Audio potius Petrum Cellensem Bernardi propugnatorem asserentem, oppositam sententiam communi Doctorum calculo comprobata fuisse; & Anglorum leuitate cœptum introduci, sine Ecclesiæ authoritate. Cur tamen (ait) non est reueritus Bernardus epistolam S. Anselmi, & opuscula eius de immaculata Conceptione? Sanè, quoniam sine authoris nomine, & sufficienti authoritate ad manus eius peruenerunt; nam agens de reuelationibus in eis codicibus contentis,

tis, inquit: *Ipse mihi facile persuadeo scriptis talibus non moueri, quibus nec ratio suppeditare, nec certa inuenitur fauere autoritas.* Et quanuis forsitan sciret ipse, Anselmum in Anglia fundamenta festi Conceptionis iecisse, nollebat tamen id ad Gallias sine Apostolicæ sedis autoritate transferri; credibilius tamen est, incertum fuisse Bernardum de authore, & siquid de Anselmo diceretur, quasi rumorem in vulgus sparsum ad conciliandam festo autoritatem æstimasse.

Nec mirandum est in re adedò graui, acri fuisse aculeo præditam mellifluam apem, cum certò sciret absque Ecclesiæ Romanæ autoritate fieri, quod nisi de ipsius facultate minimè liceret. Erat sanè naturæ & gratiæ dono, pietate, & modestia supra quàm credi possit, Bernardus insignitus, siquis vnquam; vt meritò ad eius sepulchrum appensum sit,

Alloquio mitis, consilioque bonus.

Et rursus.

Mens humilis, blandus sermo, pudica caro.

Alanus.

Eiusque discipulus Alanus Episcopus Alriodorenensis scripserit in prologo vitæ Bernardi, quam edidit ipse: *Absit vt quidquam asperum vel amarum oliua illa suauitatem in domo Domini fructificans, erga quempiam reddat: cuius studij semper fuit, dum vixit in hoc saculo, omnes homines mansuetudinis sue oleo demulcere.* Cæterùm vbi res ipsa acrem spiritum postulabat, acerrimus fuit, cuius rei argumento esse possunt, quæ de Romanorum

norum priscorum moribus scripsit ad Eugenium lib.4. de consideratione; & de Iordano Cardinale ad Episcopum Hostiensem epist. 290. & ad ipsum Galliarum Regem Ludouicum mores suos taxans epist. 221. Hæc sanè & alia multa integritatem ac seueritatem animi Bernardini demonstrant; quæ si quis vel leuiter legerit, mirari desinet, dum videt in epistola ad Lugdunenses aculeata quædam verba; in re nihilominus grati, & quæ matura egebat consideratione, ac iudicio Romanæ sedis.

Quæ deinceps obiciuntur, suspicionem generare possent, dum veritas ipsa aliunde non constabat; ea verò cognita, propalataque in publicum, nihil obstare nobis possunt; habemus siquidem archiua ipsa Claræuallis, & Vaticanam Bibliothecam, & omnes quotquot in orbe sunt codices epistolarum D. Bernardi, ac demum Cellensem & Nicolaum eius æui scriptores, clamantes pariter Epistolæ nostræ auctorem fuisse Bernardum. Hoc autem semel stabilito non est necesse ad singula respondere: quidquid enim de Dauidis sanctificatione senserit, & siue ad solos Lugdunenses scripserit, siue ad alios, rursus siue hanc solam quæ extat, siue plures eiusdem argumenti, non probant non esse suam, sed in ea, vel in eo casu sic vel aliter sensisse Bernardum, quod iam non facit ad rem. Existimo nihilominus pro sanctificatione Dauidis vterina nihil dixisse, sed sub dubio reliquisse, quia sui instituti non erat probare aut improbare alteram quæstionis eius partem:

& ad solos Lugdunenses scripſiſſe, quia erat prima præcipuarum quæ feſtum Conceptionis colebat, tametſi quædam aliæ minoris notæ Eccleſiæ id etiam in Gallia celebraſſent; vti liquet ex illis verbis, *Et antè quidem apud aliquos errorem compereram, ſed diſſimulabam, parcens deuotioni, qua de ſimplici corde, & amore Virginis veniebat; verùm apud ſapientes, atque in famoſa nobilique Eccleſia, &c.*

Quid autem in cauſa fuerit Eccleſiæ Lugduneniſi, vt Conceptionis feſtum celebre haberet, alterius eſt conſiderationis: illud tandem poſt multam de ea re inquisitionem habitam, compertum habeo, ab ipſo D. Anſelmo id acceptum, qui Lugduni non amplius quàm viginti octo annos priuſquam Bernardus ſcriberet epiſtolam, exularat, vbi & librum de Conceptu virginali, & peccato originali ſcripſit (authore Edinero eius diſcipulo) & in eo illam auream ſententiam, *Decens erat, vt ea puritate, qua maior ſub Deo nequit intelligi, virgo illa niteret, &c.* quæ Doctorem ipſum Angelicum compulſit dicere in 1. ſent. diſt. 44. art. 3. ad 3. *Dicendum quòd puritas intenditur per reſeſſum à contrario, & ideo poteſt aliquid in creaturis inueniri, quo nihil purius eſſe poteſt in rebus creatis, ſi nulla contagione peccati inquinatum ſit. Et talis fuit puritas B. Virginis, qua peccato originali, & actuali immunis fuit, fuit tamen ſub Deo in quantum erat in potentia ad peccandum.* Cùm verò aliunde certum ſit, Anſelmuſ præcipuum fuiſſe huius feſti promotorem, de quo multa ſuo loco nobis dicenda erunt, in dubium

Edinerus
lib. 2. vi-
tæ S. Al-
ſelmi
apud Su-
rium to-
mo 2.

verti nequit, ipsum docuisse Lugdunenses venerari Virginis Conceptionem. Neque verò quis existimet, tunc primò à Lugdunensibus celebratam, cùm à Bernardo impugnata festiuitas est, sed idcirco eam impugnasse, quia illis penè diebus apud Lugdunum in causa Lingonensis Ecclesiæ moratus fuerat, cùm ab Italia, pacato tunc Petri Leonis schismate in patriam reuertebatur; quod ex causa ipsa liquet, inter Epistolas Bernardi sub numero 164. & tamen nusquam hæctenus Lugdunum inuiserat, vt ex vitæ eius libris palàm fit. Id verò accidit circa annum Domini 1135. nam 1136. vt vult Baronius tomo 12. Annal. Eccles. scripsit Epistolam ad Lugdunenses postquam viderat ipse, vel à celebrantibus audierat solemnitatem Conceptionis. Et ex ordine ipso Epistolarum Bernardi conuincitur, nam ab epistola 164. vsque ad 170. inclusiue agit de causa illa Lingonensi, quæ Lugduni agitabatur, in tribus sequentibus etiam de rebus Lugdunensibus, & tandem in sequenti, videlicet 174. disputat de festo Conceptionis ab eisdem celebrari solito. Sed ad alia transitum faciamus.

Baron.

§. 5. *Nicolaum, dum maculam pectori
Bernardi impingit, mendacissimum
deprehendi.*

SEd nunc cum Nicolao iterum agendum nobis est, & denuò conferendæ manus cum hoste, non quidè quòd irreuerenti animo & infrunito in ipsum irruere non sit veritus, & præ-

D sumptio

sumptionis nota eum inuulserit, dum Conceptionis festiuitatem impugnauit ad Lugdunenses scribens: hoc enim cum maledicentiam hominis & iniquum erga S. Abbatem affectum manifestissime demonstrat, non est cur in eo immoremur; satis sit animum eius cognitum habere; sed quod fabellam illam de macula pectorali Bernardi composuerit, quasi gratias accepturus à celebratoribus Conceptionis. Bone Deus, quot machinas in virum sanctum extruxit, ut eius si posset famam extenuaret? Primum siquidem maledicentiae iacula contorsit, dicteria iniicit; sed cum hæc forti Cellensis robore fracta videret, multum magnūque meritorum eius cumulum obiiicientis, & minitantis, ne amplius in cælum os suum poneret, quia nisi sibi caueret, in caput suum casurus esset lapis, quo ferreum volebat penetrare cælum, præsertim cum familiarissimus alumnus fuisset Domine nostræ, ita ut ad ipsum quandoque dixisset, *Qui te tangit, tangit pupillam oculi mei*: altiore erigere deinde conatus est machinam, quasi Babelicam turrim, qua ipsum quoque cælum tangeret, ut vel inde sanctum eriperet, & vnum eorum qui sine macula sunt ante thronum Dei, commacularet. Vide quo pectore erat affectus erga Beatissimum Bernardum ille nebulo Nicolaus, quod pectus Bernardi fœdare tantopere satageret; sed gratias Deo, quod ab eodem Bernardo præmoniti sumus, (imò & ipse summus Pontifex) Nicolaum mendacem semper fuisse, & patrem eius.

eius. *Quis* (inquit ad Eugenium Papam) *mibi* Bern.
det, ut vel ipsa Curia vestra ad plenum purge-
tur face mendaciorum eius? Quis mibi det, ut vel
eorum innocentia qui mecum sunt, satis valeat ex-
cusari apud circumuentos, & prauentos impuden-
tissimis eius mendaciis? vobis quoque aliquoties in
eadem falsitate scripsisse, & non semel partim con-
uictus, partim & confessus est. Quam fidem, le-
ctor bone, præstare poterit quis, homini men-
dacissimo? aut qualis testis erit, qui de multis
grauibusque mendaciis ab ipso Bernardo con-
uictus, quinimo & multa sponte confessus
fuit? Quem innocentem suis non præuenit, &
circumuenit mendaciis? An verò soli Bernardo
parceret, cui plus omnibus erat infensus? Etiam si
laudaret ipsum, non crederem, quanto magis
dum maculare conatur. O impudens! sed quis
ab eius officina æquè legitimus nasceretur par-
tus, quàm macula? nam ab impuro & turpi tur-
pitudinem exire quis nesciat? Audi Bernardum, Bern.
De turpitudinibus eius, quibus terra sordet, & facta
sunt omnibus in parabolam, supersedeo polluere la-
bia mea, & vestras aures. Sed demus gratis fide-
lem hac in parte extitisse historiographum, men-
dacissimum aliàs notarium (quod qui volet cre-
dat) & quæ narrat, ut narrat contigisse nimi-
rum, Conuersum quemdam. Claræuallis nar-
rasse Conuentui, in visu noctis sibi visum fuisse
Beatissimum Patrem macula ad pectus signa-
tum, palinodiam decantantem eorum, quæ
contra festum Conceptionis scripserat; ergo-
ne quia conuersus id dixit vera fuit visio? quasi

Ioan. de
Neapo-
li.
Capreo-
lus.

Satanas nequeat se transformare in Angelum lucis. Id quod iam olim insignes Theologi, Ioannes de Neapoli, & Capreolus de eadem reuelatione censuerant 3. sent. dist. 3. quæst. vnica art. 3. in solutione octauæ. Capreoli verba sunt. *Ad 8. dicit Ioannes de Neapoli quòd illa visio (Bernardi cum macula) eadem facilitate contemnitur, quæ probatur, nec propter tales phantasticas visiones est aliquid dicendum contra doctrinam Sanctorum prædictam: præcipuè cum frequenter Angelus Satana transfiguret se in Angelum lucis ad decipiendum simplices, qui ignorant astutias eius. Hæc ille & bene. Rogo examini mandetur hæc visio priusquam approbetur. At iam ipse Nicolaus asserit non ab vno, vel ab altero Monacho ad incudem fuisse reductam, sed ab vniuerso Capitulo ordinis Cisterciensis, & in eo communi Patrum calculo, non solum falsam, sed silentio dignam: scripturam autem eius igni tradendam esse, iudicatum fuisse. Iudicent quæso prudentes vtri potius credendum sit vni Nicolao, qui hominem non vidit, an toti Capitulo generali Cisterciensi, rem ipsam ad vnguem discutienti, & enucleanti? sed quid ad hæc ille? Relatum est Capitulo generali, & de communi consilio scriptum perire incendio; maluitque Abbatum vniuersitas virginis periclitari gloriam, quam sancti Bernardi opinionem. O mendacem linguam! quàm iustè & ipsa cum scripto illo, incendio periret? Ergone omnes ordinis Abbates erant impij? omnes detractores gloriæ Virginis? Abbatum vniuersitas. Si vnum vel al-*

terum

terum iniquum diceret in vniuerso Ordinis ambitu, non mirarer, nam & ipse Nicolaus ex Ordine fuit, & mendax erat: cæterùm Abbatum vniuersitatem nominans, spiritum Dei nominat, Sanctorum cœtum, Angelorum contubernium. Vis scire quali sanctitatis munere illis diebus præditam erat Capitulum generale Ordinis Cisterciensis? Audi quid Cæsarius sanctus & vetustus scriptor scribat de eo lib. 7. Dialog. cap. 20. dum de visionibus sanctæ cuiusdam Virginis Quidensis ageret. *Tempore quodam Capituli generatis, in ipso Capitulo scalam miræ pulchritudinis vsque ad calum vidit erectam, Dominumque innixum scala super Capitulum respicientem, cuius latera & gradus tanti splendoris erant, vt solares radios superarent. Sed quid huiusmodi visio significabat? licet omnia quæ in eodem Capitulo tractabantur ab Abbatibus qui ex diuersis mundi partibus confluxerant, diuina inspiratione fierent; haud dubium tamen quin sancti Angeli descendentes & ascendentes, eadem Christo, ob cuius*

Cæsar.

Ibidem
vltimaS. Me-
stildis.

D ; ipso

ipſo Deo. *In die eximij doctoris ſancti Bernardi* (ait ipſa lib. 1. cap. 51.) *dum Miſſa, in medio Eccleſia in honorem eius cantaretur, & hac dilectrix Ieſu intenderet his qua cantabantur; cogitans quid eſſet illud medium Eccleſia; Dominus animam eius lumine ſua cognitionis illuſtrabat, dicens: Medium ſanctae Eccleſia eſt Ordo ſancti Bernardi, ſuſtentans Eccleſiam velut columna cui tota domus inniſtitur.* Sed hæc miſſa faciamus, & quid Capitulum mouere potuerit ad condemnationem illius viſionis, inquiramus.

Illud fanè irrefragabile argumentum iudico. Aut Bernardus maculam illam habebat poſtquam in gloriam Domini introductus fuerat, aut priuſquam ad illam admitteretur; inter hæc, cùm ſint extremè oppoſita, medium excogitari non poteſt: ex utroque autem abſurda multa ſequuntur. Si poſt acceptam gloriæ poſſeſſionem maculam portaeſſet, malè profectò Ioannes Apocalypſ. 14. diceret, quòd *ſine macula ſunt ante thronum Dei.* Hoc ita abſurdum exiſtimauit Gabriel Barrelete ſerm. de concept. quòd impium, prophanum, imò & hæreticum iudicauerit, utpote cõtra expreſſum Ioannis teſtimonium. Et ut minimum non verè dicere poſſet Conuerſo, quod nar- rat Nicolaus, *Quia de Domina noſtra Conceptione ſcripſi non ſcribenda, ſignum purgationis mee maculam in pectore porto.* Quandoquidem non eſt in cælo purgationis locus, nec tempus; nec poſſet perpetuo purgationis ſignum in Bea-

Gabriel
Barrele-
te.

214
215

da ſunt hæc obſeruatæ a Bibliſſi ſtudio huius
olgi

to perseverare. Quare non hoc Nicolaus dicere videtur, sed quòd antequam in gloriam admitteretur cum macula illa visus est. At quàm absurdum id sit ex sequentibus iudicatio. Quis vnquam de magnis Ecclesiæ luminaribus ausus est dicere Purgatorium perpeffos fuisse post mortem, antequam in gaudium Domini vocarentur? *Porro facto leui per Purgatorium transitu* (ait ille) *intrauit in gaudium Domini sui.* Vide quàm prauo animo in Bernardum fuerit, qui in Purgatorium Bernardum immisit, & quàm sinistrè de meritum illius prærogatiua senserit. Vis vno verbo audire quanta hominis fuerit stulta iniustitia? Sanè ausus est Bernardum ad purgationem destinare, pro re in qua nullum commisit peccatum; imò verò non modicum meruit gloriæ argumentum, quandoquidem non ideo scripsit Epistolam illam Lugdunensibus, quia minus bene affectus esset erga Matrem Domini, quis id dicat? aut quem mundus vnquam deuotiozem, & vehementiozem in amore Virginis expertus est? *Cum mihi in manus litteræ tuæ venerunt* (ait in epistola 86. ad Guillelmum amicum) *Natalis Domina nostra dies festus illuxerat, cuius me totum iure sibi deuotio vendicans, nil aliud cogitare sinebat.* Quis dulciùs virginis cecinit laudes? Quis maioribus ab ea præmiis donatus fuit? Absit, vt hoc in alicuius, quantumuis impiissimi, mentem veniat. Nò igitur prauo animo epistolam scripsit, sed zelo Dei

D 4

repletus,

repletus, & Ecclesiæ Romanæ causam agens; atque prudentiæ mirabilis actum exercuit, docens non licere cuiquam sine sedis Apostolicæ iudicio nouas in Ecclesia inducere festiuitates, præsertim in re ancipiti, dubia & noua. Ergone propter talem virtutis actum quis ad Purgatorium deputatur? Purgandum potius erat igne scriptum talis reuelationis, utpote absurdis scætenis mendaciis. Quo videas Capituli Generalis rectitudinem & prudentiam in ferenda seu transferenda sententia de sancto viro ad chartam mendacis, & impossibilis historiæ.

Adde multa alia ibidem non dissimili iudicio digna reperiri, quale est illud quòd nocte dicatur Conuerso facta maculæ reuelatio, & tamen vir Dei primo ferè mane vitam cum morte commutauerit. *Hora autem die penè tertia* (ait Gaufredus lib. 5. vitæ ipsius cap. 2.) *singularis lucerna sua generationis, Sanctus, ac vere Beatus Abbas Bernardus à corpore mortis in terram viuentium feliciter Christo duce migravit.* Vt autem in visu noctis maculatus apparuisset, necessum esset, ut toto illo die à Domini sui gaudio in Purgatorio detineretur, quod quàm absurdum sit nemo non videt. Falsum verò oculatus testis comprobatur, nam & talis non deest ad probationem, ut qui vidit, testimonium perhibear, quia verum est testimonium eius. Trithemius Abbas in Chronico Hisaurgensi ad ann. Domini 1153. (cui Dionysius Carthusianus in opusculo quodam adstipulatus) author est,

quo

Gaufre-
dus.

Trithemius.

quo temporis momento D. Bernardus mortis debitum soluit, horrendam visionem Lingonensi Episcopo factam esse, in cuius diocesi monasterium Claravallis situm est. Apparuit ei quidam Eremita mortuus, sibi notus, qui cum fuisset Decanus, & diues, omnia ante annos aliquot reliquerat pro Regno cælorum. Hunc cum Episcopus de statu suo & distinctione diuini iudicij rogasset, respondit: *Ea hora, in qua ego de corpore migravi, triginta hominum millia ab hac luce transferunt, è quibus Bernardus Claravallis Abbas, qui eadem hora obiit, vnà mecum ad cælos euolauit, tres alij ad Purgatorium missi sunt, ceteri omnes per sententiam iusti iudicis condemnati ad infernum perpetuò cruciandi descenderunt.* Vidit igitur Bernardum rectà ad cælum volantem sanctus Eremita, & qui vidit, descendit de cælo vt testimonium perhiberet, perhibuit autem non Conuerso simplici, & idiotæ, sed Episcopo loci, cuius testimonia credibilia facta sunt nimis.

Nescio an maledicentiæ Nicolai præscia diuina prouidentia ipsum Bernardi obitum præuenerit miris reuelationibus, ne locus esset maculæ mendacio. Nam & *Abbas satis Bernardo habitatione vicinus, nec minus actione deuotus* (ait Gaufredus lib. 5. c. vltimo) *paucis diebus ante felicissimum huius Patris excessum, videbat eum pretiosissimis ornatum sacerdotalibus indumentis, & excellenti perfusum gloria, cum ingenti solemnitate ad altare deduci: ad cuius introitum Ecclesia magna magnis resultans vocibus exolamabat: Puer natus est nobis; verè enim puer ipse erat, mitis, & humilis*

Gaufredus.

corde, & sicut paruulus accipiens Regnum Dei: in cuius merito gratulabūda natali Angelica multitudo omnis pariter Sanctorum Ecclesia, dum nobis videretur mori, sibi illum nasci, non tam sonoris vocibus, quàm votis paribus concinens exultabat. Nec mirū, cū ante multos annos inter Apostolorum agmina dum Mediolani existeret, vilus sit à Mediolanensi ciue, vt narrat author Exordij Cisterc. lib. 2. c. 16. Prius igitur quàm moreretur, canunt Angelici chori, Puerum sibi nasci, nimirum innocentia, nunc verò Purgatorio à Nicolaitis traditur impudenter.

Epistola
Nicolai.

Considerare quoque opus est, locum maculæ designari, Bernardi mammillam. *Vidit Abbatem Bernardum niueis indutum vestibus, quasi ad mammillam pectoris furuam habere maculam.* Si error fuisset, epistolam ad Lugdunenses scribere, mentis ignorantia, non tamen pectoris affectus culpandus & puniendus erat, non enim iustitia Dei patitur innocenti membro pœnam infligere, nocente impunè relicto. Adde, non videri rationi consonum, vt is qui mammillam Virginis Deiparæ fuxit, in mammilla mulctetur: fuisse autem Bernardum nemo nescit, quod vtiq̃ vniuersi orbis picturæ sacræ loquuntur, & grauissimo testimonio apud Castellionem hæctenus seruato, & à Reuerendissimo Domino Edmundo de Cruce Cisterciensi Generali iustificato cōprobatur. Hoc quia à multis prætermisum est, qui vitam Bernardi descriperunt, placet ad verbum apponere.

In Ecclesia sancti Beroli castri Castellionis super Sequenam Lingonensis diœcesis quadam imago in veneratione & honore Beata virginis Maria antiquitus extitit constructa : qua quidem imago sancto Bernardo filium suam obtulit miraculosè in Ecclesia, dicens: Bernarde suscipe puerum meum totius mundi Redemptorem. Deinde quoque ultra omnem humana natura virtutem, ac si Christi frater naturalis fuisset, manu dicta imaginis suscepta mammilla, illico Beato Bernardo sibi deuoto, ore aperto tres guttas lactis ab eiusdem imaginis mammillis fluentes miraculosè distillabat. Quibus sic susceptis ab eodem dicta imaginis mammille guttis, eiusdem Deigenitricis orator, & Christi filij sui professor, ac cœlestis militia Confessor fidelis, laudes quamplurimas calorum Reginae, sancto spirante Pneumate, eiusdem Mariae opulante gratia composuit. Solet certè lac similitudinem gignere paruuli cum nutrice; quæ autem erit Bernardo cum Virgine similitudo, si mammillas cœlis putiores sugens mammillam ipse maculatam ante Christi Tribunal portasset? Quod si ita fuisset, nunquã Virginum choros Virgo mater in transitu Bernardi sui lætabunda duxisset, quos tamen duxisse scribit Philorheus in laudem Bernardi inquiring:

Talia vix breuibus dederat mandata loquelis, (scilicet Bernardus discipulis)

Sancia sollicito corda dolore lenans;

Cum ninens, lachrymas inter gemitusque suorum

Spiritus, abiecto corpore, celsus abit.

Ipsa per Æthereos virgo nitidissima tractus

Visa

Visa est cœlestes ducere lata choros.

Purpureamque trahens animam super arce locavit

Empyrea, lateri composuitque suo.

Ipsa igitur Virgo beatissima choros virginum & Angelorum duxit, festiuum agens diem natalis Bernardi, ipsa animam filioli dilecti traxit à corpore, ipsa ad cœlorum leuauit arcem, ipsa ad latus suum composuit. Quis hic locus maculæ?

Mitto Bernardum non solum Deiparæ suxisse mammillas; sed & quandoque ad pectus vulneratum Dei ipsius admissum, atque crucifixi Iesu manibus strictè complexum. id quod S. Meynardus eius discipulus vidit; author verò Exordij Cisterciensis scriptis testatus est lib. 2. cap. 7. ne quis vel leuiter suspicetur pectus pectore Dominico dignatum, macula postmodum fœda respersum. Illud tamen omittere non debemus; si quando Bernardi pectus ad maculam delendam purgatione indiguit, nequaquam fieri potuisse, vt inter cœtera eius corporis membra præcipuum obtineret ornatum in gloria: tantum siquidem ab eo promerendo abfuisse, quòd potius pœna, & purgatione opus haberet. Nunc autem nil æquè splendidum, & ornatum non semel portare in gloria visus est, quàm pectus. Beatissima sanè virgo Gertrudis bis à se visum fuisse refert in festo suo, insignis splendoribus gloriæ circumdatum; semel quidem monile pretiosissimum ad pectus portans, à quo

quo mirabilis splendoris radij in eos omnes deriuabantur, qui ob eius merita ad insignem dilectionis gradum prouchi cupiebant; eisque radiis monile nouum in vniuscuiusque pectore gignebatur. Visus est iterum super triplicis coloris fulgidissimam vestem, laminis aureis miræ ac peregrinæ pulchritudinis manus eius & collum ornari; ad pectus verò multo maiorem portare laminam inæstimabilis valoris, & artis, gemmis pretiosissimis rosei coloris intextam; de cuiusque latere super lucida veste cor in modum bene sonantis citharæ dispositum habere. En maculam Bernardini pectoris, si qua concedenda est illi. Non dissimilem diuina Mectildis habuit de gloria sancti Doctoris visionem, quam ipsa refert libro primo de gratia spiritali cap. 51. & libens omitto, vt multas alias (in tractatu siquidem Hispano sex & viginti ex variis authoribus compilauit in immensum à visione illius Nicolaitæ conuersi dissimiles) ne diuitiarum copia, ac melle tanta fastidium lector adsumat; dum tamen hoc mihi tandem concedat, Bernardum nequaquam purgatione pectoris post obitum indignuisse, qui nimirum nusquam malum erga aliquam pectus habuerit, immo verò de purissimi sui pectoris meritis, tot nobilitati Christianæ monialia ad pectora collocanda contulerit; nam & illustrissima militarium religionum insignia, Alcantara, Calatraua, Montesa, Auusij, Iesu Christi, ac sancti Mauritij de Bernardi sacro pectore diuina

nasse

nasse norunt omnes, qui res Hispanicas vel leuiter legerunt. Minimè igitur illud pectus maculis respersum putandum est, è quo tot puritatis signa in Christianorum Principum pectora ortum habuerunt.

Meritò proinde Generale Cistercij Capitulum maculam Bernardi audire reuit: vt omittam incredibile prorsus à Petro Cellensi Gallo, & cui cum Cisterciensibus multa necessitudo fuit, penitus ignorari, & ab Anglo remotissimo sciri; & quòd nullatenus rem præcipuæ doctrinæ cum edita Conuerso Bernardus ageret, sed cum Abbate, aut Episcopo aliquo, si palinodiam decantare vellet; denique quòd ab Anglis relata sit, quibus nihil magis cordi erat, quàm festum suum per fas, nefàsque promouere: hoc enim suspiciosam reddit historiam.



LIBER POSTERIOR

P R O B A T

Bernardum in Epistola ad Canonicos
Lugdunenses minimè præseruationi
Virginis ab originali peccato restitisse,
& alibi non semel subscripsisse.

§. I. *Quid Canisius, quid Catherinus
de Bernardi mente senserint.*

DECERTAVIMVS hætenus
pro vitili, & ni fallor, obtinui-
mus, Epistolam ad Lugdunenses
contra celebrantes festum Con-
ceptionis Dei parè, à diui
Bernardi officina verè produsse. Hinc verò
multi sunt, qui credent Bernardum nostrum
immunitatem Diuæ Virginis ab originali pec-
cato nequaquam asserere, sed potiùs destruere,
quandoquidem reprobatur eius festi celebra-
tionem, quam nimirum ritus *Ecclesia nescit, non pro-
bat ratio, non commendat antiqua traditio, quàm-
que sancti Patres nunquam agnouerunt, periculose
autem presumamus quidquid ipsorum in talibus pru-
dentia præterierit.* Imò verò neque videatur, cele-
brari

brari posse conceptum, qui minimè sanctus fuit, sed potiùs in peccato, utpote cum libidine perfectus, qua originale peccatum propagatur in prolem, quare uno excepto Domino Iesu, qui de Spiritu sancto conceptus fuit, de cetero (ait Bernardus) uniuersos respicit ex Adam natos, quod vnus humiliter de seipso, ac veraciter confitetur, in iniquitatibus, inquit, conceptus sum. &c. Et subdit: Cum hac itaque se habeant, quo pacto aut Sanctus assertur conceptus, qui de Spiritu sancto non est, ne dicam de peccato est, aut festus habebitur, qui minimè sanctus est? libenter gloriosa hoc honore carebit, quo vel peccatum honorari, vel falsa induci videtur sanctitas.

Hoc tamen non obstante duo mihi certissima sunt hac in re; alterum quidem de sententia Bernardi nihil hoc tempore sinistrum haberi contra immaculatam Virginis Conceptionem, & festum quod nunc Ecclesia catholica celebrat: quidquid olim ipse, dum in viuis esset, de mysterio & festo sensisset. Et tametsi hoc nobis, pro aris & focis sacratissimum habentibus vtrumque, satis superque fuisset, Bernardum nunc non habere contrarium; alterum adhuc simili, seu maiori certitudine compertum mihi est, Doctorem mellifluum in dicta Epistola nequam suo tempore impugnasse mysterium, & festum immaculatæ Conceptionis, quo sensu modò celebre in Ecclesia est; sed longè alio, quàm nunc celebratur. Vellem autem vt lectores mei affectum vtriusque partis deponant, & iustum iudicium iudicent; hoc enim solo non
diffido,

diffido, me voti compotem euasurum. Vt verò gradatim ad posteriorem promissionem meam producendam, & propugnandam accedamus, illud quod priori loco proposui nunc breuiter enodare non pigeat.

Quòd Bernardus produci iam non possit, vt festo Conceptionis immaculatæ contradicat, non vno modo sed duplici, ac diuerso, à grauissimis doctoribus propugnatum inuenio. Facilis admodum via est, quam Petrus Canisius lib. 1. de Beata Virgine protrinit, inde eliciens Bernardum non oblistere, quòd pro Epistola ad Lugdunenses, quæ multis videtur festo contraria, habeamus sermonem 4. super *salue Regina*, in quo mysterium immaculatæ Conceptionis, conceptis prædicat verbis. Testis autem varius nocumentum neutri parti potest inferre; argumentum verò variæ eiusdem sententiæ suæ Bernardus dedit in serm. 2. de gloriosa Virginis Assumptione, vbi quæstionem tangens sub dubio reliquisse videtur, inquiens, *Quod si originalem à parentibus maculam traxit, sed minus à Ieremia sanctificatam in utero, aut non magis à Ioanne Spiritu sancto repletam, credere prohibet pietas Christiana.* Certè si certus esset Sanctus de sententia, quæ illi propter Epistolam prædictam imponitur, non diceret sub conditione, *si originalem à parentibus maculam traxit*, &c. Sed absolutè affirmando scriberet, quia originalem maculam à parentibus traxit, non ideo existimandum cum eodem peccato natam esse, cum Ioanni, & Ieremiæ eiusmodi

Petrus
Canisius.

privilegium concessum fuisse sciamus.

Ambro-
sius Ca-
theri-
nus.

Alia via incesit Ambrosius Catherinus, Campensis Archiepiscopus, de ordine præfulgido Prædicatorum assumptus, in opusculo de immaculata Conceptione Diuæ Virginis, vbi cap. vltimo lib. I I. cuius titulus est, *Quòd reuera omnes sancti tenuerunt hanc sententiam immaculatæ Conceptionis B. Virginis*: ait ex eo, quòd D. Bernardus aliquando forsan celebrantibus festum immaculatæ Conceptionis se opposuit, non licet eius sententiam adducere nuuc temporis ad festi & mysterij impugnationem; quoniam iam ab illa destitit, & sentit oppositum, fauétque festi eiusdem celebritati. Si quæras vnde id Catherinus deprompserit? occurrit ipse non aliunde, quàm ex ipsa Epistola: in ea siquidem vir Sanctissimus suo nomine subscriptum reliquit, à tempore Sixti I V. futuri Romani Pontificis, & deinceps, nullatenus festo Conceptionis se contradicturum, sed veneraturum, sed celebraturum ipsum cum cæteris fore. Subtilis admodum ratiocinatio, si solido nitatur fundamento. Illud autem, & solidissimum est, quòd agens Bernardus de festiuitatibus, quas eo tempore Virgini Matri celebrabat Ecclesia, putà Natiuitatem, Annuntiationem, & Assumptionem, inquit: *Hac mihi de illa cantat Ecclesia, & me eadem docuit decantare. Ego verò quod ab illa accepi, securus & teneo & trado.* Nunc autem si quod Ecclesia docet, decantare Bernardus securus & tenet & tradit; *Iam quod aliquot sæculis seruatum fuit ac semper in Ecclesiis creuit,*

uit, ait Catherinus, *ipsa quoque sedes Apostolica suscepit, & probat.* Est ergo iam Bernardus securus, ac tenet & cantat quod Ecclesia. Non aliam conditionem expectabat, nisi acceptationem, & usum Ecclesiæ, hæc verò tempore Sixti IV. adimpleta est; ab illo ergo tempore Bernardus de festiuitatis ac mysterij sanctitate securus est, & pro ipsis stat, & subscribit. Quare notanter, non usus est verbo futuri temporis, *tenebo, tradam*, sed præsentis, *teneo, trado*, ne sit necessum nouum expectare consensum suum super hac re. Nisi quis velit Bernardum sibi ipsi non constare, dum ex vna parte non exigit aliam conditionem, quàm Ecclesiæ Romanæ usum & celebrationem festi, & ex alia conditione posita autoritate Sixti IV. Concilij Tridentini, Pij V. Alexandri VI. Pauli V. ac Gregorij XV. adhuc reluctari credatur. Et si reluctari dicimus, mendacem facimus eum, quia securum se scribit, & securè tenere, ac tradere, quod Ecclesia, *Quod ab illa accepi, securus & teneo & trado*, & aliàs nolumus quòd securus sit, & teneat, & tradat quod Ecclesia. Cùm verò inquit, *quod ab illa accepi*, ne putet quæso quis, Bernardum ad credendum Ecclesiæ expectasse rigorosam mysterij definitionem: iniuriam siquidem illi maximam inferret, qui hæc dixerit, siccinè dyfcocus, ac rebellis matris monitis filius erat? Nemo sanè Bernardum Ecclesiæ facilè consentiendo anteuuit, ne dicam æquauit. Exemplo autem sit Natiuitatis Virginis festum.

Quando ab Ecclesia mysterium illud definitum est? Sanè & nunc desideratur. celebravit tamen festum cum Ecclesia. Parum hoc; ex sola Ecclesiæ celebratione, non solùm suscipit diem, sed audet dicere, se hoc indubitanter & firmissimè credere. *Sed & ortum Virginis didici* (ait) *nihilominus in Ecclesia, & ab Ecclesia indubitanter habere festuum, firmissimè cum Ecclesia sentiens, in utero eam accepisse, ut sancta proderet.* Infert nunc doctè Catherinus; *Cur ergo tu mi frater, qui mihi Bernardum obiectas, quod iam ubique & tantopere canit Ecclesia, adhuc trepidas recipere, cùm sit Bernardus securus: quomodo ergo consentis cum Bernardo, si, in quo ille securus est, tu trepidas adhuc? Et post pauca: Quis ergo ausit posthac Bernardum producere aduersum celebritatem hanc, quando ipse iam maximè illam suis verbis confirmet?*

§. 2. *Quid Cardinalis Baronius de Bernardo existimavit.*

Licèt hæc ita sint, & Bernardum Conceptionis festo fauentem teneamus, adhuc tamen mihi certo certius est, nunquam ipsi contrarium fuillè, in eo sensu, quo nunc ab Ecclesia celebratur, sed in alio longè diuerso; quòd verò, cùm scripsit Lugdunensibus, in epistola illa minimè nobis aut mysterio immaculatæ Conceptionis refragari intenderet, inde colligit & credit Illustrissimus Cardinalis Baronius tomo 12. Annal. ad annum 1136. quòd solùm voluit Canonicos reprehendere de leuitate,

leuitate, qua festiuitatem nouam acceptauerant, sola vulgari reuelatione moti, cùm tamen nihil adhuc Apostolica sedes, ea de re decreuisset, & temerè sine eius decreto facultas celebrationis festorum quorumuis assumere-
 tur. Ad hoc si quidem intendere visus est Bernardus, cùm ad calcem Epistolæ dixit: *Nam si sic videbatur, consulenda erat prius Apostolica sedis auctoritas, & non ita precipitanter atque inconsultè paucorum sequenda simplicitas imperitorum.* Et in eundem finem tendunt, quæ subinfert: *Romanæ præsertim Ecclesiæ auctoritati; atque examini totum hoc, sicut & cætera, quæ huiusmodi sunt, vniuersa reseruo; ipsius si quid aliter sapio, paratus iudicio emendare.* Hoc igitur præcipuè Bernardo cordi fuit in hac epistola, auctoritatem Ecclesiæ Romanæ tueri; præsumptioni, temeritati ac leuitati adscribens, quidquid in festorum celebratione absque eius examine & iudicio præriperetur. Vt autem Lugdunenses Canonici, etiam hoc speciale festum, viderent non leui Ecclesiæ examine indigere, refert diffusè, quæ in contrarium facere videbantur; non eo animo, vt sensum suum promeretur, sed vt auditis, quæ festo obesse poterant, ad sedem Apostolicam celeres remearent, & quid tenendum esset, edocerentur: sicque (quod ipse magnopere cupiebat) festiuitas librata, & non inuenta minus habens ab Ecclesia Catholica, de iudicio summi Pontificis vnanimi consensu reciperetur. Mirum sanè Bernardi in hoc elucet ingenium, & erga diuam

Baron.

Virginem deuotio: sed audi ipsum Cardinalem, cuius aurea verba hic libuit inferere. *Porro hæc perficit Bernardus, licet diuersa senserit, vt res ipsa accuratiùs examinaretur, atque deferretur ad iudicium Apostolica sedis: vbi ex Scripturis sacris, prodictis in medium testimoniis, præuiis fidelium precibus, Pontificio sanciretur decreto, celebrandam esse in Ecclesia sanctissima Genitricis Conceptionem.* Notanter adiecit, *licet diuersa senserit*, videlicet ab his, quæ scribebat obstare nouæ festiuitati: quibus videas, quæso, Baronium sine vlla hæsitacione asseuerasse, Bernardum nunquam repugnasse mysterio immaculatæ Conceptionis, sed potiùs indubitanter pro illa fuisse; scribere tamen voluisse & debuisse, quæ contra ipsam facere videbantur; eo ipso quòd calcaria volebat addere Lugdunensibus, vt ad sedis Apostolicæ conspectum, causam celeriter adducerent. Si tandem quærat quis, vnde haberi possit Bernardum eo animo fuisse, cùm hanc scriberet Epistolam? Respondemus, totam narrationis ac disputationis seriem dependenter à fine Epistolæ scriptam esse; & resolutionem à fine esse requirendam; finis verò Epistolæ ille est, *Nam si sic videbatur, consulenda erat priùs Apostolica sedis auctoritas; & illud, Romanæ Ecclesiæ auctoritati atque examini totum hoc, sicut & cætera, quæ eiusmodi sunt, reseruo; quinimo vt tota Epistola ad hoc tendere videatur, etiam hoc proposuerat in principio, cùm dixit, At valde honoranda est, inquit, Mater Domini. Bene admones, sed honor Regine iudicium diligit: Quid est ergo,*

go,

go, *Romana Ecclesia examini totum hoc referuo?* nisi ipsum nolle, ut iis, quæ dicta sunt, moueantur Canonici, sed quòd illa ad tribunal Ecclesiæ deferant? Aliàs si corde integro illa scripsisset, nunquam remitteret iudicium Romano Pontifici, quod nullibi vsquam fecisse comperitur; sed promeret sincerè sensum suum. Vult igitur illos ad Pontificem mittere.

Et si ex discipulo egregio ac fideli, sensus Magistri deprehendi queat, quod nemo, ut credo, negabit; habemus Petrum Cellensem Bernardi pro focis defensorè, qui tamen nihil æquè desiderare se scripsit, quàm decretum Ecclesiæ Romanæ, seu Generalis Cõcilij festiuitatem Conceptionis approbans. Cùm enim illi obiecisset Nicolaus, *Non erat ab initio Natiuitas Virginis in Ecclesia solemnibus, sed crescente fidelium deuotione addita est præclaris Ecclesiæ solennitatibus: quare igitur non similiter & diem Conceptionis obtineat sedulitas Christiana deuotionis?* Respondit Petrus, *Cataractas cali, & fontes abyssi libentiùs in obsequium Virginis soluerem, quàm clauderem. Est tamen auro locus, in quo conflatur, & habet argentum venarum suarum principia, sedem Petri, & Curiam Romanam; & inferiùs: Vtinã salua veritatis authoritate, lance communis Concilij, hæc Domina & moderatrix totius Christianitatis, Conceptionem Virginis librasset, & approbasset, & à mari vsque ad mare hæc propagasset: nam Sole, id est, Papa, & Luna, id est, Ecclesia Romana, præeunte, tam securè, quàm expeditè, in lumine vultus eorum gressus meos ponerem, & disponerem.*

Quis verò esset Cellensis, sanè ipsemet, cùm

Petrus
Cellensis.

ad Cartonensem Ecclesiam recens esset electus, scripsit ad Cisterciense Capitulum epist. 8. lib. 9. in qua sic ait : *Recolat igitur sanctissimum vestrum Collegium, unum me esse de alumnis B. Bernardi.* Si igitur alumnus Bernardi, dum Bernardi sententiam de Conceptione Virginis propugnat, nihil aliud desiderat, nisi ut ab Ecclesia, aut Concilio approbaretur, & quòd dilataret festum eius à mari vsque ad mare; non est quare aliud Bernardus ipse voluisse credatur. Id verò semel obrento (quod Catherinus dicebat & impletum videmus) Bernardus & Cellensis habent quod tantopere concupierant, & fautores festi deinceps habendi sunt.

§. 3. *Exponitur ad litteram Epistola ipsa, quo mens melliflui Doctòris lucidius deprehendi queat.*

Subtilis admodum Cardinalis Baronij expositio fuit, & pia: in illam tamen sententiam propensius feror, quam alter Cardinalis docuit & explicuit (loquor de illa sui temporis magna Ecclesiæ Dei columna Roberto Bellarmino lib. 4. de amissione gratiæ c. 17. tomo suorum operum 3.) ut videlicet Bernardus non fuerit locutus de Conceptione Virginis, prout hac voce significamus unionem animæ cum corpore, sed usum matrimonij suorum parentum. Hæc sententia tanti Doctòris patrocínio cõfirmata non potuit non placere multis, inter cæteros fuit insignis Societatis Iesu Theologus Gregor. de Valentia, qui ei subscripsit tomo 4. disp. 2. q. 1. membro 2.

Bellarmino.

Greg. de
Valentia.

eámque

cámque docuit publicis prælectionibus Salmanticæ insignis Bernardi filius, & toto celebris orbe M. Angelus Manrique, mihi pro sua in me Ang. Mā-
rique. benevolentia multis nominibus colendus. Vi-

deo etiam placuisse eruditissimis Theologis, quibus scriptum illud meum Hispanum legere datum fuit, eo præsertim, quòd ibi ostenderim non fuisse nouam Bernardi intelligentiam, sed antiquam; imò verò tota antiquitate nusquam aliter intellectum fuisse Doctorem sanctissimū, nec vlllo pacto eius verba admittere posse alium sensum. Quia verò hoc opus hic labor est, & scopus laboris huius; quæso lectorem meum patienter me audiat, multa enim quæ huc spectare tunc vidi, & non pauca quæ postea inueni, necessarium iudicaui Scripturæ tradere; nec volui paucis perstringere quæ longa expositione digna sunt: iis siquidem rectè perpensis, spero deserturos omnes vulgarem Bernardi intelligentiam, solidamque libenter accepturos.

Quod igitur asserimus est, Bernardum nomine Conceptionis nihil aliud voluisse significare, nisi vsum matrimonij seu copulam parentum Deiparæ Virginis, qua semen in vulua receptum fuit ad tantam prolem edendam, ac formandam. Huc tendunt rationes eius omnes; id solum probant, & præter hoc nihil conuincunt; nemo autem negare audebit id Bernardum in præsentī Epistola intendere quod probat; quod verò nullatenus conuincit, longè ab eius fuisse intentione. nam acrem ac formalem ratiocinationem, si quo in loco vnquam, hoc præsertim,

E § formasse,

formasse, satis superque styli acrimonia, ac stomachus, quo in Lugdunenses inuehitur, demonstrat. Adde tam bene expressisse in Epistola ipsa mentem suam ut dubio procul sit, solam carnalem conceptionem improbasse: rursus hoc sensu, prisco illo ævo & non alio intellectum fuisse: demum neque aliter loqui debuisse, aut potuisse; de quæstione verò, quæ nunc ab Scholasticis disputatur, quia cum Canonicis ea minimè agitabatur, nec leuiter meminisse, at tibi verò satis multa scripsisse, sed piè, sed fauorabiliter. Hæc sigillatim monstranda sunt: pendent verò ex totius epistolæ paraphrasi, quam necesse est in capite præmittere.

*Epistola S. Bernardi ad Lugdunenses
Paraphrasis.*

Paraphrasis.

TEXTVS.

1. **M**eritò initium capit à laudibus rerum, ac morum, quibus cæteris Galliæ Ecclesiis præstabat Lugdunensis, ut veterem ei maturitatē ac prudentiam ob oculos ponens, facilius ad tritā reducat semitam, quæ in cōsideratione quadam ab ea declinasse videbatur.

2. Inci

1. **I**nter Ecclesias Gallicias constat profectò Lugdunensem hæcenus præeminuisse sicut dignitate sedis, sic honestis studiis & laudabilibus institutis; ibi enim æquè viguit disciplina cæsura, morum grauitas, maturitas consiliorum, authoritatis pondus, antiquitatis insigne: præsertim in officiis Ecclesiasticis,

*sticis, haud facile unquam
repentinis visa est novi-
tatis acquiescere: nec se
aliquando iuuenili passa
est decolorari leuitate,
Ecclesia plena iudicij.*

2. *Vnde miramur sa-
tis, quod visum fuerit hoc
tempore quibusdam ve-
strum mutare colorem
optimum, nouam indu-
cendo celebritatem, quam
ritus Ecclesiae nescit, non
probat ratio, non com-
mendat antiqua tradi-
tio.*

braret, neque rationi consonum videbatur, quod celebraretur de nouo (vt inferius ipse monstra-
bit) neque traditione Patrum habebatur. Hæc
tria directe in conceptionem carnalem tendere
mox ostendemus.

3. *Nunquid Patri-
bus doctiores, aut deuo-
tiores sumus? Periculose
presumimus quidquid
ipsorum in talibus pru-
dentia præteriuit: nec ve-
rò id tale est, quod nisi
prætereundum fuerit, Pa-
trum quiuerit omnino di-
ligentiam præterisse.*

4. *At*

2. Incipit Canonicos carpere quod ab antiqua grauitate descuerint, dum inducerent in suam Ecclesiam festiuitatem, quã triplici argumẽto nouam ostendit: nimirum quia neque Ecclesia (scilicet Romana & vniuersalis) eam cele-

3. Hoc præcipue te-
lo ferit Canonico-
rum leuitatem, quod festum,
de quo agitur, omnino
à Patribus prætermis-
sum fuerit, cum tamen
de re tali fuerit, quod
minimè præterisset
diligentiam, & deu-
tionem illorum, si ce-
lebrari

lebrari deberet.

4. Ab hoc loco incipit impugnare fundamenta aduersariorum, vt ostendat præter omnem rationem festum illud nouum fieri: nam esse alienum ab Ecclesiæ ritu, & Patrum traditione nõ haberi, ex facto ipso manifestum relinquit. Tria verò refert Lugdunensium fuisse motiua celebrationis noui festi. Primum quòd valde honoranda esset mater Domini, cuius merita & prerogatiuas nunquam satis pro meritis laudare possumus, nec cognoscere; quantumcumque nouis modis laudare ipsam conemur. Nec aliud videbatur requiri, quàm nosse festum Virginis fieri. Secundum est quod ex natiuitatis festo satis videbatur conuinci Conceptionis, nam si concepta non fuisset, minimè nasceretur. Quòd si natiuitas illius profuit nobis, prius necessum est vt conceptio proficeret. Tertium verò quòd diuina reuelatione edocti erant Virginis deuoti clientes eius Conceptionem celebrare. Hæc tria debito persequitur ordine Bernardus, nunc autem multus est vt primum illud fundamentum destruat, non enim ex eo quòd valde honoranda sit virgo Beata, statim sequitur, vt sine delectu, & prudentia id fiat; honor enim Reginae non minus iudicium diligit, quàm honor Regis. Neque verò indiget nostro

4. At valde honoranda est (inquis) Mater Domini. Benè admones, sed honor Regina iudicium diligit. Virgo regia falso non eget honore, veris cumulata honorum titulis, infulis dignitatũ.

mendacio

mendacio ut pro illa loquamur dolos; si autem ad iudicium priuilegia, & merita Virginis reuocemus, magna & multa eaque grauissima ab Ecclesia & Patribus memorari inueniemus.

5. *Honora sanè integritatem carnis, vitæ sanctitatem: mirare fecunditatem in virgine, prolem venerare diuinam: extolle nescientem, vel in concipiendo concupiscentiam, vel in pariendo dolorem. Prædica reueren-*

dã Angelis, desideratã Gentibus, Patriarchis, Prophetisque præcognitã, electã ex omnibus, prælatã omnibus. Magnifica gratia inuentricem, mediatricem salutis, restauratricem sæculorum. Exalta denique exaltatam super choros Angelorum ad cœlestia Regna. Hæc mihi de illa cantat Ecclesia, & me eadem docuit decantare. Ego verò quod ab illa accepi, securus & terreo, & trado: quod non scrupulosius, fateor, admisserim. Accepi sanè ab Ecclesia illum diem cum summa veneratione colendum, quo assumpta de sæculo nequam, cælis quoque intulit celeberrimorum festa gaudiorum.

6. *Sed & ortum Virginis didici nihilominus in Ecclesia, & ab Ecclesia indubitanter habere festiuum, atque sanctum: firmissimè cum Ecclesia sentiens, in utero eam accepisse, ut sancta pro-*

5. Præcurrit Virginis titulos & priuilegia præcipua quæ ad iudicium ac stateram reducta communis Ecclesiæ pondere festiuis digna laudibus cognoscuntur.

6. Inter cæteras Virginis prærogatiuas nõ minoris considerationis esse eius sanctum Natalé fulissimè probat: primùm quidem autoritate Ecclesiæ quæ illum celebrat: deinde

deinde ab exemplo Ieremię & Ioannis, quos multis probat, in utero sanctitatem percepisse.

7. Pro maiori doctrinę abundantia subdubitanter inquirat de S. Dauide, tamen si nihil ipse definiat. Quoniam verò ex ipsius confessione, stabiliturus inferius erat Virginis conceptionem in peccato fuisse paratam, maxime ad rem conducere videbatur, (si fieri posset) vnius eiusdemque Regis exemplo ac testimonio probare Reginam quoque in peccato conceptam, & de ventre matris eius protectorem habuisse Deum, atque eapropter eius quoque meminit cum Ieremia & Ioanne. Nec quis miretur id de Dauide Bernardum dubitasse, cum Ambrosius lib. 4. de fide c. 4. id ipsum de Iacob affirmarit: *Aut negent (inquit) Iacob sanctum fuisse, priusquam nasceretur, qui fratrem supplantauit. Negent Ieremiam, &c. quod fit probabilius testimonio Pauli ad Rom. 9. cum enim nondum nati essent, &c. Iacob dilexi, &c.*

8. Pulchrè probat

8. *Et de Ieremia quidem*

diret. Et de Ieremia siquidem lego, quod priusquam de ventre exiret sanctificatus sit; & de Ioanne Baptista non secus sentio, qui ex utero Dominum in utero sensit.

7. Videris & tu, an & de sancto Dauide id ipsum liceat opinari, pro eo quod dicebat Deo: In te confirmatus sum ex utero, de ventre matris meę tu es protector meus. Item: De ventre matris meę Deus meus es tu, ne discesseris à me.

dem dictum est : Priusquam te formarem in utero , noui te, & antequam exires de vulua, sanctificauit te. Quam pulchrè inter figuratiuam in utero & parturitionem ex utero diuinum distinxit oraculum, ut illam tantum præcognitam, istam & sanctitatis munere præornatam ostenderet; ne quis Propheta prærogatiuam de solâ præscientia seu prædestinatione putauerit æstimandam.

9. Esto tamen ut hoc de Ieremiâ concedamus, quid respondebitur de Ioanne Baptista, quem Angelus prænuntiavit Spiritu sancto repletum iri adhuc in utero matris sue? Prorsus hoc ad prædestinationem præscientiâ ue referrî posse non arbitror, verba nempe Angeli (sicut ipse prædixit) completa absque dubio sunt in tempore suo, & quem præloquutus est, Spiritu sancto replendum, non est. fas credere non repletum: idque loco & tempore quo prædixit: certissime autem sanctus spiritus quem repleuit sanctificauit.

10. Cæ

9. Certius multo & rectè æstimat Ioannem quàm Ieremiâ gratiam sanctificantem in utero accepisse. Nullus siquidem Patrum de Ioanne id negat, de Ieremiâ verò abnegant S. Ildephonsus lib. contra eos qui disputant de perpetua virginitate B. Mariæ, Rupertus in cap. 1. Ieremiæ, & alij. Quare Abulensis Episcopus in c. 13. Iudicû q. 17. asserit quæstionem esse neutram.

S. Ildephonsus.

Rupertus.

Abulensis.

10. Sub

10. Subdubitat de qualitate sanctificationis S. Ioannis, an valuerit delere in eo damnationis reatum, an verò talis fuerit, quòd ea sanctificatione non obstante, adhuc remanserit filius iræ? De quo nihil audet definire, quamuis vehementer propendat in fauorem Baptistæ. Timuit forsan Augustino detrahere, qui Epi. 57. ab Bardanum, Ioannem quidem & Ieremiam sanctificatos fuisse in utero matrû, tamen illa sanctificatio (ait) qua efficimur singuli membra Dei, & in vnum omnes templum Dei, non est nisi renatorum; quod nisi nati homines fieri non possunt. Aut etiam Leoni Magno Serm. 5. de natiu. Domini, Ambrosio in illud Lucæ. *Quod ex te nascetur sanctum*, Gregorio, Cyrillo & aliis Patribus asseren

10. *Ceterum quatenus aduersus originale peccatum hæc ipsa sanctificatio valuerit, sius pro isto, siue pro illo Propheeta; vel si quis alius simili prauentus gratia fuerit, non temere dixerim: sanctificatos tamen non dubitauerim dicere, quos Deus sanctificauit, & cû eadẽ sanctificatione produsse ex utero, quam acceperunt in utero; nec reatum quem in conceptione traxerunt, valuisse vllatenus horum Nataliam donatam præpedire, seu præripere benedictionem. Attamen quis dicat Spiritu sancto repletum, manere adhuc filium nihilominus iræ; & si mori in utero contigisset, cum hac plenitudine spiritus, pœnas luiturum damnationis? Durum est; minime tamẽ ausim hinc quippiam mea sententia definire. Sed quidquid de hoc sit, merito Ecclesia, que caterorum non natiuitatem,*

rem, sed mortem Sanctorum iudicat & predicat pretiosam, singulari quadam exceptione festis præfert gaudiis, veneraturque illius natalem, de quo nuntiante Angelo singulariter, legit: Et multi in natiuitate eius gaudebunt. Cur enim non sit illius exitus sanctus ac proinde festiuus, ac letus, qui potuit exultare & in utero?

II. Quod itaque vel paucis mortalium constat fuisse collatum, fas certè non est suspicari tantæ Virgini esse negatum; per quam omnis mortalitas emerfit ad vitam. Fuit proculdubio & Mater Domini antè sancta, quàm nata; nec fallitur omnino sancta Ecclesia sanctum reputans ipsum Natiuitatis eius diem, & omni anno cum exultatione vniuersa terræ votiuâ celebritate suscipiens. Ego puto quod & copiosior sanctificationis benedictio in eam descenderit, quæ ipsius non solum sanctificaret ortum, sed & vitam ab omni deinceps peccato custodiret immunem, quod nemini alteri in natis quidem mulierum creditur esse donatum. De-

serentibus solum inter natos de foemina Dominum Iesum natum innocentè & sanctum. Consentit tamen Bernardo Ambrosius in fauorè Ioânis in Apologia Dauid cap. 11. & Beda homil. in illud Lucæ cap. 1. Fuit in diebus Herodis. Petrus Chrysologus serm. 91. qui est 6. in festo Ioannis.

Ambr.

Beda.

Petrus
Chryso-
logus.

II. Multo maiora gratiæ dona contendit B. Virgini in utero matris suæ concessa quàm Ioanni & Ieremiæ, & probat à simili sanctitatem eius natiuitatis.

legio sanctitatis absque omni peccato ducere vitam; qua dum peccati, mortisque pareret peremptorem, munus vite & iustitiae omnibus obtineret; Sanctus igitur ortus, quoniam immensa prodiens ex utero sanctitas Sanctum fecit illum.

12. En secundum fundamentum Canonicorum.

12. *Quid adhuc addendum his putamus honoribus? Ut honoretur, inquirunt, & conceptus, qui honorandum praeiuit partum; quoniam si ille non praecessisset, nec iste esset qui honoratur.*

13. Respondet invalidum esse argumentum, Conceptio praecessit natiuitatem: ergo etiam celebranda est festo peculiari: quippe infinitas penè festiuitates celebrare oporteret parentibus, auis, proauis, & caeteris retrò ascendentibus in linea suae generationis. Non celebrabantur Bernardi tempore festa SS. Annæ, & Ioa-

13. *Quid si alius propter eandem causam etiam utrique parenti eius festos honores asserat deferendos? Sed, & de auis, & proauis id ipsum posset, pro simili causa, quilibet flagitare, & sic tenderetur in infinitum, & festorum non esset numerus. Patria est, non exilij, frequentia hac gaudiorum, & numerositas festiuitatum eius decet, non exules.*

ideo celebrantur, quia praecesserunt, sed ob eorum eximiam sanctitatem. Vide recens decretum Gregorij X V. de festo S. Ioa-

duplici

duplici celebrando : expeditum ann. 1622. die
2. Decemb.

14. Sed profertur scriptum superna, ut aiunt, revelationis. Quasi & quiuis nõ queat scriptum equè producere, in quo Virgo videatur idipsum mandare & de parentibus suis iuxta Domini mandatum, dicentis: Honora patrem tuum, & matrem tuam.

15. Ipse mihi facile persuadeo scriptis talibus non moueri, quibus nec ratio suppeditare, nec certa inuenitur fauere authoritas. Nam quid consequentia habet, ut quoniam sanctum precessit natalem conceptus, propterea reputetur & ipse sanctus? nunquid quoniam precessit eum, fecit & sanctum? Quid si precessit ut esset, non tamen ut sanctus esset. Unde etenim illa ipsi sancti-
tas,

14. Hoc est tertium Canonicorum fundamentum (erat autem reuelatio illa, quam S. Anselmus refert in Epistøl: ad Episcopos Angliæ.) Reicit verò illud, quia reuelatio illa nõ erat adhuc approbata ab Ecclesia, & non est dandus locus, ut quiuis reuelationes inducat absque illius examine.

15. Haud dubium quin scripta, quæ hîc carpit, erant ea quæ D. Anselmus Lugdunensibus reliquerat, tamen Bernardus certus non esset (ut credo) germana illius fuisse: hoc enim est quod ait, Quibus nec certa inuenitur fauere authoritas. Aut forsan id dixit, quia carebant Ecclesiæ authoritate. Certè in ser. Anselmi de Conceptione, cuius
F 2 ius

ius initium, *Hodierna die*, reperitur ratio hîc cōfutata, *sciendum* (ait) quòd sicut in *Ecclesia* *nativitas eius colitur*, sic debet & coli *conceptio*: *Quia nisi cōciperetur, minime nasceretur*. Doctè tamè & acriter à Bernardo cōfutatur. Nam quid *consequentia* habet ut propterea reputetur *conceptus sanctus*, quia *præcessit natalem sanctum*, &c.

16. Refutatis his quæ in fauorem festi Conceptionis Canonici afferebant, nûc triplici vsus dilemmate contendit, nullo pacto fuisse sanctâ Conceptionem Virginis, & quod inde fit consequens, nequaquam fieri debere de illa festum, quod nisi de re sancta fieri non debet. Argumentum verò tale est, si *conceptio* fuit sancta

tas, quam secuturo transmitteret? An non potius quia præcessit absque sâctitate conceptus, oportuit nimirum sanctificari conceptam, ut sanctus sequeretur iam partus? An fortè mutuatus sit sanctitatem à posteriore prior? Potuit sanè illa, qua in iam concepta facta est sanctificatio, ad ipsum qui sequebatur transire natalem; redire verò retrorsum ad conceptum, qui præcesserat iam, omnino non potuit.

16. Vnde ergo *Conceptionis sanctitas? An dicitur sâctificatione præuenta, quatenus iam sancta conciperetur: ac per hoc sanctus fuerit & cōceptus, quemadmodû sanctificata iam in utero dicitur, ut sanctus sequeretur & ortus? Sed non valuit sancta antè esse quàm esse, si quidem non erat antequam conciperetur.*

sancta, necessum est, vt virgo Deipara fuerit sanctificata, vel ante Conceptionē suam, vel in ipsa Conceptione, aliàs solūm fuisset sanctificata post Conceptionem in vtero iam existens, & tunc sanctificatio posterior, non posset retrocedere vt sanctificaret Conceptionem præteritam. Primum dilemmatis membrum, scilicet, *non ante Conceptionem*, reiicit, inquit, *sed non valuit sancta antè esse, quàm esse, &c.*

17. *An fortè inter maritales amplexus sanctitas se ipsi Conceptioni immiscuit, vt simul & sanctificata fuerit, & concepta? Nec hoc quidem admittit ratio. Quomodo namque aut sanctitas absque Spiritu sanctificante, aut sancto Spiritu societas cum peccato fuit; aut certè peccatum quomodo non fuit, vbi libido non defuit? nisi fortè quis dicat, de Spiritu sancto eam, & non de viro, conceptam fuisse; sed id hæcenus inauditum. Lego denique Spiritum sanctum in eam, non cum ea venisse, dicente Angelo: Spiritus sanctus superueniet in te, & si licet loqui*

17. Secundū membrum dilemmatis, nimirum, *non fuit sanctificata in ipsa Conceptione*, explodit tripliciter, quia de eo erat præcipua quæstio. Primò, quoniam in ipsa Cōceptione inter amplexus maritales non erat Spiritus sanctificans. Secundò, quia ibi potius erat peccatum, cum quo Spiritus sanctus non habet Societatem: Fuisse autem peccatum ibi, cōvincit libido quæ est quasi aqueductus peccati originalis. Tertid, quia si in Conceptione Virginis non esset peccatum, sed potius

Spiritus sanctus sanctificans ipsam, necessariò fieret, quòd esset de Spiritu sancto còcepta, & non de viro, quod tamè inauditum & falsum est, & contra singularitatem prerogatiuæ ipsius Deiparæ: in quo non honorarem Virginem, sed detraheremus eius honori.

18. Exclusis duobus dilemmatis membris elicit tertium, videlicet, *virginem nostram sanctificatam fuisse post conceptionem suam*: ac proinde non fuisse sanctam eius conceptionem.

19. Infert ex toto præcedèri discursu solum

loqui quod Ecclesia sentit, & verum ipsa sentit, dico gloriosam de Spiritu sancto concepisse, non tamen, & conceptam fuisse; dico peperisse Virginem, non tamen & partam à Virgine. Alioquin ubi erit prerogatiua Matris Domini, qua singulariter creditur exultare, & munere prolis, & integritate carnis, si tanturadem dederis & Matri ipsius? Non est hoc virginem honorare, sed honori detrahere.

18. Si igitur ante conceptum sui sanctificari minime potuit, quoniã non erat, sed nec in ipso quidè conceptu propter peccatum quod inerat: restat ut post conceptum in utero iam existens, sanctificationem accepisse credatur, qua excluso peccato, sanctam fecerit natiuitatem, non tamen & conceptionem.

19. Quamobrem & si quibus, vel paucis filiorum

rum hominum datum est cum sanctitate nasci, non tamen & concipi, ut vni sanè seruaretur sancti prerogatiua cōceptus, qui omnes sanctificaret; solusque absque peccato veniens purgationem faceret peccatorū. Solus itaque Dominus Iesus de

Spiritu sancto conceptus, quia solus & ante conceptus sanctus. Quo excepto de cetero vniuersos respicit ex Adam natos, quod vnus humiliter de semetipso, ac veraciter confitetur: In iniquitatibus, iniquiens, conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.

20. Cum hac ita se habeant, quanam erit festiue ratio conceptionis? Quo pacto, inquam, aut sanctus asseretur conceptus, qui de Spiritu sancto non est, ne dicam de peccato est, aut festus habebitur, qui minimè sanctus est? Libenter Gloriosa hoc honore carebit, quo vel peccatum honorari, vel falsa induci videtur sanctitas. Alioquin nulla ei ratione placebit contra Ecclesiam ritum presumpta nouitas, mater temeritatis, soror superstitionis, filia leuitatis.

21. Nam si sic videbatur,

lum Christum conceptum fuisse absque peccato, tametsi nonnulli ante natiuitatem sancti effecti sint: & illud Psalmi 50. In iniquitatibus cōceptus sum, etiam Virginem comprehendere.

20. Recolligit spatium dicta, & redit ad propositum, videlicet cōstare ex dictis, conceptum Virginis fuisse in peccato, ac sine Spiritu sancto, proinde non debere celebrari eius festum.

21. Dixerat sententiam
F 4 tiam

tiam suam, quam tamen non diceret, nec teneret si Canonici Lugdunenses Ecclesie Romanæ iudicium super ea re conquisiissent, & obtinuissent.

22. Non soli, nec primi, celebrarunt in Gallia Lugdunenses Conceptionis festiuitatem.

ueniebat. Verum apud sapientes, atque in famosa nobilique Ecclesia, & cuius specialiter filius sum, superstitione deprehensa, nescio an sine graui offensa etiam vestri omnium dissimulare potuerim.

23. Remittit iudicio Ecclesie & cuiusuis fanius sapientis sententiam suam, verè filium Ecclesie, & humilem se demonstrans.

batur, consulenda erat prius Apostolica sedis authoritas, & non ita precipitanter, atque inconsultè paucorum sequenda simplicitas imperitorum.

22. *Et antè quidem apud aliquos errorem compereram, sed dissimulabam, parcens deuotioni, qua de simplici corde, & amore Virginis*

23. *Qua autem dixi, absque praiudicio sanè dicta sint fanius sapientis. Romana presertim Ecclesia authoritati atque examini totum hoc, sicut & cetera, qua eiusmodi sunt, vniuersa referuo: ipsius si quid aliter sapio paratus iudicio emendare.*

§. 4. *Haberi ex Epistola, de Conceptione carnali duntaxat fuisse Bernardum loquutum.*

HÆc utcumque libuit præmittere, quia ex eo tota Epistolæ intelligentia pender. Nunc verò promissis sto, & ostendere est animus nomine Conceptionis solam carnalem intellexisse Bernardum; sed hoc unde? nimirum ex verbis ipsius, quibus tam dilucidè se exponit, ut alterius expositione non egeat. Sanè si liceret Bernardum ipsum accedere, & quærere ab eo quid nomine Conceptionis intelligeret, & quo temporis puncto conceptionem constitueret, ipse autem responderet, solam carnalem intelligere, & conceptionem ipsam inter maritales amplexus reperiri, nemo quantumvis curiosus indagator, ulterius de mente Bernardi dubitaret. Nam dum ille diceret, *ipsam Conceptionem* inibi existere, cū nullo usquā nomine formalius exprimi possit vera Cōceptio, quàm voce *ipsius Conceptionis*, oporteret omnimodis concedere propriissimè fuisse loquutum. Id igitur in hac Epistola fecit Bernardus. Sed quo loco? A numero 1. usque ad 11. intentus fuit probando multa & magna esse Deiparæ Virginis privilegia, & inter ea nō minimū habere locum natiuitatem eius sanctā: de Cōceptione autem, seu Conceptu (quibus verbis indifferēter pro eodē utitur) nec verbū vnū: quare minimè inde mens Bernardi hauriēda est. Rursus à n. 12. usque ad 15. meminit quidem conceptus, nihil tamen dicit unde habere possimus, quid eo nomine intelligat, so-

lūm siquidem ait conceptum præcessisse natalem, hoc autem verum omnino est siue conceptus animationem significet, siue actum carnalem copulæ matrimonij. Deducendum tamen est ab eo argumento trimembri quod à n. 16. & deinceps vsque ad 20. conficit; in eo namque ad eas reducitur angustias, vt manifestet, quid nomine conceptionis intelligat, & quo temporis puncto conceptio perficiatur: nam assumit illam tripartitam propositionem, aut fuit sanctificata Deipara ante conceptionem, vel in ipsa conceptione, vel post conceptionem in utero iam existens. Cùm ergo probare debeat in 2. dilemmatis parte nequaquam in ipsa conceptione sanctitatem accepisse, cogitur exponere, quid & quando ipsa conceptio sit; cùm verò accedit ad explicandum & probandum, nequaquam in ipsa conceptione fuisse sanctificatam Beatissimam Virginem, manifestè ponit conceptionem inter maritales amplexus suorum parentum, nam ait, *An forte inter amplexus maritales sanctitas se ipsi conceptioni immiscuit, vt simul & sanctificata fuerit, & concepta?* Vide, obsecro, & diligenter attende de qua conceptione loquatur: formalius siquidem de Conceptione loqui non potuit, cùm vtatur articulo illo *ipsa*, nam si ipsa conceptio illa est, quidquid aliud ab ea assignabitur, non erit conceptio, cùm ipsa conceptio non sit. Nunc igitur vt virgo esset sancta in ipsa sui conceptione, necessum esset, ait Bernardus, vt sanctitas inter maritales amplexus sese immisceret ipsi conceptioni; sic enim fieret vt simul

& sanctificata esset, & concepta. Hinc verò quis non videat euidenter inferri, ipsam veram & formalem conceptionem inter amplexus maritales ex mente Bernardi reperiri; aliàs posset simul concipi & sanctificari, sine eo quòd sanctitas sese immisceret maritalibus amplexibus, quod ipse abnegat. Nescio quo loquendi modo sanctus se potuerit meliùs explicare.

Vt videas autem adhuc Bernardum persistere in eadem conceptionis acceptione, expendam tibi ad vnguem tres rationes, quibus S. Doctor comprobat eandem conclusionem, nimirum quòd Virgo sanctissima nõ fuit sanctificata in ipsa sui conceptione: probant enim doctè & efficaciter intentum de conceptione carnali, cum tamen si ad aliam conceptionis significationem contorqueantur, futiles omnino sint, & tanto doctore indignæ. Quis verò non videat Bernardum vbique neruosè argumentari, & nihil eo indignum illi tribuendum esse? Alterum ex argumentis à priori, vt dicitur, procedit hoc pacto. Fuit in parentum libidine concepta, ergo in peccato originali. Verba eius sunt n. 171. *Aur certè peccatum quomodo non fuit ubi libido non defuit?* Argumentum sane à priori seu per causam est, nam vt Augustinus, Ildephonsus, Anselmus & Thomas docent, originalis peccati macula ex libidine procedit. Augustinum ex lib. 83. quæstionum q. 56. refert & amplectitur Ildephonsus sermone 1. de Purificatione B. Mariæ in hæc verba quæ sunt vtriusque. *Deus humane nature fecunditatis dona contulit, libidinis verò ma-*
Ildephonsus.
lum

lum creatura Dei non est, sed pœna peccati: proinde de munditia nuptiarum nullus homo nascitur, quia interueniente sordida libidine iniquitas seminatur? & post pauca: *Hæc paucis dicta sunt, ut nouerimus maculam originalis peccati non in legitimis nuptiis, sed in voluntate & delectatione constare libidinis.* Ex hac sanè doctrina bene sibi cognita argumentatur Bernardus: vbi adest libido, quantumcunque mundæ sint nuptiæ, peccatum originale adesse necesse est, quandoquidem originalis peccati macula ex Augustino, quem Bernardus perpetuum habuit ducem, in voluptate & delectatione constat libidinis, in Conceptione autem Virginis cum ex viri concubitu Adami filio processerit, libido non defuit; *quomodo ergo peccatum nõ fuit vbi libido non defuit?* Hoc sanè argumentum, si sermo sit de carnali conceptione, satis conuincit intentum, nam peccatum quod in semine reperitur, nihil aliud est, quàm debitum peccati, seu obligatio incurrendi peccatum, cum inibi fuerit anima rationalis: & de hoc rectè arguitur inesse peccatum, vbi libido non defuit, quandoquidem concipi in peccato seu debito peccati, nihil aliud est, quàm concipi cum libidine; *macula enim originalis peccati in voluptate & delectatione constat libidinis.* Si verò hoc argumentum procederet de Conceptione, prout animationem significat, inefficax prorsus esset; quid enim prohibet, vt cum gratia sanctificante postea creetur anima, & sic vniatur corpori quod ante multos dies cum libidine fuerat seminatum? imò verò & hîc etiam satis se explicuit

explicuit Bernardus, vtēs illo aduerbio loci *vbi*; si enim *vbi libido non defuit*, ibi conceptio fuit maculata peccato, constat de carnali loqui, nam libido non reperitur in animatione, sed in amplexibus maritalibus.

Secundum Bernardi argumentum, quo probat ipsam Virginis Conceptionem in peccato fuisse, est etiam per causam, videlicet: In Conceptione Virginis nō fuit Spiritus sanctificans; ergo eius Conceptio non fuit sancta. *Quomodo namque sanctitas absque Spiritu sanctificante?* Si de animatione sermo sit, futile est, nam supponit gratis, quod omnino probandum erat: qui enim dicit illam fuisse sanctam in animatione, asserit etiam ibi adfuisse sanctificantem Spiritū; si verò de carnali Conceptione sermo sit, efficax omnino est, nam sensus est: In Cōceptione carnali certissimum est non reperi Spiritum sanctificantem, quandoquidem non est illic anima rationalis, vnicum sanctificationis subiectum; ergo in ea Conceptione non fuit sanctitas: imò verò fuit peccatum, (id est, debitum peccati) cum quo Spiritus sanctus non compatitur; idcirco cū dixisset, *Quomodo namque sanctitas absque Spiritu sanctificante?* addit, *aut sancto Spiritui societas cum peccato fuit?* Peccatum autem ibi fuit *vbi libido*. *Aut certe peccatum quomodo non fuit, vbi libido non defuit?*

Tertium quo Bernardus vtitur, est argumentum, quod vocant ab inconuenienti, si namque B. Virgo in ipsa Conceptione fuisset sanctificata, inde fieret, quòd de Spiritu sancto, & non de

de viro concepta fuisset. *Nisi fortè quis dicat , de Spiritu sancto eam , & non de viro conceptam fuisse , sed id hæcenus inauditum.* Id sanè rusticis illis suaderi posset, qui ex amplexu, seu occurfu Ioa- chim & Annæ ad Auream portam credunt cõ- ceptam Virginem, & ingrauidatam Annam: do- ctis autem viris minime. *Et, si licet loqui quod Ecclesia sentit, (& verum ipsa sentit) dico Glorio- sam de Spiritu sancto concepisse, non tamen & con- ceptam fuisse , &c.* Idem iudicium de hoc argu- mento ferendum est, atque de præcedentibus; quod si de carnali Conceptione procedit, ac- ce est, & subtile, siquidem si in Conceptione car- nali peccatum, seu debitum peccati, non fuit, rectè infertur, non fuisse conceptam ex semine viri; nihil enim aliud est concipi cum peccati debito, quàm concipi ex semine filij Adæ, qui Abi, suisque posteris iustitiam ac sanctitatem perdidit; & peccatum in Conceptione carnali nihil est aliud, quàm cum semine viri, Adæ filij, induci debitum, vt cum fœtus perficiatur, ca- reat gratia & iustitia originali; debitum verò ipsum, hoc solo pacto inducitur: non enim est qualitas quædam semini superaddita, quam nonnulli morbidam vocarunt, nec ab ipso se- mine distinguitur, vt est semen filij Adæ, qui præuaricatus est. Quare pugnantia simul pone- ret, qui diceret, Virginem conceptam fuisse ex viri semine, & tamen sine peccato, hoc est, de- bito peccati. Cæterùm, si nomine Conceptionis animationem velimus intelligere, argumentum omnino futile est, erit enim sensus: In anima-
tione

tione sua Virgo Beata fuit sanctitate præuenta; ergo non fuit concepta ex semine viri, sed opere Spiritus sancti; Quid enim tollit, ut quæ opere viri concepta fuit, & cum debito peccati, post 60. vel 80. dies à viri opere, cum gratia animaretur? Ne igitur tam futilem Dialecticum dicamus Bernardum fuisse, fateri cogimur, minime nomine Conceptionis intellexisse animationem, sed solum receptionem seminis paterni in maternum vas, qua nimirum corpus Beatæ Virginis coagulatum est.

§. 5. *Constare testimoniis variis sacrarum litterarum Conceptionem inter amplexus coniugum reperiri: & hoc solum in multorum proprietate idiomatum significare.*

PRædictis addendum est, nequiuisse Bernardum nomine Conceptionis aliam, quàm carnalem intelligere, cum in sacris litteris, & in omni dialecto, & apud sacros Doctores nullam aliam significationem habuerit. Discutiamus sigillatim singula. Cum inter vniuersos Ecclesiæ Doctores eo Bernardum excellere nemo nesciat, quo frequentius S. Scripturæ phrasibus utitur, ita ut velut centonibus quibusdã ipsius, sua scripta componat, tam aptè omnia accommodans, quòd nata potius inibi, quàm accommodata videantur; inde est ut eo sensu verbis ipsius utatur, quo à sacræ Scripturæ authore Deo accepta sunt. Hinc verò fit ut nulla potior
intelli

intelligendi Bernardum regula queat excogitari, quàm intelligere ipsum eo sensu, quo sacra Scriptura vocibus vtitur. Quare si semel monstrauerimus, nomen Conceptionis in sacris litteris carnalem duntaxat generantium actum significare, certum erit D. Bernardum eadem significatione Conceptionis vocem accepisse. Afferam eius rei nonnulla exempla.

1. Cum sacra Geneseos historia in c. 38. v. 19. narratione Iudæ Jacobi filij exordiretur, scriberetque reperisse Thamarem nurum suam meretricio habitu in biuio consistentem, ad eamque accessisse, subiungit, *Ad vnum igitur coitum mulier concepit; & surgens abiit, depositioque habitu quem sumpserat, induta est viduitatis vestibus.* Notatione sane dignum erat, quod ad vnum coitum Thamar duos filios conceperat, Phares, & Zaram; sed animaduersione dignius est, quod priusquam à terra leuaretur concepit duos. *Mulier concepit, & surgens abiit.* Prius fuit concipere, *Ad vnum coitum mulier concepit*, quàm surgere de terra, vbi iacebat, *& surgens abiit.* Non igitur tunc mulier concipit, quando foetus animatur, sed quando cum matre coit, suscipitque generationis principium: neque tunc foetus concipitur, nisi cum parentes eius gratia coeunt.

2. Non minus elegans est testimonium ex cap. 30. eiusdem Genes. petitum, vbi de foetatione varia ouium Iacob & Laban sermo fit. Conuentum erat inter eos, vt quaecumque orientur variae ex ouibus unicoloribus, cederent Iacob, quæ verò unicolores ac similes parentibus,

tibus, Laban. Tollens verò Iacob virgas populeas, virides, & amygdalinas, & ex platanis, ex parte decorticauit eas, detractisque corticibus, in iis quæ spoliata fuerant, candor apparuit, illa verò qua integra fuerant, viridia permanserunt, atque in hunc modum color effectus est varius. Posuitque eas in canalibus vbi effundebatur aqua, ut cum venissent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas. Sed quid inde? nimirum ut coeuntes oves cum arietibus, ad aspectum varij coloris virgarum, varios & maculosos conciperent foetus. Quo autem tempore concepturæ erant? non alio, inquit, quam in conspectu virgarum. *Ut cum venissent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas, & in conspectu earum conciperent.* Non alio sanè tempore, quam coitus. Iterum inferius inquit. *Igitur quando primo tempore ascendebant oves, ponebat Iacob virgas in canalibus aquarum, ante oculos arietum, & ouium, ut in earum contemplatione conciperent. Quando verò serotina admisura erat, & conceptus extremus, non ponebat eas.* Etenim diuidebat Iacob cunctas oves in duas turmas, quarum quædam primo tempore concipiebant, & his obiiciebat virgas varias: quædam verò tardiùs, & istis non obiiciebat virgas, ne varios gignerent foetus, sed unicolores, & Labano foecundarentur. De illis ait textus sacer, *ut in earum contemplatione conciperent*; de his autem, *Quando vero serotina admisura erat, & conceptus extremus, non ponebat eas.* Affirmat igitur conceptum tempore coitus perfici, & matres in contemplatione virgarum,

quæ coram coëuntibus positæ erant, conce-
pisse. Adhuc iterum cap. 31. sequenti, Iacob
vxores suas alloquens, id ipsum falsus refer-
tur. *Postquam enim conceptus ouium tempus adue-
nerat*, aiebat ille. Quod tempus erat illud, quo
conceptus perficiendus erat? non aliud, quàm
coitionis: subdit enim, tunc *leuavi oculos meos,
& vidi ascendentes mares super fœminas*, &c.
Tunc sanè conceptus ouium tempus adue-
nerat.

3. Addamus illud quod de Bethsabee 2. Re-
gum refertur, nimirum cùm nocte quadam cum
Dauid dormiisset, ac se iuxta ritum legis pu-
rificasset, seu sanctificasset (Leuit. 15. *Mulier
cum qua coierit, lauabitur aqua, & immunda erit
vsque ad vesperum.* citat hunc locum Biblia
Sexti V. ad marginem. 2. Reg. 11.) redit ili-
cò in domum suam; sed quo pacto? *Concepto
fœtu.* Audiamus sacrum textum. *Cùm ingressa
esset ad illum, dormiuit cum ea; statimque sanctifi-
cata est ab immunditia sua, (hoc est, lauauit se)
& reuersa est in domum suam, concepto fœtu.* Quan-
tum, quæso, intercessit tempus, inter coi-
tionem, & conceptum? Nullam sanè; nam
cùm dixisset, *dormiuit cum ea*, addit *statim*; quasi
diceret, nulla interposita mora *abiit in do-
mum suam*, verùm *concepto fœtu*; ne quis ve-
lit, conceptionem post multos dies à dormi-
tione cum Dauid transactos, in domo Beth-
sabee fuisse perfectam. His igitur locis satis
superque probatur Conceptionis vocem in
diuinis

diuinis litteris carnalem propriè significare; & tamen nullus reperitur, quo animatio fœtus conceptio nominaretur. Fateor me diu quæsiſſe, eoque in opere tempus non paruum expendiſſe, reperiſſe verò nullum. Cùm igitur eo ſenſu D. Bernardus vocibus uſus ſit, quibus Scriptura ſacra illis utitur, neceſſum eſt fateamur, Bernardum Conceptionis voce carnalem actum parentum Virginis intellexiſſe, non verò, quæ multos poſt dies fieri ſolet fœtus animationem.

Vt tandem mirari deſinant quæ ſcribimus, Lectores mei, illud inprimis præ oculis habeant, in nullo vnquam idiomate Conceptionem præter id quod aſſerimus ſignificari. Hebræum quidem duo habet verba ad Conceptionem ſignificandam, & vtrumque carnalem actum ſignificat. Alterum eſt *הרה* *Harah*, quod vulgatus noſter ſemper vertit *concipere*, propriè verò ſignificat *in utero accipere*, quod fit in coitu. Genef. 16. verſ. 4. vbi Interpres Latinus habet, *Qui ingreſſus eſt ad eam; at illa concepſiſſe ſe videns*, &c. Hebræus habet verbum *Harah*, quod Septuaginta reddunt, & *vidit, quod in ventre accepit*. Similiter Genef. 38. de Thamar, Hebræus textus utitur eodem verbo *Harah*, quod Latinus reddit, *ad vnum coitum mulier concepit*, &c. & Septuaginta proprietatem vocis exprimentes dixerunt, *Et ingreſſus eſt ad eam, & in ventre accepit ex eo*. Et idem reperitur Exod. 11. v. 11. vbi legimus,

qua concepit, & peperit filium, scilicet Moysen, Hebræus utitur verbo *Harah*, quod Septuaginta reddunt, & *in ventre accepit*. Alterum verbum concipiendi quo Hebræus utitur est *חָיָהָם* *iaham*, quod aliqui reddunt *calescere*, vulgatus autem *concupere*, reperitur Gen. 30. & 31. vbi Septuaginta reddunt, *Quando concipiebant oves, in utero accipientes*. Author Dictionarij Hebraici, *Arca Noe* nuncupati, vult idem significare quod *ardore libidinis incensum esse*. Additque, *est verbum obscœnum ardorem coitus exprimens; quod notes velim*. Latini carent correspondente verbo. Et tamen ipse vertit pro *iaham*, *concupere*. Pagninus in suo Dictionario scribit idem esse, quod *calescere, concipere, seu coire*: Et Munsterus idem quod *calescere simul, & concipere*. Confusile eisdem Doctores etiam de verbo *Harah*, ipsi enim facem ad veritatem indagandam mihi prætulerunt.

Pagni-
nus.Munste-
rus.Andr.
Mafius.Fabric.
Boderia-
nus.

Quod ad Syrum spectat idioma, pro *concupiscere* habet *Bten*; & Andreas Mafius in Syrorum peculio, tomo 1. Apparatus Bibliæ Regiæ, docens *Bten*, idem significare, quod concipere, subdit, *à ventre factum verbum*; vnde *Batno* conceptio, qua mulier fit grauida, & fœtum concipit; & ipsa etiam mulier fœta siue prægnans *Batno*. Idem asserit Fabricius Boderianus, eodem verbo, deriuatque ab *Abtin*, quod est grauidam reddere. Habent Syri Conceptionis festum ad diem nonum Decembris, vbi eodem vtuntur verbo, quod à ventre dictum, idem est quod in ventre accipere. Verba
Kalen

Kalendarij Syri sunt, *Batnob Ithano Zadiçto Bmortan Ioldat Aleho Tet Bcouun Cadmoio*. id est, *Conceptio Annæ iustæ, in Domina nostra Genitrice Dei, die 9. Decembris*. Græci vtuntur verbo *συλλαμβάνω*, Gen. 16. 31. & 38. Exod. 11. Isai. 26. & alibi sæpè. Latine reddit, *in ventre accipere*, vt iam diximus. Budæus cum aliis Græco-Latini Dictionarij auctoribus, & Ioannes Crispinus in suo asserunt, idem esse quod *simul capio*, eo quòd in Conceptione simul vterque parens concurrat. Eo vsus fuit Aristoteles lib. de Generatione animalium, cùm dixit *συλλαμβάνουσιν μὲν οὖν αἱ νέαι δ᾿αττον*. quod Trapezuntius reddit, *concipiunt quidem iuniores celerius*. Manifestè autem loquitur de celeritate in recipiendo semen in matrice, ita vt fœtus postea efformaretur, in eo enim maior celeritas est iuniorum, non in efformatione, & confotione in ventre; nam in hoc omnes mulieres sunt æquales, dum nouem menses fouent fœtum in vtero, siue iuuenes sint, siue senes.

Denique nil minus in Latino reperimus idiomate, *concipere*, siquidem dictum est, quasi *simul capere*, eo quòd mas, & fœmina simul in conceptione coëant. Et ita docuit Ambrosius Calepinus verbo *concipio*, qui subdit, *unde concipere mulieres dicuntur, cùm genitale semen apprehendunt ad fœtum faciendum*. Quo vno verbo illis responsum dato, qui dixerint, impositum quidem fuisse Conceptionis nomen ab actu carnali, aliud tamen significare: quandoquidem non solùm, inquit, Conceptionem, quasi à

Budæus.

Crispinus.

Aristot.

Trapezuntius.

Calepinus.

con-captione dictam esse, sed etiam addit, coitum significare, *Concipere mulieres dicuntur, cum genitale semen apprehendunt ad foetum faciendum.* Id quod in cæteris idiomatis videri potest, ubi non agitur de nominis Etymologia, sed de re significata, ut quando pro verbo *Iaham* ardorem coitus significante, perpetuò Latinus interpres reddit *concipere*. Certè si *concipere* aliud significaret, non redderetur pro verbo coitus ardorem exprimente, sed aliud verbum reddendum esset, aut circumloquio aliquo uti oporteret, quo pro coitu non redderetur actio, quæ multos post dies à coitu accidit.

Iam verò ex dictis luce clariùs infertur Bernardum, conceptionem nec sumpsisse, nec accipere potuisse in alia significatione ab actu carnali, quandoquidem tam in sacris litteris, quàm in præcipuis totius vniuersi idiomatis nihil aliud significasse certum est.

§. 6. *Insigni D. Anselmi doctrina Bernardi mentem illustrari.*

Canta-
riensis.
Anselm.

ADhuc subiungere placet magni illius Theologi, æuo Bernardi celebris, Cantariensis, Antistitis Anselmi, doctrinam ex libro ipsius *de Conceptu Virginali, & peccato originali* mutuatam, cap. 7. Oportuit siquidem Bernardum eo sensu loquutum fuisse, quo Doctores præcipui sui temporis; non enim aliis verbis, aut alia lingua loquebatur, quàm illi,
quare

quare si testimonio grauiſſimi Doctōris ſui temporis (nempe S. Anſelmi, qui vigeſimo Bernardi anno deceſſit è vita) ſemel monſtrauerimus, nomine Conceptionis ſolam carnalem eo tempore intellectam, & hoc non obſtante, viſitato loquendi modo dici conſueiſſe homines in Conceptione ſua concipi in peccato, peccatum verò de ſolo debito dictum fuiſſe; nihil profectò deſiderandum iam erit, vt credamus eodem prorfus ſenſu intelligendum eſſe Bernardū, vtpote qui lingua & ſenſu Doctōrum ſui temporis loquutus fuerit. Sanè Anſelmus multus eſt hac in re in lib. prædicto, vbi c. 7. ex profeſſo contendit explicare, quomodo verum ſit, *quòd ſemen hominis dicatur immundum, & concipi in peccatis, quamuis in eo non ſit peccatum.* Hic enim eſt capituli titulus. Vbi in ipſo titulo hære-
re neceſſe eſt, & notare vim verbi illius *dicatur*, ex eo enim ſit euidentis, communi loquendi modo illius temporis dici ſolitus fuiſſe, ſemen hominis immundum, imò verò & concipi in peccatis, cùm tamen certum ſit in eo non eſſe peccatum. Si enim non diceretur à doctis viris, aut vulgaris eſſet loquendi modus, ſed loquutio nouiter à ſe adiuuenta, nequaquam ſeridò detineretur in eius expoſitione, nec aſſereret, ſic dici; *quòd ſemen hominis dicatur immundum, & concipi in peccatis.* Propoſuit ſanè eiufmodi dubitationem, tum propter Iob, qui ſemen hominis vocauit immundum, *Quis poteſt facere* (inquiens cap. 14.) *mundum de immundo conceptum ſemine?* tum etiam propter Dauid, qui

Pſalm. 50. dixit, *In iniquitatibus conceptus ſum;* de his enim agit in contextu capituli: Sed quo pacto? Si hic loquendi modus verus eſſet, *vide- tur itaque ſequi* (ait ille) *quòd aut infans ſtatim ab ipſa conceptione animam habet rationalem; aut in eo non eſt originale peccatum mox, vt conceptus eſt.*

Quaſi dixerit, ſi ſemen verè dicitur immun- dum, & concipi in peccatis, alterum è duobus neceſſariò ſequi videtur, nimirum, aut quòd infans ſtatim ab ipſa Conceptione accipit ani- mam rationalem, nam ſine ea peccatù eſſe non valet; aut quòd in infante non eſt originale peccatum mox vt conceptus eſt, ſed poſtea quando animam accipit rationalem. Primum horum falſum, & abſque fundamento eſt; qua- re? *Quòd autem mox ab ipſa Conceptione* (ait

Anſelm.
* al. ſu-
ſpicit.

Anſelmus) *rationalem animam habeat, nullus hu- manus ſuſcipit * ſenſus.* Quaſi dicat, volunta- riè dicitur, & præter omnem experientiam. Imò verò magnum inde inconueniens ſequere- tur, *Sequitur enim, vt quoties ſuſceptum ſemen hu- manum, etiam ab ipſo momento ſuſceptionis perit, an- tequam perueniat ad humanam figuram, toties darn- netur in illo anima humana.* Quod quis vel amens dicat. *Hæc igitur pars* (dilemmatis) *re- linquenda eſt.* Siſte lector quaſo, & considera manifeſtum noſtræ doctrinæ teſtimonium. An- ſelmus nequaquam vult concedere, vt infans *ſtatim ab ipſa conceptione*, anima donetur huma- na, ſed multo poſt, nimirum poſtquam ſemen ad humanam figuram peruenerit; non igitur con- ceptio eſt ipſa animatio, ſed ſeminis receptio;
nam

nam ut probet, quod non habet animam rationalem statim ab ipsa conceptione, assumit quod si ita esset, necessarid fieret, ut ab ipso momento susceptionis seminis haberet illam, & quoties semen ab ipso susceptionis momento periret, toties damnaretur in eo anima. In ipso ergo momento susceptionis seminis ponit Anselmus Conceptionem. Quo loci, animadversione dignum est, quod non solum vocat Anselmus Conceptionem, actum seminalem, sed etiam ipsam Conceptionem, ut denotet hanc esse Conceptionem rigorose & proprie acceptam, & nihil ab ea esse Conceptionem. Et hoc non semel, sed sexies fecit in hoc capite; & quod secundo loco dixerat, *ab ipsa Conceptione*, illico exposuit per hunc loquendi modum, *ab ipso momento susceptionis seminis*; & in calce capituli utrumque simul coniunxit, pro eodem accipiens, *quia ab ipso semine & ab ipsa Conceptione incipit homo esse*. In quo loquendi modo cum Bernardo convenit, quando dixit, *An forte inter maritales amplexus sanctitas se ipsi Conceptioni immiscuit?* Vbi nomen Conceptioni addidit relatiuū ipsi, & hanc inter maritales amplexus constituit, quod Anselmus dixit, *ab ipso momento susceptionis seminis*.

Hoc ita constituto, in quo dubium esse non potest, accedit Anselmus ad explicandam alteram sui dilemmatis partem, nam cum verum sit, infantem non accipere animam statim ab ipsa Conceptione, inde videtur inferri, quod non concipiatur in peccato originali, seu quod in eo non est originale peccatum, mox ut conceptus est.

Quod tamen falsum esse constat testimoniis Iobi, & Dauidis. En verba Anselmi. *Sed si non statim infans ab ipsa Conceptione, habet peccatum; quid dicit Iob Deo: Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? Et quomodo verum est quod dicit David: In iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea?* Obiter notârim, D. Anselmum intelligere testimonium istud Regis Vatis, de Conceptione carnali, quandoquidem in alio sensu non esset ad propositum de quo agit; si enim crederet quòd David loqueretur de animatione fœtus, quando formale peccatum incurritur, & non de carnali Conceptione, non laboraret in explicando sensu, quo dicitur peccatum originale in Conceptione Dauidis intercessisse; vnde & æquiparat quod Iob dicit de semine immundo, cum eo quod David inquit de Cõceptione sua in iniquitatibus. Nec mirum cum non dicat: In iniquitatibus creatus, vel formatus sum, sed *conceptus*, quod vt vides, apud Anselmum carnalem actum sonat. Prosequitur verò inquiring: *Quæram igitur, si possum, quomodo quanuis non statim ab ipsa Conceptione, sit in infantibus peccatum, (quid clariùs?) de immundo tamen semine, in iniquitatibus, & peccatis concipi dicantur?* Audi responsum tanto Doctore dignissimum, cui totum nostrum innititur ædificium. *Sape utique diuina Scriptura asserit aliquid esse quando non est, idcirco, quia certum est. futurum esse. Sic quippe Deus Ada, de ligno vetito dicit: In quacumque die comederis ex eo, morte morieris; non quòd eodem die mortuus sit, sed quòd illa die necessita-*

rem accepit aliquando moriendi. Eadem phrasi solemus dicere de eo qui ad crucem ducitur, disputantibus de causa mortis ipsius, tali die quando furatus est coram testibus mortē incurrisse, mortem ipsam pro debito mortis accipientes. Simili modo de immundo semine, in iniquitatibus, & peccatis concipi potest homo, intelligi non quod in semine sit immunditia peccati, & peccatum, siue iniquitas: sed ab ipso semine, & ipsa conceptione, ex qua incipit homo esse, accipit necessitatem, ut cum habeat animam rationalem, habeat peccati immunditiam. Non igitur in conceptione est verum peccatū, iniquitas aut immunditia, sed solum debitum, & necessitas incurrendi postea peccatum, aut iniquitatem, cum infans habuerit animam rationalem. Concludit Anselmus disceptationem eius capituli, inquiens: Patet igitur quomodo & infantibus non statim ab ipsa Conceptione sit peccatum, & nihilominus vera sint quae de diuina Scriptura apposui: quippe non est in illis peccatum, quia non habent voluntatem (id est, animam potentia voluntatis praeditam) sine qua peccatum non inest; & tamen dicitur inesse, quoniam in semine trahunt peccati, cum homines iam fuerint, necessitatem.

Habemus igitur Anselmum non solum Bernardo per omnia consonantem, verum etiam eius comprobatum testimonio, sic illo felici æuo sonare vocem Conceptionis, sic peccatum in Conceptione intellectum fuisse, quod solum peccati debitum significet, ac proinde sic omnimodis Bernardum sensisse.

Sed

Sed & aliud non leue ministrat Anselmi doctrina fundamentum. Quæris quod? Non minus propriè ac rigorosè Regium Psaltem loquutum Psal. 50. de Conceptione sua in iniquitatibus facta, quàm Bernardum de Conceptione Virginis & peccato, quod in illa fuit; imò verò si Bernardum tanto sermonis rigore, ac proprietate verborum intellexerimus, ac Dauidem, nihil amplius desiderari potest: cùm & Bernardus testimonio ipso Dauidico vsus fuerit, vt intentam Conceptionis maculam probaret. Quis verò neget eo loci Dauid proprissimè vocibus vsum, quandoquidem vnum ex præcipuis testimoniis, quibus Ecclesia peccati originalis veritatem comprobat, hoc est? Atqui Dauid nomine Conceptionis, carnalem parentum suorum actum; & voce peccati, & iniquitatis, debitum solum eius intelligit, teste Anselmo; non igitur quærat quis in Bernardo aliam vocum significationem, quàm in Scriptura, & Patribus reperitur: nec aliam conceptionem quàm carnalem; nec aliud in ea peccatum, quàm debitum illius. Quod ergo Bernardus dixit de Virgine, quòd in ipsa eius Conceptione peccatum fuit, *sed neque in ipso quidem conceptu propter peccatū quod inerat*, illud est quod prius Dauid dixerat, *In iniquitatibus conceptus sum*; & clariùs Anselmus; *De immundo semine, & in iniquitatibus & peccatis concipi potest homo, intelligi, non quòd in semine sit immunditia peccati, & peccatum, siue iniquitas, sed quia ab ipso semine, & ab ipsa Conceptione, ex qua incipit homo esse, accipit*

pit necessitatem, ut cum habeat animam rationalem, habeat peccati immunditiam.

§. 7. *Controuersiam Bernardi cum Lugdunensibus non fuisse de contractione aut preservatione peccati originalis in anima Virginis; sed de festo Conceptionis carnalis.*

VNum est quod aliqua expositione indiget, ne forsan incautum lædat lectorem; nimirum huiusmodi interpretationem non videri consonare controuersiæ, quæ inter Bernardum, & Canonicos Lugdunenses erat de Conceptione B. Mariæ; si enim Bernardus non credidisset, & intendisset animam B. Virginis aliquando peccatum originale contraxisse, sed solùm in carnali Conceptione debitum illius, non tam acriter reprobaret festiuitatem illam, quandoquidem erat de re, cui verum non inhæsit peccatum. Quis verò vnquam dixit, aut persuasum habuit controuersiam solùm fuisse de debito peccati, & non potiùs de peccato ipso? Et id etiam videtur satis apertè colligi ex alia quæ occasione epistolæ Bernardi orta fuit inter Petrũ Cellensem, & Nicolaum, de qua tam multa in superioribus dicta sunt. Rursus sunt multi ex recentioribus, qui contendant S. Bernardum nomine Conceptionis totum tempus intercedens inter actum carnalem, & animationem intellexisse, præsertim quia in exemplum, Ieremiæ Conceptionem adducens, de tota figuratone

tione prolis egit, inquiens: *Quàm pulchrè inter figuratiōem in utero, & parturitiōem ex utero diuinum distinxit oraculum.* Et quoniam non concedit, (inquiunt) sanctificationem Virgini, nisi post existentiam eius in utero, illis verbis, *Si igitur ante conceptum sui sanctificari minimè potuit, quoniam non erat: sed neque in ipso quidem conceptu propter peccatum quod inerat; restat ut post conceptū in utero iam existens sanctificationem accepisse credatur, quæ excluso peccato sanctam fecerit natiuitatem, non tamen & conceptionem.* Quod verò peccatum exclusit, si nullum incurrit?

Hæc sunt præcipua, quæ offendere lectorem Bernardi, ac meum possent, sed ea adduxi, ut potius occasione eorundem maiorem doctrinæ nostræ lucem adferrem. Asserimus itaque controuersiam Bernardi cum Lugdunensibus non fuisse de animatione, aut sanctificatione animæ Virginis, sed de eius Conceptione, asserentibus illis, celebrari potuisse, seu etiam debere Conceptionem, quia nimirum sic fuerat diuino cōmendatum oraculo: & quoniam ab ea necessariò pendebat Natiuitas, quæ tam celebris in Ecclesia erat; & quia erat B. Virginis festum, quam nunquam pro meritis laudare, & venerari poterimus: Bernardo verò contradicente nullatenus celebrari debere, tum quia ab Ecclesia non erat approbata, tum quia non erat sancta, sed potius cum peccato, non aliter quàm Conceptio Dauid, qui de se dixit, *In iniquitatibus conceptus sum.* De qualitate autè peccati quod in Conceptione Virginis intercesserat, an vide-
licet

licet esset debitum peccati, an verò peccatum formaliter ac re ipsa in anima rationali contractum, non fuit inter ipsos controuersia, nec de ea re quidquam differere erat necessarium, nam Bernardo sufficiebat monstrare, quòd Cõceptio Virginis fuerat eodem modo peccato resperfa, sicut cæteræ, vt probaret non fuisse sanctam; Canonici verò non nitebantur in sanctitate, sed in reuelatione; imò verò nunquam asseruerunt fuisse conceptam cum vera sanctitate, nec fundamenta quibus nitebantur, & Bernardus de ipsis refert, eò tendunt, sed tantùm ad probandam Conceptionis celebrationem, ad hæc non solùm conuincitur intentum ex propria significatione nominis *Conceptionis*, de qua tam multa diximus, sed manifestissimè ex die quo Conceptio celebrabatur, videlicet 8. Decembris quæ cum per nouem integros menses antecedit natiuitatem, necessariò fuit carnalis. Videbat igitur Bernardus veram (id est, carnalem) conceptionem celebrari, quare hanc impugnare in animo fuit, vt pote quæ cum peccato fuerat. Acceperant etiam illi ab Anselmo carnalem celebrandam esse; nam in homilia de eadem festiuitate, de qua suo loco acturi sumus, scriptum reliquerat, *Erubescant omnino qui tantum diem; tantaque Sacramenta, ac mysteria tenebris ignorantia inuoluti respuunt celebrare, eo quòd viri & mulieris copula in Conceptione Virginis existit. Et inferiùs: Si non placet illis celebrare solemnità Conceptionis carnalis Dominica Matris, placeat illis colere anima eius spiritualem creationem*

ac corporis & anima copulationem. Hoc posterius non à Lugdunensibus quærebat Anselmus, utpote qui Conceptionem ab ipso commendatam colebant: sed à cæteris, qui Conceptionem, eo quòd carnalis extitit, respuebant. Quare eo ipso quòd Conceptionem celebrabāt, carnalem credendum est celebrasse.

Addamus irrefragibile argumētum, quo probemus quæstionem Bernardi cum Canonicis solùm fuisse de carnali Conceptione, & consequenter Bernardum minimè contendisse Virginitatem incurrisse in sua animatione peccatum originale, sed duntaxat de peccato prout in carnali actu Conceptionis reperitur, & de macula quæ in semine immundo est, loquutum fuisse. Nemo autem aliter iudicabit, si semel probauerimus, Petrum Cellensem, qui contra Nicolaum egit postea causam Bernardi, ita Conceptionem peccato maculatam asseruisse, quòd in eisdem disputationibus non semel affirmauerit animam Beatissimæ Virginis semper fuisse sanctam in toto suæ prædestinationis discursu: inde verò necessariò infertur numquam peccato originali coinquinatam fuisse. Sanè in epistola 23. lib. 6. quam superius ad verbum transcripsimus, cum præmisisset, Nicolaum alloquens, *Tu contendis honorare Conceptionem, & ego prædestinationem; tu rosam, ego etiam spinam; tu florem & fructum, ego corticem & folium; tu apparentia, ego latentia; tu farinam, ego fursurem; tu panem, ego cinerem; tu solium, ego scabellum; tu substantiam, ego picturam.* quibus verbis aliquod peccatum concedere

cedere in Virgine videbatur ; subdit : *Si cursum eius fas esset distinguere , & sequestrare in mente diuina à Collegio cunctorum creatorum , mitterem animam ab initio prædestinationis , vt sequeretur adorando sancta , & suprema veneratione colenda eius vestigia.* Concedit ergo in omni prædestinationis Virginis momento , dignam fuisse veneratione , eiusque semper sancta fuisse , ac dignè colenda vestigia. At si Cellensis aliquo momento decursus prædestinationis ipsius assereret fuisse commaculatam peccato , nequaquam pro eo tempore adoraret eius vestigia , quæ ira potius Dei digna fuisset , & odio. Sed quid est (inquit) quòd Virginem vocat spinam , corticem , folium , furfurem , cinerem , & scabellum ? Nónne significare his verbis contendit incurrisse peccatum ? Minimè : nam si peccatum apud ipsum significarent , nequaquam honore ipsa prosequeretur ; nunc verò hæc etiam ipse honorare profiteretur , *Tu contendis honorare (inquit) Conceptionem ? ego & prædestinationem ; tu rosam ? ego etiam spinam , &c.* In epist. etiam 10. lib. 9. hæc ait , *Credo , dico , assero , & iuro Beatissimam Virginem nostram in aterna prædestinatione singulari priuilegio munitam , nec à sua Conceptione in aliquo violatam , sed semper mansisse & permansisse illibatam.* Quid clarius ? si tota & aterna prædestinatione singulari priuilegio munita fuit , vt esset semper illibata ; si à sua Conceptione in nullo violata fuit , & hoc Cellensis asserit , credit , & iurat , & tamen Conceptionis festum cum Bernardo refellit ;

H nequa

nequaquam cum de animatione differit, peccatum verè ac formaliter contraxisse Virginem confitetur; sed debitum solum peccati, quod fuit quasi furfur illius grani supercælestis, quasi cortex, & folium illius Aaronicæ virgæ, quasi pictura illius substantiæ; quæ omnia minimè ad interiora pertingunt maculanda. Addit etiam post pauca in eandem sententiam. *Virginem laudas? & ego laudo. Prædicas sanctam? & ego. Dicis immunem ab omni peccato? & ego. Credo & confiteor plura esse apud nos ignota de Virgine sacrosancta, quàm nota: quia confortata est gratia & gloria, & non possumus ad eam.*

Habemus igitur ex controuersia Cellensis cum Nicolao mentem controuersiæ Bernardi cum Lugdunensibus, & sicut festiuitatis Conceptionis impugnatio in Petro, compatitur cum negatione omnis peccati veri in Virginis anima, sic prorsus in Bernardo sentiendum est; imò verò postea non pauca adducemus testimonia, quibus ipse veram maculam originalem remouet ab anima Virginis, sed non à Conceptione illius. Nunc satis fuerit ostendisse in hac epistola nequaquam de tempore animationis Virginis egisse, sed solum de Conceptione, quæ est sola carnalis. Leuia verò sunt quæ in contrarium adducuntur, nam in illis verbis, *Quàm pulchrè inter figuratiõnem*, &c. nil minus ei venit in mentem, quàm duas Conceptiones distinguere, imò verò ibi de nulla egit, nam figuratio Ieremiæ sequuta fuit eius Conceptionem, præcessit
autem

autem animationem; & parturitio nihil ipsarum est, sed exitus ab utero. Illis verò, *Restat ut post conceptum in utero iam existens, sanctificationem accepisse dicatur*; minimè affirmatur quòd post animationem fuit sanctificata, sed post Conceptionem, videlicet carnalem: quod verò additur, *in utero iam existens*, ab omnibus concedi debet, non enim fuit sanctificata extra uterum, sed in utero; neque verò dicitur *postquam extiterat*, sed de præsentì *existens*, quod etiam si sanctificetur simul atque incepit existere, verum erit. Præterquam quòd post Conceptionem carnalem immediatè verè dicitur infans existere in utero, synecdochica loquutione; quo pacto sanctus Petrus dicitur Romæ esse, unde & Anselmus dicit, *quia ab ipso semine, & ab ipsa Conceptione incipit homo esse*; idcirco rectè dici quòd *in peccatis concipitur*.

§. 8. *Præcipuos aduersæ doctrinæ, ac Theologiæ scholasticæ, principes Alexandrum, Albertum, D. Thomam, ac Bonaventuram, non alio quàm nostro sensu Bernardum intellexisse.*

SCrupulus adhuc remanet, de expositionis huius nouitate, non videtur siquidem ab antiquorum Doctorum mente recedendum, & temere procederet, qui maiora de se, quàm ipsi inuenerint, præsumeret. Quis audeat duces illos scholasticæ Theologiæ celeberrimos Alexandrum, Albertum, Thomam,

Bonauenturam tam altæ oscitantia (ne dicam ignorantia) nota inurere quòd asseueret, eos à mente Bernardi mansisse ieiunos? Bene quidem, si ipsi aliter intelligerent Bernardum, credo autem quòd ipsi intellecti non fuerint à recentioribus, qui alium à nostro sensu de Bernardi sententia illis imponunt. Hinc potius strenuè stabiliri putamus nostrum, quòd hi ipsi manifestè expresserint, non aliud sensisse Doctorem mellifluum, quàm nos contendimus. Quod si verum esse monstrauero, nescio quid aliud desiderari queat. Audi lector, & mirare potuisse hactenus dissentiri à neotericis: & percurramus singulos. At in quolibet eorum duo præcipuè notare necessum est, nimirum Conceptionem pro solo actu carnali suscepisse; ac simul asseruisse Bernardum de illa sola fuisse loquutum.

Alex.
Alensis.

Alexander Alensis, irrefragabilis Doctor nuncupatus, S. Bonauenturæ magister 3. part. q. 9. membro 2. totum negotium sanctificationis Virginis quatuor articulis complectitur. In primo inquiri an Beata Virgo ante suam Conceptionem sanctificata fuerit? in secundo, an & in ipsa Conceptione sanctificari potuit? in tertio, an post suam Conceptionem fuerit sanctificata, & ante animæ suæ infusionem? & in quarto, an fuerit sanctificata in utero matris ante natiuitatem suam? Iam in titulo ipso tertij articuli, manifestè & conceptis verbis asseuerat Conceptionem Virginis præcessisse animationem, quandoquidem postquam in 2. artic.

artic. probauerat Virginem non fuisse sanctificatam in ipsa Conceptione, proponit peculiarem difficultatem ac nouum articulum, & inquit, An post suam Conceptionem fuerit sanctificata ante animæ suæ infusionem: ergo in sententia Alexandri, post Conceptionem, tempus aliquod intercedit ante animationem, de quo dubium erat, fueritne tunc sanctificata Beata Virgo. Idipsum in artic. 2. disertis verbis affirmat; quærens siquidem, an in ipsa Conceptione fuerit sanctificata, cogebatur exponere, quid nomine ipsius Conceptionis veniret intelligendum, & ait: *Conceptio dicit commixtionem qua est in principiis seminalibus viri & mulieris; qua commixtio fit per naturam; & ideo natura est mouens coniunctum in Conceptione, à parte autem illius commixtionis est libido. Quid verò de Bernardo sensit? Cùm Alensis sequutus fuerit illam trimembrem diuisionem, qua Virgo consideratur ante Conceptionem, & in ipsa Conceptione, & post Conceptionem, singula mēbra probauit singulis autoritatibus ipsius. Partem negatiuam primi articuli probauit ex illo, *Non valuit sancta antè esse, quàm esse, &c.* Negatiuam secundi articuli, an scilicet, *in ipsa Conceptione sanctificari potuit*, inquit, *ostendit Bernardus quòd non, dicens: Fortè inter maritales amplexus sanctitas se ipsi Conceptioni immiscuit, vt simul sanctificata fuerit, & concepta, &c.* Vbiq; vtitur illo relatiuo *ipsa*, vt denoter, non esse aliam quàm ipsam, quæ est inter maritales amplexus. Pro tertij articuli negatiua*

non adducit Bernardum, quia nimirum nihil de ea re definiuit, an scilicet post Conceptionem, & ante animationem fuerit Virgo sanctificata necne; ipse enim solum intendebat probare non fuisse sanctificatam in Conceptione, ne fieret festum Conceptioni: definiuit tamen fuisse sanctificatam ante natiuitatem ex utero, quod Alensis in 4. articulo disculfit, & inducit Bernardum asserentem, *restat ut post conceptum in utero iam existens, &c.* & illud, *Fuit proculdubio & Mater Domini ante sancta, quam nata; & rursus, Firmissime cum Ecclesia sentiens in utero eam accepisse, ut sancta prodiret.* Itaque de Alense dubium nullum est.

Multo minus poterit de mente Alberti Magni dubitari, quippe qui asserat, illud quod Bernardus dicit Virginem non fuisse sanctificatam, ante vel in ipsa Conceptione, tam certum esse, quod oppositum dicere sit hæresis nota dignum, & ut tale, condemnatum sit Parisiis ab Vniuersa Theologorum schola. Hic bonus quidam dormitauit Homerus, credens, Albertum hæresis nota condemnasse asserentes Virginem in peccato originali fuisse conceptam, & eo sensu quo nunc Conceptio pro animatione accipitur; cum tamen nil minus fecerit, sed pro carnali, quinimo nec termino ipso *Conceptionis* usus fuit, & satis expresserit mentem suam. Quæsierat quidem Albertus in 3. dist. 8. artic. 3. *An Beata Virgo sanctificata sit in utero, vel ante uterum?* & cum tribus rationibus

Suar. 3.
p. q. 27.
artic. 2.
disput.

Albertus
Magnus.

bus improbasset sanctificationem ante vterum, in lumbis scilicet parentum; prosequitur rursus quærens art. 4. sequenti, *An caro B. Virginis fuit sanctificata ante animationem?* Et respondit quæstioni his verbis. *Solutio. Dicimus quòd B. Virgo non fuit sanctificata ante animationem; & qui dicunt oppositum est hæresis condemnata à Beato Bernardo in epistola ad Lugdunenses, & ab Vniuersis Magistris Parisiis.* Vbi duo maximè notanda sunt, alterum quòd ad Bernardi mentem spectat, nimirum id quòd Bernardus in epistola contendit, solum esse, quòd non fuit sanctificata ante animationem; alterum verò quòd ad vocem Conceptionis spectat, videlicet, apud Albertum non significare animationem, nam si id, quòd Bernardus expofit, fuit sola sanctificatio ante animationem, cùm Bernardus dixerit Conceptionem Virginis non fuisse sanctam, necessum est, vt pro carnali solùm Conceptionis vocem, de mente Alberti, susciperet. Si quos igitur sententia huius Doctoris inurit nota hæresis, illi sunt, qui à B. Virgine excludunt etiam debitum peccati: sed non à solo Alberto notantur, nam S. Bonaventura errorem vocat asserere, id quòd Bernardus in hac epistola improbavit, ait siquidem loco mox citando, *Nec huic obuiant dicta Bernardi; potius enim intendit excludere errorem, ne quis credat Virginem sanctificatam in Conceptione, quàm erga Virginem deuotionem nostram minueret: intelligere autem Bonauenturam*

S. Bonaventura.

Conceptionem carnalem, iam videbimus.

S. Bona-
ventura.

Concludit idem Seraphicus Doctor totum sanctificationis Virginis Beatæ negotium tribus quæstionibus in 3. d. 3. art. 1. (quæstione nimirum 1. 2. & 3. eiusdem articuli 1.) & in prima inquit, Vtrum caro Virginis fuerit sanctificata ante animationem? in secunda, an anima B. Virginis sanctificata fuerit ante peccati originalis contractionem? in tertia verò, An B. Virgo fuerit sanctificata ante Natiuitatem? In fauorem resolutionis suæ super prima & tertia quæstione affert testimonia Bernardi, non autem pro secunda; sensit igitur Bernardum docuisse quidem carnem Virginis non fuisse sanctificatam ante animationem, quod tractat in 1. quæst. & ad hoc confirmandum adducit illud, *Ante conceptum sui sanctificari minime potuit, quoniam non erat; & illud, Fortè inter amplexus maritales, &c. & item, Dico gloriosam de Spiritu sancto concepisse, non tamen & conceptam fuisse.* Sensit etiam docuisse, quòd fuerit sanctificata ante Natiuitatem, de quo agit in 3. quæst. & pro hac veritate adducit illud Bernardi, *Quod utique vel paucis mortalium constat fuisse collatum, fas certè non est suspicari tantæ Virgini esse negatum.* Pro secunda autem quæst. quæ de vera macula peccati originalis animæ agit, de quo nunc præcipua difficultas est, Bernardum non adducit: planè innuens ipsum minime de ea re egisse, quandoquidem solùm negauit sanctificationem ante Conceptionem, vel in ipsa Conceptione, quæ duo includuntur

in

in titulo illius quæstionis 1. An fuerit sanctificata ante animationem? Quòd verò nomine Conceptionis solam carnalem D. Bonauentura intellexerit, planè docet in solutione 4. argumenti quæst. 1. dum inquit, *Si ergo sanctitas non fuit in Virgine ante animæ infusionem, non videtur usquequaque securum Conceptionis illius solemnitatem celebrare: quandoquidem statuta vniuersalis Ecclesie de Sanctorum celebritatibus, omnia fundata sunt super sanctitatem; ut nullo die pro aliquo sancto solenniætur, in quo, vel pro quo persona sancta non fuerit, cui honor ille defertur.* Sanè si nomine Conceptionis intelligeret animationem, nequaquã affirmaret, non esse usquequaque securum celebrare Conceptionem, si non fuisset sanctificata ante animationem; inde enim solùm infertur quòd Conceptio carnalis, quæ sola præcedit animationem, fuisset in peccato, & idcirco non debere solennizari, non verò quòd Conceptio, si animationem significaret, non esset sancta; vt quid enim requireretur sanctitas ante animationem, vt non obster sanctitati futuræ Cõceptionis? Rursus proposuit 4. argum. de festo Conceptionis celebrari solito, pro parte affirmatiua illius 1. quæst. quia eo probari videbatur, illa pars videlicet, quòd caro Virginis fuisset sanctificata ante animationem; hoc enim celebrari necessariò videbatur nomine Conceptionis: respondet autem, se non approbare omnino festum Conceptionis, *pro eo quòd sancti Patres, qui alias solemnitates Virginis Spiritu sancto docente statuerunt, qui etiam magni amatores & veneratores B.*

Virginis fuerunt, Conceptionem Virginis solemnizare non docuerunt. B. etiam Bernardus precipuus Virginis amator, & honoris eius zelator, illos reprehendit, qui Conceptionem Virginis celebrant. Subditque. Non etiam audeo omnino reprehendere, quia (ut quidam dicunt) hæc solennitas celebrari non cœpit humana inuentione, sed diuina reuelatione. Quod si verum est, sine dubio bonum est solemnizare in eius Conceptione. Potest etiam esse, quod illa solennitas potius refertur ad diem sanctificationis, quam Conceptionis, & quoniam dies Conceptiunis fuit certa, (vtpote carnalis 8. Decembris) & dies sanctificationis incerta; ideo non irrationabiliter solennitas diei sanctificationis statui potuit in diem Conceptionis, nec immerito: quia quanuis Conceptionis diem non oporteat celebrare, pro eo quod non fuit sanctitas in conceptu, (nimirum in fœtu illo, seu semine) possunt tamen irreprehensibiliter gaudere anima Sancta, pro eo quod tunc inchoatum est. Vide quæso quàm manifestè loquitur de Conceptione carnali, ut de eo quod tunc inchoatum est, dicat posse celebrari festum, sed quomodo? Quis enim (inquit) audiens Virginem, de qua salus totius mundi processit, esse conceptam (haud dubium de die certo Conceptionis loquitur) gratias Deo exsoluere negligat, & omittat exultare in Deo salutari suo? Unde infert: Nec huic obuiât dicta Bernardi, potius enim intendit excludere errorem, ne quis credat Virginem sanctificatam in Conceptione, quàm erga Virginem deuotionem nostram minuere. Quali diceret, Bernardus solùm contendit, ne celebrent Conceptionem

tionem Virginis, quasi sanctam; hoc enim erroneum esset asserere, cum ante animationem sanctificata non fuerit: si verò quis alio sensu celebraret, illam, nimirum gratias Deo agens, pro eo quòd illo die inchoatum sit Virginis templū, non multum curat; tamen in hoc casu esset prius sedes Apostolica consulenda.

Mirum esset, si doctor Angelicus Thomas Aquinas aliter verbis uteretur quàm coetanei sui. Hoc si quis neget in nomine Conceptionis, officiantiae notandus omnino erit; quandoquidem quoties de Conceptione Virginis disseruit, satis manifestavit mentem suam. Disseruit verò super 3. lib. sent. dist. 3. & 3. p. summae. q. 27. Primū igitur in 3. dist. 3. q. 1. art. 1. tribus quæstiunculis sanctificationem Virginis complectitur. In 1. quæstiuncula quærit, Vtrūm B. Virgo fuerit sanctificata antequam Conceptio eius finiretur? In 2. verò, vtrūm ante animationem sanctificata fuerit? In 3. vtrūm ante natiuitatem ex utero? Ex ipso igitur ordine dubiorum deducitur manifestè Doctorem sanctum nomine Conceptionis non intellexisse animationem; nam postquam in 1. quæstiuncula docuit, & asseruit, Virginem non fuisse sanctificatam antequam Conceptio eius finiretur, deinceps in 2. quærit, an saltem ante animationem? Fatetur proinde Conceptionem finitam fuisse ante animationem. Vnus verò est illo loquendi modo, *antequam finiretur eius conceptio*, quia videlicet non est actio instantanea, quæ momento finiri queat sicut

sicut animatio, sed successiva, & tempus aliquod insumens. Sed quid sentit de Bernardi mente? Impugnasse illud, quod ipse ex 1. illa quæstiūcula impugnat, nimirum sanctificationem Virginis in conceptione ante animationem. Ibi si quidem inquit; *Beata Virgo nullo modo in suis parentibus sanctificari potuit: sed neque in ipso actu Conceptionis eius; conditio enim personalis à parentibus in prolem non transit, nisi sit ad naturam pertinet, unde Grammatica patris in filium non transit, quia perfectio personalis est: sicut etiam sanctitas parentum, non pertinet ad naturam ipsorum, sed ad personas, quare in actu Conceptionis nequeunt proli sanctitatem communicare; peccatum verò originale pertinet ad naturam viciatam; Et ideo B. Virgo in originali peccato concepta fuit. Propter quod B. Bernardus ad Lugdunenses scripsit Conceptionem illius non esse celebrandam.* Igitur Bernardus de mente D. Thomæ solum docuit, quòd ipse actus Conceptionis Virginis, quo parentes sui eam genuerunt, fuit peccato obnoxius, & hoc fuit idem ac dicere, quòd ipsa Conceptio Virginis non fuit sancta. Ex D. Thoma verò nihil aliud de Bernardo habere possumus, quia cum descendit postmodum querere, An fuerit sanctificata ante animationem, post Conceptionem, Bernardi prorsus non meminit: innuens solum egisse de primo illo dubio Conceptionis, ante animationem.

Neque verò quis æstimet aliter 3. part. fuisse loquutum, quinimo similiter apertissimè constituit Conceptionem ante animationem: nam
 quæst.

quæst. illa 27. art. 1. in solutione 4. ait, quòd *peccatum originale contrahitur ex origine, quod quidem fit, quando proles concepta animatur.* Prius igitur, apud Thomam, res concipitur quàm animetur; & consequenter non est idem concipi, & animari. Eodem loquendi modo utitur art. 2. in corpore. *Ante infusionem animæ rationalis, ait, proles concepta non est culpa obnoxia.* Vbi priùs dicit prolem esse conceptam, quàm anima rationali donetur. Sed clarissimè in argumento 3. quod est de festo Conceptionis, quæsierat in titulo articuli, *Vtrum B. Virgo fuerit sanctificata ante animationem?* Et pro parte affirm. sic arguit. *Non celebratur festum nisi de aliquo sancto, sed quidam celebrant festum Conceptionis B. Virginis; ergo videtur quòd in ipsa sua Conceptione fuerit sancta; & ita quòd ante animationem fuerit sanctificata.* Ut igitur probasset quoquomodo, fuisse sanctificatam ante animationem (hoc enim in titulo quærebat) opponit festum Conceptionis: nam si Conceptio celebratur, sanctam esse necesse est. Sed quid inde? Nota verba illa, *& ita quòd ante animationem fuerit sanctificata*: hoc asserit necessariò deduci, si semel concedamus quòd *in ipsa sua Conceptione fuit sancta.* Non ergo est idem Conceptio, & animatio, sed ante animationem est Conceptio. Quare in solutione huius 3. argumenti non respondet Conceptionem non esse ante animationem, quod aliàs dicere oportebat: sed asserit diem Conceptionis fuisse certum, quo scilicet festum fit (& hæc carnalis proculdubio fuit) diem verò sanctificatio

cationis incertum; & idcirco, potius intenditur significari sanctificatio, quàm Conceptio. *Ad 3. dicendum* (ait) quòd licet Romana Ecclesia Conceptionem B. Virginis non celebret, tolerat tamen consuetudinem aliquarum Ecclesiarum illud festum celebrantium. Unde talis celebritas non est totaliter reprobanda. Nec tamen per hoc quòd festum Conceptionis celebratur, datur intelligi, quòd in sua Conceptione fuerit sancta; sed quia quo tempore sanctificata fuerit ignoratur, celebratur festum sanctificationis eius potius quàm Conceptionis, in die Conceptionis ipsius. Notarim obiter inferri ex hoc testimonio D. Thomæ, festum Conceptionis maiores multo vires accepisse tempore ipsius, quàm Bernardi, nam Bernardi tempore inducebatur festum sine notitia sedis Apostolicæ, ut ex epistola ipsius liquet; tempore autem S. Thomæ permittebatur iam ab ipsa sede. *Tolerat tamen consuetudinem aliquarum Ecclesiarum.*

Sed argumentum negatiuum hoc loco satis efficax est. Quæram siquidem, quamobrem D. Thomas qui manifestè fatetur animam B. Virginis in sua animatione inquinatam fuisse contagio originalis peccati, non adducit Bernardi testimonium in confirmationem suæ doctrinæ? Certè alibi eius testimonio vsus est, ut eadem 3. p. q. 72. art. 1. ne possit responderi, quòd nunquam Bernardi scripta allegauit, & præsertim epistolam ad Lugdunenses citauerit in 3. d. 3. q. 1. a. 1. quæstiunc. 1. quare nec dici poterit quòd ignorauit sententiam eius de Conceptione Virginis. Rursus nihil æquè stabiliret doctrinam eius,

eius, ac Bernardi authoritas, quia nullus Patrum tam clarè, & in terminis de Conceptione Virginis disputauerat. Cur igitur eius testimonium omisit? Idem prorsus argumentum de prædictis Theologiæ Scholasticæ principibus formari potest: quare videlicet, nec Alensis, nec Albertus, nec Bonauentura, qui præcipui peccati originalis assertores in anima Virginis extiterunt, nunquam pro ea sententia Bernardi testimonio vsi sunt? Non video quid responderi possit huic quæstioni, nisi (quod inde manifestè fit consequens) fateamur, nunquam de Bernardo existimasse, aliquid de inquinamento animæ Virginis pronuntiasse, vt verum est, & satis à nobis probatum, sed solùm de Conceptione egisse, quam celebrari à Lugdunensibus videbat: Conceptionis autem nomine solam carnalem intellexisse, sicut & ipsi intelligebant.

§. 9. *Si qui Patres nomine Conceptionis vsi sint, non aliter, ac Bernardus debere intelligi: & quo sensu nunc accipiendum.*

IN eundem sensum necessariò intelligendi sũt si qui forsan antiquorum, peccatum in Cõceptione Virginis intercessisse docuerunt; quãdoquidem dubium non est, in eo sensu, ac si- gnificatione nomen Cõceptionis accepisse, quo tota antiquitate acceptũ scimus. Et si verè He-
Gerard.
Martyr.
serm.

serm. de Natiuit. Virginis, *O felix puella, qua concepta in peccato, purificatur ab omni peccato, & filium concipit sine peccato*, de conceptione carnali, & debito peccati interpretandus esset. At verò ad id non cogimur, cum talis author, natus vnquam in orbe nesciatur; & si sciretur, scripta eius authentica non sint; nec ipse inter Doctores, ac Patres Ecclesiæ vnquam sit connumeratus. Ad-
 Cle. VI. ducunt quidam Clementem V I. serm. super illud, *Erunt signa in sole*, &c. qui tamen modernus est, utpote qui sedem Apostolatus ascendit anno Domini 1342. & tamen eadem qua Bernardus phrasi vsus, eodem sensu queat interpretari, nihil tamen curo, quia forsan Scholasticis nonnullis innocentiam Conceptionis Virgini negantibus subscripsit, non quidem Pontificia auctoritate fulcitus, sed Petri Munstrij, hoc enim nomen antiquum eius. De Anselmo & Ruperto, & aliis nihil minus quàm de Bernardo credi oportet, cum præsertim sciamus, Anselmum Cōceptionem ante animationem fieri non semel docuisse. Sed peculiaris vindicatio Anselmi postmodum incunda à nobis est; in qua de Ildefonso, Ruperto, Gregorio Nazianzeno, Damasceno, & aliis specialis memoria fiet.

Illud nunc exigi à nobis videtur, vnde factum sit, ut nos alio longè sensu nomine Conceptionis vtamur, quàm sancti Patres, & à quo tempore æquinocatio acciderit nomini? Sanè à tempore Scoti Conceptionis vox significationem nouam accepisse videtur, nam ante ipsum, nemo

nemo, quem viderim, ab antiquorum sensu resiliuit. Is verò in 3. lib. sentent. d. 3. de sanctificatione Virginis disputans, vt rem amplius declararet, duas distinxit Conceptiones, alteram quam vocat *seminum*, alteram *naturarum*; vt illa sit quæ in commixtione maris & fœminæ consistit; hæc verò in animatione fœtus, qua natura complectitur, ac constituitur. Et Scotus. hac distinctione respondet ad authoritatem Bernardi in hæc verba. *Ad argumentum Bernardi potest responderi, quòd in instanti Conceptionis nature, fuisset sanctificatio, non à culpa qua tunc infuit, quia nulla fuit, sed à culpa qua tunc infuisset, nisi tunc gratia illi animæ fuisset infusa. Et si arguatur, quòd ibi fuit libido, falsum est de Conceptione naturarum, licet posset concedi fuisse in Conceptione, & commixtione seminum. Quo videtur asserere cum Alensi, Alberto & aliis, S. Bernardum de sola Conceptione seminum fuisse loquutum. Eodem modo loquutus fuit Vdaltricus in summa (quem citat Dionysius Carthusianus) ait enim: *Sustinetur ab Ecclesia, quòd aliqui celebrant Conceptionem B. Virginis, non referendo hoc ad Conceptionem seminum, sed naturarum, quod fuit in anima infusione.* Circa annum igitur Dominicæ Natiuitatis 1300. quo Ioannes Scotus floruit, Conceptionis nomen ad animationem significandam extensum est, & tamen absolute, & sine restrictione prolatum semper ferè acciperetur pro carnali, & ad significandam animationem necessum esset, particula aliqua illud restringere; paulatim nihilominus*

minus assuefieri cœperunt homines nouæ significationi, in tantúmque inualuit, vt iã nulla restrictione facta, pro animatione accipiatur; & hoc omnes significare intendunt, cùm asserunt B. Virginem nõ fuisse in originali peccato conceptam: non enim est sensus iuxta pristinam vocis significationem: In Conceptione carnis non contraxit debitum peccati, sed non fuit illo inquinata in vnione animæ suæ ad corpus. Et hoc est quod deuotus Ioannes Herolt, *Discipulus*, vulgo nũcupatus, ordinis Prædicatorum alumnus, scripsit in serm. de Concept. *Oportet intentionem ordinatè dirigere, vt non referatur ad Conceptionem carnis, sed ad illam Conceptionem, quando anima infusa est, & vvit a corpusculo, & in eodem instãti sanctificata est.* Verùm hoc tempore ita inualuit immaculatæ Conceptionis nomen, quòd omnes nomine Conceptionis animationem intelligant. Nec mirum cùm Patres Concilij Basiliensis eodem modo loquuti fuerint, & postea Sixtus I V. in suis Extrauagantibus.

Non amisit nihilominus veterem omnino significationem, adhuc siquidè plerumque nomine Conceptionis carnalem intelligimus; fatemur namque cum antiquis Theologis, diem Conceptionis esse certum, nimirum 8. Decembris, sanctificationis verò & animationis incertum. Et, vt mihi omnino videtur, vtrumque sub nomine Conceptionis, in eius festo celebrat Ecclesia, pro illo quidem gratias referens Deo, quòd tandem in die Conceptionis (carnalis) initiũ sumpserit salus humani generis, & quòd
templi

Io. Herolt.

templi Dei iacta fuerint fundamenta; pro isto autem, id est, sanctificationis dono, in animatione Virginis, sicut de sancto festiuitatem solennizans. Vtrumque certè satis exposuit Sixtus in constitutione eius festi, *Cum prae. excelsa*, nam de prima Conceptione, pro qua tamquam pro beneficio magno grates reddimus Deo, ait, *Dignum, quin potius debitū reputamus, vniuersos Christi fideles, vt omnipotenti Deo, de ipsius immaculate Virginis mira Conceptione, grates & laudes referant, & instituta propterea in Dei Ecclesia Missas, & alia diuina officia dicāt, &c.* De præseruatione autè ipsius ab originali peccato in animatione agit, dū inquit, *Officium Conceptionis eiusdem Virginis gloriose iuxta piā, deuotā, & laudabilē ordinationem M. Leonardi de Nogueros, & quæ desuper à nobis emanauit, Missæ & officij eiusmodi institutionem, &c.* In eo enim officio agitur de præseruatione Virginis ab originali contagio. Et hoc mirū esse non debet, cū in reuelatione ipsa, quæ festo Conceptionis initium dedit, creationem simul & Conceptionem B. Virginis præceptum sit celebrari. Sāctus etenim Nicolaus Herluino Abbati Beccensi apparens dixit (vt apud Anselmū in Epistola ad Episcopos Angliæ legimus:) *Promitte Deo, & mihi, quòd diem Conceptionis & Creationis Matris Domini nostri Iesu Christi solenniter celebrabis.* Vtrumque etiā D. Anselmus celebrandum indicit in homilia de eadem festiuitate, quæ incipit, *Hodierna die, &c.* Cū enim nonnulli resisterent sibi, & festo Conceptionis, quia Conceptioni, vtpote carnali, in quo radix erat

Anselm.

peccati festum non videbatur posse fieri; docuit animationem quoque sub eo nomine celebrari posse, quæ nimirum est quasi spiritualis quædam Conceptio. Dabimus suo loco Anselmi verba.

Quod igitur in prouerbio dicitur, *nomini bus utendum, ut nummis*, hoc maximè loco fieri oportet, ut de tempore primùm, quo quisque author floruerit, ratione habita, quo Conceptionis nummus, seu nomen valore sit accipiendum apud ipsum videamus. Quemadmodum enim, ex eo quòd nummus aliquis valeat nunc 20. verbi gratia, non rectè infertur ante 100. annos totidem valuisse; sic similiter non ex significatione præsentis *Conceptionis*, pensandum est, quid antiqui Doctores de Conceptione docuerint. Quare ne velit quiuis Bernardum ante 500. annos de Conceptione differentem, hoc ipsum sensisse, quod illismet verbis modò vsus sentiret; satis sit ex sui temporis scriptoribus valorem nummi Conceptionis deprehendisse; & eo cum valore nouello computato longum dissidium inter vtrumque interesse certò scire. Disseruit igitur de Conceptione carnali Virginis duntaxat. Sed quid de præseruatione ab originali peccato in animæ infusione senserit, ex epistola ad Lugdunenses non liquet: an verò aliunde cõstet, nunc videndam.

§. 10. *Multis locis præseruationem Virginis ab originali contagio aßeruisse Bernardum; & contra eam numquam vel leuiter scripsisse.*

ALia longè quæstio hæc est ab ea, quam sub Conceptionis nomine agitavit S. Bernardus: contendit hæctenus Virginem cum peccato originali, id est, eius obligatione conceptam; quo non obstante multus est, vt ostendat, non fuisse in limo profundi immerfam vsque ad animam; nimirum nunquam; originali verò, ac formali inquinatam fuisse contagio. Docuit sanè id cõceptis verbis ser. 4. in *Salve Regina*, vbi vt probaret Virginem Beatam, Turrim Libani fuisse, hæc ait; *Libanus mons, qui dicitur de albatio, altam præ omnibus significat innocentiam tuam. Innocens fuisti ab originalibus & actualibus peccatis: nemo ita præter te. Vnde autoritas Augustini; cum de peccatis agitur, nullam de B. Virgine volumus fieri mentionem. Ex eo enim maiorem credimus ei collatam virtutem ad vincendum ex omni parte peccatum, quæ concipere, & parere meruit eum, qui nullum habuit peccatum. Ex omni inquit parte; hoc est, ex parte originalis, & ex parte actualis peccati. De actualibus quidem subdit, Ea ergo sola excepta, ceteri omnes quid dicere possunt, nisi quod ait Apostolus Ioannes: Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est? De originali verò, Ego quoque pia fide opinor in utero matris tuæ ab originalibus te absolutam peccatis. Nec vana est fides, nec opinio falsa. Denique & rationes, & autoritates inveniuntur ista ad stipulantes. Et quidem ratio sit, si alij in utero matris fuerunt sanctificati, multo magis tu Mater Domini; sed Ieremias & Ioannes, alter sanctificatus, alter Spiritu sancto repleti in utero matris leguntur;*

Beata.

Aug. lib.
de nat.
& grat.
cap. 36.

ergo & tu Maria Genitrix Dei, quæ sola tota Spiritus sancti gratiam possedisti, quam alij habuere per partes. Cùm dixit, multo magis tu etiam, præseruationem à peccato originali inducit, nam intendit probare fuisse innocentem, non minus ab originali, quàm ab actualibus peccatis. Et sicut innocens non fuisset ab actualibus, si aliquod actuale commisisset, sic prorsus quantumuis postea mundaretur, si semel peccato originali inquinata fuisset, nequaquam innocens ab originali dici posset, sed purificata, sed mundata. Adductis rursus nonnullis sacræ paginæ testimoniis, quibus plenitudo gratiarum, & honorum eius comprobatur, exponit illud Cant. 6. *Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens?* De victoria, quam in utero Matris suæ, accepit de originali peccato, quando videlicet originale peccatum iure sibi voluit animam Virginis possidere in corporis animatione, eo quòd in semine ipso virili ius adquisierat possidendi animam, cuius corpus cum debito peccati, seu peccato conceptum fuerat; sed data fuit Virgini virtus ad resistendum illi, ne dæmoni vllò tempore subderetur. Intelligi verò potest resistentia hæc quasi materialis, in dono gratiæ iustificantis constituisse, quo velut scuto fortissimo tutata fuerit, à negotio perambulante in tenebris, ab incursu, & timore nocturno, siue ipsa noverit tunc temporis luctam & victoriam, si non: potest etiam intelligi resistentia formalis, quòd nimirum creata velut Angelus

in Dei amore, eo disposita fuerit ad iustitiam eodem momento acceptam; & in notitia clara periculi, in quo erat, nisi singulari gratia præueniretur. Atque hunc sensum habet quod subdit Bernardus; *Aurora semper noctem sequitur; nox precedit auroram. Quid est autem nox frigida & obscura, nisi originale peccatum? Frigidum concupiscentia, obscurum ignorantia. Tu ergo processisti ut Aurora lucida, & rubicunda, quia superatis originalibus peccatis in utero matris, nata es lucida cognitione veritatis, & rubicunda amore virtutis. Ita verò in utero superavit peccatum originale quòd innocens ab eo permanserit, innocens fuisti ab originalibus & actualibus peccatis. Vnde inferiùs concludit, cum igitur tam clara auctoritates diuina, tuam ab utero testentur innocentiam, quis ultrà dubitet, sanctam te & immaculatam huic mundo progenitam? Pondera verba illa, Innocentiam, & sanctam ac immaculatam progenitam: quibus nihil clarius dici potuit.*

Solùm obiici posset, nequaquam videri sermones illos super *Salve Regina*, germanum fuisse Bernardi fœtum, tum propter styli dissonantiam, tum præsertim quia versibus quibusdam Vergilianis in eis utitur, quòd à grauitate Bernardi videtur alienum. Cæterùm quod ad styli dissonantiam attinet, Gaufridus eius discipulus scripsit lib. 3. vitæ ipsius Bernardi cap. 2. quòd non vno stylo vbique utebatur, sed verò sermo ei quoties opportuna inueniebatur occasio, ad quascunque personas de adificatione

Gaufridus.

animarum, prout tamen singularem intelligentiam, mores & studia nouerat, quibusque congruens auditoribus erat. Sic rusticanis plebibus loquebatur, ac si semper in iure nutritus, sic ceteris quibusque generibus hominum, velut si omnem vestigandi eorum operibus operam impendisset, litteratus apud eruditos, apud simplices simplex, apud spirituales viros, perfectionis & sapientia affluens documentis: omnibus se coaptabat, omnes cupiens lucrifacere Christo. Extant eiusdem humilitatis in stylo non pauca inter opera Bernardi exempla, liber *Meditationum*, liber *de interiori domo*, alter cui titulus *Formula honesta vita*, alius *Scala claustralium*, alter *Doctrina D. Bernardi*, liber *de doctrina puerorum*, cursus *Speculum Monachorum*, itemque *Eiusdem materiae notabile documentum*: Quae omnia opuscula humili stylo exarata sunt, ut ipsa manifestant; esse verò genuina Bernardi comprobatum est, in editione operum ipsius Lugduni, apud Ioan. Cleynerum, anno 1515. vbi primo sermoni de Aduentu haec praemittuntur; *Deuoti, mellifluique Doctoris D. Bernardi, primi Abbatis Clarenallis, Seraphica scripta, diuigenti cura cum archetypis Bibliotheca Clarenallis, a nonnullis eiusdem domus religiosis, ut veraciora & emendatiora in lucem prodirent collata, & ab eis recognita. Ad didit Ioannes Marescalis Lugdunensis Bibliopola in sua impressione anni 1530. collata fuisse cum archetypis. Ut quae vera ipsius auctoris, quaeque adscriptitia fuerint, lector quam facillimè cognoscat.* Collatione verò cum archetypis facta, inter germana opera haec quoque relicta sunt, quae tamen

tamen non dissimilem habent stylum à sermonibus super *Salve Regina*.

Parum autem de Bernardi operibus legerat, qui carminibus in his sermonibus repertis scādalum passus est; penè enim in omnibus, versibus Poetarum utitur S. Doctor, cuius rei gratia pauca in exēplum adducam. In epistola 74. adducit illud Ouidij epistola secunda ipsius.

Ouid.

Quando ego non timui maiora pericula veris?

In epistola 129. illud.

Semper ego timui Danaos, & dona ferentes.

In epistola 153. illud Horatij.

Horat.

Parturient montes, nascetur ridiculus mus.

In epist. 191. illud de Arte amandi Ouidij.

Ouid.

————— *Serò medicina paratur,*

Cùm mala per longas inualuero moras.

In epist. 42. & in Apologia ad Guillelmum Abbatem illud Persij Satyra 2.

Persius.

Dicite Pontifices, in sancto quid facit aurum?

In declarationibus super illud Petri: *Ecce nos reliquimus omnia*, illud de Horatio libro 1. Epist. 3.

Horat.

Ne cùm fortè suas repetitum venerit olim

Grex auium plumas, moueat cornicula risum,

Furtiuus nudata coloribus.

In libro de Præcepto & dispensatione c. 9. illud eiusdem Horatij epist. 16.

Non feci furtum, non pasces in cruce cornos.

Ibidem c. 18.

Est qui bonum diligit, & malum nescius agit.

Lib. 4. de considerat. c. 2.

Non est in medico semper releuetur ut ager.

In homilia de Villico iniquitatis. illud Persij Sa-

Pers.

tyra 1.

Scire tuum nihil est, nisi scire tuum hoc sciat alter.

Vergil. In sermone 2. de *Cæna Domini* illud Vergilij
Ecloga 3.

Frigidus, ô pueri, fugite hinc, iacet anguis in herba.

Quid. In sermone de S. Martino illud Ouidij Meta-
morph. lib. 1.

*Pronaque cum spectent animalia cætera terram,
Os homini sublime dedit, calumque tuersi
Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus.*

Lucan. Nec Lucanum prætermisit, nam lib. de Passio-
ne Domini cap. 42. adducit ex *Pharfaliæ* lib. 4.

*— O prodiga rerum**Luxuries, numquam paruo contenta paratu,
Et questorum terra pelagóque ciborum,
Ambitiosa fames, & lauta gloria mensa.**Discite quam paruo liceat producere vitam.*

Iuuenal. Cum quatuor aliis versibus sequentibus. Nec
Iuuenali pepercit, cuius in cap. 30. eiusdem li-
bri adducit ex *Satyra* 4. sententiam illam,

Crescit amor nummi quantũ ipsa pecunia crescit.

Terent. Nec Terentio, cuius illud in sermone super *Si-
gnum magnum*, &c. est.

Pleni rimarum effluimus undique.

Omitto carmina alia quæ videbit lector libro
de *Passione Domini* cap. 14. 15. 17. 30. 46. Qui-
bus satis conuincitur oscitantia, qui carmini-
bus offensus, respuit sermones super *Salve Regi-
na*, nec credit esse Bernardi.

Sanè, si vetustati fides adhibenda est, Bernar-
do ascribendi sunt, quãdoquidẽ vetustissimi co-
dices

dices titulū eius præferūt, & omnes quotquot hæcenus inuenti sunt, consentiūt; nec res noua iudicari debet, nā Petrus Aureolus Theologus antiquissimus eos recipit, & in 3. d. 3. q. 1. refert sententiam hanc ex serm. 4. super Cant. *Salve Regina*, in fauorem immaculatę Conceptionis, & id postmodum alij fecere, vt Petrus Canisius Franciscus Suarez, Cardin. Bellarminus, & alij magni nominis authores. Acceditque quod author, quisquis ille fuerit, antiquissimus est, vt codicum vetustas comprobat: fuisse autem Cisterciensē, illud quod initio serm. 1. legimus, ostendit, *Dulce canticum, ac nobilissimum melos, quod in honorem S. Marię quater in anno ordo noster deuotissimè conciuit*; nam canitur in eo ad *Magnificat*, in primis Vesperis *Purificationis*, & *Annunciationis*; & in secundis Vesperis *Natiuitatis*, ad *Magnificat*; in *Assumptione* verò ad *Benedictus*; tempore autem Bernardi hæc solę festiuitates Virginis in ordine celebrabantur: nam Præsentatio vsque ad annum 1375. non fuit inducta in Gallias, & Visitatio vsque ad 1389. Conceptionem autem ipse celebrari prohibuit. Aliunde verò liquet S. Bernardum deuotissimū eiusdem Cantici, seu Antiphonę extitisse, quippe cū & illa vltima verba, *O clemēs, ô pia, ô dulcis Marię* ipse addiderit, eo tēpore quo Legati Apostolici munere functus, Spirā inuisit, vbi cū illius decantationi adesset, Spiritu Dei afflatus, ter genua flexit ante Deiparę Imaginem, à qua meruit resalutari, illis verbis, *Salve Bernarde*; cuius rei hodięq; testimoniū extat in Cathedrali Ecclesia

teste

Guiller.
Eisengr.

teste Guillermo Eisengrenio, in Spiræ Chronicis, tabulis æreis incisum: quamquam & ipse velit tunc quoque egregio illo dilectionis pignore, lactis Virginæ, donatum fuisse Bernardum: id quod Canisio, Costero, & aliis placuisse video. Quare verisimile satis est Doctorem mellifluum aliqua in expositionem eius Antiphonæ opuscula composuisse. Reperitur proinde inter Bernardi opera non solum expositio 4. sermonibus contenta, sed & alia, cuius initium est, *Ad salutandam Virginem, &c.* Sed ad alia transeamus.

Rursus clarissimum testimonium pro veritate intenta extat serm. 13. in *Cœna Domini*, ubi dū Bernardus differeret, quo pacto à nobis exigitur integra legis Dei adimpletio, sicut Christi qui Patris sui mandata seruauit; cū quotquot ex radice apostatica Protoparentis hominum emanarunt, in adimpletione legis defecerint. *Quis unquam hominum, ait, ex apostatica radice primi parentis exortus, potuit vel poterit sine aliquo transgressionis nauo, cum omni officio charitatis inconcussa, & immaculata Christi obseruare præcepta; sicut ipse in totum & in partem sui Patris seruauit mandata qui peccatum non fecit? Respondet solos Christum, & Mariam excipiendos, ut pote qui soli sine peccatis concepti sint. Non est in filiis hominum magnus vel paruus tanta prædictus sanctitate, nec tanta religionis priuilegiatus honore, qui non in peccatis fuerit conceptus, præter matrem immaculati Agni peccatum non facientis, sed peccata mundi tollentis; de qua cū de peccatis agitur, nullā volo ha-*
beris

beri quaestionem. Negarēt nonnulli opus hoc à D. Bernardo elaboratum; cæterùm antiqui relictantur codices, quibus tantum donatum est, vt in nouis operum S. Bernardi impressionibus, inter priora & germana collocetur, ab anno nimirum humanæ salutis 1586. quo Ioannes Gilocius Campanus locum illi inter germaniora debitum concesserit.

Tertium testimonium offert nobis sermo cuius initium est, *Exultate fratres*, vbi de sanctissima Virgine hæc habet Bernardus: *Germinat igitur virga Iesse de tortuosa radice generis humani, & Patriarcharum arbore; & in altitudinem, & rectitudinem erumpens, omnem ignorat nodositatem, filiorum tenebras nescit, frutiferosa quæque non habet.* Si de tortuosa radice prognata Virgo, omnē ignorat nodositatem: si nullas tenebras nouit, necessum est, vt sine nodo, aut vmbra originalis peccati genita dicatur. Hinc profus, vt ego arbitror, Antiphona illa in honorem immaculatæ Conceptionis olim compacta fuit, *Hæc est virga in qua nec nodus originalis, nec frutex actualis culpæ fuit*: tametsi Bernardinus de Bustis serm. 5. de conceptione part. 2. eam S. Ambrosio tribuat inquit, *Affirmauit B. Frater Michael de Carcano se istam authoritatem vidisse in quodam libello Ambrosij antiquissimo, adeò quòd nimia vetustate incipiebat consumi: & hoc dixit Mantua in predicatione.* Hinc Leonardus de Noguerosis transtulit eam in officium de conceptione à Sixto I V. approbatum, & ab eo in multa Breuiaria derivata est. Cæterùm non ex eo quod ad calcem operum

operum S. Ambrosij scripta reperiatur in peruetusto codice, satis probatur fuisse Ambrosij. Placet magis ab hoc Bernardi testimonio mutuatam: hîc enim de Virgine sub *Virga* metaphora dicitur, quòd *omnem ignoret nodositatem, quamquam de tortuosa radice exorta fuerit.* quod quidem in Antiphona dicitur. *Hæc virga, in qua nec nodus originalis; quod verò additur, nec frutex actualis culpa fuit,* in sermone Bernardi dicitur, *fruticosa quæque non habet;* aliàs in eadem Antiphona vulgo legitur, *nec cortex actualis culpa fuit.* Sed minùs rectè: melius siquidem fructicosi ramunculi, qui à virga vtrîmque deuiant, actualia crimina significant; quàm cortex, qui nullam virgæ imperfectionem inducit. Addidit huic Antiphonæ Sixtus I V. versiculum, & Collectam: vt refert Galatinus lib. 7. de Arcanis.

Galati-
nus.

ÿ. In Conceptione Virgo immaculata fuisti.

R. Ora pro nobis Patrem, cuius Filium genuisti.

Collecta. Oremus: *Deus qui per immaculatam Virginis Conceptionem dignum Filio tuo habitaculum preparasti: quesumus, vt sicut ex morte eiusdem Filij sui præuisa, eam ab omni labe præseruasti; ita nos quoque mundos eius intercessione ad te peruenire concedas. Per eundem, &c.*

Et Paulus Papa V. anno 1616. eam recitantibus concessit, centum indulgentiæ dies. Quo loci aduertendum est, quòd licet Bernardus sermonem istum non scripserit in laudem Conceptionis, quam ipse celebrare, vtpote carnalem & in peccato patratam, renuebat; quia tamen præclare in eo factus fuit præseruationem Virginis ab

ab originali nodo, & laqueo; postmodum Conceptionis festo & nomine latius extensis, ad Conceptionis celebrationem accommodatus fuit; unde in titulo ipsius post illa verba, *Sermo unde supra*, id est, de Natali Domini; additum est, *Vel potius debet legi in Conceptione Beatissima Maria Virginis*: aliæ impressiones habent, *Sermo unde supra debet legi in Conceptione Beatissima Virginis Mariae*.

Simile est prælibato testimonio aliud quod habetur in sermone de *Assumptione*, cuius initium est, *De gaudiis properamus ad gaudia*, nimirum, *Caro Virginis ex Adam assumpta, maculas Adæ non admisit*. Agnoscunt hoc testimonium & sermonem esse Bernardi, Bernardinus de Buis loco iam citato, Noguerolis, & nonnulla Breuiaria Hispaniæ antiqua; vidi ego in Breuiario Salmanticensi, & in Palentino, & in proprio ordinis Conceptionis S. Mariæ. Tribuitur ab aliis D. Petro Damiano, & sub eius nomine cussit sermonem hunc inter eius opera D. Constantinus, Caietanus; de D. Damiano & aliis innumeris Benedictinorum Patrum elogiis, benemeritus, mihi verò pro sua beneuolentia colendissimus; & prius Laurentius Surius tomo 4.

Bern. de
Buis.
Noguerolis.

D. Damian.
D. Constant.
Caiet.

Surius.

In alio sermone Bernardi, cui titulus, *De Beata Maria*, & initium, *Aue Maria gratia plena, Dominus tecum. Miraculum fuit, quòd Virgo peperit*, &c. vt probaret ipsa esse testamenti sacram Arcam, hæc legimus. *De lignis verò Sethin condita est Arca, in quathuribulū, manna, & virga sūt recōdita; quia licet Maria de patrū natura per peccatū*
vitia

vitiata duceret originem, prælecta tamen per Spiritum sanctum, & præseruata ad purum, Deum nobis protulit & hominem. Illustrissima sanè de præelectione, & præseruatione Virginis, ne vitiata Patrum natura coinquinaretur, sententia his verbis continetur.

In eodem quoque sermone, quasi nouum mundum creatum a Deo in creatione Virginis meditatur Bernardus, *Prius (inquit) Altissimus sibi eam quasi mundum specialissimum creauit; sed quibus innixus basibus creatus est? Sanè in iustitia & sanctitate. Quam in iustitia & sanctitate fundaret.* Si primum fundamentum Virginis fuit sanctitas, ac iustitia, & in eis asseritur à Bernardo creata: quid de mente eius dubitandum est? Quis locus peccato in eius creatione relinquitur? Non dissimilis Bernardo Damascenus serm. de Natiu. Virginis, scripserat, *Natura gratiam anteuertere ausa non est, sed tantisper expectauit, dum gratia fructum suum produxisset.* Sed ad fabricam noui mundi redeamus. Compegit Virgineum orbem ex elementis totidem, ac communis iste coalescit; terram pro fundamento constituit, id est, sanctitatem, *quam in iustitia (inquit) & sanctitate fundaret;* aquam deinde, id est, sapientiæ fluentia, *& fluentis sapientiæ irrigaret;* pro aëre dedit cælestia desideria, *& cælestibus desideriis instar scilicet aëris sublimaret;* & pro igne, eum quem Dominus misit in terram, diuinum amorem; *& igne dilectionis accendendo illustraret.* Rursus quos cælos, quæ altra ibi non posuit? *Hinc in eius mente tanquam in firmamento Solem posuit rationis, & Lunam*

Damascenus.

Lunam scientia, & virtutis tanquam stellas speciei omnimoda: Solem qui lucem diuina cognitionis faceret, Lunam qua stellis noctem actionis splendendam redderet. Ex quibus subinfert, Et meritò Domini est terra, quia sic super maria fundauit eam. Singularis terra hæc est, quæ super maria inundationis humanæ naturæ firma & immobilis perseverat.

Illud demum ad eandem rem facit, quod in serm. de priuilegijs S. Ioannis Baptistæ, Bernardus asseuerat, nimirum, non solum sanctificasse Deum in matris suæ utero B. Virginem, sicut Ioannem, & Ieremiã fecerat; sed etiã quòd alio longè sublimiori sanctificationis genere mundata sit. *De singulari Virgine (ait) nulla sit ambiguitas; quin ipsa maternis circumsepta visceribus, sublimiori sanctificationis genere mundata sit.* Nequit autem intelligi, quo pacto diuersus modus & sublimius genus sanctificationis esset, si solum sanctificasset abundantius, & prius tẽpore Virginem, quàm Ioannem, & Ieremiam? hæc siquidem differentiæ essent secundum magis, & minus, quæ non variant genus. Quare si alio sublimiori genere sanctificationis B. Virgo donata fuit, vti Bernardus profitetur, necessum est, vt præseruata sit à contagio peccati. Nec obstat quòd dicat, *mundata sit*, propriissimè siquidem loquitur de Virgine quæ de immundo semine, & in peccati debito concepta fuit. Nam ipse Theologiæ Princeps D. Thomas 1.2. quæst. 28. artic. 1. ad 4. docet, *Carnem fœtus esse maculatam, & per coniunctionem ad eam maculari*

- animam.* Et in 1. sent. d. 30. q. 1. art. 2. ad 3. & 4. affirmat, *in esse semini quoddam vitium; colligiturque*
- August. ex August. lib. 2. de nuptiis & concept. c. 8. vbi id
- Bonau. probat ex locis sacræ Scripturæ. Vnde D. Bonaventura in 2. sent. d. 31. art. 2. q. 1. dicit *esse sententiam Doctorum; & indubitatam; & in 3. d. 3. art. 1. q. 1. cōcedit, intelligi quidem posse, quòd Virgo ante animationē fuerit sanctificata, mundato*
- Holkat. nimirum semine, in quo erat contagium. Holkot in c. 13. Sapientiæ lect. 160. contendit mundatam fuisse carnem Virginis à Deo ante animationem. Idémque docuit Iacobus de Valentia super Cantica in tract. de Concep. folio mihi 14. colum. 3. & ante vtrumque id prompserat accuratissimè Incognitus super Psal. 29. v. 428.
- Inco-
gnitus. inquiring, *Virgo Maria peccatum originale causaliter contraxit, quia per seminale propagationem concepta; sed non contraxit formaliter, quia antequam anima eius esset creata, illud semen fuit purificatum, & sanctificatum; & sic anima illi vnita, non fuit maculata.* Et ad Psal. 50. asserit esse Doctorum sententiam: inter quos Bernardum recensere, nos cogunt, quæ tota hac disceptatione à nobis tractata sunt. Quòd Incognitus distinxit culpæ status in causalem, & formalem, dixerat
- Bonau. Bonau. in 3. d. 3. a. 4. his verbis. *Fateor probabile esse, quòd concepta fuit absque culpa actuali parentum, non tamen sequitur, quòd concepta fuit absque causa peccati: Si quidem in ipso semine traducebatur per propagationem originale peccatum. Crediderim tamen vitium illud seminis sola relatione consistere, nõ verò qualitate morbida, de qua re*
- latius

latiùs scholastici, dū agunt de peccato originali.

Hac facili & certa doctrina præmissa nulla iam subsistet difficultas in ea Bernardi sentētia, quæ in ser. 2. de Assumpt. quibusdam scandalum fuit. Cū enim audirent ipsum ibi dicentem de Virgine. *Quod si originalem à parentibus maculam traxit, sed minus à Ieremia sanctificatam in utero, aut non magis à Ioanne Spiritu sancto repletam, credere prohibet pietas Christiana.* Et post pauca: *Postremò, (inquit) cum omnimodo constet, ab originali contagio sola gratia mundatam esse Mariam, (quippe cū & nunc in Baptismate sola hanc maculā lauet gratia, & sola eam raserit olim petra circumcisionis) ut omnino pium est credere, proprium Maria delictum non habuit: nihilominus ab innocentissimo corde etiam pœnitentia longè fuit.* Cū, inquam, audirent Bernardum asserentem, omnimodo constare ab originali contagio, sola gratia mundatam esse Mariam, faciliè persuasi sunt, nihil amplius de Bernardi mente ambigendum. Cæterum ut ita credetemus, necessum esset, nusquam dictum fuisse carnalem Conceptionem in peccato & contagio fieri; nusquam semen immundum nuncupatum; & solam animam maculæ capacem; falsòque docuisse S. Thomam inesse semini quoddam vitium, & carnem foetus maculatam esse, priusquam animatur; perperam Augustinum id ex sacræ Scripturæ locis planum fieri contendisse: malè Bonaventuram hanc Patrum doctrinam proclamasse. Quod si propriè satis, & vñtatissimo Scripturæ sacræ, & Patrum loquendi more semen, & caro ante

viuificationem immunda dicuntur; eo quòd in eis infit peccati originalis debitum; dum Bernardus maculam originalis peccati, à qua fit Virgo mundata, non distinguit, sed solùm afferit gratia fuisse mundatam, minimè de macula animæ de facto contracta, loquutum distictè credam.

Hæc pro his, qui absolutè sententiam suam de Conceptione Virginis existimant, hoc loco Bernardum nostrum expressisse. Certum tamen est, nihil ea de re definisse in hoc sermone, sed sub conditione loquutum; quæ manifestè illis verbis apponitur, *Quòd si originalem à parentibus maculam traxit; non enim dixit, Quòd originalem maculam traxit, sed si traxit.* Ex conditionali autem locutione nihil infertur. Neque verò aliud suo instituto necessarium erat, discutiebat siquidem causam, cur in lectione Euangelica assumptionis Virginis, nulla prorsus Lazari mentio fiat. Huic verò quæstioni respondet; *Arbitror sanè ne id quidem à proposita similitudine dissidere. Virginalem etenim domum intelligi volens spiritus, siluit non incongruè pœnitentiam, qua malum utique comminatur. Absit enim, ut proprij quicquam inquinamenti domus hæc aliquando habuisse dicatur, ut in ea proinde scopa Lazari quæreretur.* Præmiserat autem, domum in qua Martha suscepit Dominum, B. Virginem esse; quam ornare ad Marthã, sollicitudine videlicet, & actione; ad Mariam autem implere spectabat; vacabat enim Domino, ut non esset domus vacans. *Sed mundationem (ait) cui possumus attribuere? De-*

*mus eam Lazaro, si vobis ita videtur, dico autē Lazarum, quem quatrIduarium iam iamque factentem à mortuis excitat vox virtutis; ut videatur satis congruè formam gerere pœnitentis. Cæterùm quia inconueniens videbatur, in domū Virginis mundatione Lazari indigere, qua designatur pœnitentia ab actualibus peccatis, idcirco consultò Lazarus in Euangelica lectione Assumptionis prætermisus est. Absit enim, ut proprij quicquam inquinamenti domus hæc aliquando habuisse dicatur, ut proinde scopa Lazari quereretur. Sed quid dicendum, si contraxit originale peccatum? Eritne etiam propter eius mundationem scopa Lazari necessaria? Minimè quidem, quia originalis peccati macula, non deletur pœnitentia, sed sola gratia Dei; quemadmodū & olim circūcisionis petra, & nunc aqua Baptismi condonatur. Hunc sensum habent verba illa, *Quòd si originalem à parentibus maculam traxit*, ut minimum negari non potest, quòd ante natiuitatem præ Ioanne & Ieremia sanctificata in utero fuit. Quando verò addit, *Postremò cum omnimodo constet sola gratia mundatam esse Mariam*, aduerbium illud *omnimodo* legendum est cum diuisione media; ut sit sensus, cum omni-modo constet, hoc est; siue peccatum contraxerit, siue non, in anima, quouis modo id asseratur, cum constet, sola gratia mundatam esse, vel à peccato, vel à cõtagio debiti; non erit scopa Lazari necessaria. Quòd autem in hunc sensum accipi debeat, inde necessariò deducitur, quia sententiam de peccato originali Virginis, nõ absolutè, sed sub conditione*

propofuerat paulo antè ; quare sub eadem conditione deinceps loqui oportet, ne ſibi tam citò contraire videatur. Ex hoc igitur Bernardi de Affumptione ſermone, nihil deduci poteſt contra immaculatam Virginis Conceptionem, quo ſenſu nũc de Conceptione feſtum celebramus.

§. II. *Sententiam immaculate Conceptionis ex multis, variisſque doctrinis S. P.*

Bernardi deduci.

HActenus, quibus locis Bernardus cõceptis verbis, ſententiæ de immunitate peccati originalis in Beatiffima Virgine ſubſcripſerit, oſtendimus; nunc autem dignum ducimus, quædam inſinuare principia ab eodem ſanctiſſimo Doctore conceſſa, è quibus myſterium ipſum facile ſit deduci; vt de tanto viro credi debeat, cõſequenter ad ſua principia philoſophatũ. Exordiamur ab illa fortiffima muliere, quæ caput Draconis contritura Genef. 3. c. à Deo promiſſa eſt: eã ſiquidem non figuratè tantũ, ſed ad litteram, Deiparam ſignificatam fuiſſe, multis locis Bernardus docuit. Homil. 2. ſuper *Miſſus eſt*, non aliam fuiſſe promiſſam eo loci contendit elegantiffimè. Audi eius verba ; *Miſſus eſt Angelus ad Virginem, non nouiter, nec fortuitò inuentam, ſed à ſeculo electam, ab Altiffimo præcognitam, & ſibi preparatam. Scrutare ſcripturas, & proba que dico. Vt pauca loquar de pluribus, quam tibi aliam prædiſſe Deus videtur, quando ad ſerpentem ait: Inimicitias ponam inter te & mulierem? Et ſi adhuc dubitas, an de Maria dixerit, audi quod ſequitur:*

Ipfã

Bernard.

Ipsa conteret caput tuū. Cui hæc seruata victoria est, nisi Maria? Ipsa proculdubio caput contriuit venenatum. In ser. etiam de verbis Apocalypsis, Signum magnum, &c. Vnicus, ait, ille stultus, & totus stultitia princeps, qui verè mutatus vt luna, sapientiam perdidit in decore suo, sub Maria pedibus conculcatus, & contritus miseram patitur seruitutem. Nimirum ipsa est quondam à Deo promissa mulier serpentis antiqui caput virtutis pede contritura: cuius sanè calcanos in multis versutis insidiatus est, sed sine causa. Rursus serm. 9. ex paruis, hæc ait: Nisi fallor hæc Virgo est, qua apud Salomonem legitur: Mulierem fortem quis inueniat? Qua adeò fortis est, vt illius serpentis caput contereret, cui à Domino dictū est: Inimicitias ponam inter te & mulierē, ipsa conteret caput tuum. Fatetur igitur, non aliam quàm Mariā promissam fuisse à Domino illis verbis, ipsa conteret caput tuum; & quod ex eo inferitur, ad litterā; illud enim, Quam tibi aliam prædixisse Deus videtur? Et illud, Cui hæc seruata victoria est, nisi Maria? planè significant litteralem esse sensum, cum alius consonus non videatur, & meritò; illud enim dici nō potuit de Eua, quæ à serpente potius contrita est, nec alia præter B. Virginem designari poterit, cui illud conuenire queat. Sed quorsùs hæc tã longo repetita principio? nimirū, Ex eo satis probari, D. Bernardum, si iuxta principia doctrinæ suæ (vt par est credere,) philosophari deberet, omnino agnouisse mysterium præseruationis Virginis à peccato originali. Sanè inter cetera Scripture loca, quibus id innui videtur, hoc mihi efficacissimū est; eo præsertim quòd nō in spiritali sensu, sed

in litterali & rigoroso, si quam vim habet, intelligi debeat. Nemo rursus inficiabitur, quod eo cap. 3. Genesis agitur ad litteram de peccato originali, seu, quod in idem recidit, de peccato primorum parentum, quod in omnes suos posteros propagandum erat; & de iudicio à Deo contra Adamum, & Euam, factò, vbi pro meritis illius capitalis criminis sententia prolata est, & ipsi puniti sunt, in sua etiam posteritate. Imò verò inde doctrinam de peccato originali Sacrosancta Ecclesiæ Concilia, præsertim Tridentinum sessione quinta canone 1. eliciunt; quippe cùm rei gestæ series inibi referatur. Quare si in hoc loco cùm Adamus & eius posteritas in ipso sententiam super originali peccato pertulit, exciperetur forsan expressè B. Deipara, nullus negaret, egregium esse præsens testimonium ad tantam veritatem comprobendam, & nihil aliud desiderari oporteret. At si solùm exigitur, nunc exceptio expressa, manifestè satis ostenditur ex ordine trium capitulorum ipsius sententiæ; tot enim continet, alterum quidem contra serpentem, primam peccati & mali causam; alterum verò, id est, secundum contra mulierem Euam; tertium verò contra hominem. Cùm enim interrogatione criminis facta, liquidè constitisset, hominem allectum fuisse à muliere ad peccandum, mulierem verò à serpente deceptam, vt illa verba manifestant interrogantis Iudicis Dei, *Quis indicavit tibi, quòd nudus esses, nisi quòd ex ligno, de quo præceperam tibi, ne comederes, comedisti?*
dixit

dixitque Adam: Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi. Et dixit Dominus Deus ad mulierem: Quare hoc fecisti? qua respondit: Serpens decepit me, & comedi. Hinc factum est, ut inuerso ordine primùm omnium sententiam protulerit Deus in serpentem, deinde in mulierem, ac demum in Adam: sub hac forma. Et ait Dominus Deus ad serpentem; quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & bestias terræ; super pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ. Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum, & semen illius; ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius. En primùm sententiæ paragraphum. Secundus autem subditur immediatè. Mulieri quoque dixit: Multiplicabo arumnas tuas, & conceptus tuos, in dolore paries filios, & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Ada verò dixit, (en §. tertium) Quia audisti vocem uxoris tuæ, & comedisti de ligno ex quo preceperam tibi, ne comederes, maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ, spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ. In sudore vultus tui vesceris pane; donec reuertaris in terram de qua sumptus es; quia puluis es & in puluerem reuerteris. Hæc tota series causæ & sententiæ peccati originalis. Sed verò priusquam in hominem & mulierem ferretur, de virgine Maria in §. 1. actum est, & eius de peccato victoriam cecinit ipse Deus, illis præsertim verbis. Ipsa conteret caput tuum, quæ ad litteram ex Bernardi mente, de ea dicta sunt. De quo quæso peccato agebatur? Haud dubium de

originali; quare de eius communi contagio excipitur Maria; cuius vel illud argumento esse potest, quòd si in sententia prædicta contineretur cum cæteris Eux filiabus, sub eius comprehenderetur maledictio; constat autem se ab eo §. prorsus fuisse exceptam, nec enim illi multiplicati sunt conceptus & ærumnæ, nec cum dolore peperit, nec à viro dominata est: quoad vim coactiuam & in carnali commercio: namque

Cyprian. (vt ait Cyprianus serm. de natiuit. Christi) *innoxiam affigi non deuit, nec sustinebat iniuria vt illud vas electionis communibus lassaretur iniuriis, quoniam plurimum à cæteris differens, natura comunicabat, non culpa.* Et quod Ildephonsus serm.

Ildephō-
sus. 2. de purificat. *Ergo in qua claustrum pudoris integrum permansit, nulla disruptio interuenit, nulla vexatio carnis, nulla sceditas diuæ conditionis, nullum peccatum primæ originis, vt cruciaretur, vixit.* Et

Bernard. tandem quod Bernardus serm. de verbis Apocalyps. *Signum magnum. Sola sine corruptione concepit, sine grauamine tulit, sine dolore filium parturuit.* Cur igitur excipitur à sententia mulieris, nisi quia prius iam exceptionem acceperat in sententia serpentis? Rursus à sententia etiam Adæ exemptam, illud probat, quod in ea sententia præcipuum est, nimirum in ea contentos, in cinerem reuersuros; Virgo autem beata in cinerem reuersa non est, vt Ecclesia in die Assumptionis eius profitetur. Quòd si mortua fuit, id non ex peccati proprii debito, sed ex conditione naturæ dono incorruptionis desertæ, ipsi accidisse mihi certum est. Quo loci, notatione dignum

gnum iudico, Deum, qui mortem primùm cōminatus fuerat Adamo, si de ligno vetito ederet; cū in illum tandem sententiam tulit, minimè in pœnam peccati mortem utcumque imposuisse, sed quòd in cinerem reuerteretur; ut credo ne Virginem quam exceperat in sententia serpentis, videretur includere in sententia Adami. Vnde ob eius gratiam, limitasse videtur Deus pœnam, quam homini fuerat comminatus: nimirum quia post comminationem & ante sententiæ prolationem fuerat electa in Matrem Redemptoris, & à peccato, & eius pœnis exempta, quæ tamen ex conditione carnis, non ex sui debito peccati moritura erat, sed non in cinerem reuersura. Qua de re doctum pariter & eruditum opusculum in lucem edere parat, pro sua incredibili doctrina, omnibus colendissimus Pater Fr. Lucas Quadangus, mihi verò pro sua benevolentia amicissimus: cuius laudes sua abundè canent scripta, nec meo egent elogio. Dignum profectò ut deuoti immaculatæ Conceptionis propugnatores, hoc argumentum magnifaciant, quandoquidem suo ipsius pondere, satis ad litteram conuincere videtur intentum. Vtitur eo Christopolitanus super *Magnificat*, ad versum, *Quia fecit*: poteritque illustrari doctrina illa Ruperti in commentario super Abacuc, vbi exponens illud, *Percussisti caput de domo impij*, asserit, caput impij esse peccatum originale: quare quod de Virgine Gen. 3. promittitur, hoc ipsū est, quòd nimirū ipsa percutiet caput de domo impij, seu conteret caput eius, peccatū videlicet origina

Christo-
politian.

origina

originale : quasi Deus tunc tēporis, Bernardi & Augustini verbis , excipiens Virginem diceret; *cū de peccatis agitur* , imò quia causa peccati communis modò agitur , nullam de Beata Virgine volumus fieri mentionem.

Multa alia in Bernardi doctrinis principia sunt , ex quibus mysterium immaculatæ Conceptionis satis probabiliter inferitur ; vt illud quod ex homilia 2. super *Missus est, A sæculo electam, ab Altissimo præcognitam, & sibi præparatam.* Quid enim aliud est, non fortuitò fuisse inuentam, sed à sæculo electam, & præparatam, quàm præseruatam à communi contagio , & damnatione originalis peccati? aliàs si cum cæteris inquinata fuit, fortuitò inter cæteros reperta fuisset; & minimè à sæculo præparata. Credo quòd electio, & præparatio à sæculo facta, illa sit, de qua à Domino serpenti dictum est: *Ipsa conteret caput tuum.* Nam verbum illud à *sæculo* , initium temporis denotat ; initio autem temporis illud contigit. Concedit deinde Bernardus epistola ad Lugdunenses, *id quod vel paucis mortalium constat fuisse collatum, fas non esse suspicari tanta Virgini esse negatum;* rursus docet , *cæteris sanctis gratiam datam fuisse per partes, Maria verò totam se infudisse gratia plenitudinem,* id quod docuerunt itidem cōceptis verbis Hieronymus serm. de Assumpt. Euseb. Eusebius Emissenus, seu Eucherius Lugdunensis serm. de Annunt. Chrysologus serm. 3. eiusdem festi , Ildephonfus serm. 6. de Assumpt. D. Thomas in catena aurea Lucæ : constat autem non solùm Angelis , sed & ipsis primis humani generis

Bernard.

Hieron.

Euseb.

Emissen.

Chrysol.

Ilde-

phonf.

D. Tho.

generis protoplastis id donatū à Deo, vt in eius gratia crearentur; quare & hanc gratiam Virgini concessam fuisse, debet Bernardus iuxta principium positum asserere.

Sed & illud quod sæpe monet, præsertim serm. 2. de Assumpt. *Vt omnino pium est credere, proprium Mariæ delictum non habuit, & ab innocentissimo corde etiam pœnitentia longè fuit*; cùm verò ob solam condecenciam Deiparæ id concedatur, necessum est, quod maiorem indecentiam arguit à Virgine longè ablegare. Nemo autem non videt, indecentiùs longè esse, quòd anima ipsius aliquo tempore inimica Dei fuerit, & secundum præsentem iustitiam, in eius odio, quàm quòd aliquod venialiter leuissimū admitterit, præsertim ante maternitatem, quod nihilominus catholicè negat Bernardus.

Placet, & illud adiciere quod non semel Bernardus confitetur, Filij Dei duo redemptionis genera, quibus nimirum non solum à fimo & captiuitate in quæ ceciderant, homines liberauit, sed Angelos quoque præseruauit à lapsu. Nam serm. 1. de Circuncis. *Idem (ait) & Angeli saluator, & hominis; sed hominis ab incarnatione, Angeli ab initio creatura.* Vtteriùs & lucidiùs ser. 22. in Cant. *In principio sapientia erat, erat iustitia, erat sanctificatio, & redemptio, sed Angelis: vt esset & hominibus, fecit eum hæc omnia Pater. At Angelis, inquit. quomodo redemptio fuit, non video. Nec enim autoritas scripturarum vsquam assentire videtur, eos aliquando, aut peccato extiisse captiuos, aut morti obnoxios, vt necessariam haberent redemptionem;*
exceptis

Bernard.

exceptis duntaxat illis, qui superbia, lapsu irremediabili corruentes, redimi deinceps non merentur. Si itaque Angeli nunquam redempti sunt, alij utique non egentes, alij non promerentes, illi quidem, quia nec lapsi sunt, hi autem quia irreuocabiles sunt: quo pacto tu dicis, Dominum Iesum Christum, eis fuisse redemptionem? En contrariorum argumentum fortius ac robustius, quàm ipsi vnquam formârunt. sed solutionem audi breuiter; Qui erexit hominem lapsum, dedit stanti Angelo, ne laberetur; sic illum de captiuitate eruens, sicut hunc defendens: & hac ratione fuit æque utrique redemptio, soluens illum, & seruans istum. Liquet ergo sanctis Angelis Dominum Christum fuisse redemptionem sicut iustitiam, sicut sapientiam, sicut sanctificationem. Sed quid inde? Nimirum agnouisse, & prædicasse Bernardum, tam propriè, & rigorosè præseruationem à peccato esse ac dici redemptionem, sicut liberationem ab ipsa peccati possessione: vt euidenter monstrant verba illa. Fuit æquè utrique redemptio. & illa etiam, Liquet ergo sanctis Angelis Dominum Christum fuisse redemptionem, sicut iustitiam, sicut sapientiam, sicut sanctificationem. Quod est dicere; si negari nequit, fuisse propriè sapientiam, iustitiam, sanctificationem Angelis, affirmari quoque oportet propriè fuisse illis redemptionem, nam sicut fuit iustitia, & sanctificatio, sic etiam fuit redemptio, & æquè utrique, hoc est, Angelo, & homini redemptio. Quid est, æquè esse utrique redemptionem, nisi quòd tam propriè & verè huic fuerit, sicut illi? Quinimo si de præstantia vtrius redemptionis quæstio fiat, in eam

propendet sententiam, vt præstantior sit redemptionis modus præseruatio à lapsu, quàm ereptio; sed vbi hoc asserit? Illis profectò verbis, *Qui erexit hominem lapsum, dedit stanti Angelo, ne laberetur sic illum de captiuitate eruens, sicut hunc à captiuitate defendens.* Nota, quæso, diligenter, (lector candide) quòd si præferret hominis redemptionem redemptioni Angeli, oporteret conferre redemptionem Angeli cum redèptione hominis, quasi cum præstantiori, aut veriori redemptionis specie: non tamen id fecit, sed è conuerso potius redemptionem hominis comparauit redemptioni Angeli, dicens, *sic illum, (id est, hominem) de captiuitate eruens, sicut hunc, (id est, Angelum) à captiuitate defendens.* Priùs igitur ex mente Bernardi, redemptio de præseruatiua dicitur, quàm de ereptiua, vt hinc liceat inferre, nequaquam ipsum potuisse Virgini denegare præseruationem ab originali lapsu, quasi id esset contra rationem redemptionis; imò verò is sit præstantior redimendi modus, & ideo dignus qui cum Deipara gestus sit à filio; eò vel maximè quòd constet, multis hunc fuisse concessum, nempe Angelis, & quidquid alicui creaturæ donatum est, Virgini non sit denegatum; quod ex doctrina ipsius iam ostendimus. Aduertendum nihilominus, quòd hoc loco non asseuerat Doctor mellifluus, Christum Dominum secundùm humanitatis merita fuisse Angelis redemptionē, sed oppositum satis expressè; *idem quippe Angeli Saluator, & hominis; sed hominis ab incarnatione, (nimirum secundùm carnē)*

Angeli

Angeli ab initio creatura (secundum diuinitatem):
 & illud, *In principio sapientia erat, & redemptio,*
sed Angelis; (præmiserat in principio erat Verbum)
ut esset & hominibus (in carne) fecit eum hac om-
nia Pater. Quia videlicet Verbum caro factum est.
 Cæterum quod fuerit, vel non fuerit Angelo-
 rum redemptio secundum humanitatem, parum
 refert ad quæstionem propositam, de perfectio-
 ne redemptionis Angelorum: quod enim quis
 eripiatur vel defendatur à carcere & captiuitate
 peccati, meritis Christi, vel eius liberalitate, nõ
 tollit, nec addit perfectionem liberationis, sed
 causam diuersam; causa verò non intrat compo-
 sitionem formalem sui effectus. Nam & verum
 habet illa August. doctrina, quam ex lib. 13. de
 D. Tho. Trinitate. c. 10. adducit D. Thomas 3. p. q. 1. ad
 2. *non alium modum redemptionis humani generis*
Deo defuisse, cuius potestati omnia equaliter subia-
cent, sed sananda miseria nostra conuenientioremodum
non esse. Quare fatetur potuisse fieri veram
 redemptionem sine meritis Christi. Non igitur
 de hoc quæstio erat Bernardo, sed de per-
 fectione redemptionis, in qua tamen contendit
 proptissimè (imò proprius) præseruationem dici
 redemptionem.

Alia argumenta ex Bernardi scriptis desumi
 possent in fauorem immaculatæ Conceptionis,
 sed ne in immensum crescat oratio, & quoniã ea
 quæ tetigimus sufficienter probant propositum,
 ab illis abstinendum duximus. Illud tamen sile-
 re nolumus quo ipse epist. 126. vtitur, vt pro-
 bet Innocentium II. non verò Anacletum fuisse

se verum Ecclesiæ Pontificem, quia nimirum ita sibi persuasum habebat maior & potior Catholicorum pars, Episcoporum ac Principum; *Horum gloria specialis* (ait ille) & præcipuè *Sanctitas, & auctoritas, etiam hostibus reuerenda, facile nobis, qui minorem & meriti & officij tenemus locum, aut errare secum, aut sapere persuasit.* Si igitur, quod plures & potiores affirmant, Bernardo docente, sequendum est; ergo & immaculatæ Conceptionis sententia, in quam tota ferè Ecclesiæ propendet, Academiæ, Episcopi, ciuitates, docent, clamant, iurant, eodem præcipiente Bernardo amplectenda est.

§. 12. *Reuelationem de festo Conceptionis cælitùs B. Petro Conuerso Villariensis monasterij factam, ad idem non leuiter conducere.*

ADdam pro coronide argumētum, quod in re morali grauis mihi ponderis iudicatur, eo enim quasi ab effectu probatur, vnum ex præcipuis festiuitatis ac mysterij immaculatæ Conceptionis defensoribus ac patronis, in conspectu diuinæ Maiestatis esse Bernardum; eiusque meritis ac specialibus intercessionibus, eximios sententiam hanc progressus in Ecclesiæ fecisse. Sed vnde id deduci liceat, nisi ipse, aut Angelus reuelauerit? Sanè ex principio illo apud Theologos vniuersos recepto, nimirum Beatos in Verbo (siue id formaliter fiat in Verbo, siue causaliter, non curo) ea omnia de hoc

L mundo

Augusti-
nus.
Hieron.
Gregor.
D.Th.

mundo cognoscere quæ ad eorum statum quo-
quomodo expectant. Sic nempe docuerunt Ec-
clesiæ Doctores August. lib. de cura pro mor-
tuis agenda. Hieronymus contra Vigilantiū; &
Gregorius lib. 12. Moral. c. 13. Cuius verba af-
fert D. Thomas 2.2. q. 83. art. 4. ad 2. *In Verbo,*
(inquit) *Beatis manifestatur illud quod decet eos co-*
gnoscere, de eis quæ circa nos aguntur. Idem ex pro-
fesso docet ipse D. Thomas 1. p. q. 89. art. vlti-
mo, & ex hoc principio deducitur veritas illa
Catholica, orationum ad Sanctos habendarum;

Concil.
Trident.
Bern.

de qua egit Concilium Tridentinū sessione 25.
Protulit eandem veritatem Bernardus lib. 5. de
consideratione cap. 1. ad Eugenium inquiring.
Creatura cali videt Verbum, & in Verbo facta per
Verbum, &c. Concedunt deinde Theologi, om-
nes religionum Protoparentes ea vel maximè
videre in cælo, quæ ad filios suos pertinent;
nam hæc propriè ad statum suum pertinere no-
scuntur, & hæc decet eos cognoscere de iis, quæ
circa nos aguntur. Neque verò hæc notitia filio-
rum eis conceditur, tanquam pro vana & inuti-
li curiositate, absit hæc à Beatis, sed quoniã of-
ficium Patroni, ad quod Deo disponente eue-
cti fuerunt, cura sequitur pro ipsis intercedendi:

Bern.

Quàm pulchrè Bernardus de S. Malachia ad
Hibernos scribit, in epistola de transitu eius;
Utilitatis propria consideratio, exultandum nobis
suggerit, & letandum; quòd tam potens suos Patro-
nis ad caelestem Curiã, tam fidelis præcesserit aduoca-
rus; cuius & feruentissima charitas obliuisci nequeat
filiorum, & probata sanctitas obrineat gratiam apud
Deum.

Deum. De eo itidem in alio sermone Monachis suis loquens, *Letemur* (inquit) *& exulemus quia caelestis illa curia ex nobis habet, cui sit cura nostri, qui suis nos protegat meritis, quos informauit exemplis, miraculis cōfortauit.* Sed & de sancto Victore ser. 2. *Bonus mediator, qui sibi iam postulans nihil, totum in nos transferri desiderat, & supplicantis affectum, & supplicationis fructum.* Quod si religionum omnium Patriarchæ tam singularem suorum curam gerunt, haud dubium, quin meritis & intercessionibus illorum attribuendum est, quidquid gratiæ, quidquid fauoris cælestis in filios e cælo deriuatur: & multo magis profectus omnes suorum ordinum illis imputari oportet. Quis neget Benedicti intercessionibus ac meritis, ordinem suum per vniuersum Orbem dilatatum; Francisci que, & Dominici orationibus dandum (vt idem de Ignatio, & cæteris dictum sit) quidquid gratiæ in filios descendit? Id si de cæteris ordinum Patriarchis verum est, (imò quoniam verum est) idem de Bernardo, & suis Cisterciensibus concedi oportet.

Verum quorsum hæc tam longo principio repetita? Nimirum vt orationibus Bernardi tribuatur, quod Virgo Beatissima Petrum Villariensis monasterij Conuersum sua sit præsentia plerumque dignata, ipsumque non semel monuerit de Conceptionis suæ festo celebrando. Rem gestam narrant antiqua eiusdem Cœnobij MS. Chronica, ex quibus Gallico idioma te eam cū vita eiusdē sancti Conuersi descripsit

Ioan. de
Assign.

Cisterciensis ordinis apud Carolum Michaëlem in Montibus Hanoniæ anno Domini M. D. C. III. typis excusus. Breuiter, quia scitu dignissima est, ego narrabo, sub verbis ipsius, pro fide meliùs concilianda. *Tertia die à festo S. Nicolai, Calorum Regina, Angelorum Domina, & Cisterciensis Ordinis aduocata specialis, apparuit ipsi Petro, & dixit: Fili mi, dies ista dedicata est vni ex meis festiuitatibus; expedit igitur, vt in ea specialius meis laudibus intentus assistas, quàm in aliis diebus. Ille verò respondit: O Domina mea, hætenus ignoravi festiuitatem istam; deinceps tamen, vita comite eam memoria mandabo, ac deuotè, quoad desuper datum fuerit, celebrabo. Facta autem inquisitione, accepit diem illam, tertiam à S. Nicolai festiuitate, id est, 8. Decembris, in Kalendariis consecratam esse Conceptioni eiusdem Virginis: quare eam singulis annis deinceps celebrare curauit, singulari quodam affectu latitiæ, & deuotionis. Sed quo fructu? Plerumque in ea festiuitate reuelationibus, ac consolationibus caelestibus donatur à Domino, quæ verbis exprimi nequeunt. Quadam die Conceptionis, dum in Ecclesia exercitiorum suorum gratia interesset, subito raptus in spiritu, ad Domini Iesu Christi, & eius sanctissimæ Matris conspectum adductus est. Ibi monet eum Dominus ne desistat ab incepta deuotione, & quam erga Virginem Matrem suam gerbat, fidelitate; & quòd pro certo sciat sibi gratissimam rem facere, præfatum seruitium, & honorem impendens Matri suæ. En Conceptionis historiam & reuelationem, imò reuelationes multas scitu dignissimas, non ex apocryphis deductas, sed ex grauissimis*

uiffimis Chronicis Villariensis monasterij, quæ in eo ad memoriam tantam conseruantur; quærunt autem nunc, an eas viderit Bernardus in Verbo, necne? Cùm verò id inficiari nequeat, eo quòd conuerso, seu religioso sui ordinis factæ sint, & ad suum statum pertineret, scire, & intercedere pro ipso, consequens est, vt fateamur Bernardum in eis magnopere complacuisse: quinimo sua intercessione effectum esse, vt ei sancta Deipara Conceptionis suæ reuelaret festiuitatem, & quotannis cælestibus refocillaretur dapibus in eadem solemnitate.

Addam & granissimam de ordinis Conceptionis initio historiæ Coronidem, qua intentum ipsum validè cõprobat. Namque si quoduis sui ordinis augmentum meritis & orationibus ipsius Bernardi adscribendum est; & magnum ordinis augmentum sit denuò integra quadam congregatione, imò & ordine donari, quod ex eo ortum sit; negauit nemo, erectionem ordinis immaculatæ Conceptionis, si sub instituto Cisterciensi facta fuisset, meritis ac intercessione magni Patris Cisterciensium Bernardi, tribui oportere: & consequenter tam longè abesse ab opinione quæ illi vulgo imponitur, quòd ipse inter sanctos defensores immaculatæ Conceptionis sit præcipuus. Et si inquireret quis, cur potius sub instituto D. Bernardi ordo Conceptionis, quàm sub alio cæterorum fundatus sit, illud occurrit, quòd cùm Bernardus sibi vulgo tribui videret, quod minimè docuerat; haberique tanquam præcipuū impugna-

torem immaculatæ Conceptionis , cùm tamen longè alio sensu, æuo suo, Conceptionis nomen esset in vsu, & solam carnalem fuisse in peccato contendisset ; idcirco orationibus obtinuit à Deo, eiusque sancta Deipara, quatenus nouus ille ordo, qui ad specialem venerationem immunitatis Virginis ab originali peccato decretus erat à Deo , sub instituto ordinis Cisterciensis erigeretur, quò tandè omnes agnoscerent, ipsum esse tanti mysterij Doctorem , ac Patronum.

Cæterùm vnde haberi poterit, Conceptionis Ordinem, Cisterciensiu prolem fuisse, qui hodie ad Seraphici Patris filios spectare dubiu nō est? Non aliunde quàm ex Pontificiis litteris erectionis ipsius à bonæ memoriæ Innoc. VI I I. editis, & ex diplomatibus trium aliorum Summorum Pontificum Alexandri VI. Iulij II. ac Leonis X. quibus ipsius erectionis agitur memoria. Et quoniam res est scitu dignissima, & quæ cū Bullis erectionis miracula patrata sunt, magnopere immaculatæ Conceptionis veritatem commendant, ceduntque in gloriam Bernardi, sub cuius institutis Ordo ipse fundatus est, placet breuiter eiusdem primordia commemorare, ex historia manuscripta quæ in archiuis primi monasterij, (id est, Toletani) extat, cuius copiam à Monialibus ipsius accepi.

§. 13. *Bernardi, vt creditur, precibus specialem Ordinem immaculatæ Conceptionis fundatum in Ecclesia, sub eiusdem Bernardi instituto.*

Quo tempore in Castella & Legione feliciter Ioan. I I. moderabatur habenas Regni, sanguine nobilis, ac pariter moribus Beata Virgo, Beatrix de Sylua incredibili pulchritudinis laude florebat: erat verò in Palatio Regis, utpote quæ cum Regina Elisabetha, Ioannis infantis Portugalliæ filia inde in Castellâ descenderat, sanguine quoque Regio nobilitata. Cùm autem ob egregias corporis & animæ dotes Regi Ioãni esset charissima, & ab vniuersis magnatibus celebraretur, Regina zelotypia ducta, ac furore percita, quo Beatricē à Regis conspectibus reuiceret, in arcã quandam velut in carcerē, imò verò sepulchrū trudit in fontē. Neque enim publico carceri tradi licuit, ne re palã patrata à Rege impediri posset. Eò Beatrix ergastulo detenta (mirum dictu) toto triduo sine cibo, ac potu, ac penè respiratione vitali impedita, cælesti tamen pabulo cōsolata perseuerat. Missis nãque ad Beatã Deiparã precibus, cuius immaculatæ Conceptionis impensè laudibus dedita erat, exaudiri meruit, & præsetia eiusdē Virginis Dei Genitricis donari. Signū tunc magnū apparuit in terra, mulier amicta Sole, & Luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarū duodecim: vestimentū albū sicut nix, palliū sapphirini coloris, quasi cælū cùm serenū est. Erat, hoc habitus futuri sororum Cōceptionis exemplar, quod Beatrici mōstrabatur in monte; quatenus ordinem postmodū institutura, cuncta disponderet secundum exemplar quod sibi in monte monstratum fuerat: & ne res tanta digna memoria laberetur,

iterum simili habitu & coloribus sibi Beata Dei Genitrix visa fuit, aliquot tamen transactis annis. Postriduum inusitatae reclusionis iterum redita sibi, Palatium & Curiam pariter dimittens (erant verò eo temporis Reges in Turrecellarum Castellæ veteris oppido) Toletum versus, iter arripit, quo in itinere diuos Franciscum, & Antonium meruit habere comites, & consolatores, à quibus futuri ordinis à se fundandi nobile vaticinium accepit. Toletum tandem perueniens, monasterium S. Dominici *Antiqui* nuncupati, intrauit, ibique miris omnium virtutum exercitiis addicta, triginta permansit annos, donec Conceptionis purissimæ Virginis deuotione inflammata, Serenissimæ Elisabethæ Reginae Catholicæ prædictorum Regum filia, ac Ferdinandi vxoris, consilio, & auxilio, Ordinē nouum instituere meditata, Virginū, quæ habitu exemplaris sui vestitæ, cunctis diebus immaculatæ Conceptionis laudes canerent; Romam missis nuntiis, ac Regiis litteris cū Innocentio VII. Romanæ tunc sedis Pontifice de eius erectione, ac confirmatione actum est. Caterum cū per triginta annos cum Virginibus Cisterciensibus Cœnobij S. Dominici Silensis, seu Antiqui, deguisset, S. Bernardi, & Ordinis sui amore correpta, sub eius institutis voluit nouum suum Ordinem instituere. Sic prorsus Pontifici supplicatum, ipse narrat in Bulla. *Pro parte* (inquit) *eiusdem Beatricis asserentis se de nobili genere procreatam esse, ac ipsam, & mulieres prædictas Ordinem Cisterciensem, ad quem singularem gerunt*
deus

devotionis affectum, velle profiteri, nobis fuit humiliter supplicatum ut in dicta domo, monasterium monialium dicti ordinis, sub inuocatione Conceptionis huiusmodi, cum dignitate Abbatissali erigere dignaremur. Et inferius, Mandamus quatenus in dicta domo unum monasterium ordinis Cisterciensis sub inuocatione Conceptionis huiusmodi auctoritate nostra erigatis.

Interim spe confirmationis accipienda concepta de Toletani Archipræsulis consensu Beatrix cum nonnullis sororibus Cisterciensibus monasterij S. Dominici, Regiis Palatiis de Galliana nuncupatis includitur, & noui ordinis fundamenta iacit. Vbi cum die quodam ad rotam monasterij cum œconomo de rebus monasterij agens (erat verò 30. Aprilis die anni 1489.) à nuntio seu peregrino Romano requiritur, & quod bono sit animo iubetur, quoniam erectionis sui Ordinis diploma expeditum iamiam erat Romæ. Colloquebatur Beatrix nuntio, quam tamen œconomus coram consistens nec videbat, nec audiebat, quare cum œconomo Virgo deuota committeret, vt de eius hospicio, ac gratificatione curaret, Angelum Dei esse inuisibilem probatum est, & suo post tempore comprobatum, quòd ea ipsa boni nuntij die diploma expeditum fuerat, quod ex notis ipsius liquet: creditum verò Raphaëlem fuisse, cui Beatrix negotium commiserat.

Nouo maiorique miraculo Conceptionis diploma nobilitatum est. Post tres menses gaudij, tristis superuenit Toletum nuntius, litteras tan-

diu desideratas in mari cum triremi eam vehēte submersas ; orta siquidem tempestate animæ solæ beneficio Dei salutæ factæ fuerant. Quo nuntio accepto , sancta virgo lachrymabunda, & mœrens cubiculo recluditur, ibique toto triduo in oratione , ac lachrymis perseverat. Sed corde, Dei munere serenato , spèque in Deum concepta, cùm ab oratione ad actionem transitum facere properat, clausam diu aperit arcam, ibique (ô magna Immaculatæ Conceptionis commendatio) diploma complicatum reperit, quod pelagi vorago absorbuerat; & tam sanum ac siccum , ac si guttam omnem aquæ nesciret. Cæterùm ne sibi nimium credula videretur , Episcopum Accitanum eo temporis Toleti degentem , ac sibi familiarem conuocat, qui inspecta veritate, & miraculo Ordinarij auctoritate comprobato, certiores de eo Reges Catholicos fecit : & totum populum in laudes Immaculatæ Conceptionis excitans , solemnem Toleti celebrauit processionem , in qua primatis Ecclesiæ Canonici, canticum, *Te Deum laudamus*, proclamantes, & toto populo præcunte, subsequēbatur Accitanus Antistes, Pontificalibus paramētis indutus, miraculosum in manibus gestans diploma ; sicque à sancta Ecclesia ad monasterium Cōceptionis itū est; vbi publicè miraculo recitato, Beatrix & sorores eius noui ordinis habitum solemniter acceperunt : diploma verò ad sacrariū, inter Martyrū reliquias sacras positum fuit; quo loco hodiēque venerabiliter asseruatur, & historia rei gesta in archiuo monaste

monasterij. Quis neget nobili augmento ordinis huius, & miraculis in eius confirmationem editis nobilitatum magnopere sacrum Bernardi institutum? Et eius precibus cuncta tribuenda, in latius præloquuti sumus. Nec te fraudatum velim, Lector Candide, tanto diplomate, quod dignum iudicabunt omnes perpetua luce, & memoria.

Copia Brevis Apostolici super erectione Ordinis immaculata Conceptionis.

Innocentius Episcopus, seruus seruorum Dei, venerabilibus fratribus Caurenfi, & Canariensi, * Episcopis ac dilecto filio officiali Toletano, Salutem & Apostolicam benedictionem.

* al. Canariensi.

Inter innumera diuinæ Maiestati accepta opera, fundare cœnobia, ac religiosa loca, in quibus prudentes Virgines acceptis lampadibus se præparent obuam ire sponso Christo Iesu, ac gratum, & sedulum illi exhibeant famulatum, non modicum reputantes: pijs deuotarum personarū desideriis, per quæ cœnobia & loca ipsa fundari, & erigi valeant, libenter annuimus, & earum humiles preces exaudimus. Sanè pro parte dilectæ filiæ Beatricis de Sylua mulieris Toletanæ, nobis nuper exhibita petitiō continebat, quòd olim charissima in Christo filia nostra Elisabeth Castellæ, ac Legionis Reginæ illustris; ob singularem quem ad Conceptionem B. Mariæ Virginis gerit deuotionis affectum, vnā maximam domum *Palacios Galliana* nuncupatā

in ciuitate Toletana consistentem, ad ipsam Reginam legitimè pertinentem, in qua vna antiqua Ecclesia, siue Capella sub inuocatione Sanctæ Fidis est constituta, præfata Beatrici cupienti vitam ducere regularem, ad effectum, vt ibi vnum monasterium alicuius ordinis approbati ad honorem eiusdem Conceptionis erigeretur: in quo dicta Beatrix & aliæ deuotæ mulieres eius sodales, sub regulari obseruantia viuerent, ac Altissimo, & eidem B. Mariæ famularentur, liberaliter & gratiosè concessit, & donauit; ipsaque Beatrix & mulieres Conceptionis, & donationis huiusmodi vigore, dictam domum receperunt, & illam ex tunc in communi viuentes, & eidem Altissimo, ac B. Mariæ famulantes inhabitauerunt, prout habitant de præsentibus, ea tamen intentione, quòd dictum monasterium in ibi erigeretur. Quare pro parte eiusdem Beatricis, asserentis se de nobili genere procreatam esse, ac ipsam & mulieres prædictas ordinem Cisterciensem, ad quem singularem gerunt deuotionis affectum, velle profiteri, nobis fuit humiliter supplicatum, vt in dicta domo monasterium monialium dictum ordinis sub inuocatione Conceptionis huiusmodi, cum dignitate Abbatissali, campanili, campana, dormitorio, refectorio, claustro, hortis, hortiliciis, & aliis necessariis officinis, in quo in communi, & sub regulari obseruantia, ac perpetua clausura uiuant, erigere; illique dictam Ecclesiam siue Capellam pro Ecclesia, siue Capella assignare; aliasque in præmissis opportunè prouidere de
beni

benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur qui diuini cultus augmentum, religionis propagationem, & animarum salutem nostris potissimè temporibus, supremis desideramus affectibus, pium & laudabile propositum Reginae, & Beatricis prædictarum plurimum in Domino commendâtes, huiusmodi supplicationibus inclinati; nec non consideratione ipsius Reginae nobis super hoc humiliter supplicantis, fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel duo, aut vnus vestrum, in dicta domo vnum monasterium eiusdem ordinis Cisterciensis sub inuocatione Conceptionis huiusmodi; cum dignitate Abbatissali, campanili, campana, dormitorio, refectorio, claustro, hortis, hortiliciis, & aliis necessariis officinis, pro vna Abbatissa; quæ aliis præsit monialibus dicti ordinis, ac Beatrici, & mulieribus inibi nunc secum degentibus, si profiteri voluerint, quæ in communi, ac sub regulari obseruantia, & perpetua clausura viuant, & quæ ac monasteriũ huiusmodi prout S. Dominici Toletani dicti ordinis, *El viejo* nuncupatum, ac nonnulla alia eiusdem Ordinis monasteria, locorum ordinariis sunt subiecta, Archiepiscopo Toletano pro tempore existenti subiiciantur, aliàs sine alicuius præiudicio & iure parochialis Ecclesiæ ac cuiuslibet alterius in omnibus semper saluo: auctoritate nostra erigatis, dictamque Ecclesiã, siue Capellam illi pro Ecclesia perpetuò assignetis, ac Abbatissæ dicti monasterij pro tempore existenti, & illius conuentui, quod aliqua sta-

tuta

tuta, & ordinationes laudabilia & honesta, sacris canonibus non contraria, quæ moniales in dicto monasterio pro tempore degentes perpetuò obseruare teneantur, etiam circa electionē Abbatissæ, tam hac prima vice, quam deinceps perpetuis futuris temporibus, faciendi, concedere possint, licentiam concedatis, & quòd Abbatissa pro tempore existens, & moniales præfata vestem albam cum scapulari etiam albo, & desuper mantellum coloris cælestis; in quibus quidem mantello & scapulari, imago B. Mariæ affigatur, deferre; ac cingulo cannabis ad instar fratrum Minorum cingi debeant; at in horis canonicis iuxta morem Romanæ Ecclesiæ dicendis, in hunc modum; videlicet quòd Dominicis in quibus aliqua historia inchoata, siue officium Dominicæ de necessitate dici debet, & quibus festa duplicia, & semiduplicia & solemnia celebrantur, diebus etiam ferialibus, quibus officiū feriale omitti non potest, ac octanis ipsarum festiuitatum duntaxat exceptis; omnibus aliis diebus per rotum annum, Horas canonicas maiores, & officium diuinum de huiusmodi Conceptione dicere; & vt præfatis exceptis diebus, in quibus Horæ maiores de Dominica, vel feria, aut festo dici debent, Horas minores, & officium paruum B. Mariæ, cum Antiphonis, versiculis, Capitulis, & orationibus de eadē Conceptione dicere debeant: ac singulis sextis feriis & per Aduentū Domini, ac aliis diebus, quibus alij Christi fideles ad ieiunandū sunt adstricti, ieiunare teneantur, & ad alia ieiunia nõ obligentur,

tur, ac cùm, sicut asseritur, dicta Ciuitas à mari per septè dietas, & vltra distet, ac pisciũ penuria in ea cõtinuè vigeat, carnibus omni tẽpore, præterquã diebus ieiuniorũ huiusmodi, ac Sabbati, ac quartis feriis vesci, ac Abbatissã pro tempore existẽs de cõsilio monialiũ sibi pro tempore in consiliis assistentiũ, secum & cum aliis monialibus dicti monasterij super ieiuniis, ad quẽ ex statuto, & ordinatione præsentibus, nõ autẽ ex iuris dispositione obligabuntur; & lineis indumentis, cùm viderit expedire; ac quoscumque presbyteros sæculares, vel de licentia suorum superiorũ, cuiusuis ordinis regulares in earũ confessoribus, ad celebrandum eis Missas, & alia diuina officia ac Ecclesiastica sacramenta eis ministrandũ, qui Abbatissæ & cuiuslibet monialiũ in eodem monasterio pro tẽpore existentiũ confessionibus diligẽter auditis, eis in singulis sedi Apostolicè reseruatis casibus semel dũtaxat in vita; in aliis quoties fuerit opportunũ, pro cõmissis de absolutionis debito beneficio prouidere, ac pœnitẽtiã salutarẽ iniũgere; nec nõ semel in vita & in mortis articulo plenariã omnium suorum peccatorũ, de quibus corde contritæ & ore cõfessæ fuerint, remissionem; cuiuslibet earũ in sinceritate fidei, vnitatẽ S. Romanæ Ecclesiæ, ac obedientiã, & deuotiõne nostra, vel successorum nostrorum Romanorum Pontificum canonicè intrantium persistentibus concedere valeant, eligere possint; quodque nullus absque Abbatissæ pro tempore existentis expressa licentia claustra dicti monasterij ingredi possit

sub

sub excommunicationis latae sententiae poena, quam eo ipso contra faciens incurrat, eadem auctoritate statuatis, & ordinetis. Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, ac statutis & consuetudinibus dicti ordinis, iuramento, confirmatione Apostolica, aut quavis firmitate alia roboratis, caeterisque contrariis quibuscumque. Nos enim si erectio huiusmodi per nos vigore praesentium fieri contigerit, ut praefertur, Abbatissae ac Monialibus praefatis de caetero perpetuis futuris temporibus, ut Quadragesimae & aliis diebus, quibus stationes in Ecclesiis Urbis & extra eam celebrantur, aliqua Altaria, in Ecclesia dicti monasterij visitando, & ante illam genibus flexis ter orationem Dominicam & toties salutationem Angelicam deuote dicendo, easdem indulgentias consequantur, quas consequerentur si Ecclesias praedictas visitarent; ac omnibus & singulis gratiis, privilegiis, & exemptionibus aliis dicti ordinis; per sedem praedictam in genere concessis uti, potiri, & gaudere, liberè, & licitè possint & debeant, Auctoritate Apostolica tenore eorundem praesentium de specialis dono gratiae indulgemus. Datis Romae apud S. Petrum, Anno Incarnationis Domini M. CCCC. LXXXIX. Pridie Kalendas Maij, Pontificatus nostri anno V.

Post aliquot annos ab Alexandro VI. Ordo iste ad S. Francisci instituta translatus fuit; ac tandem ab eis ad nouam regulam transiit, quam sororibus Conceptionis Iulius II. dictauit, an-

no 8. sui Pontificatus & Christi Domini 1511. in qua de indumentis agens, clarè Pontifex tantus mysterium Conceptionis immaculatæ profitetur ; ait enim, *Pallium sit grossi panni, seu stamineæ hyacinthini coloris, propter mysticam significationem, videlicet, quòd Gloriosa Virginis anima, à creatione sua, tota facta fuit celestis & singularis, Regis aeterni thalamus.* Fufius de ordinis eiusdem progressu egimus in historia ipsius.

Possem & alia, quæ faciunt in commendationem mysterij immaculatæ Cõceptionis & festiuitatis, afferre, quæ meritis ac precibus Bernardi omnimodis adscribenda : vt quòd B. Brigitta, cui mysterium clarissimè reuelatum fuit, lib. 6. cap. 44. & lib. 5. in fine, spiritum Prophetiæ acceperit in monasterio de Aluastra ordinis S. Bernardi, vt constat ex eius vita apud Surium tomo 4. die 23. Iulij ; & quòd de ea dictum fuerit cælitus B. Gerechino eiusdem domus Conuerso, *Noli mirari ; est enim hac amica Dei ; atque ea de causa huc venit, vt in hoc monte flores colligat,* (id est, veritates reuelatas) *è quibus multi etiam ultra mare, & in extremis orbis partibus degentes accipient medicinam :* & quòd vniuersalis Doctõr Alanus Cisterciensis Conuersus toto orbe celeberrimus, (de quo epitaphium sepulcræ clamat,

Qui duo, qui septem, qui totum scibile sciuit:
nimirum vtrumque ius, & septem liberales artes, Theologiam, & scientias omnes) mysterium immaculatæ Conceptionis docuerit, scribens in Anticlaudio, de B. Virgine,

Nescia spineti florens rosa, nescia culpa:

Gratia fons, expers limi, lux nubila pellens.

& quod multi eius Ordinis Doctores eidem veritati subscripserint. Mitto, inquam, hæc omnia, ne in immensum oratio tendat; si tamen lectores meos monuerim, immaculatam Virginis Conceptionem cordialiter in toto Cisterciensi Ordine venerari; & in monasteriis specialiter Congregationis observantiæ Regnorum Hispaniarum, ubi cum religionis observantia, omnes scientiæ mirum in modum florent, per omne sabbatum processionem fieri in honorem Conceptionis, quod devotionis sui Patris Bernardi erga Beatissimam Dei-Genitricem hæredes esse videantur.

ANSEL



ANSELMVS

VINDICATVS

A VVLGARI SENTENTIA,
quæ illi in controuersia de immacu-
lata Virginis Conceptione imputari
solet.

Labore & industria Fr. Francisci Binarj Mantuæcarpentanei, Cisterciensis Monachi, ac in Romana Curia pro alma Congregatione S. Bernardi de obseruantia Hispaniæ Procuratore Generali.

Pio ac Beneuolo

L E C T O R I

V I N D E X.



NIHIL in gratiam celebri-
tatis Conceptionis Virginis
beatissimæ æquè conducere
crediderim, quâ Anselmum
vindicare, eiusque pro eadem Conce-

M 2 ptione

ptione scripta; nam tametsi tot sæculis creditus ipse fuerit præcipuus vel primus eius festiuitatis promulgator; non defuere tamen qui moderno tempore id in dubium vertere conarentur; eo vel maximè quòd lib. 2. *Cur Deus homo*, c. 16. videatur ipsi mysterio immaculatæ Conceptionis contrarius, & scripsisse quod minimè oporteret, (aiunt) si festū Conceptionis in eius honorem ipse instituisset. Ab vtraque igitur impostura nunc vindicandus mihi est; spero autem, non minus feliciter quàm Bernardus: fuit siquidē & festiuitatis eximius promulgator, & nusquam minus rectè de eius mysterio scripsit; libro autem illo, *Cur Deus homo*, longè alio sensu, quàm vulgo credatur loquutus est; eo nimirum quo Gregorius Nazianzenus, Ioannes Damascenus, Ambrosius, Rupertus, Ildephonsus, Ricardus, Chrysippus, Fulgentius, & alij, quos omnes cum Anselmo, breuiter tamen, vindicare necessarium fuit, quòd simili prorsus phrasi loquantur, & crediti à nonnullis sint, eidem obstaculum inferre mysterio. Hoc te præmonuisse volui, amice Lector, cætera vindicatio ipsa monstrabit.



LIBER PRIOR

PROBAT

S. Anselmum præcipuum fuisse festiuitatis
Conceptionis promulgatorem.

§. 1. *Tanto id authoritatis pondere fulciri,
vt in dubium verti non liceat.*



ONCEPTIONIS sacrosanctæ
Deiparæ festum à S. Anselmo in
primis celebratum in Anglia, &
publicatum in Orbe, tam multi
sunt qui referant, quòd nemo, vt
credo, inficias ibit, qui numerum & autho-
ritatem illorum perpenderit. Longum esset &
onerofum cunctos recensere, præsertim cum
absque eo strepitu voti compotes euadere possi-
mus. Sanè ex antiquis Theologis id profiterur
Ioannes Bachonius in 4. sent. dist. 2. quæst. 4.
art. 2. & lib. 3. quodlibet. quæst. 13. qui obiit
anno Domini 1346. ex Anglia oriundus, vbi
Anselmus claruit; asseritque ira se in multis va-
riisq; Bibliothecis, non solum Angliæ, sed
etiam Franciæ legisse. Id quoque expressit Du-

Bachon.

- Duran-
dus. randus in 3. d. 3. q. 1. in quo vno authore non solum authoritas, & antiquitas ponderanda est, sed quod alias immunitatem Virginis à peccato originali impugnaverit, & tamen simul expresserit Anselmum authorem seu propagatorem festi Conceptionis extitisse: vt vel in hoc salutem ex inimicis nostris prædicare possimus.
- Aureo-
lus. Addo & Petrum Aureolum in 3. dist. 3. vt innumeros alios omittam Theologorum qui præfenti sententiæ subscribunt: si tamen aduerte-
rim Ioannem Gersonem Parisiensem Cancellarium, & Doctorem sui temporis facile principem idipsum scripsisse serm. de Conceptione habito in Concilio Basiliensi; & Petrum Episcopum Equilinum lib. 1. Catalogi Sanctorum c. 42. de Conceptione Beatæ Mariæ Virginis, cuius illa sunt verba: *Huius autem celebrationis festi principium fuit B. Anselmus Prior monasterij Beccensis, postmodum Canturiensis Archiepiscopus.* Et idem repetit lib. 6. c. 56. inquit, *Ipsè festum Conceptionis almæ Deigenitricis à Domino reuelatum, miraculose, colendum didicit, ipse & primus celebravit, & celebrandum in eius Ecclesia constituit.* Sed & Thomas Bozius lib. 9. de signis Ecclesiæ, c. 8. & Claudius de Rota in additionibus ad legendas Iacobi Ianuensis, tribuunt Anselmo primordia celebrationis eius festi. Quibus tandem accessit Cardinalis Baronius in notis ad 8. Decembris Rom. Martyrologij, in hæc verba: *Habemus rei gestæ historiam in antiquo codice manuscripto, cuius exordiū est: Eo tempore quo Guillelmus, &c. ex quibus omnibus satis compertum habetur, eiusmodi celebri-*
- Gerfon.
Equili-
nus.
Bozius.
Claud.
de Rota.
Baron.
- tatem*

atem in Anglia primam celebrari ceptam, eidemque fauisse S. Anselmum. Quo videas non sua duntaxat authoritate, sed etiam vetustissimi codicis MS. testimonio intentum nostrum, Baronium comprobare.

Accedat & Concilij Canturiensis authoritas celebrati anno Incarnationis Dominicæ 1328, quo tempore Ioannes Bachonius Anglus & ipse florebat; in eo enim hæc ratio redditur celebrationis festi immaculatæ Conceptionis, *Quia inter omnes sanctos memoria Beatissima Virginis & Matris Domini, eo frequentius agitur atque festiuius, quo maiorem gratiam apud Deum, (qui eius Conceptionem predestinatam ad Vnigeniti sui temporalem originem veraciter ordinauit,) creditur inuenisse Venerabilis Anselmus.* Citans Concilium S. Anselmum in calce constitutionis, manifestè profitetur, ipsum fuisse festiuitatis huius promulgatorem. Quod si quis dicat idcirco à Concilio citari, quia verba illa ipsius sunt; non minus habemus intentum: nam iis expressè asseritur festū Conceptionis Virginis, ultra festiuitates eius reliquas admittendum in Ecclesia, quia nimirū *memoria B. Virginis eo frequentius agitur, atque festiuius, quò maiore apud Deum gratiā creditur inuenisse, qui Conceptionē ipsius ad Vnigeniti sui temporalem originem predestinatam veraciter ordinauit.* At nō fuit Conciliū hoc (inquiens) generale. Fuit saltē nationale in Anglia, atque in ipsa sede primaria Canturiæ celebratum, cui pridē præfuerat Anselmus; quare vt minimū exploratum habebat ipsum inibi festū instituisse. Meminit huius

Concil.
Cantua-
riense.

Bachon. decreti & Concilij Bachonius præfatus quodlibetorum suorum lib. 3. quæst. 13. & Petrus Hojeda. Hojeda in sua informat. cap. 12. & alij.

Cum autem maximum authoritatis pondus multarum Ecclesiarum concors acclamatio cuius adferat assertioni, veritas hæc nutare non poterit, si semel monstraerimus, quod eam innumeræ proclamant Ecclesiæ. Ego quidem in Hispania natus de Hispanis testimonium facilius ferre queo, quam de alterius Provincia Ecclesiis; in ea autem nulla ferè ante reformationem Breuiarij Romani fuit, quæ in suo vnaquæque Breuiario non legeret in festo Conceptionis D. Anselmum promulgatorem festiuitatis eius extitisse; præsertim illæ quæ lectiones Matutini officij ex epistola Anselmi ad Episcopos Angliæ conflauerant, quod fecisse constat Hispalensem, Cordubensem, Segouensem, Conchensem, & alios; seu ex sermone eiusdem S. Doctoris de eadem celebritate, qui in Segouensi Breuiario legitur; siue ex alio tractatu vel libro de Conceptione Virginis, qui in Euorensi, sub titulo S. Anselmi reperitur. Sed ad Angliam transfretemus.

Grauiissimis authorum veterum testimoniis liquidò constat, Conceptionis festum in Ecclesiis Anglicanis, præsertim in Canturiësi, quæ rotius Angliæ prima existit, non quidem à paucis annis, sed à tempore Anselmi solitum celebrari: authores verò omni exceptione maiores sunt Petrus Abbas, primùm Cellensis, tandem Carnotensis Episcopus, in Gallia; & Nicolaus

Monachus S. Albani in Angliā; æquales D. Bernardo, & consequenter Anselmo parū tempore inferiores; quandoquidem Anselmus obiit anno 1109. vt apud Baronium videre est, tomo 12. Annal. quo anno Bernardus vigesimum agebat ætatis suæ, vtpote qui postmodum diem clausit extremum, ætatis anno 63. Christi autē 1153. Cōstat verò ex epistolis Cellensis, Anglos eo temporis celebrasse Conceptionis festiuitatem, cælesti reuelatione allectos: nam Petrus ipse Cellensis lib. 6. epist. 23. Nicolaum Anglum S. Albani Monachum & socios eius deridet, quòd reuelatione quadam mouerentur; nec eo contentus, totam Anglorum gentem notat facilitatis in somniando. *Non indignetur (ait) Anglia lenitas, si ea solidior sit Gallica maturitas; Insula enim est circumfusa aqua; vnde huius elementi propria qualitate eius incole non immeritò afficiuntur, & nimia mobilitate, in tenuissimas & subtiles phantasias frequenter transferuntur; somnia sua visionibus comparantes, ne dicam preferentes. Et quæ culpa natura, si talis est natura terra? Certè expertus sum, somniatores plus esse Anglos, quàm Gallos; cerebrum namque humidius fumositatem stomachi citius inuoluitur, & quasi libet imagines in seipso depingit, quæ ab animali virtute, vtcumque spiritali deferuntur. Non est tam cauernosa Gallia, non sic aquatica, vbi sunt montes lapidei, vbi ferrum nascitur, vbi terra suo pondere grauat. Quis autem non videat Petrum in illam reuelationem inuehi, quæ in epistola D. Anselmi refertur? Quòd verò in Ecclesia Cantuariensi celebraretur festum Conceptionis, inferiùs me-*

Baron.

Petr.
Cellēsis.

minit idem Petrus. Cùm enim Nicolaus illum ad Cantuariensem vocaret Ecclesiam, vbi quem ipse Petrus alibi laudauerat, S. Thomas, recens martyrio coronatus, ac innumeris illustratus miraculis, Conceptionem quoque coluerat; respondet, *Repetenda tibi, imò noua & longa expetenda peregrinatio, non ad S. Thomam Archiepiscopum in Anglia, sed ad S. Thomam Apostolum in India; quia semper interero conuenticulis, vbi Domina nostra digna celebratur commemoratio, siue nominetur Conceptio, siue Natiuitas, siue Assumptio, siue alia quacumque veneratio.* Quasi dixerit: Inuitas me, vt ad eam Cantuariam, quò festo Conceptionis inter sim, auctoritate S. Thomæ Archiepiscopi, & Martyris, celebrato; sed nunquam ego refugio interesse laudibus Virginis, quocumque censeantur nomine; & ob eam rem parum est, à Gallia ad Angliam peregrinari: nam Indiam, si necessam fuerit, penetrabo. Hinc verò satis deducitur, Anselmum primū celebrasse Canturiæ Conceptionem: constat siquidem in sua Ecclesia celebratam ab eo tempore: renuēte autem Archiepiscopo certum est celebrari nequiuisse; non renuisse verò celebrationi Anselmum, effectus probat; vnde ab ipso quoque celebratam fuisse, certum est. Semel autem eo admissio, nemo inficias ibit, S. Anselmum promulgatorem eius festi fuisse; cùm monstrari non possit, ante ipsius quoque ætatem celebratum.

Vnum est quod hætenus nonnullos reddidit dubios, de sententia Anselmi, nimirum scripsisse

lib. 2. *Cur Deus homo*, B. Virginem in peccato originali conceptam fuisse, ait siquidem, Boso eius Boso. discipulus, *Licet ipsa hominis Christi conceptio sit munda, & absque carnalis delectationis peccato; Virgo tamen ipsa unde assumptus est, est in iniquitatibus concepta, & in peccatis concepit eam mater eius; & cum originali peccato nata est; quia & ipsa in Adam peccauit, in quo omnes peccauerunt.* Verum quidquid de sensu huius sententiæ sit, & de ea quam Anselmus habuerit, quod suo loco commodius examinabitur, celebratio festiuitatis Conceptionis B. Virginis, nullatenus ex eo pēdet, quandoquidem pro gratiarum actione cuiusdam magni à Deo accepti beneficij, faciendam docebat semper Anselmus, cum quo nihilominus stare poterat, quod forsan in ipsa Cōceptione peccatum originale interuenisset. Id fanè eleganter præ aliis exposuit Seraphicus Doctor Bonauentura in 3. dist. 3. art. 1. quæst. 1. ad 4. argum. Cùm enim præmisisset, *Vt quidam dicunt, hæc solemnitas celebrari non coepit humana inuentione, sed diuina reuelatione; quod si verum est, sine dubio bonum est solemnizare in eius Cōceptione;* modum subiungit: *Possunt enim irreprehensibiliter gaudere anima sancta, pro eo quod tunc inchoatum est. Quis enim audiens Virginem, de qua salus totius mundi processit, conceptam, gratias Deo exoluere negligat, & omittat exultare in Deo salutari suo? nulla nimirum de peccato facta mentione.* Cùm enim ibi diuersa valde essent, initiū capere humanitatis Matrē Dei, & pro eo tēpore peccato inquinari originis; bene poterit gaudere Bonauentura.
quis

quis, *pro eo quod tunc inchoatum est*, nihil de peccato originis curans, de quo scit, certissimè quamprimum beneficio Dei liberandam, si forsan illo inquinabatur. Eius rei elucidandæ gratia Bonaventura, adducit filij Regis exemplum claudi nati ad tempus, de cuius tamen cõualescentia nullus dubitaret: absque dubio tũc eius subditi (& meritò) de paruuli natali, tamen si claudi festum agerent; quia ipsi non celebrarent naturæ defectum seu vitium, sed primordia ætatis Principis. Sic prorsus de festo Conceptionis Virginis, indicat Bonaventura philosophari oportere. Et sic disposuit Anselmus docens, quòd celebrare debemus Conceptionem pro magno quodam beneficio humano generi à Deo liberalissimè collato, ea die gratias agentes benefactori tanto, & congaudentes de initio salutis suæ; quæ semel concepta Deigenitrix, dilatanda vlteriùs non erat. Id ex Epistola de festo Conceptionis celebrando ad Episcopos Angliæ scripta, & aliis opusculis Anselmi, quæ suo loco dabimus, palàm fiet. Sed ad alia transitum faciamus: si tamen priùs admonitus lector fuerit, quòd tamen si celebrationi festi Conceptionis nihil conducat, vel noceat sententia Anselmi, de præseruatione Virginis, vel infectione ab originali peccato; nihilominus inferiùs ex professo eam inquisituri sumus, & pariter ostensuri, nihil contra ipsam scripsisse, multa tamen in eius fauorem.

§. 2. *Proponitur reuelatio primigenia,
quæ festo Conceptionis ini-
tium dedit.*

Satis superque probatum à nobis est, B. Anselmum promulgatorem festi Conceptionis extitisse. Sed adhuc in gratiam vtriusque placet nunc ostendere, eundem Anselmum authorem esse germanum Epistolæ ad Episcopos Angliæ, qua festum commendatum ac promulgatum ab initio fuit. Id sanè comprobari auctoritate multarum Ecclesiarum quæ sub Anselmi nomine eam legere consueuerunt, & doctorum magni nominis, qui id affirmant, ex suprascriptis liquet; verùm & examine historiæ ipsius reuelationis, quæ in ea refertur, nunc comprobandum à nobis est; quo vno (à nemine hactenus elaborato) demonstrabimus, reuelationem illam factam esse primò inter amicos Anselmi, à quo ipse rem totam plenissimè cognouit, cognitam approbavit, approbatam (vt par erat) diulgauit, & vtræque simul primi omnium Conceptionem celebravit. Sed quo pacto id ex relatione illius reuelationis deduci poterit, in qua nihil horum dicitur? Ex eo sanè quòd reuelatio facta fuit Abbati sui monasterij, videlicet Beccensis, cuius nimirum tunc temporis Anselmus erat Prior. Cæterùm vt recto ordine procedamus, libet reuelationem ipsam huc inferere, prout in antiquis Codicibus manuscriptis reperitur, quorum nonnulli apud Cardinalem Baronium

extabant, vt ipse in notis Martyrologij Rom. asseuerat; & Bachonius supra relatus affirmat, multos in Bibliothecis Gallia, & Anglia à se visos; & in Breuiariis Hispalensis, Seguntinae & Cordubensis Ecclesiarum, legit Hojeda; ego verò in Conchensi. Et quod his omnibus præstat, & omnē tollit dubitationem, Baronij codices manuscriptos, quos ipse refert, & approbat, perquirens, & hac de causa semel, & iterum Bibliothecam congregationis oratorij Romani, seu S. Mariae Valliscellæ euoluens, tandem in optatum incidi thesaurum. Ibi huius quidem epistolæ de Cõceptione Virginis duo extant tantæ antiquitatis exemplaria M.S. in veterrima mēbrana quòd proculdubio 400. vel minimū annorum vetustatē excedunt; vt imposturæ nullus supersit locus. Habēt etiā nomen S. Anselmi Canturiēsis Archiepiscopi; & inter codices MMSS. vitarum Sanctōrū alterum est sub numero tomi 7. fol. 11. alterū tomi 10. fol. 296. Insuper reperi in duobus aliis codicibus primæuū officium Ecclesiasticū pro festo Conceptionis decantari solitū in Anglia, & aliis certis prouinciis; vbi tertij Nocturni matutinæ lectiones historiā continent reuelationis festi factæ Herluino Abbati, quæ præcipuè in epistola Anselmi enarratur. Alter 500. annos superat, vtpote characteribus scriptus Longobardis; vnicū, & inæstimabile (meo videri) in fauorem Conceptionis thesaurum; & est in codice, cuius superscriptio, *C. num. 9.* alter quoque, vt apparet, non est admodū minoris antiquitatis, & reperitur in tom. 6. vitarum MS.

Sancto

Sanctorum, sub titulo de Cōceptione Virginis.

Placet nunc quidē Anselmi Epistolā ad verbū dare, prout in prioribus Codicibus reperitur: Officiū autem cum lectionibus, & historiā dabimus §. 12. in calce huius primi libri.

Epistola S. Anselmi de Conceptione B. Mariæ.

Anselmus Canturiensis Archiepiscopus,
& Pastor Anglorum, Coëpiscopis suis,
cunctisque orthodoxis salutem, & perpetuam in Christo benedictionem.

Conceptio venerandæ Deigenitricis perpetuæ Virginis Mariæ, dilectissimi fratres. Quemadmodū per multa signorū experimenta in Anglia & in Francia, cæterisque climatibus mundi celebranda sit declarata, me narrantem audiat dilectio vestra.

Tempore namque illo, quo diuinæ placuit pietati, Anglorū gentem de malis suis corrigere, suæque seruitutis officiis arctiūs adstringere; Gloriosissimus Normanorum dux Guillelmus eandē patriam debellando subegit. Qui videlicet Guillelmus tunc temporis Rex Anglorū factus, Dei virtute, & industria sua, totius Ecclesiasticæ dignitatis honores in melius reformauit. Cuius piæ intētionis operibus inuidēs bonorū omniū inimicus Diabolus, tū familiarium fraudibus, tū extraneorū incurisibus multoties conatus eius obsistere succēssibus. Sed Domino
prote

protegente, & timentem se Regem glorificante, ad nihilum deductus est malignus. Audientes autem Daci, Angliam esse subiectam Normanis, grauius sunt indignati, & suo quasi hæreditario iure priuati, arma parant, classem aptant ut eos aduentus à data sibi diuinitus patria expellant. Hoc comperto prudentissimus Guillelmus Heluinum * quemdam religiosum Abbatem Beccensis * cœnobij accersitum in Daciam

* al. Hel-
sinum.

* al. Re-
mensis,
vel Re-
mensis.

dirigit, ut inquirat huius rei veritatem. At ille, ut vir sagacis ingenij, strenuè Regis negotium exequitur. Quo fideliter peracto, ad Angliam reuerti cupiens, mare ingreditur; & cum iam maximam partem maris prospero cursu transisset, subito densis surgentibus undique ventis, horrida tempesta cœlum commouit, & undas. Fatigatis igitur nautis, nec ultra iam obniti valentibus, fractis remis, funibusque ruptis, cadentibus velis, spes salutis amittitur, nihil sibi nisi submersionis exitium miserabiliter expectantibus. Cumque de salute corporum desperati, animarum solummodo magnis clamoribus salutem creatori suo commendarent, & Beatissimam Virginem Mariam Deigenitricem, miserorum refugium, & desperatorum spem deuotè reclamarent; ecce subito conspiciunt quendam admodum reuerendæ habitudinis virum, Pontificali infula decoratum, quasi inter medias undas nauis proximum. Qui vocans ad se Hel-

* al. Hel-
sinum.

uinum * Abbatem, his verbis cœpit eum appellare. Vis (inquit) periculum maris euadere? Vis in patriam tuam sanus redire? Cumque cum
fletu

fletu id toto corde desiderare, & hoc solum expectare responderet; tunc ille: Scias (inquit) me ad te à Domina nostra Dei genitrice Maria directum esse, ad quam dulciter reclamasti; & si dictis meis obtemperare volueris, sanus cū comitibus tuis euades imminens periculū maris. Ille verò ilicò spondet se ei in omnibus obtemperaturum, si hoc euaderet naufragium. Promitte, inquit ille, Deo & mihi, quòd diem Conceptionis, & Creationis Matris Domini nostri Iesu Christi solemniter celebrabis, & celebrandum prædicabis. At ille, vt prudentissimus: Et quis, inquit, dies in hoc festo celebrandus erit? Sexto, ait, Idus Decembris, hoc festum solemnizandum tenebis. Et quo, inquit Abbas, officio utemur in Ecclesiastico obsequio? Omne, inquit, officium quod dicitur in eius Natiuitate, dicetur in Conceptione; excepto quòd nomen Natiuitatis mutabitur in nomen Conceptionis. His dictis ille disparuit, & dicto citius sedata tempestate, Abbas incolumis, concito flatu applicuit littoribus Anglicanis: & quæ viderat, & audierat, quibus potuit notificauit. Statuit autem idem festum in Beccensi * cœnobio celebrari, & ipse quandiu vixit deuotius obsequiis celebrauit.

Et nos ergo, fratres dilectissimi; si portum salutis volumus apprehendere, Dei genitricis Conceptionem dignis obsequiis, & officiis celebremus, vt ab eius Filio digna mercede remuneremur.

En totam reuelationis historiam. Nunc sigil-

N latim

* al. Remensis
al. Remensis
siensis

latim eius partes examinare oportet, quò tandem optatam veritatem possimus in luce perspicere.

§. 3. *Quidquid de Guillermo Normania Duce, & Anglorum Rege, deque bello à Dacis inito in epistola narratur, verum esse.*

PRIMUM omnium, vt recto procedamus ordine, indagare necesse est, sintne vera quæ de Guillermo Normanorum Duce, ad regnum Anglorum translato, hîc referuntur: etenim si hæc forsân fabulosa essent, minimè cætera quæ illi innituntur, subsistere possent. Cæterùm nequaquam propter hoc verendum est, quòd reuelatio vera non sit; nihil enim æquè relatam, asseueratùmque apud probatos authores reperitur: quandoquidem quidquid de Guillermo in nostra epistola scribitur, siue quòd esset Normanorum Dux naturalis, siue quòd ad regni Anglicani solium euectus sit, siue quòd ecclesiasticæ dignitatis honores in melius reformarit, multis ad hoc coactis Prouincialium Episcoporum Conciliis; siue tandem quòd à multis bello impetitus sit, præsertim à Dacis, vel Danis; fusè nimis referunt scriptores omnes rerum Anglicarum, & inter cæteros Ingulfus eius historiographus lib. 3. rerum Angl. eiusque coæui Guillermus Malmesburiensis, & Matthæus Vestmonasteriensis; & postmodum Matthæus Paris, ac tandem Polidorus Virgilius lib. 8. & nonnulla ipsius gestæ refert Card. Baronius to-

Ingulfus.
Guiller.
Malmesburiensis.
Matth.
Vestmonasteriensis.
Matth.
Paris.
Polid.
Virgil.
Baron.

mo II. Rem verò sic accidisse dicunt. Eo tempore quo diuinæ placuit pietati Anglorum gentem de malis suis corrigere, S. Eduardo Angliæ Regi virginitatis spiritum indidit, & regnum ipsum propter populi demerita prole & successione priuauit: Eduardus tamen prouidere volens de successore, Guillerimum Normanix Ducem, ad se vocatum (est autem Normania in ea parte Franciæ, quæ Angliæ propinquior est) quòd sibi sanguine coniunctior esset, successorem designauit, & à totius regni proceribus, vt ipsi præberent iuramentum fidelitatis exegit. Habeo S. Alredum Abbatem Rienallis Cisterciensis Ordinis (in vita S. Eduardi apud Surium Surius. tomo 1. die 5. Ianuarij) referentem, Regem sanctissimum in ecstasi per duos continuos dies raptum, cum ad mortem decumberet; cæterum ad se reuersum, palam quæ tunc viderat edixisse; nimirum, duos Normanos Monachos, cælesti beatitudine donatos, quos ipse benè nouerat, missos fuisse à Deo, eiusque nomine sibi intimasse, iniquitates Anglorum esse adimpletas, iramque Dei iamiam accelerare vindictam; eo quòd Ecclesiastici omnes res sacras maculatis tractabant manibus; mercenarij & prædones effecti: sæculares verò Principes, patriæ miserabiles rapaces erant harpiæ, omni Dei timore postposito. Tunc Eduardus oratione facta, pro pœnitentia populi impetranda, arborem viridem, proceram & elegantem conspexit, abscissam tamen à radice, ac detruncatam; & ad longitudinem trium iugerum areæ proiectam;

dictumque est illi: Cùm arbor hæc iterum trunco adhæserit suo, fructumque fecerit, misericordiae locus erit. Eo verò hieroglyphico promissum fuit, tunc quidem regnum Anglicanum vitiosum ac viride, omnimodis à regali trunco euellendum, sic peccatis hominum exigentibus; tertio verò post se regnante Guillermo, illius Guillermi Normani Ducis filio, iterum ad progeniem pristinam regrediendum, cùm Mathilda ipsius S. Eduardi nepos, matrimonio prædicto tertio Regi copularetur, vt exitus comprobauit.

Tandem obiit S. Eduardus die 5. Ianuarij anni 1066. Sedem Petri Alex. II. tenente, Imperium verò Romanorum Henr. I V. Tunc Haraldus S. Eduardi Maiordomus tyrannidè arripiens, Guillermi successionè impedire conatus est, periurus licèt, & à sanguine regio alienus. De eo S. Alredus; *Interea (inquit) Haraldus filius Goduini, regnum nec iure, nec natura sibi debitum vsurpans, malum quod Anglis, secundùm S. Regis oraculũ Dominus preparauerat, transgressione pacti cũ Duce Guillermo, & fidei latione accelerauit.* Et primùm quidem egit cum eo pacificum Regem, ac Patrem Guillermus, & per multos menses per inter-nuntios res inter eos acta est; *Cùmque hæc inter-media (ait Ingulfus) quotidie agerentur; & solum nuntiorum cursus, & recursus tota æstate sine fructu consummarentur, Guillermus prepropera querela Papam consuluit; & ab eo animatus etiam vexillum legitime victorie pro munere accepit.* Interim Rex Noruegiæ ingentem instructam classem

classsem Regni quoque successionem affectans,
 in Angliam traducit, & cum Haraldo manus
 conferit, ab eo tamen victus, & mortuus est;
 cum non modica Anglorum nece; quo sic Deo
 disponente vires Haraldi extenuarentur; vin-
 cendi postmodum à Guillermo, Rege diuinitus
 destinato: id die 14. Octobris eiusdè anni 1066.
 accidit, Normanis aduersùs Anglos rebellan-
 tes triumphum reportantibus. Guillelmus in
 die Natalis Domini coronam regni accepit, in-
 cipiente anno 1067. Statim verò totus refor-
 mationi regni sui intentus, leges tulit pro tem-
 poris malignitate necessarias, quas Polidorus Polid.
 fusè refert lib. 9. iisque factum est, vt feroces Virgil.
 Anglorum animi deprimerentur; & fortunæ
 resque domesticæ (sic suis peccatis exigenti-
 bus) extenuarentur: multique ipsorum de suis
 dignitatibus ac titulis honorariis deponerentur,
 Normanis in ipsorum loca suffectis. Rur-
 sus ad clerum reformandum conuersus ab Ale-
 xandro II. impetrauit Legatos, qui Vvintoniæ
 Concilio celebrato, Estingandum intru-
 sum Cantuariensem Primatem deposuerunt; &
 nonnullos alios Episcopos dignitatibus pro-
 meritis exuerunt. Incidit reformatio huiusmo-
 di & Cantuariense Concilium, in annum 1070.
 quo è Normania vocatum Lanfrancum, (Abba-
 tem tunc Monasterij Cadomensis, primùm ve-
 rò Priorem Beccensis, ac S. Anselmi inibi præ-
 ceptorem) in sedem Canturiacensem euexit.
 Eboraci instituit Thomam quemdam Norma-
 num, virum summæ scientiæ, & virtutis; Vvin-

Polid.

toniæ Valcellinum Capellanum suum, & alibi alios multos, quos refert Rogerius in Annalibus Angliæ ad annum 1070. Eius quoque iussu Concilium Londini celebratum est, de quo Polidorus lib. 9. (S. Lanfranco præsentente) *In eo conuentu, ait, nihil non, quod ad conseruationem rei Christiana pertineret, multo sanctius curatum est: sed ante omnia mores sacerdotum parum puri, quàm proximè potuit, ad priscorum Patrum regulam reuocati sunt: estque illis in posterum tempus, rectè viuendi modus præscriptus.* En quàm verè ab authore epistolæ dictum sit, *Tempore illo quo diuina placuit pietati Anglorum gentem de malis suis corrigere, suæque seruitutis officiis arctius adstringere, gloriosissimus Normannorum dux Guillelmus, eandem patriam debellando subegit. Et illud quoque quod immediatè subiecit. Qui videlicet Guillelmus, Rex Anglorum factus, Dei virtute & industria sua totius Ecclesiasticæ dignitatis honores in melius reformauit.*

Cæterùm quod statim subdit, cuius pie intentionis operibus inuidens bonorum omnium inimicus Diabolus, tum familiarium fraudibus, tum extraneorum incurisibus, multoties conatus est eius obfistere successibus: sed Domino protegente, ac timentem se Regem glorificante, ad nihilum deductus est malignus; hoc, inquam, quomodo acciderit, nunc videndum. Narrant authores prædicti, quòd cum Angli non solum Normanum habere Regem, sed dignitatibus suis priuare

priuare quotidie se viderent, & Normanos alienigenas ad eas prouehi, id indignè ferentes, coniurare secretò in Regem & suos cœpere. Erant autem coniurationis totius Principes Hedouinus & Mercatus, nobiles in Angliâ Comites, qui ad defectionem populum commouerunt, Edgardum quendam bonæ indolis adolescentem, regia Anglorum stirpe prognatum, Regem postulantes. Verùm re ante partum comperta à Guillerimo Rege, coniuratio dissoluta est; Comitibus & aliis multis in fugam actis, quorum quidam in Scotiam, reliqui in Daciam (quam nunc Dinamarcam dicimus) perrexerunt: vbi Reges illos in Guillermi perniciem concitarunt. Erat tunc temporis Canutus eius nominis I V. Dacorum Rex; is Anglorum suasionibus allectus, & quòd sciret Angliam à prædecessoribus suis ad viginti sex annos dominatam, iure tunc ad se deuolutam existimans, arma parat, & classem ducentarum nauium instruit, vt Guillerimum Normanum è regno & vita deturbet. Hæc inter alios Polidorus fusè prosequitur, inquiring; *Angli qui in Daciam confugerant, non cessabant Canutum Regem I I I I. ad arma contra Normanos capeffenda sollicitare.* Et paulo post; *Itaque Canutus & exules Angli, breui post tempore parata ducentarum circiter nauium classe, cum magno exercitu ad oram Orientalem Insula perueniunt.* Hoc sanè est quod in epistola dicitur: *Audientes autem Daci, Angliam esse subiectam*

Normanibus, grauius sunt indignati: & suo quasi hereditario iure priuati, arma parant, classem aptant, ut eos aduertes à data sibi diuinitus patria expellant. Peruenit rumor tanti apparatus bellici ad Guillelmi Regis aures, qui exploratorem secretissimum illac mittere cupiens, ut de veritate totius negotij certior redderetur, elegit Abbatē Herluinum; quem à Normania accersitum in Daciam direxit; Quo in itinere, dum in Angliam rediret, tempestas oborta est, & reuelatio ipsi de celebrando festo Conceptionis facta. Hoc comperto (ait auctor epistolæ) prudentissimus Guillelmus, Herluinum quemdam religiosum Abbatem accersit, & in Daciam direxit, ut inquirat huius rei veritatem. At ille, ut vir admodum sagacis ingenij, strenuè negotium exequitur: quo fideliter peracto ad Angliam reuerti cupiens, mare ingreditur; & iam maximam partem maris prospero cursu transierat, cum subito densis surgentibus undique ventis, &c. Is autem de Conceptione Virginis celebranda voto nuncupato, Guillelmum de iis quæ viderat certiore fecit; qui tandem Dei gratia Dacum vicit, & percussum in patriam redire compulit. De quo bello scripserunt Saxo Grammaticus in *Canuto*, & Polidorus citato superiùs loco, cuius illud est, victoriam obtentam fuisse de Dacis anno Domini 1070. qui tertius fuit regni Guillelmi, *Fuit is annus* (ait) *salutis M. LXX.* & cum regnare cœpit Guillelmus, tertius. Cœperat siquidem ab initio anni M. LXXVII. cui si triennium adicias, in annum M. LXX, belli incidet, isque ipse est annus

nus reuelationis Conceptionis Herluino vel Helfino factæ, vt Cardinalis Baronius notatum reliquit, ex codice manuscripto, & peruetusto suæ bibliothecæ. Quo videas omnia consonare, & historiam in epistola enarratam de Guillermo & Dacis verissimam esse. Sed iam vlteriùs examinare necessum est, fueritne Abbas ille S. Anselmi superior, necne? quod nunc disquirendum est.

§. 4. *Abbatem illum, cui festum fuit reuelatum, fuisse Herluinum, Beccensis cœnobij Patrem; cuius tunc temporis D. Anselmus erat Prior.*

QVI librum priorem vitæ S. Anselmi ab Eddinero Monacho Anglo eiusdem Doctoris sancti coæuo, atque discipulo exarata, diligenter perlegerit, cognosceret proculdubio, Herluinũ Beccensis cœnobij in Normania fundatorem & Abbatem, qui magna illa suæ ætatis lumina Lãfrancum & Anselmum religionis habitu sub S. P. Benedicti regulis inuestiuit, non alium esse, quàm eum qui in Daciam à Guillermo Rege directus, reuelatione Conceptionis solemnizandæ meruit illustrari. In illo enim conueniunt, nomen, tempus, patria & Guillermi Regis amicitia, ac rerum bellicarum peritia; quæ omnino, & nihil aliud, necessaria videbantur, ad exploratoris Daciæ munus ritè exequendum. Sed enodemus singula.

N 5 Quod

Edine-
rus.

Quod ad nomen Abbatis spectat, Edimerus author est, Herluinum nuncupatum illum, qui ad habitum religionis Anselmum admisit, ait enim: *Anselmus seculo relicto, Becci Monachus factus est, anno aetatis suae 27. Regebat eo tempore caenobium ipsum Dominus Abbas Herluinus nomine, vir grandaeus, & magna probitate conspicuus; qui primus illius loci Abbas monasterium ipsum a fundamentis de suo patrimonio fecerat: saepediectus autem Lanfrancus gradum Prioris obtinebat. Et inferius: Cum verò Abbas Herluinus, cuius supra fecimus mentionem, &c. & rursus: Defuncto saepe memorato Herluino, uno omnium fratrum Beccensium consensu, Anselmus in Abbatem eligitur. Neque verò obstare potest, quòd in epistola vocetur Helsingus; id enim vitio librariorum accidit; quinimò non omnes legunt ibi Helsingum, sed alij Helisimū; alij Elisinum, vt Baronius in notis ad diem Conceptionis; alij Elpinum, vt Bozius lib. 9. de signis Eccl. c. 8. Nec mirum cum propria illa nomina, quae rara & incognita sunt, facile sit sic vel aliter legere, & scribere. Exemplum in re de qua agimus suppeditant duo illa *Guillelmus & Dacia*, (non enim indigemus eius rei gratia foras euagare) multi siquidem scribunt Gaillielmum, alij Guillelmum, nonnulli Villermum, aut VVillelmum: & tamen certum est, non propter diuersitatem scripturae, vnus vel alterius litterae, variari personam significatam. Dacia verò multi Daniam nuncupant, & haec-*

nus

Baron.
Bozius.

nus sub iudice lis est, quid horum propriè vocetur. Simili pacto prorsus siue dicatur Helmsinus, siue Herlumus, siue tandem Herleuinus (quod Trithemio placuit lib. 2. de viris Ordinis S. Benedicti) dum tamen in cæteris non sit discrepantia, vnus idèmq; homo iudicandus est.

Trithemius.

Tempus deinde per omnia quadrat. Habemus ex Edinero ad finem vitæ S. Anselmi annos Christi, & ætatis, ac Episcopatus ipsius Anselmi: inquit enim, *Transiit autem illucescente aurora quarta feria, præcedentis Cœnam Domini, XI. Kalend. Maij anno videlicet Dominice Incarnationis M.C.IX. qui fuit annus Pontificatus eius XIII. vitæ verò LXXVI.* Inde verò necessariò infertur, Anselmum anno Domini 1060. indutum ab Herluino Abbate Beccensi habitu monachali, quandoquidem vt ætatis 76. obierit, & Christi 1109. necessum est, vt natus sit anno Domini 1033. à quo vsque ad 1109. mortis intercedunt prædicti 76. ætatis suæ. Cùm autem alias, eodè auctore, liquidum sit, ætatis 27. habitum induisse illis verbis, *Anselmus saculo relicto Becci Monachus factus est, anno etatis suæ 27.* & natus sit anno Domini 1033. fieri nequit, quin anno 1060. monachismum inierit, sub Abbate Herluino. Viuebat igitur Abbas Herluinus anno 1060. ac proinde coæuus fuit duci Normaniæ Guillermo, qui post annos duntaxat sex, Angliæ coronam accepit, anno videlicet 1066. vti superius probatum est.

Edinerus.

Vinū adhuc Herluinū exigit anno Dominicæ
Natiui

Natiuitatis 1070. vt explorationem illam Daciae expeditionis obiret? Non cunctabor ostendere. Triennio sui monachus sanctè transacto, D. Anselmus Prior sui monasterij Beccensis electus est. *Anselmus verò* (ait Edinerus) *studiosè vitam aliorum emulabatur, & ita per triennium de die in diem semper in melius proficiens magnus & honorandus habebatur. Venerabili autem Lanfranco in Cadomensis cœnobij regimen assumpto, Prioris officio functus est.* Incidit eius electio in annum Domini 1063. quandoquidem anno 1060. habitum induisse iam monstratum est. Fundauerat Guillelmus Normaniæ tunc dux, & Princeps, cœnobium Cadomense, ad cuius Abbatiam, celeberrimum sanctitate & doctrina Lanfrancum vocauit, è monasterio Beccensi, vbi erat Prior sub Herluino Abbate; atque in eius locum Anselmus euectus fuit, vt diximus anno 1063. Aliunde verò habemus in eodem Prioratus officio perseuerasse decennio, plus minùsve, quousque Herluino sublato in cœlum, ipse successit in Abbatiam. Ait siquidem historiographus Edinerus; *defuncto sape superius memorato Abbate Herluino, vno omnium fratrum Beccensium consensu in Abbatem eligitur.* Sed vnde constat decennium in Prioris munere expleuisse? nam si hoc demus, dabimus etiam anno 1073. vel 1072. Abbatis iniisse officium; & quod inde fit consequens, Herluinum vsque ad eum annum superuixisse, & anno legationis seu explorationis Daciae, id est, Christi 1070. adhuc in viuis fuisse, quod inquirimus. Sanè id deduci valet, ex eo quod E-

dini

dinerus ait; *Habebat ipsum cœnobium plures possessiones in Anglia, quas pro communi fratrum utilitate necesse erat per Abbatis presentiam nonnunquam visitare. Ipso itaque sua ordinationis anno, Anselmus in Angliam profectus est; videlicet ut sui monasterij possessiones visiteret, & ut reuerendum Lanfrancum videret; ipse siquidem venerabilis vir, iam de Abbate Cadomensi, factus fuerat Archiepiscopus Cantuariensis.* At Lanfrancus assumptus fuerat ad sedem Cantuariæ ad finem mensis Augusti anni Domini 1070. ut author est Guillelmus Malmusburienensis, in Chron. suo; quod etiam Baronius amplectitur tomo I I. Annal. eodem anno 1070. §. 16. quo fit ut eo ipso anno adhuc viueret Abbas Herluinus; siquidem quando Anselmus in Angliam, Abbas & successor Herluini existens, ipso suæ ordinationis anno profectus est, iam ante annos aliquot Lanfrancus erat Archiepiscopus Cantuariæ. Quare ut minimum duos aut tres annos Lanfrancus in Episcopatu insumperat, vsque ad 1074. in quæ oportuit mors Herluini incidisse, & Anselmi in Abbatem Beccensem ordinatio: & quod inde fit consequens, Herluinus anno legationis Dacicæ viuus erat.

Cætera perquiramus. Quod ad patriam & amicitiam cum Guillermo spectat; certum est monasterium Beccense, cui Herluinus præsidebat, in Normania, Guillermi Regis, ac ducis terra natiuitatis, situm fuisse; vnde & frequenter Guillelmus inuisebat Abbatem & Monachos, eorúmque consilio in omnibus ferè utebatur.

Trithemius.

Edinerus.

batur. Hinc & amicitia inter utrosque orta, altas misit radices. Sed vnde hæc desumam inquiris? Beccum in Normania situm omnes profitentur, Trithemius lib. de scrip. Eccles. in Anselmo hæc habet. *Anselmus Archiepiscopus Cantuariensis in Anglia, ex Abbate monasterij Beccensis in Normania Ordinis S. Benedicti, Lanfranci quondam auditor, atque discipulus, &c.* Nec mirum cum Edinerus ipse initio ferè vitæ Anselmi dicat, *Exactis dehinc partim in Burgundia, partim in Francia, fermè tribus annis, Normaniam adit; ibi quemdam nomine Lanfrancum præstanti religione, ac sapientia verè nobilem videre, & alloqui & cohabitare volens. Becci supereminens prudentia Lanfranci, qui illic monachus est, &c.* Erat verò in Dicecesi Rothomagensi (hodie Rouen) &, vt ea ferebat ætas, Archiepiscopo subiectum; vnde Maurilius Archiepiscopus multam cum Anselmo habuit amicitiam, & frequentissima colloquia; quinimo nonnunquam, vt superior præcepisse videretur Anselmo, ne Prioratum desereret; huius siquidem apud Edinerum sunt illa verba: *Per sanctam obedientiam præcipio tibi; quatenus praelationem quam nunc habes retineas, nec eam nisi tuo iubente Abbate deseras; & si quando fueris ad maiorem vocatus, eam suscipere nullatenus abnuas: scio enim quòd in hac, quam tenes, non diu manebis; verum ad altioris praelationis gradum post non multum proueberis: Quibus auditis, va, inquit, misero mihi: in eo quod porto deficio, & si grauius imponitur onus reicere non audeo? Repetit Prasul edictum, & vt*

primò

primò iubet, ne transgrediatur. Et inferiùs: Defuncto saepe nominato Abbate Herluinus vno omnium fratrum Beccensium consensu, in Abbatem eligitur. Quod ipse omni studio subterfugere gestiens, vicit tandem importuna diligentia fratrum; vicit quoque & multo maxime vicit præceptum, quo ei fuerat ab Archiepiscopo Maurilio per obedientiam iniunctum; videlicet vt si maior prelatio, quàm illius Prioratus extiterat, ipsi aliquando iniungeretur, nullatenus eam suscipere recusaret. Erat igitur Beccense monasterium sub Archiepiscopi Rothomagensis ditione, & diocesi; ipsa verò Rothomagensis vrbs Normania seu Normandia ducatus & Gallia regionis Metropolis, atque Parlamenti sedes est. Verba sunt Caroli Stephani in suo Dictionario historico litt. R. atque hinc ortum duxerat necessitudo Guillelmi ducis, & Regis cum Beccensibus; quorum virtuti tantum tribuebat, vt inde Monachos ad fundandam Cadomensem Abbatiam extraxerit, Priore Lanfranco in Abbatem assumpto; quem postmodum in sedem Cantuariæ, Rex Angliæ iam existens transtulit. De amicitia quoque quam cum Anselmo habuit, nihil ab exteris inquirere libet, dum habemus ipsum Guillelmum instante hora mortis suæ, coram vniuersa regni Anglici curia, celebre testimonium proferentem. Refert Baronius cuncta quæ ad proceres suos habuit verba, ad annum Domini 1087. vbi inter cætera hæc dixisse legitur. *In electione personarum vitæ meritum, & sapientiæ doctrinam inuestigavi;*

Baro-
nius

& quantum in me fuit, omnium dignissimo Ecclesie
 regimen commendavi. Hoc nimirum probari potest
 veraciter in Lanfranco Cantuariensium Archipresu-
 le; hoc in Anselmo Beccensium Abbate. Tales socios
 ad colloquium elegi; in horum contubernio veritatem,
 & sapientiam inueni; ideoque semper gaudens opta-
 bam eorum consiliis perfrui. Fatetur ergo Guiller-
 mus Lanfrancum, & Anselmum Beccenses mo-
 nachos, socios sibi ad colloquium elegisse; in iis
 inuenisse sapientiam, & semper optasse eorum
 perfrui consiliis. Et dubitare quis iam poterit,
 Abbatem vtriusque Herluinum, fundatorémque
 ipsius cœnobij Beccensis prope curiam eius-
 dem ducis Normaniæ, ad illius amicitiam mi-
 nus fuisse receptum? Dignum sanè regia con-
 suetudine virum eum fuisse, sanctitas morum,
 prudentia, dignitas & ætas satis superque per-
 suadent: erat siquidem teste Edinero, *vir gran-
 deus, & magna probitate conspicuus*. Eius verò
 sapientia, in eo maximè relucet, quòd non so-
 lum monasterium Beccense à fundamentis ex-
 truxit, sed etiam celebre, & honorabile fecit
 per orbem vniuersum; nam & litterarum scho-
 las inibi instituit, & talibus condecorauit Do-
 ctoribus, quòd ex orbe vniuerso eius rei gratia
 homines Beccum confluebant; primùm qui-
 dem sub Lanfranco, ac deinde sub Anselmo. De
 Lanfranci vniuersitate hæc Edinerus, *Excellentis
 siquidem fama illius circumquaque percrebuerat, &
 nobilissimos quosque Clericorum ad eum de cunctis
 mundi partibus agebat*. De Anselmo autem, *Fama
 eius non modò Normania tota est respersa, verum
 etiam*

Edine-
rus.

etiam Francia tota, Flandria tota, contiguâque his terra omnis; quin & mare transiit, Angliamque repleuit. Exciti sunt quatuaginta multi nobiles, prudentes clerici, strenni milites, atque ad eum confluxere, seque & sua in ipsum monasterium seruitio Dei tradidere; Crescit cœnobium illud intus & extrâ; intus in sancta religione, extrâ multimoda possessione. Hauddubium quin prudentia Abbatibus, & fama quoque in his omnibus percrebruerat, & dignum reddebant regia consuetudine.

Video lectorem meum mihi obiicere, satis superque probari sibi ex dictis, Herluinum multis nominibus Guillermo Regi notum, & in Normania charum & amicum, virumque ad consilia præstanda idoneum, & ob sanctitatem venerandum; at nihil in his ad militaria munera aptum, quod præcipuè requiri videbatur, ad explorandum Daci Regis bellicum apparatus. Decebat hæc militem strenuum, non senem sanctum, & monachum. Quid enim de inimici exercitus robore, quid de eius conatibus iudicare posset, qui bellum nunquam præterquam cum Diabolo gesserat, qui ab omni armorum strepitu elongatus in cella quiescere semper studuit? Quæso lector, si hoc solo moueris, ne moueatis, ut alium quàm Herluinū aptiorem toto regno extitisse credas, fungendi legatione, seu exploratione illa: quâdoquidem ipse expertissimus miles erat, utpote qui non solū florescentes iuuentutis annos, sed maiorem suæ ætatis partem in militari exegerat arte. Vincentius Beluacensis

Beluacensis.

in Speculo hist. lib. 26. c. 36. quem S. Antoninus amplectitur tomo 2. hist. t. 16. c. 10. ex gestis Lanfranci, hæc asserit, *Hic Lanfrancus monasterium Beccense adiit, ubi venerabilis Abbas Herluinus eiusdem cœnobij fundator, ac nuper ex grandæuo milite in Clericum promotus, eum cum gaudio suscepit.*

Yepius.

Idem prorsus scribit P. Antonius Yepius tomo 6. & centur. 6. Chronici Benedictini, ad annum Christi 1070. c. 1. Audis ex grandæuo milite monachum factum; quæris iam sub cuius signis militauerat? Non video alia proximiora signis Ducis, ac Domini sui Guillermi, quandoquidem ipsum quoque Normanum fuisse illud conuincit, quod ex Edinero superius retulimus, Beccense videlicet fundasse monasterium de suo patrimonio: haud dubium quin in fundo patrimonij sui, vel vt minimū in patria sua. Maiora igitur & antiquiora amicitia cum Guillermo vincula, quā haftenus requirebamus, habebat Herluinus; & grandæuus erat miles dignus prorsus, & supra desiderium, aptus, cui exploratio Dacici exercitus committeretur; vtpote in quo vno, militiq; longa exercitatio, & monasticus habitus concurrebant, vt illā robur inimici Regis callet, hoc verò exploratoris munus celaret. His accedit, Guillerum Regem in rebus arduis, numquā Anglis vsū fuisse, sed Normanis, quos sibi fidissimos naturæ dono nouerat; præsertim eo tēpore, quo rebelles sibi Anglos abundè expertus fuerat: Herluinus verò Normanus erat.

Vnum est quod scandalū debilibus generare posset, nomē scilicet Abbatia illius Abbatis, qui in Daciam à Guillermo missus fuit; in epistola siquidem

siquidē legi solet monasteriū *Remense*, quod valde diuersū à Beccensi est. Cæterum tamen si verū sit in quibusdā codicibus legi, *Remense*, quo pacto Robertus de Licio Aquinas Episcopus legit in serm. de Concept. attamen corruptè nimis, quamquā & alij corruptiùs, *Remesense*, & nōnulli adhuc deterius *Remēsense* legant: vt Claudius de Rota in additionibus ad legendas Ianuensis Episcopi; & alij inter vtrāque lectionē Remēsis & Remesiēsis cœnobij ancipites hærent, vt Hojeda. Cæterum vel ipsa lectionis diuersitas satis arguit eos ignorātię lectionis verę, ac genuinę, vt vel hoc solo tit. dubietatis & ignorātię, audiēdi nō sint. Habemus tamē qui verā lectionē adeptus sit, Petrum Episcopum Equilinū lib. I. Catalogi Sāct. c. 42. Is enim neutrum legit, sed *Beccense*, quod verè fuit Herluini cœnobiū; quod etiam placuit Georgio Vicelio in suo Hagiologico, c. de festo Concept. ne quis sine authore putet nos incedere. Addamus nullo pacto legi posse *Remense*; quoniā cœnobiū huius nominis nō in Anglia, aut Normania sitū est, sed in Campania Galliarū; nimirū in celeberrima vrbe Remensi: ciuitas autē Remensis C C C. M. pass. distat à Normania; quō quisque facilè aduertat, nequaquā ad manū fuisse Guillelmo Abbatē Remensem, vt ipsū in Daciā mittere posset; quinimo ob rāti loci intercapedinē nequaquam ei notū fuisse. Vt quid n. quæreret alterius Regis subditū, cui sua cōmendaret negotia, præsertim habēs in suis ditionib. viros omnigenę artis, ac prudētię, belli domiq; expertissimos, qualē diximus Beccensē Abbatē? Difficilius videtur lectionē *Remesiēsis* explodere,

Rob. Licius.

Cl. de Rota.

Equilinus.

Vice-lius.

seu Remensienfis, quandoquidem intra Angliam
 erat Benedictinorum cœnobium *Ramusia* nun-
 cupatum, cuius Abbas ad manum erat Guiller-
 mo, vt in Daciam mitteret ipsum. Sanè Polydo-
 rus de eius cœnobij fundatione hæc habet lib.
 7. hist. Angl. *Circuer annum salutis 979. Osual-*
dius Eboracensis Archiepiscopus moritur. Cuius pie-
tatis testimonium præbet cœnobium Ordinis D. Bene-
dicti, quod ille extruxit in pago Lincolniensis diœce-
seos, & Ramusia dicitur, quæ Elim insulam prox-
ima est. Sed vt omittamus tunc legi oportere Ra-
 mesienſe cœnobium, & non Remesienſe, nec
 Remensienſe, vt fit; duo tamen sunt, quæ eiuf-
 modi lectionem impossibilem conuincunt. Al-
 terum videlicet, quòd Guillelmus in rebus ar-
 duis, & firmitatem regni sui concernentibus
 omnino abhorrebat Anglorum contubernium;
 quippe cum ipsi præcipui essent hostes sui im-
 perij; & Dacos ad arma contra ipsum capeſſen-
 da concitauerant: ob quæ reprimenda conami-
 na, quatuor fortissimas arces in diuersis regni
 partibus extruxit, in Nortyngamia vnam, pro-
 pe fluuium Trentam, Lincolniæ alteram, Ebo-
 raci tertiam, Hastingsi quartam. Sic Polydorus
 lib. 9. qui addit, minimè adhuc his Regem sa-
 tisfactum, nonnullos ex primoribus Angliæ in
 Normaniam misisse, alios officiis & dignitati-
 bus priuasse, Normandòsque sibi vnice fideles
 in eorum locum instituisse. Id etiam Rogerius
 scribit, inquiens, *dedisse operam Regem, vt quam-*
plures ex Anglis suis honoribus priuarentur, in quo-
rum loco suæ gentis personas subrogaret. Ob confir-
 mationem

Polyd.

Roger.

mationem scilicet sui, quod nouiter acquisierat, regni. Additque nec Abbates Anglicos sibi fideles existimasse: *Abbates etiam nonnulli ibidē degradati sunt, ut in eorū loco sua gentis personas subrogaret.* Ergo ne Rex Guillelmus sic de alicuius Angli diligentia confideret, ut rem tanti momenti, qualis erat Anglorū pariter, & Danorum exploratio, illi committeret? Aut verò deficiebant illi in Normania Abbates, quibus id committeret? Audi quid ipse Rex moribundus dixerit regni primatibus, *Nouem Abbatis Monachorum, & una sanctimonialium, quae à patribus meis in Normania fundata sunt, me adiuuante, cum auxilio Dei creuerunt, & gloriosè multarum augmentis rerum, quas dedi, magnificatae sunt.* Ita refert Baronius Baron. tomo 11, ex Anonymo authore, qui cum scriptoribus Angliæ, cusus est Francfordiæ anno 1602. Habebat igitur Abbates multos Guillelmus, si vellet Abbatem vnum in Daciam mittere. Hi verò multo fideliores illi, quàm Ramisiensis Anglus, erant.

Rursus impossibile omnino reddit lectionem illam, quod habemus ex grauiissimo eius temporis scriptore, S. Alredo; Ramisiq̃ Abbatem his ipsis diebus, non Herluinum, vel Helsingum, sed Alexium fuisse nuncupatum, ipsūque non quidem Guillelmi Regis, sed potius Haraldī rebellis sui, & Angliæ Tyranni familiarem. Narrat siquidem Alredus, quòd cū Noruegiæ Rex Angliam cum exercitu suo intrasset, ante accessum Guillelmi, Dei quidem prouidentia,

dentia, vt Haraldus tyranni vires extenuaret, apparuit tunc S. Eduardus (Rex recens mortuus) cuidam Alexio Abbati Ramesia, viro religioso dicens: *Vade & dic Haraldus, vt homines, qui contra ius, & fas regni huius fines inuadunt, aggrediatur securè: ego enim ero Dux & protector exercitus, quoniam iustitia gentis huius æesse non possum; per me enim reportabit vice hac de hoste triumphum.* Vice, inquit, hac, quia paulo post victoria cum regno, Gaillermo cessura erat. Quid igitur nunc desiderari oportet? Si Alexius erat tunc temporis Abbas Ramesiensis, & in Daciam non mittitur Alexius, sed Herluinus qui erat Abbas in Normania; nequaquam in epistola legendus est Abbas Remesensis, sed Beccensis. Certè vt meum promam sensum, dubio procul mihi est, in antiquis codicibus *Beccensem* legi, inde autem ab imperito aliquo facilè *B. in R.* & duplex *cc. in m.* mutatum fuisse, & sic corruptè lectum in Remensem; cæterùm cum de rebus Anglicis hîc ageretur, & Ramesia in Anglia sit, Remensis verò vrbs Campaniæ Galliarum, aliquis Remensem in Remesensem commutauit. Sed de his satis.

§. 5. *Haberi ex dictis, S. Anselmum, primum omnium Conceptionem Virginis celebrasse; eiusque festum per Angliam & Gallias propagasse. Agitur etiam de auctore festi Ecclesiæ Lugdunensis.*

Habemus

Habemus igitur ex dictis Herluinum venerabilem Beccensem Abbatem missum fuisse à Guillermo Normaniæ Duce, & Angliæ Rege in Daciam, vt vires & intentionem Canuri Regis exploraret; Ex quo manifestum est, ipsimet, dum iterum in Angliam rediret, mandatum cælitus fuisse de festo Conceptionis Beatissimæ Virginis celebrando; quod in epistola refertur. Adhuc autem duas inde utilitates elicimus, quæ maximè ad honorem festi spectant; alteram quidem, quòd ex hoc notitiam habeamus perfectam, temporis, personæ, & cæterarum circumstantiarum, historiæ reuelationis; cuius defectu, multi hæctenus de ea iure dubitarunt; nec mirum, cum casus qui nomine cuiusdam, & contigisse quodam tempore, in quodam loco refertur, vetularum fabellæ potius, quàm veræ historiæ specimen gerat; & tametsi in nostra, nomina & circumstantiæ totius negocij notarentur, erant tamen omnia æquè confusa, ac si notata non fuissent. Altera sit, quam præcipuè intendimus, videlicet S. Anselmum principem celebrantium festum fuisse, quandoquidem, quo tempore Herluino Abbati reuelatio facta est, ipse Beccensis cænobij erat Prior, vt satis in superioribus probatum est; celebratum verò primùm, à conuentu Beccensi ex historia ipsa liquet; dicitur enim de Abbate: *Statuit autem idem festum in Beccensi cænobio celebrari, & ipse quandiu vixit deuotis obsequiis celebravit.* Certum autem est, reuelationem ipsam ab Abbate cū Anselmo Priore suo communicatâ primùm;

& ab eodem examinatum & approbatum; aliàs minimè celebraretur. Hoc ex eo satis liquet, quòd res ipsa examine erat & approbatione Theologorum digna; Anselmus autè sui temporis facillè princeps; reuelationè verò satis superque commendabant, tum sanctitas & discretio Abbatum, tum quòd non in somnis vel in angulo illi seorsum oranti, vel quiescenti facta fuit, sed publicè coram nautis, & quotquot nauem illam conscenderant; *Cùmque de salute corporum essent desperati* (inquit auctor epistolæ) *animarum solummodo magnis clamoribus salutem Creatori suo commendabant. Et ecce subito conspiciunt quendam venerandae habitudinis virum, &c.* Non igitur solus Abbas conspexit super tumidas maris undas deambulantem caelestem illum nuntium, qui de summis caelorum fornicibus mundo notitiam festi Conceptionis attulit; sed quotquot in naui erant. Ex quo & cæteris rei circumstantiis, ac patenti sedatae tempestatis miraculo subsequuto, facile fuit Anselmo reuelationem totam approbare: quo fit vt iudicio factum sit, vt festum in monasterio suo celebraretur: nam, vt

Edin-
rus.

ait in eius vita Edinerus. *Quidquid (Becci) agi oportebat, sub Anselmi Prioris dispositione fiebat.* In Abbatem post annos tres assumptus celebritatem continuasse dubium non est; ac postmodum in Cantuariensem Archipræsulatum, & totius Angliæ Primatum euectus, tota Anglia celebrem fecit; atque vbicumque acceptus erat, promulgauit: id quod testimonio Concilij Cantuariensis probatum reliquimus.

Cùm

Cùm verò certum sit nobis, ex superiùs dictis, S. Anselmum festiuitati Conceptionis dedisse principium, & aliàs Ecclesiam Lugdunensem eo tempore celebrem ipsam habuisse, quod epistola Bernardi abundè comprobat; consequens est, vt ab Anselmo eam acceperit. Et tamen si sufficeret ad hoc probandum ipsius Anselmi Epistola ad Episcopos Angliæ, & vniuersos Orthodoxos scripta, & notitia festiuitatis Anglicanæ, ad cuius se exemplum Lugdunenses Ecclesiæ conformarēt; proculdubio mihi est, S. Anselmum sua præsentia, Lugduni festum eiusmodi instituisse. Vt hoc suadeamus doctis & piis viris, satis erit ostendere Anselmum Lugduni non semel constitisse, nec in transitu quidem, & leuiter eam urbem attigisse, sed multū inibi tempus consumpsisse, & sæpe Lugduni commoratum. Inde verò satis elucebit, festum, quod tantopete ipse reuerbatur, & tota Anglia celebre fecerat, Lugdunensibus quoque communicasse. Sed quando Lugdunum accessit Anglicanus Episcopus? Nimirum cùm à Guillermo II. Angliæ Rege, prædicti Guillelmi I. & Normaniæ ducis filio, eo quòd iura Ecclesiæ defenderet exagitarus, extra Angliã peregrinari coactus fuit circa annum Domini 1097. cum Urbano II. Romano & vniuersali Pontifice de iis rebus acturus. Et quidem Edinerus socius eius itineris, (nam & testem oculatum habemus hac in re) lib. 2. vitæ ipsius multa scribit in hanc sententiam, *Anselmus itaque (ait) extra Angliam positus, magnificè lesatus est, & multiplices Deo gratias*

egit. Cùm autem Lugdunum venisset, & ab Archiepiscopo ciuitatis ipsius gloriose susceptus fuisset, post dies paucos missis litteris, consilium à Domino Papa de negotio suo quesuit; & quia partim imbecillitate sui corporis, partim aliis pluribus causis prapeditus, ultra Lugdunum progredi nequaquam posset, ei suggessit. Itaque Lugduni resedit reditum nuntiorum suorum ibi spectans. Post tempus Româ nuntij redeuntes, quoniam omni sublata excusatione, eum ad se Papa properare praeceperit, referunt, &c. Honorificè admodum ab Urbano susceptus, cum eo Barense Concilium contra errores Græcorum celebrauit; cùm tamen priùs in Capuana Prouincia libro *Cur Deus homo*, vltimam manum imposuisset. Finito Concilio orator quidam Regis Angliæ obtinuit ab Urbano, vt inducias Regi Angliæ daret de causa Anselmi. Quod Anselmus agnoscens illicò Lugdunum redire volebat, (vide animum eius circa Lugdunenses) sed prohibitus à Papa est propter Concilium quod se tertia hebdomada Paschæ Romæ habiturum statuerat. Soluta conuentu (Lateranenli) accepta licentia Roma digredimur: via verò redeundi multis erat periculis obnoxia, sed protegente nos Domino, pericula cuncta euasimus, ac Lugdunum illasi peruenimus. Vbi summo cum honore gaudioque suscepti, & à Pontifice ciuitatis, venerabili scilicet Hugone detenti, mansionem nostram illic firmauimus, amissa omni fiducia viuente Rege Guillermo in Angliam remeandi. *Habitus est ergo ibi Anselmus*

mus non sicut hospes, aut peregrinus, sed verè sicut indigena & loci Dominus. Vnde nusquam ipsius urbis Antistes, eo prasente, suo volebat loco prasidere, sed prasidente ubique Anselmo, ille mira humilitate, & honestate pradius, inferioris & quasi suffraganei loco simul & officio fungebatur. Super hac ut Episcopale officium per totam parochiam suam pro velle exerceret, in voluntate eius, ac deliberatione constituit. Quod ubi per loca vicina innotuit, ilicò frequens populorum concursus factus est, vnctionem sacri chrisimatis per impositionem manus istius poscentium sibi conferri. At ille omnes ad gratiam ipsius sacramenti admittebat, itaut sapissime in hoc totus dies expenderetur, & nos qui ei ministrabamus graui tadio afficeremur, ipso semper iucundo, & hilari vultu existente. Creuit autem ex hoc in eum mira quadam, & incredibilis dilectio omnium, & bonitas eius diulgabatur per circuitum. Pergit author enarrare miracula, quæ meritis S. Patris, Deus toto Lugdunensi tractu operatus fuit illis diebus; & quòd Cluniacum secedens iterum Lugdunum reuersus est. Itaque (ait) in habitaculum nostrum Lugdunum reuersi, quietam vitam ab omni tumultu negotij secularis agebamus: Anselmus verò veram vitam serui Dei in sanctis meditationibus, in omni sexu atatis, & ordinis hominum ad se venientium adificationibus, ac caterarum virtutum exhibitionibus exercebat. Per id etiam temporis scripsit librum vnum de conceptu Virginali, & pascato originali.

De

De tempore autem infert; *Hinc exilij nostri anno tertio, qui quò à Roma Lugdunum venimus erat secundus, iuit Anselmus Marcianum, (monasterium Cluniacense Sanctimonialium.) Postera die, cum inde digressi Lugdunum venissemus; &c.* Refert alia quæ S. Doctore acciderunt Lugduni existenti, quousque mortuo Guillermo I. Angliæ Rege, à nouo Rege Henrico, in Angliam vocatus abscessit. Habemus Anselmum non paucis annis Lugduni commoratum fuisse, & quasi ciuem ac domesticum inibi habitum; & quàm beneuolo erat animo in Lugdunenses affectus: quandoquidem illic quasi in domo propria degebat. Addit Edinerus, iterum reuersum fuisse ab Anglia denuo Regi Henrico infestū, & Lugduni iterum resedisse; *Perueniens ergo Lugdunum resedit ibi ex more antiquo, in pace, & quiete, propriam presati Hugonis, eiusdem urbis Archiepiscopi, domum inhabitans;* quousque post annum & dimidium, ira Regis sopita, iterum in Angliam se recepit. Quis igitur credere renuat, Anselmum dedisse principium Lugduni festo Cōceptionis B. Virginis, quandoquidem constat aliàs ipsum fuisse festi promulgatorem, vbicunque audiri potuit? Cui accedit, eo loci scripsisse auream illam sententiam, libro de Conceptu Virginali, & peccato originali insertam, quæ tātopere credita est in fauorem Immaculatę Conceptionis facere; *Decens erat, ut ea puritate, qua maior sub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteret, &c.* vt vel inde credamus de mysterio Conceptionis tunc temporis etiam egisse.

§. 6. *Scriptiffisse Anselmum sermonem
de feſto Conceptionis: &
quis ille fit.*

SED & ſermo ille ſpecialis, quem Anſelmus ſcompoſuit de Conceptione immaculata B. Virginis Mariæ, cuius initium eſt, *Hodierna die*, ſatis ſuadet non ſolùm promulgaffe feſtum i-
pſius in Anglia, ſed etiam Lugduni. Habent eum ſub Homiliæ nomine nonnulla Breuiaria, præ-
fertim Segobiènſe antiquum; & cognoscunt
ipſum ſub titulo *Sermonis*, Ioannes Bachonius Bachon.
antiquus, eximiùſque Theologus in 4. ſent. d. 2.
q. 4. art. 1. & Bernardinus Buſtus Buſtus. Sermon. 6. & 8.
de Conceptione; & ex familia S. Dominici Io-
annes Herolt Herolt. ſermon. de eadem Concept. eùm-
que Petrus de Hojeda Hojeda. tranſcripſit in ſua infor-
matione pro Immaculata Conceptione cap. 12.
Et quod cæteris præſtat, bonam eius partem re-
peri in M S. codice qui fuerat Card. Baronij, &
aſſeruat in Bibliotheca Varcellenſi, ſeu Ora-
torij Rom. ſub tit. Tomus X. vitarum SS. fol.
298.

*Sermo S. Anſelmi Epifcopi in die Conce-
ptionis B. Virginis Mariæ.*

HODIERNA die fratres Chariffimi, ſan-
ctæ Dei genitricis Virginis Mariæ Con-
ceptionem celebramus, quæ omnium rerum
nobis genuit Creatorem: & ideo cum ſummis
præco

præconis & summa deuotione huius est excolenda Conceptio, quæ salutem mundo perditō contulit. Quis non tantæ Conceptionis obstupescat miraculum? Hodie concepta est Virgo Maria, quæ Altissimi Patris filium ex Virginali vtero edidit nobis. * Hodie concepta est stella cæli; hodie concepta est palma virtutum, hodie concepta est ianua cælorum. O ineffabile gaudium! ô admirabile sacramentum! ô inauditum miraculum! Deus ante sæcula ex hac Virgine, cuius hodie conceptionem colimus, carnem assumere dignatus est. Lætentur igitur cæli, quia hodie concepta est Virgo, per quam restaurantur perditā agmina Angelorum. Exultet mundus, quia hodie concepta est Virgo, per quam diluitur omnis culpa, vulpina fraude illata. Tremescat infernus, quia hodie concepta est Virgo, per quam reddidit illos, quos tenebat crudeli carcere clausos. Congaudeamus & nos pari consensu, fratres charissimi, & cum suauibus hymnis dulcia cantica modulemur, quia hodie concepta est Virgo, per quam meruimus accipere Dominum nostrum Iesum Christum.

Quisquis autem paruipendendum putat huius Virginis celebrare Conceptionem, nec mereatur esse cum fidelibus, nec postea cognoscere Saluatoris aduentum. Quæ enim festiuitas huic est præponenda, per quam omnium festiuitatum est exorta deuotio? Hæc namque Virgo, est mater æterni luminis: hæc est sponsa cælestis sponsi, Angelorum gubernantis imperium:

Hæc recitat
Bustus fer.
s. de Cō-
cept.
Virg.

riam : hæc est Virgo puerpera , domicilium ca-
 stum, receptaculum Dei omnipotentis dignissi-
 mum; cuius Reginae generationem ex Dauidi-
 ca stirpe, Sanctorum Euangelistarum ordo no-
 bis descripsit: vnus enim illorum , per Regiam
 stirpem descendens (id est, descensum scribens)
 de huius Virginis Conceptione sic est exorsus.
 Liber generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij
 Abraham. Nulli ergo sit pigrum , nulli onero-
 sum celebrare eius festa.

Sciendum , quòd sicut in Ecclesia Natiuitas
 eius colitur , sic debet & coli Conceptio : nisi
 conciperetur, minimè nasceretur. Iussu Dei nas-
 citur, & concipitur: quæ nisi nasceretur, mundi
 Redemptor ex ea non nasceretur. Imò si diuina
 gratia prospiciatur , spiritualis Conceptionis
 eius dies, maior fore approbatur , quàm Nati-
 uitatis. Res enim maior extitit , Adam à Deo
 creati, quàm filios eius de matre nasci.

Quisquis igitur Præful, vel Abbas, aut Præ-
 latus es, recole diligenter eius solemnia , & cū-
 ctis iube eam coli ; quia si eam toto corde ama-
 ueris , numquam à gradu tuo depositus eris. In
 memetipso probaui quod aio. Erubescant om-
 nino * qui tantum diem tantæque Sacramenta,
 ac mysteria, tenebris ignorantia detenti, respuunt
 celebrare , eo quòd viri & mulieris copula in
 Conceptione Virginis extitit. Et licet eius Cõ-
 ceptionẽ, eo quòd carnalis extitit, * nõ placeat
 hodie celebrare; tamen diem illũ & noctẽ, quan-
 uis sanè multis incognita, & tẽpus & horã spiri-
 tualis Cõceptionis eius, hodie celebrare delectat:
 quia

* In ali-
 quibus
 codici-
 bus. In-
 sensati.
 * al. stul-
 tis.

quia ipse qui est animarum Creator, animam suæ matris dignam sanctissimo corpori Virginali eius, Angelis ministrantibus copulauit. Si non placet illius celebrare solemnia Cōceptionis carnalis, Dominicæ Matris, placeat eis colere animæ eius spirituales creationem, ac corporis & animæ copulationem. O quanta est dies illa, qua nostræ Reparationis anima digna creatur, & sacrat, & sanctissimo corpori vnitur! Non est verus amator Virginis, qui respuit colere diem Conceptionis.

* al. in-
fani.

Erubescant iterum * qui hanc diem colere nolunt, quoniam aliorum Sanctorum Conceptiones, sancta minime consuevit Ecclesia colere. Maximæ quidem rusticitatis est, eam aliis Sanctis in hoc comparare, in qua Deus humanam carnem assumpsit; quam super omnes sanctos, etiam & Archangelos in cælis sublimauit. Et quanuis cæteris Sanctis dies Conceptionis non sit concessum vt celebretur, illi tamen ab Spiritu sancto concessum est, quæ maior, & excellentior est cunctis. Pulchrè & dignè hanc dominationem super cæteros Sanctos illa debet habere, quia per eam omnes Sancti beatificantur, & sanctificantur. Quid longius? Conceptionem Dominicæ Matris colere, Christi generationem est commemorare. Celebremus ergo hodie dignis officiis vtramque Conceptionem eius, spirituales scilicet & humanam, vt ipsius meritis & precibus à sæcularibus curis, & à cunctis vitiis mereamur eripi, & ad æterna gaudia paradisi perducere.* Huius celebratoribus

* Hæc
Bastres
serm. 8.

toribus solemnitatis dicitur à filio eius Domino nostro Iesu Christo, pax & longa salus, & post transitum huius vitæ requies æterna.

§. 7. *Quibus auctoritas huius sermonis demonstratur.*

Multa sanè in hoc sermone reperio scitu dignissima: & illud in primis, quòd ex eo habemus satis manifestè, Anselmi opus esse germanum: nam num. 4. affirmat author de se, Præsulem fuisse, & in Præsulatu passum persecutionem, sed tamen meritis festi Conceptionis Beatissimæ Virginis, minimè à gradu suo depositum: vnde & cæteris Prælati Ecclesiæ eam deuotionem commendauit, futurum pollicens, quòd quantunuis à Principibus fuerint persecuti, numquam à gradu suo depositi erunt. *Quisquis igitur Præsul, vel Abbas, aut Prælati es, recole diligenter eius solemnia, & cunctis iube eam coli; quia si eam toto corde amaueris, nunquam à gradu tuo depositus eris. In memetipso probaui quod aio.* Notarunt hæc verba Anselmi Ioannes illi duo celebres, Gerson, & Herolt, & hunc ponunt inter præcipuos fructus celebrationis festi Conceptionis. Vis scire quomodo in semetipso probauerit quod ait? Audi quæso Edinerum latè Edinerus. hæc narrantem in lib. 2. vitæ ipsius. Pridie No- nas Decembris Cantuariæ consecratus est. De- hinc cum se regali Curia (Londini) in Natiuitate Domini presentasset, & honorificè à Rege susceptus, primos dies festiuitatis circa Regem latus transegisset;

P post

post instinctu Diaboli, hominumque malorum, mutatus est animus Regis contra eum; eo quod ipse spoliatis hominibus suis, mille libras denariorum ei pro agendis munificentia sua gratis, dare noluit, & ita Principe turbato à Curia discessit. Nec dum viginti dies Pontificatus sui sine persecutione transegit. Post hæc paucis diebus interpositis, mandatur ad Curiam ire Anselmus: qui opportunum se tempus nactum existimans, Regem pro Ecclesiarum quæ de die in diem destruebantur reuelatione; pro Christiana legis, quæ in multis violabatur renouatione; pro diuersorum morum, qui in omni ordine hominum quotidie nimis corrumpebantur correctione, cæpit interpellare; quæ omnia Rex cum indignatione suscipiens, hominem discedere iratus precepit. Hæc sunt primordia persecutionis Anselmi. Multis itaque ac diuersis iniuriis ab illis fatigabatur. Sed quæ inde secuta? Regem trans mare regressum Anselmus adiit, & ut sibi Romam ad Papam Urbanum pro stola sui Archiepiscopatus eundi licentiam daret, humiliter petiit. At ille ad nomen Urbaniturbatus, dixit se illum pro Papa non tenere, nec suæ consuetudinis esse, ut absque sua electione alicui liceret in regno suo Papam nominare. Hinc igitur orta quadam dissensio grauis est, sed in aliud tempus discutienda est dilata. Indicitur ergo, ut totius Angliæ Episcopi, Abbates, & Principes, ad discussionem dissidij huius apud castrum quod Rothingeam dicitur, veniant; Factum est, & tertia septimana quadragesima iuxta edictum conuenerunt. Causa in medium ducitur, & Anselmus diuersis querelis hinc inde concutitur. Siquidem multi & maximè Episcopi regie voluntati fauere volentes, spreto aequitatis iudicio, id proba-

re nitebantur ; quòd Anselmus salua fide, quam Regi debebat, nullatenus posset in regno Vrbanum sedis Apostolica Præsulem pro Papa tenere. Quibus cum plura, qua ratio tulerat, obiecta fuissent, & Anselmus eos ex verbis Domini, Reddite qua sunt Cesaris Cesari, & qua sunt Dei Deo, penitus infranasset ; illi è contra quid dicerent non habentes, eum in Regem blasphemare vno strepitu conclamauère, quandoquidem ausus erat in regno eius, nisi eo concedente, quicquam vel Deo adscribere. Tunc vniuersi Episcopi ab eius obedientia resilierunt, vno Rosensi excepto. Anselmus verò, Balduino, eius socio, extra regnum depulso, hominibusque suis captis, & spoliatis, terrisque vastatis in immensum afflictus est. Vide obsecro, à quanto tempore Angli Papæ authoritatem sufferre nequierint ; & quas eius rei gratia, iam olim, Anselmus, calamitates passus fuerit. Perstitit nihilominus Anselmus in eiusdem protectionis Romanæ facultate à Rege impetranda, quousque tertio pulsatus, & rogatus Rex, turbato animo iubet, ut aut cæpto desistat, & insuper se numquam B. Petrum vel sedem eius pro quolibet negotio appellaturum iurciurando promittat ; aut sine mora, omni spe remeandi sublata, suo regno recedat. Sed quid ad hæc Anselmus ? Rege igitur, & Curialibus contra virum Dei in iram permotis, ipse ad eum placido vultu ingreditur, & ad dexteram eius ex more assidens, ait : Ego Domine, vt disposui, vado, sed primò meam vobis benedictionem, si non abiicitis, dabo, quam cum ille se nolle abiicere responderet, conquiescentem Regem ad hoc, leuata dextera benedixit, sicque relicta Curia Cantuariam venit.

Inde verò ab Anglia recessit, & in Galliam, Italiámque profectus Urbano visitato, Lugduni resedit extorris à Sede & patria : quousque Guillelmo Rege extincto, sagitta ei in corde, dum venatum iret, immissa, prope festum Assumptionis B. Mariæ, nuntij Anselmo occurrunt, litteras ei cum precibus ex parte matris Ecclesiæ Anglorum, ex parte noui Regis Henrici, qui fratri successerat, necnon ex parte Principum regni deferunt, summopere postulantes eum festinato gressu redire, & asserentes totam terram in aduentum illius attonitam, omniâque negotia regni ad nutum eius pendere dilata.

En primæ persecutionis terminum gloriosum, sed nondum statim finem : nam non minorem passus fuit ab Henrico Rege : hæc verò in prima colloquutione vtriusque cœpit oriri. Nam ubi Sesberiam ad Regem venit, & ei quid de Ecclesiarum inuestituris in Romano Concilio accepit plano sermone innotuit, turbatus est Rex, ac vehementer indoluit, nec nutum eius in aliquo, sicut nuntij dixerant, expectare voluit. Missus deinde Anselmus à Rege ad Papam de inuestituris cum eo acturus : Rex autem Henricus, vt comperit Papam in sua sententia stare, mox Archiepiscopatum in suum dominium redegit, & Anselmum omnibus expoliavit. Eo temporis perueniens Lugdunum vir sanctus resedit ibi ex more antiquo ; ac tandem Normaniam petiit, vbi post multos labores, dum Becci moram faceret cum suis Monachis, ira demum Regis sopita est. Sed quo tempore ? Dehinc in Assumptione B. Deigenitricis, & per-

petua

petua Virginis Maria Rex Henricus Beccum adueniens, omnia qua inter se & Anselmum resederant, moderante Sedis Apostolica sanctione deleuit. Redit igitur victor in Angliam Anselmus, Rex verò valde letabatur quòd fuerat Anselmi pace potitus, & cum victoriam eo temporis à quibusdam rebelibus obtinuisset, omnes qui hæc gesta audiere, eam meritis concordia, quam Rex cum Anselmo fecerat, adscripsere.

Hactenus de persecutionibus S. Anselmi, oculatus testis Edinerus, qui subdit: Tercio anno postquam à secundo exilio per Regem Henricum reuocatus est, omnes tibi in fastidiū ei versi sunt: qua vi per dimidium circiter annū vitā quoquo modo transigens, sensim corpore deficiebat, ac tandem diem egit extremum anno Domini 1109. Pontificatus sui 13. vitæ verò 76. Ipse igitur Anselmus est qui in se probauit, quod cæteris commendauit, inquam, *In memetipso probauit quod aio.* Ipse qui persecutiones multas passus, beneficio tamen deuotionis Conceptionis immaculatæ Virginis nunquam à gradu suo depositus fuit. Cuius vel illud magno argumēto esse potest, quòd à duobus exagitatus Regibus, bis exilium passus, bis quoque festo Virginis die, ab exilio liberatus est. Sed & illud memoria dignum, quòd prioris exilij tempore, ac morte præcipitij cuiusdam, meritis eiusdem Virginis liberatus fuit; cum enim prope Capuam Apuliæ ciuitatem in quadam Ecclesiola hospitaretur, de nocte confurgens, cecidit in cisternam magnæ profunditatis, clamosa voce dicēdo, *Sæcta Maria*; expurgfacti

focij à strepitu, subito accurrunt, & virum Dei præcipitem datum videntes, præ timore simul & angustia cordis exanimati ferè sunt. Hoc ipse percipiens, mox leuato capite, vultu iucundo innuit, nihil læsionis sese perpeffum. Descendentes verò quidam eorum ex altera parte ipsius præcipitij, quà via erat descendendi, eduxerunt eum à loco, sanum omnino, atque incolumem. Hæc ferè ad verbum Edinerus. Quo videas deuotione sanctissimæ Deiparæ, cuius Conceptionem vbique prædicabat, à periculis cunctis & à persecutionibus liberatum, vt verissimè dicere posset, *Quisquis igitur Presul vel Abbas, aut Prelatus es, recole diligenter eius solumnia, & cunctis iube eam coli: quia si eam toto corde ama-ueris, nunquam à gradu tuo depositus eris. & quod expertus loquebatur, In memetipso probaui quod aio.*

Animaduersione quoque dignissimum est, quòd numero tertio eiusdem sermonis festiuitas Conceptionis, eo inter alia niti asseratur, quòd necessariò præcesserit eiusdem Virginis Natalem. Si enim gaudemus de eo quòd nata sit tandiu desiderata Virgo, quæ remedium mundo perduto allatura erat, simul etiam gaudere debemus, de eo quòd tandem concepta sit, & proxima iam sit salus nostra; quandoquidem qui de fine adepto lætatur, non potest non lætari de mediis, quæ necessariò conducunt ad eius adeptionem. At verò Conceptio Virginis medium necessarium fuit ad redemptio

demptionem humani generis. Hoc sanè est quod in epistola dicitur; *Sciendum quòd sicut in Ecclesia Natiuitas eius colitur, sic debet & coli Conceptio: sicut enim ad saluandum genus humanum, olim fuit necessaria Natiuitas eius, sic fuit necessaria Conceptio eius: nisi conciperetur, minimè nasceretur, iussu Dei nascitur, & concipitur: quæ nisi nasceretur, mundi Redemptor ex ea non nasceretur.*

Habentur hæc verba sub nomine S. Anselmi in vetustissimo Cod. MS. superiùs à me citato §. 6. qui fuerat Card. Baronij, tanta vetustate referro, vt penè characteres in membrana aboliti sint. Imò verò verba ipsa abundè probant sermonem istum germanum fœtum esse Anselmi, quippe cùm Lugdunenses ea ipsa ratione, simul cum reuelatione niterentur, ad festi celebrationem, quam ab Anselmo susceperant. Quòd verò Lugdunenses ea vterentur ratione, testem omni exceptione maiorem habemus Bernardum in epistola de Conceptionis festo ad eisdem scripta; ibi enim cùm Lugdunenses de causa festi rogaret, respondiisse refert, celebrandam esse Conceptionem, sicut & Natalem, quia nimirum si conceptus non præcessisset, non esset natalis, qui honoratur. En verba Bernardi: *Quid adhuc addendum his putamus honoribus? Vt honoretur, inquit (nimirum Lugdunenses cum quibus disputat) & conceptus, qui honorandum præiit partum: quoniam si ille non præcessisset, nec iste esset qui honoraretur.* Verum quidem est nullatenus eam Bernardo

rationem sufficientem visam esse ad celebrandam Conceptionem; & contra ipsam obiecit, tum quòd inde sequeretur, quòd etiam parentibus, auis, & proavis Virginis festum esset celebrandum, & toti retro generationi suæ, quandoquidem necessariò & ipsi præcesserunt Natalem Virginis. *Quid si alius propter eandem causam etiam utrique parenti eius festos honores asserat deferendos? Sed & de auis, & proavis, id ipsum posset pro simili causa quilibet flagitare, & sic tenderetur in infinitum, & festorum non esset numerus.* Tum etiam quoniam non ex eo quòd natiuitas sit sancta, & uti talis in Ecclesia celebretur, statim sequitur quòd Conceptio quoque sancta sit; *Nam quid consequentia (inquit) habet, ut quoniam sanctum præcessit Natalem Conceptus propterea reputetur & ipse sanctus? Nunquid quoniam præcessit eum, fecit eum sanctum? quia si præcessit ut esset, non tamen ut sanctus esset.* Et cætera quæ in eam sententiã doctè & subtiliter prosequitur. Licèt, inquam, verum sit D. Bernardum rationi eiusmodi contradixisse, & insufficientem ad festum Conceptionis celebrandum existimasse, hoc tamen non tollit, quin à Lugdunensibus data fuerit; imò ex eo ipso quòd Bernardus eam in Lugdunensibus reprehendit, manifestè conuincitur eius testimonio, Lugdunenses in fauorem sui festi protulisse rationem peritam à sermone præfenti S. Anselmi. Cuius rei argumento esse potest, quòd, teste eodem Bernardo, Lugdunenses requisiti, de fundamento nouæ festiuitatis,

pro

produxerunt itidem reuelationem petitam ab epistola eiusdem Anselmi, inquit enim Bernardus : *Sed profertur scriptum superna, ut aiunt (Lugdunenses) reuelationis.* Et tametsi fidem eidem non præstet, eo quòd talis reuelatio ab Ecclesia approbata non sit ; affirmat tamen, verè Lugdunenses illi præcipuè innitti. Quare dubium non est, S. Bernardi testimoniuo sermonem hunc & epistolam Anselmi canonizari ; quòd videlicet, eis vterentur Canonici Lugdunenses.

§. 8. *In quo Anselmi & Bernardi de Conceptione dissidium fuerit.*

SI quæras verò in quo Anselmi & Bernardi fuit dissidiũ ; illud in primis dicendũ videtur, non fuisse de mysterio immaculatæ Conceptionis B. Virginis, prout nunc voce Conceptionis fœtus animationem intelligimus; quandoquidem vterque nomine Conceptionis carnale matrimonij exercitium intellexit, videlicet receptionem paterni seminis in vuluam maternam : id quod §. 6. posterioris libri Bernardi vindicati euidentissimo S. Anselmi testimonio monstrauius. (Et de Bernardo toto illo libro itidem ostensum est.) Ex eo siquidem quòd homo dicatur concipi in peccatis, *inferri* (inquit) *videtur, quòd aut infans statim ab ipsa Conceptione animam habet rationalem, aut in eo non est originale peccatum, mox ut conceptus est. Quòd autem mox ab ipsa Conceptione rationalem animam habeat, nullus humanus suspicit sensus ; sequitur*

enim ut quoties susceptum semen humanum (etiam ab ipso momento Conceptionis) perit antequam perveniat ad humanam figuram , toties damnetur in illo anima humana. Hæc igitur pars penitus relinquenda est. Afferit igitur, penitus relinquendam esse ut falsam partem illam sui dilemmatis, videlicet, quòd infans statim ab ipsa Conceptione rationalem animam habeat; quare dubium non est, nihil minus docuisse nomine Conceptionis intelligi, quàm animationem ipsam: quinimo absurdissimum, ac proinde penitus reiiciendum iudicat, asserere, quòd infans in ipsa Conceptione accipiat animam: & manifestè Conceptionem agnoscit in ipso momento susceptionis feminis; ait siquidem, si statim ab ipsa Conceptione infans animam habet rationalem, fieri ut pereunte humano semine, immediatè post susceptionem ipsius in vulvam maternam, periret quoque, ac damnaretur anima illa. quod est falsum, esset enim abortus verus ante formationem fœtus.

Rursus in Conceptione ipsa sic intellecta nõ potest reperiri formale peccatum, cum in ea fœtus animatus nondum sit; sed radix duntaxat, aut debitum peccati. Id quoque ex professo Anselmus exposuit citato capite, & nos ex ipso §. illo 6. quò lectorem remittimus. Quare relinquitur ut inter Bernardum, & Anselmum dissidium non sit de præsertione Virginis ab originali peccato in animatione sua, quam nomine Conceptionis minimè significarunt; nec de præsertione à debito peccati, in ipsa Conceptione, neuter enim à debito illam excludit, sed

de festo, quod Conceptioni celebratur: Anselmus siquidem assererat celebrari posse & debere, Bernardus autem negabat; ille quidem mouebatur ex eo quòd tunc temporis ingens humano generi beneficium contulerat Deus, futuræ redemptionis fundamenta iaciens; hic verò ex eo quòd Conceptio ipsa sine peccato non erat. Anselmus diuina reuelatione mandatum nouerat fieri festum, Bernardus quam non nouerat respuebat: præsertim cum neque reuelatio, neque festum ab Ecclesia Romana adhuc approbata essent; quod tamen Anselmus non credebat tunc temporis necessarium; quilibet namque Episcopus in sua diœcesi sicut sanctos, festa quoque canonizabat, cum necdum id Apostolicæ sedi reseruatum esset. Cæterum cum festiuitas Conceptionis, nimirum carnalis, rei verè sanctæ non esset, & similis numquam introducta fuisset in Ecclesiis, videbatur Bernardo eo casu omnimodis recurrendum ad Romanam sedem, eiusque iudicium super eiusmodi festiuitate expectandum. Talis fuit Bernardi & Anselmi discordia; de mysterio autem præseruationis in animæ Sanctissimæ Virginis infusione quod nunc temporis sub iudice ac celebritate est, nequaquam ab inuicem discreparunt. Et de S. P. Bern. satis superque id superiori tractatu demonstratū est; de S. autē Ans. nunc ostendendū.

Sanè in sermone hoc de Couceptione, conceptis verbis præseruationem falsus fuit, toto ferè num. 4. Cum enim nonnullos sibi repugnantes Anselmus experiretur, festumq; eo quòd

Conce

Conceptionis cuiusdam carnalis esset, viri & fœminæ commixtione perfectæ, respuentes, in id tandem nomen Conceptionis contorsit, ut sub eo quoque animæ infusio in corpus Virginis intelligeretur, quæ ab omni contagione peccati eo temporis præseruata fuit. En verba Anselm. S. Doctoris. *Et licet eius Conceptionem, eo quod carnalis extitit, illis non placeat hodie celebrare, tamen diem illum & noctem, quanuis sanè multis incognita, & tempus & horam spiritualis Conceptionis eius hodie celebrare delectat; quia ipse qui est animarum Creator, animam suæ Matris dignam sanctissimo corpori virginali eius, Angelis ministrantibus copulauit. Si non placet celebrare solemnia Conceptionis carnalis Dominicæ Matris, placeat eis colere animæ eius spiritualem Creationem, ac corporis, & animæ copulationem. O quanta est dies illa, qua nostra Reparatricis anima digna creatur, & sacratur, & sanctissimo corpori vnitur. Quibus verbis clariora scribi non possunt.*

Nec id in Anselmo nouum videri debet, cum eandem præseruatæ Virginis ab originali contagio sententiam expresserit in commentariis cap. 5. epist. 2. ad Corinthios; dum enim exponeret verba illa Pauli, *Si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt: sic ait, Si vnus Christus mortuus est pro omnibus, id est, ut omnes viuant; ergo necesse est fieri, quia omnes mortui sunt in anima per peccatum, quorum viuificatio quesita est in morte vnus, qui peccato solus carebat, nec mortis anima particeps esse poterat. Sed nunquid nullus alius fuit absque peccato? Audi exceptionem generalis*

ralis regulæ. Omnes itaque mortui sunt in peccatis, nemine prorsus excepto, dempta Matre Dei, siue originalibus, siue etiam voluntate additis vel ignorando, vel sciendo, nec faciendo quod iustum est. Quibus manifestè asserit, omnes prorsus mortuos fuisse, siue originali peccato solùm vt pueri, siue etiam voluntate additis peccatis, quando non fit quod iustum est, aut ignorantia, aut malitia: dempta tamen Matre Dei; quasi dixerit (quod inde necessariò sequitur) ipsa enim numquam in peccatis mortua fuit, non solùm actualibus, sed etiam originalibus. Non me latet hoc testimonium infringere aliquos voluisse, asserendo, commentarios istos, qui in epistolas Pauli sub nomine S. Anselmi circumferuntur, non esse Anselmi, sed Heruæi; sed præterquam quòd doctrina de immunitate Virginis à peccato originali, minus redolet Thomistam insignem, qualem fuisse professione constat Heruæum, relictantur antiquissimi M. S. Codices, & ferè omnes impressi, qui Anselmi opus esse profitentur. Standum autem maiori testium numero nemo negabit.

§. 9. *Exstare adhuc bonam partem libri
de Conceptione Virginis ab Anselmo
elaborati.*

Scripsit quoque eiusdem argumenti specialem librum ipse Anselmus, quem vt legitimum eius partem iam olim Ioannes Bachonius

Bachonius

Bustus.

nus agnouit, in 4. sent. dist. 2. q. 4. art. 1. sub titulo libri de Cōceptione Virginis, cuius exordium est, *Principium quo salus, &c.* perlegit quoque inter alios Bernardinus Busti, cuiusque refert fragmenta non pauca (in serm. 4. de Concept. p. 1.) præsertim capitum 3. 4. 5. 6. 7. & 9. priora autem tria, nimirum cap. 1. 2. & 3. inueni in antiquo Breuiario Eborensi, iussu Henrici Infantis Portugalliæ, & S. R. C. Cardinalis, & demum Regis correcto, quæ omnia hîc inferere in gratiam lectoris volui. Hoc vnum tamen notarim, capita ipsa breuitate sua satis admonere, ita forsan diuisa, vt Matutini officij lectionibus inseruirent.

Sancti Anselmi Archiepiscopi Cantuariensis de Conceptione B. Mariæ Liber.

CAPVT I.

Pincipium, quo Salus mûdo processit, mihi considerare volenti, occurrit hodierna festiuitas, quæ de Conceptione Beatissimæ Matris Dei Mariæ multis in locis recolitur. Nec magni ponderis est, omne quod dignitati, aut honori eius humana laude defertur, si meritis illius, & insignibus comparetur. Tantorum nâque bonorû consummatio, quæ per ipsam Domini Matrê omni creaturæ prouenerunt, videtur admonere omnê humanam creaturâ, pietatis affectu exordiû suum considerare, quàm sublime, quàm diuinû, quàm ineffabile fuerit. Nec mirû;
funda

fundamentum liquidè, & quasi quoddam sacratiū ciuitatis & habitaculi summi boni in ea ponebatur: & māsis lucis æternæ corporalis, quā corporaliter inhabitaret ille incorporeus, & incircūscriptus, creās simul & viuificās omnia Spiritus, parabatur. Sancta igitur Virgo Maria Mater Dei futura, sicut eū qui supra omnia est incomprehensibilis, verū erat hominē ineffabili modo de sua substantia Virgo paritura, ac per hoc in Deitatē illius quodammodo transitura; ita non absurdè credi potest, primordia Conceptionis eius tanta diuinitatis sublimitate præsignata, vt humanarum conceptio mentiū ea planè penetrare non valeret. Et ideo eiusdē Conceptionis dies festiuis laudibus à multis fidelibus meritò celebratur.

CAPVT II.

DE ipsa quippe multis sæculis ante ortum eius Isaiā Spiritu sancto afflatū dixisse constat: *Egredietur Virgo de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet; & requiescet super eū Spiritus Domini.* Hæc itaque virga, quæ talē ex se protulit florē, nullo dissentiente Virgo Maria fuit; & flos qui de radice eius ascendit, eius benedictus filius; super quē, & in quo omnis plenitudo diuinitatis essentialiter requieuit. Hæc igitur tanti filij dignissima parens, cum in aluo suæ parentis naturali lege conciperetur; quis non concedat Dei sapientiam à fine vsque ad finem pertinentem, cuncta implentem, cuncta regentem, nouo quodam & ineffabili gaudio cælum & terram,

& omnia quæ in eis sunt, profundissima, atque ineffabili iubilatione, pro sua reintegratione, quam per illam sibi euenturam, diuina, & oeculta inspiratione præuidebat, perillustrasse?

CAPVT III.

SED cùm ipsa Conceptio fundamentum fuerit habitaculi summi boni, si peccati alicuius ex primæ præuaricationis origine maculam contraxit, quid dicemus? Vtique diuina voce dicitur ad Ieremiam, *Priusquam te formarem in utero noui te, & antequam exires de ventre sanctificaui te.* De Ioanne quoque Angelus qui cum nasciturum prænuntiabat, asseruit, quòd Spiritu sancto repletetur adhuc ex utero matris suæ. Si igitur Ieremias, qui in gentibus erat Propheta futurus in vulua est sanctificatus; & Præcursor Domini Ioannes Spiritu sancto ex utero matris est repletus; quis dicere audeat, rotius sæculi Propitiatorium, mox in suæ Conceptionis exordio, Spiritus sancti gratiæ illustratione destitutum? Testante verò Scriptura, vbi Spiritus Dei, ibi & libertas; à seruitute igitur omnis peccati libera fuit, quæ olim peccatorum propitiatori aula, in qua & ex qua personaliter homo fieret, Spiritus sancti præsentia & operatione construebatur.

CAPVT IV.

Magnitudinem operationum diuinæ virtutis, quadam mentis limpidine pro posse

posse considerans, videor mihi videre; quòd si quid originalis peccati in propagatione eius, & communis vitij exstitit, illud propagantium, & non propagatæ prolis fuit. Nā si Dominus castaneæ confert, vt inter spinas remota compunctione recipiatur, alatur, & formetur; non potuit hoc dare humano, quod sibi parabat templo, in quo corporaliter habitaret, & de quo in vnitæte personæ perfectus fieret; vt licet inter spinas peccatorum conciperetur, ab ipsis tamen spinarum aculeis, omnimodè exors redderetur? Planè potuit, & voluit; quòd si voluit, & fecit. Et quidem quidquid dignum vnquam de aliquo extra suam personam voluit, perperam est de te ô beatissima fœminarum noluisse. Matrem te fecit suam ille rerum omnium factor, & gubernator Dominus, omnium, inquam, intelligibilium, & intellectum transcendentium; & te Dominam, ac Imperatricem cælorum, terrarum, atque elementorum constituit: & vt ita esses, in vtero matris tuæ à primordiis Conceptionis, operante Spiritu sancto crearis. Nunquid igitur in tanta futura gloria summi videlicet Dei mater vnica, & omnium quæ sunt, fuerunt, & erunt, post Filium tuum Imperatrix prudens, & nobilis; nunquid in exordio tuo talis esse debuisti, vt omnium quorum te dominium gerere certissimè nouimus, aut puritati, aut subiectioni possis addici?

CAPVT V.

Ille assertor puræ veritatis, & à Filio tuo, iam cælo præsidente, vas electionis cognominatus,

Q
tus,

Paul. ad Rom. 5. tus, omnes homines in Adam peccasse fatetur; vera utique sententia, & cui contradici nefas esse pronuntio. Sed cum eminentiam gratiæ Dei in te considero, sicut te non intra omnia quæ facta sunt, inæstimabili modo contueor; sic nec lege aliorum in tua formatione demeritâ fuisse opinor, singulari, & humano intellectu impenetrabili Diuinitatis virtute, & operatione ab omni peccati adiunctione liberrima. Peccatum fuerat quod homines à pace dirimebat; & ut illud Filius Dei euacuaret, sicque ad pacem genus humanum reuocaret, homo fieri voluit, & talis ut nihil in eo aliquatenus remaneret, quod non concordaret ei, unde homo à Deo discordabat. Quia ergo ita fieri oportebat, matrem de qua talis tolleretur, mundam ab omni peccato esse decebat. Aliter quo pacto illi summæ puritati caro eius tanta coniunctione vniretur, ut indifferenter quæ sunt hominis essent Dei, & quæ Dei hominis essent?

CAPVT VI.

ADhuc propone tibi palatium, quod specialiter suis visibus aptum existat, construere volentem; in quo & ipse frequentiori, & festiuiori cursu conuerteretur; & omnibus ope eius, atque auxilio indigentibus mitiori, & lætiori vultu respondeat, & auxilietur. Pateretur ne, quæso, in principio palatij fundamentum inualidum, & structuræ, quæ foret ædificandæ, incongruum, & non cohærens? Non puto si faceret,

peret, & propositum suum ad effectum perdu-
 cere vellet. Ergo sapientiam ante omnia sæcula
 proposuisse sibi, habitaculum, quod specialiter
 inhabitaret, construere, similiter indubitata fide
 tenemus. Quod autem habitaculum istud fue-
 rit, iam dudum innotuit; hoc enim habitacu-
 lum, illud Sacrarium Spiritus sancti esse fate-
 mur, in quo & per quod eadem Sapientia hu-
 manæ naturæ coniungi voluit, & incorporari,
 & omnibus se pura mente confitentibus parce-
 re, & misereri; quod Sacrarium Aula videlicet
 vniuersalis propitiationis, cum operante Spiri-
 tu sancto construeretur, si fundamentum illius,
 scilicet initium, siue primordium formationis
 beatæ Mariæ corruptum fuit, ipsi certè constru-
 cturæ non congruebat, nec cohærebat. Inscia ne
 fuit & impotens sapientia Dei, & virtus, mun-
 dum sibi habitaculum condere remota omni
 labe conditionis humanæ? Angelis aliis pec-
 cantibus, bonos à peccatis seruauit; & scēmi-
 nam, matrem suam mox futuram, ab aliorum
 peccatis, exortem seruare non valuit? In æter-
 nitate consilij fixum statuit, eam dominatricem,
 & Reginam fore Angelorum; & nunc inferio-
 rem Angelis natam, in consortium acceptam
 esse credamus omnium peccatorum? Existimet
 hoc, & argumentis suis probet qui vult: ego
 donec ostendat mihi Deus aliquid dignius ex-
 cellentia Dominæ nostræ posse dici, quæ dixi,
 dico, quæ scripsi non muto; cæterum me &
 intentionem meam, Filio eius, & illi com-
 mitto.

Nihil tibi Domina æquale, nihil comparabile est; omne enim quod est, aut supra te est, aut subtus te est; quod supra te est, solus Deus est; quod infra te, omne quod Deus non est. Ad tuam tantam excellentiam quis aspiciet? Quis attinget? Et certè vt ad hanc excellentiam peruenires, in humillimo loco, id est, in vtero matris tuæ purissima oriebaris. Quòd si tali modo concepta & ordinata non fuisses, ad tantam celsitudinem non succreuisses.

Aliquid huius capituli, deesse videtur, & totum octauum.

DE Domina nostra, quam in tantum culmen prædestinavit, & extulit diuina potentia, quam tot prærogatiuis dotauit cuncta disponens Dei sapientia, quam sibi Matrem elegit ad mundo subueniendum, ipsa omnium saluandorum ineffabilis Dei misericordia, dicere, morte peccati, quæ per inuidiam Diaboli occupauit orbem terrarum, in suo conceptu prægrauari, vt taceam interim ipsas, quas commemorauit rationes, animus euitat, intentio abhorret, lingua fateri non audet. Qui aliter sapiunt, & melius approbant credant; ego piissima Domina, qualiscumque seruulus, credo & fateor, quòd tu ex radice Iesse pulcherrima, ac per hoc ab omni, quod te decoloret, peccati vulnere aliena, integerrima permanens, florem pretiosissimum protulisti, non qualemcumque

cumque, sed super quem septiformis Spiritus requieuit.

§. 10. *Alterapars epistolæ S. Anselmi ad
Episcopos Angliæ proponitur.*

HÆc de S. Anselmi libro, quæ ad manus meas venire datum est, ab obliuione in qua iacebant, vindicare placuit; tametsi credam nullatenus hîc integrum de Conceptione librum adesse, reperire tamen plura non valui. Ne tamen labori meo deesse videatur, aliquid ab Anselmo in gratiam Conceptionis scriptum, quod præ manibus sit, libet nunc pro huius primi libri coronide inferere reliquã partem epistolæ, quæ vulgo eius nomine circumfertur ad Episcopos Angliæ; superiùs siquidem pro loci commoditate solùm transcripsimus reuelationem Herluino Abbati factam, nunc verò duas alias apponimus, quibus integra manet epistola, vt vulgo circumfertur.

*Epistola S. Anselmi de festo Conceptionis
B. Virginis Mariæ.*

Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus
& Pastor Anglorum Coëpiscopis suis,
cunctisque Orthodoxis, salutem &
perpetuam in Christo benedictionem.

Conceptio venerandæ Deigenitricis perpetuæ Virginis Mariæ,] cum reliquis de reuelatione

uelatione Herluino facta, quæ superius §. 2. scripta fuere, vsque ad illa verba, *digna mercede remunerentur*. Sequitur deinceps.

Rursum hæc solemnitas alibi alio modo declaratur. Tempore namque Caroli Regis Francorum illustrissimi, Clericus quidam ordine Diaconus Vngariæ Regis germanus, Matrem Iesu toto corde diligens, eius horas sollicitus decantabat. Parentum autem suorum consilio, nubere volens cum quadam adolescentula valde pulcherrima, accepta à Presbytero nuptiali benedictione, quadam die, Missa etiam celebrata, recordatus quòd eiusdem beatissimæ Virginis horas illa die, iuxta morem solitum, non cantauerat; sponsam domum mittens, omnes ab Ecclesia exire coëgit, & ipse iuxta altare Virginis solus remansit. Cùmque horas Dominicæ Matris decantaret, & hanc Antiphonam, *Pulchra es & decora filia Ierusalem*, diceret; subito apparuit ei Virgo Maria cum duobus Angelis, dexteram eius manum, & læuam tenentibus, dicens ei: Si ego sum pulchra, & decora, quid es, quòd dimittis me, & sponsam aliam accipis? Nunquid ego sum optimè formosa? Nunquid ego sum pulchrior illa? Vbi vidisti tam pulchram? Cui ille stupefactus ait: Domina mea dulcissima, claritudo tua omnem mundi pulchritudinem excellit. Quid vis Domina, vt faciam? Ait illa: Si sponsam carnalem, cui adhærere vis, amore mei dimiseris, me sponsam in cælesti regno habebis: & si Conceptionis meæ festum annuatim 6. Idus Decembris solemniter

lemniter celebraueris, & celebrandum prædicaueris, mecum in regno Filij mei laureatus eris. His dictis Beata Virgo disparuit, Clericus verò domum adire renuit, & absque parentum suorum consilio, ad Abbatiam quamdam extra patriam illam perrexit, & ibidem monachali habitu decoratus, & post tempus exiguum meritis B. Mariæ Virginis Aquileiæ Episcopus Patriarcha factus festum Conceptionis B. Virginis die præfato, quandiu vixit, annuatim cum propriis octauis diligenter celebravit, & vbi que celebrandum prædicauit.

Aliud etiam miraculū huius festiuitatis alibi diuina inspirante gratia, à nobis declaratur. In pelago Gallico Canonicus quidā, ordine sacerdos, solitus B. Mariæ Virginis horas canonicas decantare, à villa quadā, vbi cum vxore alterius fornicatus fuerat, rediēs, ad oppidū in quo morabatur tendere curans, & pelagus Sequanæ transmeare cupiens, solus nauē ingressus Dominicæ Matris horas nauigando canere cœpit. Cūque Inuitatoriū, *Aue Maria gratia plena, Dominus tecum*, diceret, & iam in medio fluminis esset; ecce turba magna Dæmonū in profundo pelagi, vnà cū eius nauicula eū præcipitauit, & eius animam rapuit ad tormenta. Die autem tertia ad locum quo Dæmones eum tormentis afficiebant, venit Mater Iesu cum magna Angelorū societate, dicens eis: Vt quid animā famuli nostri ita iniuste affligitis? Nos eam debemus habere, & meritò, quoniā in nostris operibus capta est. Quibus Mater Iesu: Si illius debet esse, cuius opera faciebat,

ergo

ergo nostra debet esse, quoniam Matutinas nostras, dum vos eum peremistis, decantabat, unde magis rei estis, qui iniquè contra me egistis. His dictis dæmones huc, illucque dispersi fugerunt, & B. Maria animam reduxit ad corpus, & hominem ab utroque funere suscitatum per brachium arripiens, aquam à dextris & à sinistris quasi murum stare iubens, de profundo pelagi ad portum incolumem reduxit. At ille gaudens pedibus B. Virginis prostratus ait: Charissima Domina mea, & Virgo speciosa, Christo gratissima, quid tibi tribuam pro tantis beneficiis quæ mihi fecisti? Liberasti me de ore leonis, & de tormentis inferni grauissimis animam meam. Cui Mater Iesu ait: Precor te, ne de cætero in adulterij peccatum cadas; ne fiat tibi nouissimus error peior priore. Precor te iterum, vt de cætero festum Conceptionis meæ deuotè celebres annuatim 6. Idus Decembris, & vbique celebrandum prædices. Mox vt id dixit B. Virgo Maria, eo cernente, cælos ascendit; & ipse heremiticam vitam ducens, quod sibi acciderat, cunctis audire volentibus narravit; & postea quandiu vixit, illud festum Conceptionis solemniter, & deuotè celebrauit, & celebrandum prædicauit.

Nos igitur fratres dilectissimi meritis & intercessionibus B. Virginis indigentes, cum tota mentis deuotione sumus solliciti, vt nullus nostrū ita sit rebus tēporibus occupatus, aut propriis delictis desperatus, quin B. Mariæ Virginis Conceptionē, pro posse suo celebret annuatim.

§. II. *Censura prædictorum miraculorum.*

Hactenus epistolæ illius posterior pars, sub nomine S. Anselmi. Cæterùm, vt verum fatear, suspicor hæc duo miracula ab ipso scripta non esse, sed postea ab aliquo festi Conceptionis deuoto superaddita epistolæ Anselmi, & sub eius nomine euulgata, quo maiorem apud vulgus fidem exigerent: accidit tamen oppositum; ipsa namque cùm per se difficilia intellectu sint, totam epistolæ auctoritatem eneruarunt; feceruntque vt epistola ipsa nequam germana Anselmi crederetur, sed supposititia. Quæris quæ in his duobus miraculis sint difficilia? In priori quidem, quòd Diaconus matrimonium iniret, præsertim in Latina Ecclesia; vt omittam, totam illam colloquij B. Virginis & Clerici narrationem, humillimo stylo conscriptam, longè à grauitate S. Anselmi abhorrere. In posteriori difficilius est reuocatum ad vitam ab inferno damnatum trium dierum; indignamque tantæ Dominæ loquutionem illam, qua precatur vt celebret ille Conceptionem suam; quasi ab aliqua miseria ea festiuitate liberaretur, & non magis gratias ipsi exsoluendæ essent à fidelibus, pro notitia tanti mysterij. Adde minimè Anselmi redolere circumspectionem, quod inibi refertur, dæmones sic Virginem allocutam inter alia, *Vt quid animam famuli nostri ita iniuste affligitis? Qui enim dici poterat iniuste affligi, qui in peccato adulterij mortuus fuerat? Nec dici posse vide-*

tur, quòd iam peccati pœnituerat, ex eo solum quòd horas Virginis recitabat; quippe cùm ipse factus fuit, se liberatū fuisse à pœnis inferni, *Liberasti me (ait) de ore Leonis, & de tormentis inferni grauiſſimis animam meam*: quinimo si in gratia decessisset, non hortaretur à Virgine ad pœnitentiam commiſſi adulterij; quinimò minimè reuocaretur ad vitam, videlicet à securitate ad incertitudinem saluationis.

Hæc, inquam, difficilia sunt, & facilè quiuis hærebit, cùm legerit. Mihi verò alia adhuc absõna rationi videntur: nimirum quòd in eis de officio paruo, seu horis B. Virginis sermo sit, quas quidem dum Diaconus, & Sacerdos ille recitassent, reuelatione Conceptionis dignati referuntur; tempore verò Caroli illustrissimi Francorum Regis, non erant inuentæ, sed à tempore S. Petri Damiani, vt Cardinalis Baronius notauit tomo XI. ann. 1095. agens de Concilio Claramontensi eo anno ab Urbano II. celebrato, in quo de iisdem Horis B. Virginis actum est: Damianus verò meminit earundem tomo 2. epist. 32. ad Monachos Gamugnenses, vbi refert miraculum quoddam de sedatis monasterij illorum calamitatibus meritis eiusdem officij anno à Christo nato 1056. Atqui Carolus Magnus Francorum Rex illustrissimus ante 242. annos obierat, nimirum Christi 814. vt omnes authores fatentur. Qua igitur ratione Diaconus ille, qui suo floruit tempore, horas quotidianas Virginis recitauit, quæ post 240.

Baron.

Damian.

annos

annos inuentæ fuerunt? Nec verò dici potest ad alium Carolum referendum, quia epithetum illud *illustrissimi*, ipsum proculdubio denotat.

Mouet etiam me ad id asserendum, quòd Anselmus post enarratam Herluino Abbati suo factam reuelationem, videtur epistolæ finem imponere, exhortationem illam adiungens, *Et nos igitur fratres dilectissimi, si portum salutis volumus apprehendere, Deigenitricis Conceptionem dignis obsequiis, & officiis celebremus, ut ab eius Filio digna mercede remuneremur.* Et quod B. P. Bernardus eius epistolæ mentionem faciens, dum ad Lugdunenses scribit, vnius reuelationis meminit in singulari, non plurium; *sed profertur, ait, scriptum diuina reuelationis:* quòd si plures hæc epistola contineret, haud dubium quin diceret proferri scriptum diuinarum reuelationum. Eodem prorsus modo antiquiores de singulari reuelatione facta Herluino loquentur. *Quid plura?* Antiqua Breuiaria non aliam quàm primam illam ponunt; Vidi ego Conchensis Ecclesiæ peruetustum; quod epistolæ finem imponit in sola prima. Vidi & M. S. Cod. vetustissimum Romæ in Bibliotheca Valcellensi, cuius titulus *Tom. VII. vitarum SS. fol. 111.* vbi in epistola Anselmi solùm primum miraculum refertur. Et hæc quidem pro meo sapere dicta sint, nollem etenim in re adedè graui, nihil quod incertum sit adducere; cùm præsertim tot tantæque certissima testimonia habeamus, quòd minimè eorū indigentia laboremus. Scio

Anselm.

Bernard.

verò

Bachon.

Gerson.
Herolt.

verò etiam duo posteriora miracula ab antiquissimis authoribus recognosci, velut Anselmi nostri scripta germana, è quorum numero præcipuus est Ioannes Bachonius qui in 4. sent. citato superiùs loco, eà vocat authentica; similiâque scripsit Ioannes Gerson, & Ioannes Herolt, serm. de Concept. sed fides esto penes authores, & unicuique integrum sit, vt sibi visum benè fuerit iudicare.

§. 12. *Proponitur officium Conceptionis vetustissimum, à S. Anselmo (vt creditur) compositum: & reuelationis eius eximium testimonium.*

IAm his nostris lucubrationibus parabatur prælum, cùm ecce, magno Deigenitricis munere, dum Bibliothecam Valliscellæ, congregationis Oratorij, in Vrbe nobilissimam, Card. Baronij studiis condecoratam euoluerem, incidi in MS. Codicem, cuius insigne c. 9. in membrana characteribus Longobardis exaratum, & tanta antiquitate refertum, vt characterum ipsorum forma, & vsu, & sui ipsius verustate, quingentos proculdubio annos complessè, omnibus repræsenteret. Continet verò festi Conceptionis officium, non ab alio, vt par est credere, quàm à S. Anselmo festiuitatis ipsius primo, ac præcipuo promulgatore compositum. Nam composuisse officium Conceptionis iuxta reuelationem suo Abbati factam, negabit solus, qui de ipsa (dicam luce, an reuelatione?) dubita

dubitauerit. Ne tamen quis deinceps ambigere queat, cum eisdem Longobardis characteribus tota reuelatio refertur in 3. Nocturno in totidem lectiones distributa. Afferitur etiam in rubrica eius Officij, diem hunc festum nouiter prædicto Abbati reuelatum fuisse: quod sanè Anselmi tempore compositum indicat; & quod inde sit consequens, ab eo primùm sit compositum, quia primùm omnium ab eo celebratum. Huius officij penè exemplar transcripseram, cum in alium codicem eiusdem Bibliothecæ incidi, qui foris gerebat titulum, *Tomus 6. vitarum M. S. Sanctorum*. In eo totidem verbis officium ipsum inueni; penèque æqualis est vetustatis. Qua de re immensam egi gratiam bonorum omnium largitori, quòd in lucem dederat quatuor vetustissimos codices MS. quibus causa immaculatæ Mariæ suæ magnopere fulciatur, & tandem citiùs, vt speramus, definitione fauorabili terminetur. Idcirco copiam officij huius, & historiæ facio, & iuris communis thesaurum, quod in angulo blattis, & tineis repletum, ac sepultum iacebat. Fruere quæso lector candide, & vtere ipso pro deuotione tua. In vtroque codice rubricæ, quas scholasticis damus litteris adnotatas, minio descriptæ sunt.

Officium primitiuum Conceptionis B. Virginis Mariæ.

Sexto

Sexto Idus Decembris, qui est octauus dies
 Kalendarum ipsius mensis, & celeberrimus
 dies festus Conceptionis Beatissimæ Deigeni-
 tricis Mariæ, qui nouiter reuelatus est; & cuidã
 reuerendo Abbati reuertenti per Britannicum
 Oceanum à Dacia in Angliam non sine magno
 miraculo ostensus, vt in subsequenti legetur
 sermone. In ipsis occiduis regionibus valde ce-
 lebratur, atque per totam Angliam, Britanniam,
 Daciam, Normaniam, Germaniam, magna cum
 deuotione colitur, colédúmque per omnes mû-
 di partes, Deo gratias largiente, porrigitur. Illud
 nimirum deuotè custodiendum est, & omne of-
 ficiu, quod in eius Natiuitate agitur, in hac
 eius Conceptione agatur; & sicut Inuitatorium,
 & Antiphonæ, & Lectiones, atque Responso-
 ria in Natiuitate dicuntur, ita in hoc festiuo die
 Conceptionis dicentur. Insuper ad gloriam san-
 ctæ Deigenitricis, & Virginis celeberrimus dies
 eius Conceptionis magna cum exultatione ce-
 lebreter.

*In Vigilia ad Vesperas Psalmi, & Antiphona
 sicut in Natiuitate: Ante thorum huius.*

Lectio ad Vesperam: Egredietur virga.

Responsorium: Gloriosa Virginis Mariæ.

Hymnus: Nunc tibi Virgo.

*Ad Magnificat Antiph. Conceptio tua Dei-
 genitrix Virgo.*

*Oratio: Omnipotens sempiterne Deus, qui
 humanæ fragilitati condolens, eique clementer
 misereri decernens, Verbum tuum ex gloriosa*

B. Ma

B. Maria semper Virgine incarnari voluisti, præsta quæsumus, vt ipsa iugiter tuam misericordiam nobis obtineat in cælis, cuius sanctam Conceptionem hodierna die, te iubente, celebramus in terris. Per eumd. &c.

Ad Matut. Inuitatorium: Beatissimæ Mariæ Conceptionem. *Psal.* Venite.

Hymnus. Quem terra.

Antiph. Benedicta tu in mulieribus.

Deinde sequantur Psalmi & Antiphonæ, atque Capitula sicut in Natiuitate eius.

In prima, & secunda Vigilia legatur sermo iste, qui in eius natiuitate legitur: Hodierna die fratres Charissimi S. Deigenitricis, & Virginis Mariæ Conceptionem celebremus.

In tertia verò Vigilia sermo iste, qui de reuelatione eius Conceptionis atque miraculi intitulatur, legatur.

Lectio I. Eo tempore, quo Guilielmus Normanorum dux potentissimus prostrato Anglorū Rege Eraudo * ipsos Anglos bello strenuo sibi superando subiecerat: quidam Abbas Helsingus * nomine in Remensensem * Ecclesiam promotus Domino nostro Iesu Christo deuotissimè famulabatur, eiúsque Genitricem, seruitia eius faciendo, deuoto studio venerabatur. Contigit autem, vt Danorum Rex, audita Eraudi morte, Anglorumque subiectione, venire in Angliam properaret, vt suo eam dominio subiugaret, & prostrato Guilielmo nouo Rege, vel (vt ipse testabatur) ipsius terræ inuasore,
eam

* al. A-
raldo.

* al. Hel-
ruinus.

* al. Bec-
censens.

eam in perpetuum possideret. Quo audito Guilielmus ad defendendum se præparauit; & ex coniacentibus regionibus militem quamplurimum congregauit; & vt erat callidus, vrbes atque castella diligentissimè muniuit, & omnibus necessariis opulentissimè repleuit. Consilio itaque inuito Guilielmus Rex cum optimatibus suis, Abbatem Helsingum (de quo supra retulimus) in Daciam misit, vt consilia eorum, & acta diligenter inquireret, & eorum in Angliam aduentum, prout posset auerteret. Ascensa igitur puppe, prospero vento flante in Daciam venit; ipsiusque terræ Domino se præsentauit, & salutè, & munera atque seruitia ex Guilielmi parte ei obtulit. Deinde omnia, vt sibi iussum fuerat inquisiuit; quid dicerent, & quomodo se agerent percunctari non destitit. Postquam autem omnia propter quæ illuc ierat perfectè compleuit, proceresque terræ muneribus, & promissis honestauit, in Angliam regredi voluit, sed Rex Daciæ secum illum non paruo tempore retinuit.

Lectio II. Transacto itaque tempore non modico regredi illum Rex permisit. Qui mox cum sociis nauem conscendit; nautæ ergo aplustria collegerunt, & in altum carbasa extendèrunt, & per frementia æquora itinera direxerunt. Dum itaque per alta maris pergerent, contrarius ventus eis surrexit, mare funditus commouit, omnesque qui in mari erant, formidine repleuit. Timore igitur mortis conciti, nimumque

que perterriti , preces cum lachrymis fundunt Domino , & se graua deliquisse miserabiliter gemunt. In tanto discrimine positi maiora pericula incurrunt. Namque subito firtes præ oculis conspiciunt , quos naucleri velut in morte positi videntes , ex pectoris intimo nonnulla trahentes suspiria , clamant ad Dominum fortiter : O Deus clementissime , Pater misericordiæ ; dignare nos respicere , meritos pro nostro crimine. Respice nos dulcissime , de sede tuæ gloriæ ; visita nos iam positos , extremo sub articulo. Adsit tua benignitas , ineffabilis Deitas : adsit maxima bonitas nobis & tua pietas. Et rector inuisibilis , qui tuis semper famulis parcis , & vota supplicum , audis ad te clamantium. Succurre nobis miseris , pietas ineffabilis : ne nos sorbeat Inferus , nunc pro nostris criminibus. Pie Deus cognoscimus , quod graua deliquimus : peiora commeruimus , quia multum peccauimus. Benignè tua gratia fatentibus indulgeat : fatemur nostra crimina , tu dele tua gratia. Qui promisisti miseris , qua hora ingemuerint , & corde pœnituerint , saluos protinùs fieri. Parce nunc confitentibus , miserere gementibus : miserere nunc flentibus , & verè pœnitentibus. Maria Mater Domini , ora pro nobis miseris ; tuo filio Domina , commenda nostra famina. Namque mari sunt tradita , nostra misera corpora : tuus Filius animas in reque suscipiat.

Oratio
hæc to-
ra, conti-
nuus est
rhyth-
mus.

Lectio III. Dum igitur sic de hac vita desperantes clamarent , & præsentem illis iam

R

mortem

mortem intenderent; quemdam Pontificalibus
 vestibus ornatum iuxta nauim assistere vident,
 qui Helsinum Abbatem proprio nomine com-
 pellans, hoc ei retulit, inquiens: O tu Abba
 Hel sine, veni, surge, & mecum loquere. Dum
 autem admirantibus omnibus, qui in naui
 erant, quænam esset hæc persona, & Abbas Hel-
 sinus surgeret, præfatæ personæ, vt credimus,
 Anglicè hæc ei dixit: Si vis sanus effugere, si
 vis mortem euadere: si vis patriam cernere,
 tuosque lares visere: Promitte fidelissimè, Ma-
 tris Christi piissimæ, te facturum percelebrem,
 Conceptionis ipsius festum diem; in quo Vir-
 go ipsa incomparabilis futura Deigenitrix in
 matris aluo concepta fuit: & doceto omnes
 quoscumque poteris, vt percelebrem huius
 agant solemnitatis diem. Tunc Abbas Helsinus,
 vt erat prudentissimus, hoc ei constanter refert
 protinus: Quomodo faciam istud, quia diem
 quo istud faciam ignoro penitus. Dei Nuncius
 respondit: In 6. Idus Decembris est dies cele-
 berrimus huius Conceptionis: hunc diem, vt
 celebres moneo, & celebrandum esse dicito qui-
 bus dicere poteris, qui scire voluerint. Tunc sæ-
 pedictus Abbas Helsinus: Et quali, inquit, ser-
 uitio iubes vt in hoc festo? Cui diuinus Nun-
 cius respondit: Omne seruitium quod dicitur
 in eius Natiuitate, dicetur & in Conceptione;
 sicut Virginis natalitium in eius Natiuitate di-
 citur, ita Conceptio in hac celebritate dicetur.
 Prædictus verò Abbas postquam talia audiuit,
 Deo gratias retulit, & deuotissimè vouit se ser-
 uaturum

uaturum quod audierat diuinitus iussam. Et statim vt hoc vouit, tempestas omnis cecidit, & serenitas rediit. Ciuis autem cælicola, qui ad hoc ipsum venerat, & agenda præceperat, repente disparuit, atque teneris mixtus auris ab eorū oculis euauit, & illuc vnde iussū venerat, gressibus inuisibilibus repedauit. Illic omnes in naui positi frementia pacata cernentes æquora, certatim omnium Saluatori gratias reddidēre innumeras, qui eos de tam duro exitio, atque mortis confinio sua potentia liberauerat. Vento igitur surgente secundo procedūt, & læti in Angliam, atque alacres veniunt. Mox memoratus Abbas patria cū suis oprata potiti arena, cuncta quæ viderat, quæque in mari audierat, quibuscumque potuit in Anglia fideliter narrauit, statuītque in Remensi * Ecclesia, cui præerat ipse Abbas, vt hoc festū omni anno solemniter 6. Idus Decēb. cum magna deuotione celebretur. Ipse etiam quoad vixit tempore istam solemnitatem cū magna reuerētia celebrauit. Huius solemnitatis celebratoribus detur à Filio ipsius Virginis D. N. Iesu Christo pax, & salus longæua, & post transitum huius vitæ æterna requies concedatur; qui cum Patre & Spiritu sancto viuit, & regnat Deus per infinita sæcula sæculorum. Amen.

* al. *Bec-
censi.*

Antiph. ad Matut. & Vesper. Conceptio est Gloriosæ. Deinde subsequantur reliqua, sicut in Natiuitate eius.

Lect. Egredietur Virga.

Respon. Cōceptio est hodie S. Mariæ Virginis.

Hymn. Gaude visceribus.

R 2

Antiph.

Antiph. ad Benedictus : Conceptionem hodiernam perpetuæ Virginis.

Oratio : Omnipotens sempiternæ Deus, qui per gloriosissimam Mariam semper Virginem, Verbiq̄ue tui ex ea incarnationem, mundo perduto nouæ salutis gaudia destinare dignatus es, exaudi quæsumus preces nostras, & præsta, vt qui eiusdem Filij tui Genitricis Conceptionis diem lætanter colimus, ipsa intercedente apud te, de instantibus periculis eruamur, veniamque nostrorum criminum pariter consequamur, vt quandoque tuæ ineffabilis gloriæ participes esse mereamur. Per eundem, &c.

Antiph. ad Primam : Conceptio est gloriosæ.

Oratio : Dirigantur quæsumus Domine viæ nostræ ad tuas iustificationes custodiendas : & gloriosæ Deigenitricis, & Virginis Mariæ patrocinio subleuemur, & eius semper orationibus à malis imminentibus defendamur. Per eundem Dominum.

Antiph. ad Tertiam : Regali ex progenie.

Oratio : Quæsumus Domine Deus noster, vt gloriosæ B. Mariæ Virginis Christi Filij tui Genitricis nos famulos tuos tibi assidua commendet oratio, cuius nostræ reparationis exordium desiderabilis extitit hodierna Conceptio. Per eundem.

Sequitur introitus (Missæ videlicet :) Salve sancta parens. *Psal.* Eructauit.

Oratio : Deus ineffabilis misericordiæ, qui primæ piacula mulieris, per beatissimam Mariam Virginem expianda sanxisti; da nobis
Conce

Conceptionis eius dignè solemnità venerari, quæ Vnigenitum tuum Virgo concepit, & peperit Dominum nostrum Iesum Christum Filium, &c.

Epist. Lectio libri Sapientia : Dominus possedit me, usque & hauriet salutem à Domino.

Graduale : Propter veritatem. V. Audi filia.

Alleluia. V. Gloriosæ Virginis.

Euangelium : Liber generationis.

Offertorium : Diffusa est gratia.

Secreta : Salutarem omnipotens Pater hostiam immolantes, imploramus clementiam tuam : vt Genitricis Filij tui supplicatione placatus, per eam nos & à peccatis absolvas, & ad visionem gloriæ tuæ perducas. Per eumd.

Communicanda : Beata viscera.

Post commun. Cælestis alimonix repleti libamine, quæsumus Domine Deus noster, vt gloriôsæ beatæ semper Virginis Mariæ continua nos foueat protectio, cuius nostræ causa salutis exitit hodierna Conceptio. Per Dominum.

Ad vespervas, vt in primis.



LIBER POSTERIOR
P R O B A T

Anselmum nunquam contradixisse
mysterio immaculatæ Con-
ceptionis B. Virginis.

Et pariter cum Anselmo vindicat sanctif-
simos Doctores Ioan. Damascenum,
Gregorium Nazianzenum, Ambro-
sium, Fulgentium, Bedam, Chrysip-
pum, Rupertum, Ricardum, & Ber-
nardinum.

§. I. *Videri quidem Anselmum in libro, Cur
Deus homo, Conceptioni immaculatæ
contrarium; sed verè non esse.*



N I H I L tam firmum, certumque
hominum opinione, vnquam
compertum, quod aliqua ex par-
te nutare aliquibus visum non
sit. Hoc vel maximè in Anselmi
sententia de controuersia Conceptionis, acci-
disse conspicimus. Nec mirum, cum in lib. 2. *Cur
Deus homo*, cap. 26. conceptis videatur verbis ad-
struere

struere, quòd B. Virgo in originali peccato concepta fuerit. Sed quoniã ostendere nunc est animus, eo etiam loco contrarium nobis non esse, & longè alio sensu, quã vulgo existimatur fuisse loquutum; idque non leuibus coniecturis, sed grauibus ratiociniis demonstrandum existimamus; placet vires totas aduersi placiti primùm referre. Institutũ Anselmi in eo c. ex tit. illi præfixo deducitur, quod sic habet: Cap. 16. *Qualiter Deus de massa peccatrice assumpsit hominem sine peccato*; indigebat enim explicatione, quonã pacto fieri potuerit, vt Deus naturam humanam sine peccato assumpserit, qui tamen non denuò eam creauerit, sed ex eadem massa Adami, quæ tota erat vitiata, contagio originalis culpæ, carnem sibi desumpsit. Hæc igitur est præcipua dubitãdi ratio, quam Bossio Anselmi discipulus, vt ab eo erudiatur, Magistro proponit: liber siquidem iste dialogismi perpetuò formam seruat. (De conuersione Bossionis ad religionẽ occasione solutionis habitæ quarumdam quæstionũ, quæ perplexum eum reddebant, agit Edinerus ad finem lib. I. de vita S. Anselmi.) Verba itaque Bossionis hæc sunt. *Quapropter sicut eorum quæ supra dicta sunt rationem aperuisti; sic peto, vt eorum quæ sum adhuc quasiturus, rationem ostendas. Primum scilicet qualiter de massa peccatrice, & humano genere, quod totum infectum erat peccato, hominem sine peccato, quasi azymum de fermentato Deus assumpsit? Nã licet ipsa hominis eiusdem conceptio sit munda, & absque carnalis delectationis peccato, Virgo tamen ipsa vnde assumptus est, est in iniquitatibus concepta,*

Et in peccatis concepit eam mater eius ; Et cum originali peccato nata est , quia Et ipsa in Adam peccavit , in quo omnes peccauerunt. En quam dilucidè expresserit mentem suam , & conceptis verbis , Virginem in peccato conceptam confessus fuerit. Ut huic satisfaciant difficultati nonnulli Theologi, adnotarunt , nullatenus ex hoc testimonio quidquam haberi posse de mente Anselmi , quippe cum verba hæc minimè sub Anselmi nomine scripta sint , sed Bossonis discipuli sui. Quocirca si Anselmus eis expressè non assentitur , quod tamen non facit , nullatenus, velut ex sua sententia , dicta credi debent. Cæterum cum aliàs constet , Anselmum nequaquam prædictæ sententiæ inficias iuisse , & si aliter sentiret correcturum proculdubio fuisse discipuli sui ignorantiam , certum esto , ipsum ei acquieuisse , & identidem docuisse : eo præsertim , quod nequaquam Bossio ipse hæc verè obiecerit, sed totus dialogus opus ipsius Anselmi sit , qui nihil prorsus in ore discipuli poneret, quod ad rem non faceret, & negandum, vel affirmandum ab ipso non esset. Quare satis videtur inferiùs se explicuisse , & acquieuisse dictis Bossonis ; postquam enim ad satisfactionem præfatæ difficultatis præmiserat , non solum eos , qui post Christum natum nati sunt , sed etiam qui ipsius temporalem natiuitatem præcesserant, eius virtute redemptos ; subdit, idcirco assumere potuisse humanitatè sine peccato ex massa naturæ corruptæ, quia nimirum mater eius per fidè futuræ redèptionis ipsius mandata fuit,

Franc.
 Suarius
 & alij.

fuit, & post mundationē illius, ab eo carnē humanam accepit. *Virgo autem illa (ait) de qua ille assumptus est, de quo loquimur, fuit de illis, qui ante Natiuitatem eius, per eum mundati sunt à peccatis, & in eius ipsa munditia de illa assumptus est.* Opposuit Bosso: *Placeret mihi multum quod dicis, nisi cum ipse debeat à seipso habere munditiam à peccato, videtur eam habere à matre, & per se mundus non esse, sed per illam.* Respondit Anselmus: *Non ita est, sed quoniam matris munditia per quam mundus est, non fuit nisi ab illo, ipse quoque per seipsum, & à se mundus est.* Dubitari igitur nequit, quòd Anselmus Bossioni consenserit. Inferiùs etiam c. 18. *Denique Virgo (ait) que per fidem munda facta est, ut de illa possit assumi, &c.* Vide quatenus per fidem mundam factam Virginem adstruat: ex quo necessariò infertur, priùs fuisse immundam, iuxta mentem Anselmi. Addam & nouum testimonium ex libro de Excellentia Gloriosissimæ Virginis Mariæ cap. 2. vbi sic legimus; *Nimirum tenemus fide, ab omni, si quid adhuc in illa originalis, siue actualis peccati supererat, ita mundatum cor illius, ut super eam Spiritus Domini, scilicet super humilem & quietam, & trementem verba sua, totus requiesceret, ipsam voluntati Dominice castissimo ac simplici corde obedientem, & omni holocausto suauius acceptaret, virtutèque Altissimi obumbratam, Filium Dei ex illa incorporaret.* Afferit igitur, mundatum ab Spiritu sancto cor B. Virginis à peccato originali.

Nihilominus posset responderi, librum hunc de excellentia B. Virginis Mariæ adhuc sub iu-

dice esse, fueritne Anselmi, vel alterius, eo vel maximè quòd peccatum aliquod actuale in Virgine fuisse concedat; quod sanè à doctrina, & pietate Anselmi multum abhorret; De libris verò illis, *Cur Deus homo*, non valde curandum, cum in lucem, ipso renuente, priusquam ultimam illi manum imponeret, dati sint. Qua de re Anselmus ipse conquestus præfixit postmodum præfatiunculam eisdem, quo lector suus inoffenso pede imperfectiones operis percurreret, tenoris sequentis. *Opus subditum, quod propter quosdam, qui antequam perfectum, & exquisitum esset, primas partes eius me nesciente sibi transcribebant, festinantius quàm mihi opportunum esset, ac ideo breuius quàm vellem sum coactus, ut potui consummare. Nam plura que tacui inseruissem, & addidissem, si inquiete & congruo spatio illud mihi edere licuisset. In magna enim cordis tribulatione, (quam vnde, & cur passus sum, nouit Deus) in Anglia rogatus incepti, & in Capuana Prouincia peregrinus perfeci. Et post pauca subdit: Hanc præfatiunculam cum capitulis totius operis, omnes qui librum hunc transcribere volent, ante eius principium, ut præfigant postulo; quatenus in cuiusque manus venerit, quasi in fronte eius aspiat, si quid in toto corpore sit quod non despiciat. Qui ergo his libris præfigi voluit eiusmodi antidotum, falsus est, in eis non omnia sibi placere; quinimò si quid in toto corpore sit, quod lector non despiciat, attentè considerandum esse: atque adeò de mente eius ex peculiari aliqua*

qua doctrina librorum, *Cur Deus homo*, nequaquam certum videtur aliquid haberi posse. Neque verò Anselmus ipse contentus fuit præfixione illius præfationis, nam paulo post Lugduni existens, & quanuis exul, maiore quàm antea quiete fruitus, de eadem re, nouum opus conscripsit, sub titulo, *De Conceptu Virginali & peccato originali*, multa addens, & plurima emēdans. Id ex eius exordio satis percipitur, quod sic incipit; *Cum in omnibus religiosa tua voluntati velim, si possim, obsequi (frater & fili charissime Bosso) tunc utique maximè debitorem me iudico, cum eam à me in te excitari intelligo. Certus autem sum, cum in libro, Cur Deus homo, (quem ut ederem tu maximè inter alios me impulisti, in quo te mecum disputantem assumpsi) legis, aliam præter illam quam ibi posui, posse videri rationem, quomodo Deus accepit hominem de massa peccatrice humani generis sine peccato; quia studiosa mens tua ad querendum quenam sit illa, non parum prouocatur; dicam sic breuiter de hoc quod sentio, &c.* In hoc igitur nouo eiusdem argumenti opere, non solum magna circumspectione de Virgine sanctissima loquutus est, nihil prorsus dicens, quo de eius mente maculam originalem illi inhæsisse suspicari queat; verùm & verba illa adiunxit, quibus Theologi veteres & moderni immunitatē ipsius à labe originalis contagij, probant fuisse alienam, nimirum, *Nempe decens erat, ut ea puritate, qua maior sub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteret, cui Deus Pater unicum Filium suum,*

*suum, quem de corde suo aequalem sibi genitum, tanquam seipsum diligebat, ita dare disponebat, ut naturaliter esset, vnus idemque communis Dei Patris, & Virginis Filius, &c. Hæc, inquam, scripsit cap. 18. eiusdem libri, & innumeri scriptores eo sensu accipiunt, vt planè pronunciet B. Deiparam etiam originis macula caruisse, hæc enim est illa puritas, qua maior sub Deo intelligi nequit, caruisse scilicet, non solùm mortali, & veniali actualibus, sed etiam originali; aliàs si solis actualibus caruisset, alia maior puritas intelligi posset, nimirum immunem etiam fuisse ab originali. Atque ita inter alios exposuit Doctor Angelicus in 1. sent. d. 17. quæst. 1. a. 4. ad 4. argumentum; & dist. 44. a. 3. ad 3. qua de re inferiùs agemus. Docuit item D. Anselmus in libro eodem ad c. 7. Conceptionem hominis nihil esse aliud quàm seminis paterni susceptionem in vuluam maternam; peccatum verò eo solùm titulo in Conceptione ipsa reperiri, quòd in ipso vitiatæ naturæ semine necessitas, seu debitum eius contrahatur, *Ut cum habeat animam rationalem, habeat peccati immunditiam. Nam etsi ex vitiosa concupiscentia semine generatur infans, (ait ille) non tamen magis est in semine culpa, quàm est in sputo, vel in sanguine, si quis mala voluntate expuit, aut de sanguine suo aliquid emittit; non enim sputum, aut sanguis, sed mala voluntas arguitur. Patet igitur, quomodo & in infantibus non statim ab ipsa conceptione sit peccatum; & vera sunt quæ de diuina Scriptura opposui; quippe non est in illis peccatū, quia**

non

non habent, sine qua non est peccatum, voluntatem; & tamen dicitur inesse, quoniam in semine trahunt, cum homines iam erunt, necessitatem.

Vide, obsecro, lector, quàm diuersa sint principia Anselmi in hoc libro, ab eis quæ in libris, *Cur Deus homo*, sine quieta & sufficienti indagine perscripsit: & quæ præ aliis amplectenda sint. Certè si autoritas illorum librorum admitteretur, adstruere de Anselmi mente deberemus, Virginem beatissimam non solùm conceptam, sed & natam sub originali maledicto fuisse; quod tamen indignum tanto Doctore nemo non videt; eo vel maximè quòd eius tempore celebris habebatur Natiuitas ipsius in tota Ecclesia; nam, vt omittã multo antè à B. Ildephonso celebratam, & sermonibus specialibus decantatam; de festo ipso Natalis Dominae nostræ mentio honorifica fit ab Edinero lib. 2. vitæ Anselmi, in principio, illis verbis: *Pridie igitur Natiuitatis B. Dei Genitricis, & perpetua Virginis Mariae Cantuariam venit, ubi cum quasi ex presagio futurorum, multi & monachi & laici conclamarent, illum Archiepiscopũ fore; summo mane à loco discessit, nec ullo pacto acquiescere petentibus, vt ibi festum celebraret, voluit.* Fieri ergo nequit, vt Anselmus referiò perpensa, Natiuitatem Virginis macula originalis peccati deturpatam asseruerit: ac proinde nullatenus standum est scriptis sub Bossionis interrogantis nomine, nec ea fuisse de mente Anselmi, iudicandum.

Edinero.
rus.

§. 2. *Posuisse quidem in Virgine usque ad An-
nuntiationem peccati fomitem, (haud dubiū
quin ligatum) sed minimè peccatum origi-
nale.*

ADhuc subtilius aliquid, & menti S. Anselmi conformius occurrit, quo sine dubio nō solūm eius ad vnguem enucleatur sententia, sed multorum aliorum Patrum, qui hæcenus Immaculatæ Cōceptioni utcumque aduersari crediti sunt. Atque eo præsens expositio cæteris præferenda est, quōd omnia Anselmi scripta admittat. & verba eius toto rigore dicta fateatur: & nihilominus nunquam peccati originalis maculam in anima B. Virginis agnouerit. Quid igitur Anselmus docere voluit? Nimirum peccati originalis nomine nō aliud intellexit quàm fomitem, seu concupiscentiam, ex peccato Adami vitiatam; de macula autem animæ, nec verbum scripsit. Neque verò hæc duo ita necessariò connexa sunt, ut condonatione diuina vnum ab altero separari nequeat; potuit enim præseruare Virginem à labe peccati, animam eius gratiæ suæ dono perpetuò muniens; & tamen inferioris portiois vires, & animalis partis appetitum, in communi, ac naturali repugnantia ad superiores relinquere, siue ea relinqueretur in pœnam peccati, cuius in Conceptione debitum incurrerat, siue solūm in pœnam peccati primi humani generis parentis, quod probabilius

lius iudico. Vt cumque enim sit, vnum ab altero separabile fuit: vnde ex assertione vnus habere non possumus quòd vtrumque senserit Anselmus. Quòd autem non aliud peccatum, quàm peccati fomitem in Virgine concesserit in libro illo 2. *Cur Deus homo*, c. 16. inde manifestum fit, quòd peccatum de quo agit, perseverasse docet in Virgine Deipara vsque ad Verbi diuini Incarnationem: nefas verò esset asserere, Anselmum existimasse Sanctissimam Virginem cum vero peccato originali perpetuò vixisse, dignam ira, & odio Dei, vsque ad superuentionem Spiritus sancti in Annuntiatione Angelica. Nam vt minimum octauo die à sua Natiuitate oportuit ab originali peccato purificari, quando videlicet ei à parentibus suis adhibita fuit oblatio illa, vel ceremonia, quæ in puellis correspondebat puerorum Circuncisioni. Imò verò incredibile est, sensisse natam Virginem nondum sanctificatam in utero, cum ipse natiuitatem eius solemnem toto orbe agnouerit, & celebrauerit, vt iam vidimus.

Sed vnde haberi potest docuisse peccatum de quo agebat, vsque ad Incarnationem Verbi perseverasse in Virgine Beata? Sanè ex responsione quam ipse adhibuit ad dubitationem Bossonis. Cùm enim Bossò obiecisset, difficile explicatu videri, Deum assumpsisse humanitatem sine peccato, de massa tamen peccatrice; nec sufficere quòd illa Conceptio sine viro, fuerit absque carnali delectatione, quandoquidem *Virgo ipsa vnde assumptus est, est in*

Bossò.

iniqui

iniquitatibus concepta, & cum originali peccato nata est, quia & ipsa in Adam peccauit, in quo omnes peccauerunt. Respondet, id quidem minimè ob-
 stare, quoniam *Virgo illa, de qua ille homo assumptus est, de quo loquimur, fuit de illis, qui ante natiuitatem eius per eum mundati sunt à peccatis: & in eius ipsa munditia de illa assumptus est.* (In codicibus Anselmi excusis legitur, *Fuit de illis qui ante necessitatem eius per eum mundati sunt à peccatis, ubi pro natiuitatem, habent, necessitatem, quod tamen nullum aut falsum reddit sensum; ante natiuitatem siquidem Christi Domini, multi eius meritis, mundati sunt à peccatis, nemo verò mundari potuit ante necessitatem Redemptoris.*) Nihil igitur obest puritati hominis Christi, (ait Anselmus) quòd eius mater in peccato concepta sit, & nata, quoniam priusquam Deum conciperet, ab eo peccato mundata fuit; & in eius ipsa munditia de illa factus est homo. Mundata verò fuit per fidem, cùm credidit in ipsum Redemptorem mundi futurum: Angelo videlicet annuntianti præbens fidem; de qua & Elifabeth Spiritu sancto afflata dixit, *Beata qua credidisti, quoniam perficientur ea quæ dicta sunt tibi ab Angelo;* quòd autem per hanc fidem mundata sit, non semel, sed centies prompsit Anselmus: primò quidem in eodem cap. 16. *Nam si mortuus non esset* (ait de Christo Domino) *Virgo de qua assumptus est munda non fuisset, quoniam hoc nequaquam valuit esse, nisi veram eius mortem credendo, nec ille de illa potuit aliter assumi.* Et cap. 18. eiusdem lib. 2. *Cur Deus homo, inquit, Denique*
Virgo

Virgo quæ per fidem munda facta est, ut de illa posset assumi, nequaquam crediderit illum moriturum, nisi quia vellet. Et rursus: Quapropter quoniam vera fuit fides eius, necesse erat, ita futurum esse, sicut credidit. Quòd si te iterum perturbat quod dico, Necesse erat; memento quia veritas fides Virginis non fuit causa, ut ille spontè moreretur, sed quia hoc futurum erat, vera fuit fides. Certè hæc fides, in Virgine adulta ponitur ab Anselmo, nimirum tempore superuentionis Spiritus sancti. Nec sententiam (quo ad hoc saltim) mutauit in libro de Conceptu Virginali, & peccato originali, nam c. 18. quo verba illa aurea scripsit, Decens erat, ut ea puritate, qua maior sub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteret: ratum habet quod in lib. Cur Deus homo, dixerat, de mundatione Virginis per fidem, inquiring, Qualiter autem Virgo eadem per fidem ante ipsam Conceptionem (Christi) mundata sit, dixi, ubi aliam rationem de hoc ipso, vnde agitur hic, reddidi; quæ duæ rationes videtur intellectui meo vnaqueque per se sufficere. Nimirum, quòd tamen de matre in peccato concepta, & nata Verbum Dei humanam assumpserit naturam, quia tamen priùs per fidem mundata fuerat, idcirco maculari in Conceptione nequiuit; quam rationem in lib. Cur Deus homo, assignauerat; in libro verò de Conceptu Virginali, addit aliam, videlicet, quòd etiãsi Virgo Deipara peccatrix esset, eo tamen solo quòd sine viri permixtione concepisset, inquinare non poterat prolem, nam nisi per naturalem propagationem peccatum trahi non potest. Et quannis ad idem ten-

dant (ait cap. 19. sequenti) *iste due rationes, in hoc tamen differunt, quòd ipsa quidem, quam hic protuli, monstrat Deum etiam de peccatrici Virginis substantia, (quoniam nusquam est in hominis natura prater voluntatem peccatum) prolem debere iustam (imò non sine nisi iustam) nulla ratione repugnante, tali propagatione producere: illa verò probat, quòd etiam si in tota Virginis essentia peccatum esset, tamen ad huiusmodi Conceptionis munditiam, per fidem munda fieri possit. Habemus igitur semper Anselmum docuisse Virginem beatã per fidem ante Incarnationem Verbi mundatam fuisse, haud dubium non ab alio peccato, quàm ab eo in quo, apud ipsum, concepta & nata fuerat; cùm autem nefas sit dicere eo temporis aliud habuisse peccatum, quàm fomitem, & hunc ligatum, restat vt nihil aliud de mente Anselmi habere possimus, quàm cum fomite seu concupiscentia ligata Virginem fuisse conceptam, & natam.*

Accedit (& est ratio satis efficax) quòd peccatũ originale in rigorosa significatione, prout maculam animæ infert, nihil ad propositum Anselmi conducebat, peccatũ verò prout fomitem significat, omnino erat ad rem: quare fateri cogimur non in illa, sed in hac significatione peccati nomine vsum fuisse. Sed vnde hoc quæris? Placet ostendere. Nõne subdubitatum fuerat à Bossone, *qualiter de massa peccatrice, & humano genere, quod totum infectum erat peccato, hominẽ sine peccato, quasi azymum de fermentato Deus assumpsit? presertim, quia Virgo etiam ipsa de qua assumptus est, fuerat*

fuerat in iniquitatibus concepta, & cum originali peccato nata? Verba eius expressa sunt. Rursus quæram, quid causet peccatum in prole, peccatū ne originale existens in animabus parentū, an verò concupiscentia carnalis delectationis in semine? Sanè parentes Catholici, aut fideles, cum generant prolem, minimè originali macula inquinati sunt, & tamen maculatā prolem edunt. Quinimo etiamsi illud haberent eo tempore, non ideo filios inquinatos ederent, quia ipsi inquinati essent, nā peccatū in vno existens subiecto, non est productiuum peccati similis in alio. Ad hæc si Virgo beatissima ab ea macula præseruata, (supponatur hoc argumenti gratia) filios ex Iosepho sponso, ac viro suo susciperet, dubiū nō est, quòd peccatū originis in eos transfunderet. Habuisse ergo vel non habuisse peccatū originale, nihil prorsus conducit, ad inducendā maculam filio. At verò inordinata concupiscentia fomitis ad generationem inquinandam maximè conducit; id quòd latè desumitur ex Aug. lib. 2. August.
 de Nuptiis & concupisc. c. 8. & lib. 3. contra Iulianum Pelagianum c. 18. & aliis locis, vnde Do- D. Th.
 ctor Angelicus in 3. d. 12. q. 3. art. 2. quæstiunc. 1. ad 2. vitiosam libidinem vocat principiū peccati originalis: & in 2. sent. dist. 3. q. 1. art. 2. ad 3. & 4. docet inesse semini quoddam vitium; quamquam eius interpres Capreolus valde laboret in explicanda vitij huius qualitate, asseratque esse quandam qualitatem intentionalem, in 3. dist. 3. q. 1. quæst. vnic. ad 1. contra 3. concl. Augustini sententiam sequutus fuit etiam Anselmus,

præsertim c.7. libri de Conceptu Virg. & pecc. origin. exponens seriò, quónam pacto semen hominis apud S.Iob dicatur immundum; & tamen si inibi asserat, in semine nullatenus reperi verè & in rigore peccatum, non magis, quàm in sputo, aut sanguine, si quis mala voluntate expuat, aut sanguinem mittat; nihilominus ex vitiosa concupiscentia docet hominem generari peccato maculatum: & licèt in semine peccatum non sit, esse tamen peccati originem, seu radicem. *De immundo semine (ait) in iniquitatibus & in peccatis concipi potest homo, intelligi, non quòd in semine sit immunditia peccati, aut peccatum siue iniquitas; sed quia ab ipso semine, & ipsa conceptione, ex qua incipit homo esse, accipit necessitatem, ut cùm habeat animam rationalem, habeat peccati immunditiam.* Cùm ergo Anselmus Virginem in Filij sui Conceptione à peccato mundatam edocet, nihil aliud contendit, quàm inibi fomitem eius prorsus extinctum fuisse; & semen ipsius ex qua corpus Domino fabricandum erat, fuisse omnino à superueniente Spiritu sancto purificatum, ne videlicet quantum erat ex se produceret fœtum simili fomitis vitio seu peccato inquinatum. Hunc enim sensum habent verba ille subdubitâtis Bassonis; vt enim ostenderet nò facilè explicari posse, qualiter Deus de massa peccatrice hominem sine peccato quasi azymum de fermentato sumpsisset, subdit rationem; *Nam licèt ipsa hominis eiusdem conceptio sit munda, & absque carnalis delectationis peccato; Virgo tamen ipsa vnde assumptus est, est in iniquitatibus*

sibus concepta, & cum originali peccato nata est, quia ipsa in Adam peccavit, in quo omnes peccauerunt. Vbi quidem in primis ipse fatetur, dubium hîc esse non posse de Conceptione Christi Domini, fueritne ex modo suo immunda? constat enim & uti certum supponitur, & conceditur, quòd fuit munda, utpote absque carnalis delectationis peccato, eo ipso quòd sine viri admixtione perpetrata est: *Nam, inquit, licet ipsa hominis eiusdem Conceptio sit munda, & absque carnalis delectationis peccato, &c.* Hoc verò semel admissò, solùm relinquitur dubium de semine Virginis, ex quo homo ille formandus erat, an videlicet haberet aliquam immunditiam, quæ in foetum deriuari posset. Quare cū addit, *Virgo tamen ipsa vnde assumptus est, est in iniquitatibus concepta, & cum originali peccato nata est,* non potest reddere sensum, quòd verè in originali concepta & nata fuerat; hoc siquidem parum faciebat ad propositum, si aliàs in semine non esset aliquod vitium quod deriuaretur in prolem. Si autem originalis peccati nomine fomitem intelligamus, omnia constant, & arguentis difficultas apparet; sensus enim esset, quidquid sit de inquinamento animæ Virginis, hoc satis constat, & sufficit, quòd ipsa sicut cæteri omnes ab Adamo cum peccato concepta & nata fuit, hoc est, facta fuit ex semine vitioso, & ita prodiit in mundum; vnde & semen ipsius eodem laborare vitio videbatur. Hoc verò dubium Anselmus dissoluens primò respondet, antè quidem quàm Verbum diuinum ex ea carnem assumeret, munda-

datam fuisse carnem ipsius à peccatis, id est, vitiis naturalibus, & in eius ipsa munditia, de illa assumptam esse. In libro autem de Conceptu Virginis, addit in semine Virginis, eo solùm quòd virgineum semen erat, nullum esse peccatum. *Non longè (ait) supra inuestigare proposui, quomodo semen sumptum de Virgine, in quo monstratum erat, nullum esse peccatum, liberum possit intelligi, &c.* Nimirum, quia originale, nisi per commixtionem duorum seminum, contrahi non valet.

Sed & illud magnopere in Anselmo considerandum est, quòd vbi scribit sub Bossionis nomine, Virginem beatissimam in peccato conceptam & natam fuisse, manifestum est non sumere nomen peccati in rigorosa & stricta significatione, prout maculam animæ denotat, sed in latissima, prout concupiscentiam & fomitem etiam significat. Hoc si semel ostenderimus, nihil aliud poterit desiderari, quo deinceps certum sit apud omnes, eo loci nullatenus D. Anselmum asseruisse Virginem conceptam, & natam in originali illa macula, quæ animam Deo iniuriam reddit; sed solùm in concupiscentia seu fomite, quæ peccatum etiam vocari solet. Unde autem haberi potest, tam lata significatione peccati voce Anselmum vsum fuisse? Sanè ex verbis ipsius quæ aliam significationem non patiuntur; & hoc non ex doctrina alterius libri, aut capituli, sed ex illamet sententia, qua peccatum adstruitur in Virgine. Audi verba sancti Præsulis. *Nam licet ipsa hominis eiusdem (id est,*

est, Christi) *conceptio sit munda, & absque carnalis delectationis peccato; Virgo tamen ipsa, unde assumptus est, est in iniquitatibus concepta, & in peccatis concepit eam mater eius, & cum originali peccato nata est. Quid est illud, & absque carnalis delectationis peccato? Haud dubium, carnalem delectationem seu concupiscentiam, per quam homo concipitur, vocat peccatum. At verò nequaquam potuit intelligere in ea vel eam esse verum originale peccatum, quia hoc etiam concessio, quòd Christus conceptus fuerit absque carnalis delectationis peccato, adhuc subdubitat quomodo sine peccato concipi potuerit, quandoquidem Virgo ipsa de qua assumptus est, fuerat in peccato concepta, & nata. Licet ipsa hominis eiusdem conceptio sit munda, & absque carnalis delectationis peccato, Virgo tamen ipsa, &c. Non igitur assumit peccatum rigorosè, sed latè, prout carnalem concupiscentiam comprehendit. Ex hoc autem rursus deducitur, in Virgine solùm concessisse peccatum carnalis delectationis, nam illud quod à Christo Domino abfuisse docet, ponit in Virgine, ut ex eius verbis constat, & ex particula illa *tamen*, ait enim, *Ipsa hominis Christi conceptio fuit absque carnalis delectationis peccato, Virgo tamen ipsa, de qua assumptus est, est in iniquitatibus concepta, & nata: à Christo autem tollit peccatum delectationis carnalis.* Hoc item sensu constant Anselmi scripta, & neutrum ab altero dissonat, simul enim compatitur quòd asserat Virginem*

immunem fuisse ab originali peccato, & nihilominus in peccatis conceptam & natam esse, id est, in concupiscentia carnalis delectationis. Rursus sanum habet intellectum, quod ex libro de Excellent. Virginis superius retulimus, *Nimirum tenemus fide, ab omni, si quid adhuc in illa originalis, siue actualis peccati supererat, mundatum cor illius, in Spiritus sancti superuentione.* Ut enim

Concil. Trident. Tridentini Concilij Patres sessione quinta docuerunt, concupiscentia, seu peccati fomes non ideo in sacris Scripturis nuncupatur peccatum, quia verè peccatum sit, *sed quia à peccato est, & ad peccatum inclinatur,* id est, quia oritur à peccato originali saltim Adami, & ad peccatum actuale inclinatur; quare pro utroque simul accipi potest; ut enim originem respicit suam, originale significat, ut verò in terminum suum ordinatur, actuale. Idcirco cum scripsit Anselmus, *Virginem emundatam fuisse ab Spiritu sancto, ab omni, si quid adhuc in illa originalis siue actualis peccati supererat,* nihil aliud docere voluit, quàm à fomite peccati, & carnis concupiscentia mundatam fuisse; si enim adhuc fomes remanserat in ea, aliquid erat originalis, siue actualis peccati: non quidem quia verè peccatum sit, sed quia à peccato esset (Adami) & ad peccatum inclinaret. Neque verò quis meritò hanc Anselmi interpretationem improprietatis vocum notare poterit, quandoquidem ex doctrina eiusdem Concilij satis liquet, quòd plerunque in sacris litteris nomine peccati concupiscentia duntaxat & fomes peccati propriè intel

intelligatur; id quod multis Pauli Apostoli testimoniis facile comprobatur: ut cum dixit, *Iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum*, ad Rom. & sæpe alibi. Et eo vel maximè in Anselmo cogimur peccati nomen in eo sensu accipere, quòd utroque loco aliquid afferat, in alio sensu falsum, & tanto Doctore indignum: nimirum in libro, *Cur Deus homo*, Virginem, in eo peccato natam, in quo & concepta fuit; in libro autem de Excellent. Virginis, eam ab Spiritu sancto mundatam simul ab originali, & actuali peccato; nequit autem de Anselmo existimari sensisse Virginem Mariam, cum vero originali natam, & in eo usque ad Annuntiationem Angeli perdurasse; & actualia quoque peccata commisisse. Cum igitur ea expositio Patrù cæteris anteponenda sit, quæ verba in alienum sensum non contorquens in omnibus suis scriptis (si fieri possit) locum habeat, nihilque indignum eis tribuat, & hæc omnia in nostra reperiantur; dubium non sit hanc prorsus esse legitimam, & germanam Anselmi interpretationem; & eapropter communem & vulgarem deinceps, ut falsam posthabendam: & (quod ex omnibus prædictis fit consequens) nihil unquam contra immaculatam Virginis Conceptionem, vel leuiter scriptum reliquisse; quinimo in libro de Excellent. Virgin. tanta circumspectione fomitem etiam concessisse in illa, ut nequaquam absolutè ipsum concesserit, sed sub conditione, *siquid adhuc in illa supererat*, Incarnationis Verbi tempore: quod ego limitasse intel-

ligo, quatenus innueret, si quo pacto fomes in Virgine fuit, nequaquam tamen solutum & liberè rationi repugnantem concedamus, sed ligatum; & idcirco non dixit absolutè, mundata fuit ab originali seu actuali peccato; sed sub conditione, *siquid adhuc in illa originalis, sine actualis peccati supererat*; & rectè quidem, quia fomes ligatus, quasi diminutus fomes existimari debebat.

§. 3. *Exponitur ad litteram celebris illa Anselmi sententia, Decens erat, ut ea puritate, qua maior sub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteret, &c.*

DEsiderabit tandem quis audire, quid sibi voluerit Anselmus illis verbis in hac materia celebratissimis; *Decens erat, ut ea puritate, qua maior sub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteret*: non enim vno modo explicari solent, sed diuerso; quidam enim tanta latitudine accipiunt, ut voluerit à Virgine omne peccatum excludere, actuale & originale, adhuc siquidem sub Deo intelligi potest tanta puritas in pura creatura; Anselmus verò tantâ docet Virginem nituisse, quòd maior sub Deo intelligi nequit: quòd si solum actualibus peccatis caruisset B. Virgo, nequaquam tanta puritate niteret, quia alia sub Deo adhuc maior intelligi potest. Aliis placet, ab illa particula, *sub Deo*, limitationè accipere dictâ sententiâ, Deus enim solus nullum habuit peccatû in humana natura, cæteri præter Deû &

eius

eius Matrē actualibus & originalibus inquinati sunt, Virgo autē caruit actualibus dūtaxat, inquit. Certē vtrāque interpretationem diuersis suæ doctrinæ locis amplexus est D. Thomas, dū D.Tho. de præfenti Anselmi sentētia differeret. In 1. quidē sent. dist. 44. a. 3. in solut. 3. arg. priorē conceptis verbis amplectitur; quærebat liquidē in eo a. 3. *Virum Deus potuerit facere humanitatē Christi meliorem, quàm sit?* & cū formasset 3. arg. ex eo quòd Beata Virgo fieri potuerit purior, idque testimonio Anselmi, *Decens erat, &c.* respōdet: *Ad tertium dicendum, quòd puritas intenditur per recessū à contrario, & ideo potest aliquid in creaturis inueniri, quo nihil purius esse possit in rebus creatis, si nulla cōtatione peccati inquinatū sit: & talis fuit puritas B. Virginis, qua peccato originali, & actuali immunis fuit; fuit tamen sub Deo, inquantū erat in potentia ad peccandū.* Nec valet dicere, quòd post sanctificationē poterat dici immunis ab originali, quia eodē modo loquitur S. Thomas de immunitate ab originali, atque ab actuali; nemo tamen vult, ipsum sanctificationem ab aliquo actuali, Virgini concessisse. Præterquam quòd solum concedit Virgini potestātē ad peccatum, peccata verò ipsa omnino negat. Fuit tamen (ait) sub Deo, inquantū erat in potentia ad peccandū. Simili prorsus pacto exponit Anselmū ipse S. Doctor in 1. dist. 17. q. 2. a. 4. vbi cū obiecisset sibi eadē Anselmi verba, respōdet ad 3. vel 4. arg. *Ad illud quod obiicitur de B. Virgine, dicēdū est, quòd differum puritatis augmentū & charitatis: augmentū enim puritatis est secundū recessū à cōtrario; & quia in*
D.Tho.
B. Vir

*B. Virgini fuit de puratio ab omni peccato, ideo peruenit ad summam puritatis; sub Deo tamē, in quo nō est aliqua potētia deficiēdi, quæ est in qualibet creatura quāntū est in se. Vbi solūm relinquit in Virgine potentiam deficiēdi. Alteram expositionem amplectitur ipse Doctor Anselmus, hac in parte sibi contrarius, 3. p. q. 27. art. 2. vbi cūm secundum proposuisset argumentum, Conueniens fuit (sicut Anselmus dicit in libro de Conceptu Virg.) ut illa Virgo ea puritate niteret, qua maior sub Deo nequit intelligi. Respondet: Sub Christo, qui saluari non indiguit, tanquam vniuersalis Saluator, maxima fuit B. Virginis puritas, nam Christus nullo modo contraxit originale peccatum. Sed B. Virgo contraxit quidem originale peccatum, sed ab eo fuit mundata, antequam ex utero nasceretur. Sed quæ harum expositionum Anselmi menti conformior est? Existimo sanè posteriorem coactam esse, & verbis Anselmi difficilè coaptari; eo vel maximè quòd inconueniens carentiæ redemptionis, cui nititur, minimè sequatur, ex præseruatione Virginis ab originali peccato. Puto etiam contineri quidem hanc præseruationem intra latitudinē illius sentētiæ; *Decens erat, &c.* sed non video, quòd de ea re sermo esset in illo cap. 18. nam titulus eius erat, *Quòd de Virgine iusta Deus conceptus sit, non ex necessitate, quasi de peccatrice non possit, sed quia sic decebat.* Cūm enim in superioribus capitibus probasset, ex vi ipsa generationis Virgineæ non potuisse prolem peccato infici, subinquit, cur igitur de matre mundissima Verbum Dei carnem assumpsit, mundans eam prius?*

prius: Et respondet: *Quamvis ergo de mundissima Virgine Filius Dei verissime conceptus sit, non tamen hoc ex necessitate factum est, quasi de peccatrice parere iusta proles rationabiliter generari per huiusmodi propagationem nequiret: sed quia decebat, ut illius hominis conceptio de matre purissima fieret. Et hoc amplificat subdens: Nempe decens erat, ut ea puritate, qua maior sub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteret, (quæ cum tota Trinitate commercium habitura erat) videlicet, cui Deus Pater unicum filium suum (quem de corde suo equalem sibi genitum tanquam seipsum diligebat) ita dare disponebat, ut naturaliter esset vnus, idemque communis Dei Patris & Virginis filius. Et quam ipse Filius substantialiter sibi facere matrem eligebat: & de qua Spiritus sanctus volebat, & operatus erat, ut conciperetur, & nasceretur ille, de quo procedebat. Qualiter autem Virgo eadem per fidem ante ipsam Conceptionem mundata sit, dixi (in libro, Cur Deus homo) ubi aliam rationem de hoc ipso unde agitur reddidi; quæ duæ rationes intellectui meo videntur unaqueque per se sufficere: sed amba simul animo vim rationis, & decorem actionis quærenti copiosè satisfacere. Hæc integra illius capituli verba sunt. Ex quibus illud infero, mentem Anselmi formaliter fuisse agere de mundatione à fomite peccati, quæ in Annuntiatione Angeli, fidei Virginæ meritis facta est. Non enim possunt in alium sensum verba illa contorqueri, Qualiter autem Virgo eadem per fidem ante ipsam Conceptionem mundata sit, dixi: agitur enim necessariò in eis de ea munditia, quæ sine necessitate puritatis Conceptionis Christi, Vir-*

gini

gini ex sola officij sui condecencia donata fuerat: & de ea dixerat, quòd erat tanta, *quòd maior sub Deo nequit intelligi*. Vnde necessarius & legitimus sensus huius celebris sententiæ est: Ablata est à B. Virgine pronitas & inclinatio ad peccandum, seu peccati fomes in Angelica Annuntiatione: quo vno dato, tanta deinceps nituit puritate, vt maior sub Deo intelligi nequeat; quandoquidem non solùm non habere peccatũ, sed carere etiam inclinatione ad peccandum est maxima puritas, quæ sub Deo potest intelligi; solum siquidem restat, non posse peccare naturã suã, quod solius Dei est. Ad illũ verò puritatis gradũ, ad quem Virgo euecta fuit, in Conceptione Verbidiuini concurrir Spiritus sanctus, templũ suum mundando ab inclinatione & fomite peccati, quantuncũque ligato, & consopiro, & ad tantam munditiam per fidei infusionẽ disponendo: quod indicant illa verba, *Qualiter autem Virgo eadem per fidẽ, ante ipsam Conceptionem mundata sit, dixi*. Cum hoc tamen verũ est, rationem illã, *qua maior sub Deo intelligi nequit*, tantam habere vim, vt excludat ab anima Virginis omne peccatũ, pro quouis tempore vel momento, etiam si sermo sit de originali, vt superiùs expositũ est. Hæc proculdubio fuit D. Thomæ sententia in locis ex 1. sent. relatis, vbi ex vi verborũ Anselmi solũ relinquit Virgini potestatem peccandi, & consequenter excludit pronitatem fomitis, quæ longè diuersa est ab illa: & semper in eius doctrina ablatas fuit à Virgine in Annuntiatione fomes peccati, qui primũ in sanctificatione
 priori

priori māserat ligatus, vt videre est 3. p. q. 27. 2. 3.

§. 4. *Testimonio cuiusdam discipuli eiusdem
Sancti Doctoris, sensum nostrum
egregiè confirmari.*

NE tamen prædicta Anselmi expositio eò
forfan parui ab aliquo pèdatur, quòd noua
videatur, & recèns excogitata, habemus vetu-
tissimum in fauorè nostrum testimoniū cuius-
dam Anselmi ipsius discipuli, æqualis Bernardo,
qui cùm videret à nonnullis impugnari doctri-
nā libri de Conceptu Virginis, Anselmum pro
virili tutatus est, apologiā conscriptā, quæ cum
S. Anselmi operibus præ manibus est, typis sem-
per excusa, post prædictum de Conceptu Virgi-
nali opusculū, sub titulo, *Declaratio cuiusdā de eo-
dem libro: authoris verò anonymi ætas habetur,*
dum Bernardum in suum fauorem citans suorū
tēporū, vocat Doctore, *Adhuc audi (inquit) quid
dicat inde nostrorū temporum Spiritus sancti organū
B. Bernardus Abbas Clarauallensis, Spiritus sanctus
superueniet in te, &c.* Vidimus autē superiūs Ber-
nardū ferè æqualē Anselmo fuisse. Insurrexerāt
quidam contra prædictum Anselmi librum; sed
nunquid id indignè ferebant, quòd mundatam
dixisset Virginem Beatam priusquam Dei Fi-
lium conciperet; quasi minus purè de ea lo-
queretur? Minimè gentium, imò verò idcirco
in illum inuehi visi sunt, quòd puriūs quàm
par esse ipsi crederent, loqueretur. Et quidem
disceptatio ab eo sumpsit initium, quòd cap. 7.
scriberet, in femine non magis esse culpam,
quàm

quàm in sputo, vel sanguine, si quis mala voluntate expuat, vel sanguinem mittat. Verba authoris sunt; *Quidam quod hîc dicitur, scilicet in semine quo concipitur homo, non magis esse culpam aliquam, vel originalem vel actualem, quàm est in sputo vel sanguine, si quis mala voluntate spuat, aut de sanguine suo aliquid mittat, reprehendunt; falsum esse ex hoc adstruentes, quòd in ipso semine sit quidam fomes peccati, & corruptio natura humana, & inde origo peccati originalis.* Nitebantur illi

August.

Augustini autoritate, qui lib. 2. de nuptiis, & concupiscent. exponens illud Sapient. 13. *Nequam est illorum natio, & naturalis malitia ipsorum, semen enim erat maledictum ab initio;* subinfert: *Quomodo ergo cuiuslibet hominis malitia naturalis, & semen maledictum ab initio, nisi ad illud respiciatur, quòd per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt?* Respondet verò vindex Anselmi, eo loci nomine *seminis* non significari semen quod principium est generationis,

Ambros.

sed homines ipsos: Ambrosium verò pro Anselmo stare, cum lib. 1. sermonum sacror. scripsit, *Iudeus vrceos baptizat, & calices, quasi insensibilia vel culpam possint habere vel gratiam.* Ex quo post longam disceptionem infert ille, *Rata est ergo sententia Ambrosij, & nostri Anselmi, generaliterque intelligenda est, quòd in re insensibili nec gratia sit, nec culpa.*

Hinc rursus de Virgine suscitata est lis: ut enim impugnatores Anselmi haberent intétum,
nimi

nimirum in femine esse verè peccatum aliquod, vel fomitem peccati, adduxerunt in medium Damasceni testimonium afferentis, Spiritum sanctum purgasse semen virgineum ab omni peccato, & fomite peccati, quo purius, ut par erat, redderetur ad verbi Incarnationem. En verba authoris, *Attamen adhuc opponunt de auctoritate Ioannis Damasceni, qui dicit quòd post conceptum, siue consensum B Virginis, Spiritus sanctus superueniens omne peccatum in ea purgavit, & omnem fomitem peccati. Et inde, credo, voluit habere auctoritatem, quòd oportet aliquatenus semen illud Virginale, licet non esset ex viri commixtione, tamen mundatum esse à fomite peccati, Spiritus sancti operatione.* Sed quid ipse vindex ad hæc? Certè si aliquam veram purgationem à peccato vel fomite liberè luxuriante Anselmus in Annuntiatione Virgini factam ab Spiritu sancto sentiret; nullatenus eius discipulus obiectis sibi de Damasceni auctoritate resisteret; nunc verò non solum resistit, & reluctatur, sed probat quidem testimoniis Hieronymi, & Bernardi, ante conceptum quidem Filij purgatissimam iam dudum extitisse, ut non indignisset nunc denuò repurgari, Hieronymo afferente in serm. de Assumpt. Hieron.

Quamuis dudum incomparabilis esset vniuersis, que sub calo sunt, virginibus, ut decenter posset in se suscipere diuinitatis admixtionem, salua vtraque natura: (id est, adhuc ante Annuntiationem decenter poterat esse Mater Dei) tamen cum gratia repletur, cum Spiritu sancto perfunditur, cum Spiritu sancto obumbratur, fit pretiosior meritis, celsis sublimior,

T fastigiis

Bern.

fastigiis pulchrior, sanctitate gloriosior, suorum meritis & prerogatiuis meritorum, ita ut nullis iam visibus sit ipsa eadem mancipanda nisi diuinis. De Bernardo autem adducit illud ex hom. 4. super Missus est, Superius dicta est gratia plena, & nunc quomodo dicitur, Spiritus sanctus superueniet in te? An forte ideo non dicit simpliciter, Veniet in te, sed addidit, super, quia & prius quidem fuit in ea per multam gratiam, sed superuenire nuntiatur propter abundantioris gratie plenitudinem, &c. Neque his contentus, ad Damascenum quidem primùm respondet, Nihil nos Ioanni Damasceno in dictis suis preiudicare, utpote quòd eius scripta nulla legerimus, nisi quatenus ea ab aliis in testimonium introducta multis in locis cognouimus. Deinde excaudescit in eum, seu in eius inducentem auctoritatem, inquit: Rogo te Ioannes Damascene, vel quicumque es in tali sententia, qui putas Beatam Dei Matrem post Annuntiationem S. Angeli, tunc primum in superuentionem Spiritus sancti amisisse vel peccatum, vel fomitem peccati. Rogo, inquam, te per eandem Beatam Theotocon desiste, noli emulari in malignantibus, cessa sincerissimum vas incrustare; solue calceamenta pedum tuorum, que impediunt progressum recte intentionis tue: siquidem zelum Dei habes in hac parte, sed forte non secundum scientiam: forsitan enim putas in hoc errore, Deo te obsequium exhibere. Quod si nolueris cessare, scito quòd terra hac quam calcas devorat habitatores suos, ultionem faciens in omnes filios diffidentia. Et inferius: Hec nos quidem breuiter introduximus contra hoc quod opponunt de Ioanne Damasceno, cui nos dare determinationem

nationem praesumptuosum esset, qui quo sensu dixerit penitus ignoramus: at si ille Hieronymo & nostris contraria hic dixit, libet in hoc potius adhaerere non ei, sed Hieronymo, & nostris.

Cæterum vindex iste Anselmi, quisquis ille fuerit, nomine fomitis peccati non solum pronitatem ad peccandum intellexit, sed aliquid quasi incitans, seu consulens peccatum. Ait siquidem in principio, *Si ab eis queratur, quid appellent fomitem peccati, qui in semine sit, & corruptionem naturæ, non video quid respondere possint rationabiliter; nulla enim res ratione carens, vel ad peccatum incitare potest, vel ad virtutem. Et quod nec culpam potest habere nec laudem, non potest fomes esse peccati vel virtutis.* Atque hæc notarim, ne quis putet hunc Anselmi discipulum nobis aduersari, dum in superioribus stabiliuimus, Anselmum adstruxisse peccati fomitem in B. Virgine usque ad Annuntiationem; longè enim alio sensu accepit ipse fomitis nomen, ac nos; Nos enim cum D. Thoma 3. p. q. 27. art. 3. asserimus

DTh.

quod nihil est aliud quam inordinata concupiscentia sensibilis appetitus, habitualis tamen; quia actualis concupiscentia est motus peccati. Dicitur autem concupiscentia sensualitatis esse inordinata, in quantum repugnat rationi, quod fit in quantum inclinatur ad malum, vel difficultatem facit in bono. Ille verò nescio quam rationem consiliatricem ad malum videtur nomine fomitis intelligere, seu potius existimasse, peccati fomitem non solam habitualementem concupiscentiam & pronitatem in malum, sed actualementem, quæ culpabilis: ut indicant illa verba,

Quod nec culpam habere potest, non potest fomes esse peccati. Aut verò solùm contendit, nequaquam concedi debere in Virgine fomitem etiam habitualement liberè rationi repugnantem, aut inclinando habitualiter in malum, aut difficultatem faciendo in bono; & hoc asserit docuisse Anselmum; non tamen negat aliquandiu ligatum mansisse in Virgine, qui tamen nunquam in actum prorupit, tum ex abundantia gratiæ, quam in prima sanctificatione Virgo recepit, tum & *perfectius* (ait D. Thomas) *per diuinam prouidentiam sensualitatem eius ab omni inordinato motu prohibentem.* Quod quidem omnino ad mentem Anselmi esse negari non potest, cùm sæpe repetat, quòd *per fidem Virgo mundata sit*, ante ipsam Verbi diuini conceptionem. Itaque ex disceptatione præfata liquidò constat, Anselmum nihil amplius Virgini concessisse, nomine mundationis, quàm à nobis explicatum sit. Vtrùm verò Ioannes Damascenus contrarius Anselmo, & nobis fuerit, quod prædictus author soluere nequiuit, nunc videndum. Sed quoniam multi alij Patres eadem phrasi vsi sunt, vniuersos ad lydium vocare placet, quo causa nostra omni parte splendescere videatur.

§. 5. *Appendix aliorum Patrum vindicatorum, qui cum Anselmo purgationem in Virgine docentes, neutiquam de peccati originalis, sed de fomitis extinctione loquuti sunt.*

I. S. Ioannes Damascenus.

Quo

Quoniam hunc Doctorem sanctissimum in
 mediū adduxit anonymus ille vindex An-
 selmi, placet ab eo exordium sumere, & quē ille
 non valuit exponere, quōd ipsius frui scriptis
 datum ei non fuit, nunc vindicare & exponere
 opus est, cū eius visis scriptis nihil contra im-
 maculatam Virginis passiuam Conceptionem
 resultet. Bis in diuersis suæ doctrinæ locis fa-
 tetur, Virginem ab Spiritu sancto purgatam &
 mundatam, sed in his omnibus eam purgatio-
 nem in Annuntiatione Angeli patratam asse-
 uerat; nimirum in Cōceptione eius actiua, quo
 tamen tempore, piaculum esset peccatū aliquod
 ei adscribere, quo purgaretur; præsertim de do-
 ctissimo, ac deuotissimo Virginis sanctæ Scri-
 ptore id sentire non licet, cuius videlicet in de-
 fensionem sacrarum imaginum suarū à Leone
 Isaurico amputata manus, eo fuit ipsi à D. Vir-
 gine restituta, vt laudes eius & encomia scribe-
 ret. In hunc enim finem manū sibi oraue-
 rat restitui, *Sanct (inquiens) oro, & hanc meam
 dexteram tuis precibus dextera Altissimi, qua de te
 incarnata est, vt tuas, & eius qui ex te incarnatus est,
 laudes (sicut dederis) numeris rhythmicis, & melodiis
 perscribat, & Orthodoxi cultus sit cooperatrix, o
 Deipara. Addit Ioannes Patriarcha Hierosoly-
 mitanus in eius vita: Hac orans Ioannes, & lachry-
 mans in somnum vertitur, videtque sanctam Deigeni-
 tricis imaginem, misericordibus ac latis oculis ad se
 respicientem, & dicentem: ecce sana facta est manus
 tua; caue posthac ne segnis fueris, sed calamum eā fac
 scriba velociter scribentis, quemadmodū pollicitus es.*

.D.C.

Vt autem restitutus euigilauit, & manum curiosè contemplans curatam vidit. Neque in occulto, neque clam sunt acta hæc. Vnde & Sarraceni quidam continuo ad Principem suum abierunt, dicentes, non esse abiectam manum Ioannis, sed alterius cuiusdam. Ad horum denuntiationem accersitur Ioannes, iubeturque abiectam ostendere dextram. Sed cum ostendisset, visa est lineola quedam defectionis, quam ita ordinarat Deigenitrix, vt amputationis certitudo efficacius comprobaretur. Inde venditis quæ possidebat, in S. Iabæ celebre monasterium se contulit, & monachus factus, sub instituto S. P. Benedicti, vt ex Trithemio & aliis accipimus. Ergone manus Damasceni miraculosè sibi à Deipara restituta, vt eius laudes caneret, in Verbi præsertim diuini Conceptione, peccatum aliquod eo temporis benefactrici adscriberet? Absit. Solum quidem asserit Virginem purgatam fuisse Spiritus sancti gratia; cum verò id non in matris suæ utero, sed in Conceptione Filij sui asserat accidisse, planum sit, de purgatione fomitis aliàs ligati, fuisse loquutum; nequaquam verò de peccato originali. Vide nunc ipsa testimonia, alterum habet in lib. 3. de Fide Orthodoxa, cap. 2. Spiritus sanctus (ait) superuenit in Virginem, eam lustrans. Sic legimus in translatione Abbatis S. Michaëlis in Eremo; in antiqua verò legitur, purgans eam. Ita refert D. Thomas 1. 2. q. 81. a. 5. in arg. 3. his verbis. 3. Præterea Damascenus dicit in lib. 3. quòd Spiritus sanctus præuenit in Virginem, de qua Christus erat absque peccato originali nasciturus, purgans eam. Et respondet: Ad 3. dicendū, quòd illa purgatio præueniens in B. Virgine, non requirebatur ad auferendam

D.Th.

dam transfusionem peccati originalis, sed quia oportebat, ut Mater Dei maxima puritate niteret. Teste igitur Doctore Angelico in iis locis agebat Damascenus de purgatione tempore Conceptionis Filij Dei, quæ fuit purgatio fomitis in ipsa & in semine Virginali, non verò alicuius peccati.

Hunc locum iterum refert D. Thomas 3. p. q. D.Th. 27. art. 3. agens de purgatione fomitis Virginei in Angelica Annuntiatione, (tametsi in margine falsò citetur lib. 4. de Fide Orthod. c. 15. vbi nihil de purgatione aut lustratione reperitur) sub his verbis. 3. Præterea Damascenus dicit, quòd in B. Virginem superuenit Spiritus sanctus, purgans eam, ante Conceptionem Filij Dei. Audi quæso in solutione 3. arg. quid ex mente Angelici Doctoris nomine purgationis intelligatur. Ad 3. dicendū quòd Spiritus sanctus in B. Virgine duplicem purgationem fecit; vnā quidem quasi preparatoriam ad Christi Conceptionē, quæ non fuit ab aliqua impuritate culpa vel fomitis, sed mentem eius magis in usum colligens, & à multitudine sustollens, nã & Angeli purgari dicuntur in quibus nulla impuritas innenitur, ut Dionysius dicit 6. c. Ecclesiastica Hierarchia. Aliã verò purgationem operatus est in ea Spiritus sanctus mediante Conceptione Christi, quæ est Spiritus sancti opus; & secundum hanc potest dici, quòd purgauit eã totaliter à fomite, à quo videlicet eã in prima sanctificatione ex parte purgauerat, fomitem ne contra rationem rebellaret, sopiens, & l. gans. Alterum testimonium Damasceni habetur in sermone de Assumpt. B. Mariæ, sub his verbis: *Hanc Virginem Pater prædestinauit, virtus sanctificatiua Spiritus sancti obumbrans, purgauit, & sanctificauit.*

Cæterùm priùs dicit quòd Spiritus sanctus Virginem obumbrauerit, quàm sanctificauerit, ne de alia purgatione, quàm fomitis, loquutù fuisse credamus. Hinc colligo falsò impugnatores illos Anselmi, contra quos anonymus vindex egit, imposuisse Damasceno, quòd diceret, purgatã fuisse *ab omni peccato, & ab omni fomite peccati*, nusquam siquidè id scripsisse reperitur, imò nec fomitis nomine vsus fuit, vt vidimus. Quòd si ex cõcessione purgationis fomitis, volunt elicere assertionem peccati originalis, ineptè argumentãtur, cùm alterum sine altero existere possit, & de factò cõmuniter à modernis Doctõribus asseratur. Vt verò semel constet, quàm purè de Cõceptione passiuã B. Virginis Damascenus noster senserit, videant lectores mei, quæ in sermone 1. de Natiuitate ipsius scripsit; cùm enim à Deo creabatur in vtero matris suæ, non minus quàm cælum lucida & formosa sibi visa est: nam eo nomine ipsam tunc temporis nuncupat. *Hodie* (inquit) *ex terrena natura, cælum in terra ille condidit, qui olim firmamentum ex aquis fixerat, atque in altum extulerat.* Quæ sanè verba minimè Natiuitati Virginis adaptari queunt, sed Conceptioni, quemadmodum & illa, *O beatos Ioachimi lumbos, è quibus prorsus immaculatũ semen fluxit.* Sanè prorsus immaculatũ semen esse nõ posslet, si peccatũ verũ in ipsa Conceptione Virgo traxisset, nulla enim fœdior macula, quàm peccati.

II. S. Gregorius Nazianzenus.

DEsumpserat proculdubio loquendi modum de purgatione Virginis à Gregorio

Theo

Theologo Damascenus; is enim orat. 36. in Christi Natiuitatem, purgatam fuisse docet, sed quo tempore? Non alio, quàm in Annuntiatione Angeli. En verba Gregorij: *Ille Patris terminus & ratio ad imaginem suam se confert, & carnem ob carnem genuit, & cum intellectuali anima propter animam meam iungitur, ut simile per simile repurget; atque humana omnia, excepto peccato suscipit; conceptus quidem ex Virgine animo & corpore ab Spiritu prapurgata; nam & procreationem honore affici, & Virginem praeferrere oportebat. Progressus autem Deus cum humanitate, &c.* Agebat ergo de tempore Incarnationis Dominicae, quando in Virgine nullum peccatum erat. Quare quod ait, *animo & corpore ab Spiritu prapurgatam fuisse*, exponi omnino debet, penes doctrinam superius assignatam ex D. Thoma de duplici purgatione; quoad animum quidem de purgatione Angelica, quoad corpus verò de purgatione fornicis. Citari etiam solet Nazianzenus Orat. 40. in S. Baptisma, quo loci nihil de purgatione Virginis habet; solum liquidem (ait) *Crede Dei Filium, Verbum illud omnibus saeculis antiquius, extremis diebus hominis quoque filium tua causa factum esse, arcano modo, ac sine vlla spurcitie ex B. Virgine progressum, nihil enim spurcum ubi Deus est.*

III. S. Ambrosius.

NON dissimili modo loquitur Ambrosius (si is est author commentariorum super epistolas Pauli, quae cum suis operibus circumferuntur)

runtur.) ait enim super c.8. epist. ad Roman. *Expiata est caro Domini ab Spiritu sancto in Virgine.* Vbi expressè loquitur de tempore Incarnationis Dominicæ ; & cùm non dicat expiatam esse Virginem ipsam, sed carnem Domini, certũ est de semine Virginali sermonem esse , in quo peccatum verum esse non poterat, sed ut plurimũ origo fomitis peccati. Quod verò Ambrosius ait serm.6. in Psalm. 118. *Caro Christi in Maria fuit obnoxia peccato,* verè dicitur respectu fomitis, cuius gratia caro Virginis in peccatum inclinabat; imò verò cùm fomes ipse peccati nomine plerumque in Scripturis nuncupetur, ut apud Paulum videre est, quatenus fomitem habebat, poterat verè dici peccato obnoxia.

IV. S. Fulgentius.

CLariùs loquitur Fulgentius. Eius verba sunt in sermone de laudibus Virginis; *cùm dixit Angelus gratia plena, ostendit ex integro iram exclusam prima sententia, & plenam benedictionis gratiam restitutã.* quæ verba ex Magistro suo Augustino desumpsit, sermone 11. de Natali Domini, tomo 10. Dicit verò Annuntiationis Angelicæ tempore non quidem tunc iram exclusã ut cunque, sed *ex integro*, nec tunc primũ benedictionis gratiam Virgini restitutam, sed *plenam*; quo nimirum denoteretur, tunc temporis à fomite fuisse purgatã, qui ab ira primæ sententiæ originem ducebat; dũ enim aderat fomes, nequaquã ex integro primæ ira sententiæ intelligebatur exclu

exclusa, nec plena benedictionis gratia, qua homo in statu originalis iustitiæ fruebatur, restituta.

V. S. Beda.

ALiquanto durius Beda loquutus videretur, nisi de tempore Incarnationis Dominicæ expressè loqueretur; ait siquidem in homilia super Missus est; *Spiritus sanctus superueniēs in Virgine, mentem eius ab omni vitiorum sorde castigauit, & ab omni æstu concupiscentiæ carnalis cor eius temperauit, atque mundauit.* Quæ verba iuxta doctrinam superiùs assignatam Damasceno ex D. Thoma, exponenda sunt de duplici purgatione, videlicet de ea quæ reperitur in Angelis, & de totali fomitis destructione. Videtur etiam eò solùm tendere vt vellet, Virginem ab Spiritu sancto temperatam fuisse, ne in datione sui Virginalis seminis æstu concupiscentiæ seu delectationis carnalis vreretur, sicut cæteræ mulieres, sed mente eius in Deum vnice collecta, materiam corporis Dominici purissimè ministraret; absque eo quòd Conceptionis tempore mentem in delectationum sordibus hærentem haberet: vbi verbum illud, *castigauit*; idem est ac castam reddidit præueniendo ne sordibus delectationis carnalis inquinaretur. Hoc si Chlironus in commentariis ad c. 2. l. 3. de Fide orthodox. aduertisset, non tam acriter in S. Bedam inueheretur.

V. I. Chrysippus Hierosolymitanus.

Simili

Simili modo interpretandus est omnino, qui non dissimiliter loquitur, Chrysippus Hierosolymitanus Antistes in sermone de B. Virgine, ex quo vulgo citari consueuerunt verba illa, *Cum omnibus surget de lapsu, in quo vel illam constituit Eua cognatio*: difficilia quidem, si aliàs non constaret scripta de Virgine tempore Dominicæ Incarnationis, quo nimirum nullum in Virgine vnquam peccatum à Catholicis positum fuit. Loqui autem de ipso tempore Conceptionis diuini Verbi, liquidum fiet legentibus sententiam integram, & non detruncatam, quæ in expositionem illius versiculi Psalmi, *Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tue*, sic habent: *Surge Domine, &c. tu & arca sanctificationis tue; arca enim verè regia, arca pretiosa est Virgo Deipara, surge Domine, nam nisi tu exurgas è sinu paterno, genus nostrum quondam lapsum non resurget. Tu & arca sanctificationis tue; cum tu enim inde surrexeris, sigillabis arcam sanctificationis tue: tuncque arca cum omnibus surget à lapsu, in quo vel illam constituit Eua cognatio. Quid est, cum enim tu inde surrexeris, & cum tu exurgas è sinu paterno, nisi cum carnem indueris?* De Incarnatione igitur sermo est. Præterquam quòd hanc Chrysippus sententiã nihil aliud significat, nisi quòd tunc genus humanum restaurabitur, & ipsa etiam Mater Dei redemptionem accipiet, à communi Adæ lapsu. Certum verò vt minimũ est, non rigorosius accommodari debere hæc verba B. Virgini, quàm cæteris hominibus, qui tamen

tamen eo temporis momento, quo Incarnatio perfecta est, surrexisse à Chryssippo dicuntur à lapsu, & cum iis Virgo etiam ipsa. *Tuncque* (ait) *arca cum omnibus surget à lapsu.* Atqui cæteri non sunt verè eo tempore purgati à peccatis; non igitur id Virgini accidisse credendum est, ex mente Chryssippi.

VII. Rupertus Abbas Tuitiensis.

Difficilius aliquantulum loquutus est Rupertus, & à nonnullis contrarius nobis reputatur, eo quod in expositione Cantici prope initium scripserit, *Et tu quidem veraciter dicere poteras: Ecce in iniquitatibus concepta sum, & in peccatis concepit me mater mea. Cum enim esses de massa, qua in Adam corrupta est, hereditaria peccati originalis labe non carebas.* Perperam tamen, nam si de tempore quo poterat B. Virgo hæc dicere, de mente Ruperti, quæstio fiat, planè reperiemus loqui de ipsa Annuntiationis Angelicæ hora; qua dubium esse non potuit de peccato loqui, sed de solo fomite ipsius. Sanè dum interpretaretur verba illa, *osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino*, esse quasi demonstratiua affectuum, seu desideriorum, quibus B. Virgo tenebatur, videndi Deum humana carne vestitum; dulcedine tamen perpetuæ Virginitatis allecta, quam vino carnalis delectationis præferebat; explicans Rupertus quæ sint illa duo vbera, inquit: *Talis dulcedo pulchrè in duo vbera discernitur, quia duo sunt data eisdem*
Spiri

Spiritus sancti: alterum datum est in remissionem peccatorum, cuius videlicet dati ubere nullus ante hanc B. Virginem lactatus est Sanctorum antiquorum: alterum datum est in diuersarum diuisiones gratiarum, quo videlicet ubere lactati veteres Sancti, & prophetarunt, & multa miracula operati sunt. Gratia igitur gratum faciens, quam Rupertus vocat, in remissionem peccatorum, quia tollit peccata, si adsunt, & gratia gratis data, sunt duo illa dona Spiritus sancti, de mente Ruperti, & duo vbera quibus Virgo sanctissima lactata dicitur. Sed quando? Attende quæ subdit. Vtrorumque namque vberum lactificata dulcedine ineffabili, dum concipis o B. Virgo. dum tibi fit secundum hoc verbum Angeli, Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi (quibus duabus clausulis iam dicta significabantur duo data eiusdem Spiritus sancti) quid aliud diceres nisi meliora sunt vbera tua vino? Si dum concipit Virgo lactificata seu lactata dicitur dulcedine ineffabili vtrorumque vberum, planè recepisse tunc dicitur gratiam gratum facientem, seu in remissionem peccatorum, & gratiam etiam gratis datam prophetiæ, vel alterius doni. Nemo autem eam iniuriam irrogabit Ruperto, vt dixerit aliquod peccatum tunc Virgini remissum fuisse. Quin potius non leuiter mouebitur, qui dixerit in hac ipsa sententia docuisse præseruationem Virginis ab originali peccato, illis nimirum verbis, Alterum datum est, in remissionem peccatorum, cuius videlicet dati ubere nullus ante hanc

B. Virgini

B. Virginem lactatus est Sanctorum antiquorum.
 Cùm enim eum sensum reddere nequeant, quòd nullus Sanctorum antiquorum, qui ante ipsam nati sunt, gratiam remissionis acceperit, utpote manifestè falsum; eo potius sensu videntur interpretanda, ut denotent, multos quidem post natiuitatem suam recepisse primùm gratiam remissionis, quando videlicet circumcisi fuerunt, nonnullos etiam in utero matris suæ; nulli tamen datam esse ante hanc Virginem, quia videlicet, simul cum animo gratiam recepit gratum facientem, quæ eo solùm vocari potuit in ea remissionis peccatorum, quod à peccato, cuius contraxerat in Conceptione debitum, eam præseruauit, & quantum est ex se tolleret, si quod in anima Virginis contractum inueniret. Video explicari posse antelationem istam, in ordine decretorum diuinæ prædestinationis, quòd nimirum Virgo sanctissima prima redemptorum ordinata fuisse intelligatur, & post eam & per eam cæteri Sancti; cæterum maiori proprietate verba Ruperti accipientur in priori expositione, quandoquidem verbum illud *lactatus est*, executionem & experientiam significat, & improprie accommodabitur Virgini in ordine intentionis diuinæ consideratæ; ubi licet possit dici quòd ante omnes alios decreta fuerit iustificari; non tamen, quòd ante eos lactata fuerit dono gratiæ gratum facientis; seu, quod idè est, quòd nullus ante ipsam

304 ANSELMI VINDICATI
ipsam eius gratia vberè lactatus sit Sanctorum
antiquorum.

Quibus suppositis facilè elucebit sensus illo-
rum verborū, quæ immediatè Rupertus subdit:
*Non fueras experta vitium huius sæculi, vinum vo-
luptatis carnalis, de cuius ebrietate nulla vnquam
mulier prater te concipere potuit, aut poterit. Et tu
quidem veraciter dicere poteras: Ecce in iniquitati-
bus concepta sum, & in peccatis concepit me mater
mea; cum enim esses de massa qua in Adam corrupta
est, hereditaria peccati originalis labe non carebas.
Sed ante faciem huius amoris, (quo scilicet oscu-
lum oris sui ab Altissimo Deo flagitabas in An-
nuntiatione) peccatum, nec illud, nec aliud stare po-
tuit, ante faciem huius ignis, (quo Spiritus sanctus
superueniet in te, & virtus Altissimi obumbra-
bit tibi,) stipula omnis interit; vt totum sanctifica-
ret habitaculum, in quo Deus totis nouem mensibus
habitaret; tota omnino munda materia, de qua sancta
Dei sapientia domum aeternam sibi met adificaret.*
Vide lector quæso quàm distet Rupertus ab ea
quæ ipsi imputatur vulgari sententia; scripsit
quidem, potuisse Virginem veraciter dicere se
in iniquitatibus fuisse conceptam, sed senten-
tiam hanc bina limitatione supra & infra ipsam
locata circumdedit, ne in alios diuagaretur in-
tellectus; supra namque dixit, *sine cuius volupta-
tis carnalis ebrietate nulla vnquam mulier prater te
concipere potuit*, vt quod subiicere statnerat, *Tu
quidem veraciter dicere poteras: Ecce in iniquitati-
bus, &c.* prædictis verbis collatum, hunc neces-
sariò redderet sensum; nulla vnquam mulier
sine

sine ebrietate carnalis delectationis concepit,
 sicut tu quoque veraciter concepta es ; at eius-
 modi delectationis ebrietas , quam ex conce-
 ptione tua hæreditaria labe acquisieras , ante
 faciem ignis diuini (quo nimirum sine vo-
 luptate carnali conciperes) sopita est ; ante
 faciem huius ignis stipula omnis interiit. At-
 que hic sensus in Ruperto legitimus est ; quòd
 enim Virgo beata verè peccatum originale con-
 traxisset, vel non, nihil ad Ruperti propositum
 spectabat, sed solùm quòd concepta fuisset sicut
 cæteri, & in eius Conceptione mater etiam
 ipsius carnalis ebrietatem delectationis experta
 fuisset ; vt sola Virgo dicere veraciter posset,
Meliora sunt vbera tua vino: quod erat intentum
 Ruperti. Infrà etiam addidit, *Sed ante faciem hu-*
ius amoris peccatum nec illud, nec aliud stare potuit,
ante faciem huius ignis stipula omnis interiit, vt to-
tum sanctificaret habitaculum, in quo Deus totis no-
uem mensibus habitaret. Illud ergo peccatum, in
 quo dixerat Virginem fuisse conceptam, ante
 faciem huius amoris tempore Conceptionis
 Dominicæ consumptum esse docet ; ne quis de
 alio quàm de fomite carnalis concupiscentiæ
 sententiam suam intelligeret. Quod igitur An-
 selmus dixerat, *Per huius fidem certitudinis Virgo*
munda fieret, id prorsus Rupertus docuit, *dum*
concipis ô B. Virgo, dum tibi fit secundum verbum
Angeli, ante faciem huius amoris peccatum nec il-
lud, nec aliud stare potuit. Accedit quòd non di-
 xit, hæreditaria peccati originalis labe *non ca-*
ruisti, sed non carebas, nimirum dum concipis,

Ô B. Virgo : quòd si de peccato vero originali loqueretur, non diceret, *non carebas tempore Incarnationis, sed non caruisti* ; præfertim quia inferiùs exponens illud c. 6. Cant. *Quæ est ista quæ progreditur, quasi aurora consurgens*, altissimè loquitur de immaculata Virginis Natiuitate, & inter alia, *Quando nata* (inquit) *Virgo beata, tunc verè nobis aurora surrexit*, &c. nequis vel leuiter de Ruperto nostro suspicetur, aliquod peccatum posuisse in Maria quod durasset vsque ad Dominicam Conceptionem.

VIII. Ricardus de S. Victore.

NON dissimiliter Ricardus loquutus fuit lib. 2. de Emanuele cap. 26. purgationem Virgini adstruens; verùm & ipse expressè loquitur de tempore Cõceptionis Dominicæ, de qua totus liber de Emanuele disceptabat. Titulus capitis erat, *Quòd nisi ad plenum purgata fuisset, talem fructum facere non possèt*. In capite verò inquit; *Certè Ô ipsa B. Virgo Maria etiam tunc secundum carnem terra erat, quæ ab Angelo audiebat: Ave gratia plena; ecce concipies Ô paries filium*. Et subdit, *constat pro certo, quia nisi ad plenum purgata fuisset, Deum Dei Filium generare non possèt*. Sanè etiam si ipse non denotasset tempus purgationis Virginis, *quæ ab Angelo audiebat: Ave gratia plena*, &c. nihil de Ricardo sinistrum existimandum esset, quippe cum ipse Conceptionis festum celebrandum docuerit, & specialem de Conceptione sermonem ediderit, vt cum aliis author nobis est Durandus, aliàs Cõceptioni

ceptioni infensus, in 3. dist. 3. q. 1. Et tamen si sermo ille non extet, fides eius penes aduersarios etiam est; & in eius confirmationem habemus elegans testimonium Ricardi 2. p. expositionis Cantic. c. 26. vbi scriptum reliquit de B. Virgine Maria; *Tota fuit pulchra, quam totam possedit gratia, quia nullum in ea locum habuit peccatum.* quo sanè non minus originale, quàm actuale excluditur. Eo quoque, vt credo, Doctore eiusdem monasterij S. Victoris Canonicus Regularis, Adamus, de Virgine cecinit in hymno:

Salve mundi sacra parens,

Flos de spina, spina carens

Flos spineti gloria:

Nos spinetum, nos peccati

Spina sumus cruentati,

Sed tu spina nescia.

I X. S. Augustinus.

Quod de purificatione carnis B. Virginis in aliis Doctoribus vidimus, legimus etiam in Theologorum principe Augustino: eius enim difficilis nonnullis visa est illa sententia, quam in lib. 2. de Baptismo paruu. c. 24. scripsit de Christo Domino; *Peccatum nullum habuit unquam, nec sumpsit carnem peccati, quamuis de materna carne peccati. Quod enim carnis inde suscepit, aut suscipiendū mundauit, aut suscipiendo mundauit. Ideo Virginem Matrem non lege carnis peccati, id est, non concupiscentie carnalis motu concipientem, sed pia fide sanctum germen in se fieri promerentem, quam elegerat creauit, de qua crearetur elegit.*

Manifestissimè tamen mundationem carnis Virgineæ in Conceptione Dominica posuit; cum dixit, *Quod enim carnis inde suscepit, aut suscipiendo mundauit*, aliquo nimirum munditiæ dono assumptionem illius carnis præcunte; *aut suscipiendo mundauit*, quasi dixerit: forsan sine ullo præuio dono, ipsa formaliter susceptione mundauit carnem, quam de Virgine suscepit. Sed quæ dispositione ex parte Virginis ea accidit munditia? Non alia quàm quæ ab Anselmo assignata superius fuit, *Per huius fidem certitudinis Virgo munda fieret*; quod Augustinus quoque hoc loco expressit, inquiring, *Ideo Virginem Matrem non lege carnis peccati, sed pia fide sanctum germen in se fieri promerentem, quam elegerat creauit*. Consultò Magnum Augustinum in vltimum reieci locum, quoniam huius sententiæ occasione eius mentem seriò disquirere, & elucidare placet, in gratiam immaculatæ Conceptionis Virginis: & quoniam nihil aliud superesse videtur, vt omnes Ecclesiæ antiquos Patres in eandem veritatem conspirare, ac neminem manifestè resilire ab ea probatum à nobis sit.

AVGV



AVGVSTINVS

VINDICATVS

A VVLGARI SENTENTIA,
quæ illi in controuersia de immaculata
Conceptione Beatæ Virginis imputari
solet.

LECTORI

candido

VINDEX.

HABVIT suos ante me vindices Augustinus, tum sui sacri instituti Sodales doctissimos, tum etiam ex Seraphici Patris alumnis: & inter alios, perpetuum Augustini operum lectorem D. Florentium Conrium Archiepiscopum Tuamensem. Illorum studiis, non meis arrogo, quæ pro vindicando Augustino in medium adduxero. Nonnihil ta-

men laboris, & olei me in eo opere insumpsisse, lector meus facile deprehendet; nec enim omnia placere potuerunt, quæ in aliis legi, & iudiciû de vnoquoque Augustini testimonio denuò ferre necessum fuit. Augustino Ildefonsum adiunxi, quòd Augustiniana phrasi vsus, simili prorsus pacto interpretandus sit. VALE.

§. I. *Quid aliis, quidve nobis de mente Augustini probabilius videatur.*

CVM Catholicorum dogmatum disquisitio, & approbatio magna ex parte Augustini autoritate nitatur, non parum intererit sententiam Sanctissimi Patris, si fieri potest, pro Conceptione immaculata Virginis almæ perspectam & dilucidatam habere, ne forsân Catholica Ecclesia à diffinitione tanti mysterij retardetur, quòd vulgo credatur Augustinus alicubi extitisse contrarius. Sed, vt ad rem veniamus, nemo est qui ambigat, variè de mente Augustini, Theologos modernos sensisse; quibusdam placuit aliter omnino scripsisse, quàm velint Conceptionis immaculatæ assertores, quibusdam verò, assertoribus subscripsisse: nec desunt, qui neutrum haberi ex eius scriptis doceant. Mouentur priores quatuor præsertim Augustini principia, quæ ab ipso sæpe inculcantur; videlicet, Primò quòd à contractione & infectione originalis peccati solum excipit Christum,

stum, tum aliis locis, tum lib. 5. contra Iulianum Pelagianum c. 9. vbi ait: *Nullus est hominum præter Christum, qui peccatum non habuerit infantilis ætatis exortu.* Secundò quòd originale peccatum traduci doceat & propagari in posteros per carnis concupiscentiam, id quod fusissimè probat sex libris contra Iulianum Pelagianum editis, & lib. 10. de Genesi ad litteram, & lib. de Nuptiis, & concupiscent. Et tamen constanter docet, Virginem Deigenitricem conceptam fuisse per eandem, quia cæteri, carnis concupiscentiam; atque idcirco Christum Dominum sine peccato conceptum, eo quòd sine ea concupiscentia genitus sit. lib. 5. contra Iul. cap. 9. *Et hinc apparet illam concupiscentiam, per quam Christus concipi noluit, fecisse in genere humano propaginem mali; quia Mariæ corpus, quamuis inde venerit, tamen eam non traiecit in corpus, quod non inde concepit.* Idem repetit li. 10. de Genesi ad litt. c. 18. Tertiò quòd Mariam mortuam dixerit propter peccatum, vt expressit Concione 2. in Psal. 34. in expositione illius versiculi, *Ego autè cum mihi molesti essent, induebar cilicio.* Quartò tandè quòd carnem Virginis carnem appeller peccati, præsertim lib. 2. de baptis. paruu. cap. 24. vbi ait, *Nec sumpsit carnem peccati, quamuis de materna carne peccati.*

Assertores verò immaculatæ Conceptionis duo pro se adducunt testimonia Augustini; alterum iam olim celebre ex c. 36. libri de Natura & gratia, *Cum de peccatis agitur nullam de Beata Virgine haberi volo questionem, &c.* alterum ex lib. 5. contra Iulianum Pelagianum c. 9. aliàs

cap. 15. quo docet, eum qui actualibus omnino peccatis caruerit, originali primùm caruisse; cum verò aliàs Augustini doctrinis constet Virginem nullum actuale peccatum commisisse, inde inferri videtur necessariò, in eius sententia, peccatum originale nullatenus contraxisse. Qui neutrum constare apud Augustinum contendunt, conantur satisfacere vtriusque factionis testimoniis, quod an fecerint ex infrà dicendis patebit.

Sed quibus potiùs assentiendum? Omnino assertoribus immaculatæ Conceptionis, non tamen omnia eorum asserta æquali certitudine gaudent. Ego pro totius negotij illustratione tres gradus certitudinis diuersos inuenio, totidè propositionibus applicandos. Primò, quòd si Augustinus nunc temporis viueret, disertis verbis prædicaret præseruationem Virginis ab originali peccato; & festum cum tota Ecclesia in Conceptionis gratiam celebraret: & hoc quidem tam certum esse & manifestum, vt in dubium verti non possit. Secundò, quòd nunquam docuit Beatam Virginem contraxisse in utero matris suæ peccatum originale, nec in eius scriptis, vel leuiter contineri: & hoc tam certum esse, vt manifestè conuinci queat, quæ in contrarium adducuntur non habere vim. Tertio denique, quòd ipsam quoque præseruationem disertè docuit; id verò non esse tam manifestum, vt euidenter demonstrari possit; esse tamen multo probabilius. Tria hæc asserta suo ordine à nobis enodanda sunt.

§. 2. *Augustini doctrinis constare, quòd si nūc
viueret festum in gratiam immaculata Con-
ceptionis celebraret.*

Illud igitur in primis præter omnium dubita-
tionem esto, sanctissimum Antistitem festum
Conceptionis, si nunc in viuis esset, celebratu-
rum fore, & pro immaculata subscripturum. Sa-
nè huius veritatis persuasionem ipse vniuersa-
lis Ecclesiæ vsus, & Apostolicæ sedis institutio
fatis superque faceret, quamuis alia S. Docto-
ris scripta deessent, quibus idem confirmare-
tur; nusquam enim à consuetudinibus Romanæ
Ecclesiæ discessisse comperies, sed semper eas
veneratum & amplexum fuisse. Quòd si præser-
uationem non haberi ex Scriptura sacra con-
tendis, & eapropter Ecclesiam nihil adhuc de-
terminasse; occurrit ipse lib. i. contra Cresco-
nium Grammaticum cap. vltimo; *Quamuis hu-* August.
*ius rei certum de Scripturis canonicis non proferatur
exemplum, earumdem tamen Scripturarum, etiam in
hac re, à nobis tenetur veritas, cum hoc facimus quod
vniuersæ iam placuit Ecclesia, quam ipsarum Scri-
pturarum commendat authoritas: ut quoniam sancta
Scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit hu-
ius obscuritate questionis, eandem Ecclesiam de illa
consulatis, quam sine vlla ambiguitate sancta Scriptu-
ra demonstrat.* Facturum quidem Augustinum
quod aliis faciendum in re graui docet, piaculū
esset non credere; docuit verò, vbi Scriptura-
rum manifesta testimonia præstò non sunt, stan-
dum

dum omnino vniuersæ Ecclesiæ placito; neque verò in dubium verti licet, id quod Romanæ placet, vniuersæ placere dici. Placuisse verò Romanæ, & vbique terrarum fieri Conceptionis Virginis festum, nemo non videt: imò & ab vniuersali Tridentino Concilio approbari, & haberi solemne. Ergone Augustinus à proprio, & Ecclesiæ placito resiliret?

August.

Accedit (quod magnopere notandum est hac in re) D. Augustinū cum de Sanctorum differit festiuitatibus, conceptis plerumque docere verbis, ideo natiuitates ipsorum non esse solemnes, quia peccato originali tunc temporis infecti erant. Audi ipsum in serm. 95. de Sanctis, qui est de Sancto Stephano, in hæc verba loquentē; *Natalē Domini hesternā die celebrauimus, serui hodie celebramus: sed natalem Domini celebrauimus, quo dignatus est nasci, natalem serui celebramus, quo coronatus est. Natalem Domini celebrauimus, quo factus est similis nobis; celebramus serui natalem, quo factus est proximus Christo: sicut enim Christus nascendo Stephano, ita Christo Stephanus moriendo coniunctus est.* Nunc supposita vtriusque natalis diuersitate, quæstionem mouet, cur in Christo vterque solemnis & celebris est; sanctorum autem Martyrum natalis, ille duntaxat quo in cælo nascuntur, est festiuus, non verò quo in mundo luce solis frui incipiunt. & respondet, *Sed Domini nostri Iesu Christi ideo Natiuitatis, & Passionis diem gemina deuotionis obsequio frequentat Ecclesia, quoniam vtrumque medicina est: nam &*

nam & vtrumque medicina est: nam &

natus est, ut renasceremur; mortuus est, ut in perpetuum
 viueremus. Martyres autem ad mala certamina nas-
 cendo venerunt trabentes originale peccatum: morien-
 do autem ad bona certamina transierunt. finientes om-
 ne peccatum, &c. Igitur Doctore Augustino, Mar-
 tyrum natiuitates festiuis gaudiis ab Ecclesia
 non venerantur, quia videlicet ad mala certamina,
 trabentes originale peccatū, nascendo venerūt. Quod
 de Martyribus communiter dixerat, postmodū
 in serm. 113. de S. Cypriano Carthaginensi Epi-
 scopo, & Martyre iterum scribit; eū enim Vni-
 uersa Ecclesia festum gloriosæ mortis eius ce-
 lebraret, cur natiuitatem quoque festiuam non
 habeat, perquirat. *Quid est hoc fratres? (ait ille)*
quando natus sit ignoramus, & quia hodie passus est,
natalem eius hodie celebramus. Sed illum diem non
celebraremus, etiā si nossemus: illo enim die traxit origi-
nale peccatū, isto autē die vicit omne peccatū; illo die
ex fastidioso matris utero istā processit in lucē, quæ o-
culos carnis illecebrat; isto autē die ex occultissimo na-
tura sinu illā decessit in lucem, quæ visum mentis feli-
citer, & beatē illustrat. Ex hac igitur manifesta
 Augustini de Sanctorum festis doctrina, eui-
 denter deducitur intentum nostrum, nullum
 enim festum celebratur de die quo traxit
 quis peccatum originale; quare eo ipso, quod
 ab Ecclesia celebretur, asserit Augustinus san-
 ctum illum eo die non traxisse originale pec-
 catum; atqui vniuersalis, & Apostolica
 Ecclesia per totum orbem diffusa, Conceptio-
 nis B. Virginis festum agit diem; fate-

retur ergo Augustinus, si festum videret, S. Deiparam nullatenus eo die traxisse originale peccatum, nec de illa vllatenus diceret, quòd *eo die ad mala certamina venit trahens originale peccatum*, nec quòd illum diem Conceptionis etiam si nossemus non celebraremus, illo enim die traxit originale peccatum: quandoquidem videret festum Conceptionis vniuersaliter celebrari, & quod de natali S. Cypriani paulo inferiùs scripsit, doceret quoque de die Conceptionis sanctissimæ Virginis, *Vnde nos celebraremus natilitia eius, nisi esset & pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum?* diceret, inquam, vnde nos celebraremus Conceptionem eius, nisi esset & pretiosa in conspectu Domini Conceptio Virginis? Hæc igitur pars tam clara per se est, & manifesta, vt sola propositione indigeat, & de ea, Augustini verbis (lib. 1. de peccat. merit. & remis. c. 39.) dicere possimus; *Valeat aliquid ad seipsam persuadendam ipsa euidencia; nam nusquam sic non inuenio quid dicam, quàm ubi res de qua dicitur manifestior est, quàm omne quod dicitur.*

§. 3. *Nusquam Augustinum Conceptioni immaculatæ contrarium extitisse.*

PROBauimus in superiori §. beatissimum Patrem, si viueret nunc temporis, assertoribus immaculatæ Conceptionis Virginis proculdubio subscripturum: quod sanè quidquid forsan aliàs, tuo illo suo dixisset, & mysterio contradixisset,

xisset, per se satis sufficeret, ne modò contrarius putaretur, & in aduersam partem adduceretur. Sed verò prorsus à ratione destituta est illorum existimatio, qui contendunt, D. Augustinum alicubi oppositum docuisse: testimonium enim pro ea parte expressum nullum hæctenus inuentum est; imò nec inueniri poterit, vniuersa namque S. Doctoris scripta eius rei gratia euoluta sunt, & nullum repertum est. Quæ autem in contrarium obiciuntur, nullam habere vim ostendemus nunc, eo ordine, quo ad quatuor redacta capita in §. 1. à nobis proposita sunt. Hoc si semel monstrauerimus, liquidum omnimodis erit, nusquam Augustinum præseruationem Virginis à peccato originali impugnasse, seu negasse. Discutiamus, si placet, singula.

Primum caput illas vniuersales continet loquutiones, quibus definit Augustinus, vno excepto Christo Domino, cæteros omnes quotquot ab Adamo per humanam generationem descendunt, trahere peccatum originale. Cæterùm sub hac vniuersalitate Virginem includi in doctrina Augustini certum esse non potest. Similes namque vniuersales propositiones formare solet de natiuitatibus hominum in originali peccato, & de commissione actualium peccatorum, & tamen aliàs in eius doctrina constans est Virginem ab eis excipiendam. Sanè lib. 1. de peccat. merit. & remis. c. 29. asserit de Christo Domino, *Solus sine peccato natus est*; & August. lib. 2. c. 35. *Solus vnus est, qui sine peccato natus est in similitudine carnis peccati*. De peccatis verò actua

actualibus subdit, *Solus sine peccato vixit inter aliena peccata.* Et lib. de perfectione iustitiæ cap. 11.

Aliud est esse sine peccato, quod de solo in hac vita Unigenito dictum est; aliud sine querela, quod de multis iustis etiam in hac vita dici potuit. Nec mirum, cum alij quoque Doctores sancti eodem modo lo-

Cyrillus. quantur, vt Cyrillus, qui lib. 16. in Leuiticum, *Solus (ait) Iesus est, qui nunquam inuenitur extra san-*

Ambros. *ctæ; solus qui peccatum non fecit.* Et Ambrosius, cuius illud dictum est; *Solus per omnia ex natis de*

Leo Ma- *fœmina sanctus, Dominus Iesus Christus.* Et illud

gnus. *Leonis Magni, Sicut nullum a reatu liberum reperit,*

ita pro liberandis omnibus venit. Qua etiam phrasi

& vniuersalitate circa peccata actualia vtitur

Gregor. Gregorius lib. 11. Mor. circa finem, & lib. 18. c.

Auguft. 27. ad illa verba, *Non adequabitur ei aurum de Æ-*

thiopia. Ipseque Augustinus toto lib. 2. de peccat.

merit. & remis. id solum ex professo stabilire

contendit, vno Christo excepto, ceteros omnes

orare posse & debere, *Dimitte nobis debita nostra.*

Sicut igitur ea vniuersalitate non obstante in

his propositionibus semper Virgo B. excepta ab

Augustino intelligitur, sic similiter in alijs posse

excipi dubium non est. Cum verò ea excepta

adhuc illarum doctrina vera sit, nullatenus solo

illarum vigore constare poterit, Augustinum si-

nistrè de præseruatione Virginis à peccato ori-

ginali sensisse: quod solum in hoc §. contendi-

mus. Habemus huius Doctrinæ luculentissimum

exemplum in Regina Esther, cui de morte trepidanti à Rege dictum est, *Ego sum frater*

tuus,

tuus, noli metuere; non morieris; non enim pro te, sed pro omnibus hæc lex constituta est. Posset sanè quis dubitare, quomodo non etiam pro Esther, si pro omnibus lex mortis constituta est? Nónne Esther est vna de omnibus? & si ipsa excipitur à Rege, *Non enim pro te*, quare non dicit, sed pro cæteris constituta est? ex hoc enim ipsa mortem pertimescebat, quòd pro omnibus in vniuersum lex mortis esset constituta; nunc autem ea excepta adhuc manet vniuersalis, *non pro te, sed pro omnibus constituta est*. Cæterùm id Regia Maiestas exposcebat, vt non esset vna de omnibus, sed à lege soluta, sicut Rex, beneficio tamen Regis; sic enim rationis æquitate dictante, humanæ quoque leges decreuerunt; vti in iure ciuili legimus ff. de legibus l. Princeps, sub his verbis; *Princeps legibus subditus non est; Augusta verò licet sit subdita, Princeps tamen eadem priuilegia illi concedit, quæ ipse habet*. Et si Augustini in hoc desideratur doctrina, habemus præclarum testimonium in lib. de sancta Virginitate cap. 28. vbi propositiones istas vniuersales sic explicat, vt tacitè excipiatur B. Dei genitrix in expositione ipsarum, quamquam de ea non faciant mentionem. Quod enim in Conciliis Africano & Mileuntano definitum fuerat, fideles omnes indigere beneficio remissionis peccatorum, & veraciter Deo dicere posse, *Dimitte nobis debita nostra*, ita exponit, vt omnes omnino homines in vniuersum

comprehendat, videlicet ab spiritualibus vsque ad carnales, ab Apostolis vsque ad ultimos pœnitētes. En verba Augustini, *Omnes omnino Christianos, ab spiritualibus vsque ad carnales, ab Apostolis vsque ad ultimos pœnitentes, tanquam à summis calorum, vsque ad terminos eorum, docuit orare, (nimirum Christus Dominus) & in ipsa oratione dicere admonuit, nimirum: Et dimitte nobis debita nostra.* Si igitur latitudo ipsius vniuersalitatis, quæ à summis cælorum, vsque ad terminos eorum complectitur, non se extendit ad superius aliquid quàm Apostoli sint, necessum est, vt in ea Virgo Deipara non comprehendatur, quæ longo intervallo Apostolos superexcedit. Eodem prorsus pacto exponi poterunt vniuersales propositiones, quæ de contractione peccati originalis loquuntur, vt intelligantur in eis omnes omnino homines includi à summis cælorum vsque ad terminos eorum, videlicet ab Apostolis vsque ad ultimos pœnitētes: & ita in omni proprietate, lex mortis non pro Regina cæli, sed pro omnibus lata sit. Poterit etiam hoc loco applicari illa Tichonij regula (inter suas 4.) quam ipse vocat de genere & specie, id est, de toto, & parte, laudata ab Augustino lib. 3. de Doctrina Christiana c. 34. & quam ipse explicat epistola 59. ad Paulinum, inquiens, *Morem Scriptura esse, ita loqui de parte tanquam de toto. Sicut Corinthios in primis epistola sue partibus ita laudat Apostolus, tanquam omnes tales sint, cum essent quidam eorum laudabiles.* (nimirum illis verbis 1. Corinth. 1. v. 4. *Gratias ago Deo meo, quòd in omnibus diuites facti*

Tiche-
nius.
August.

facti estis in illo, in omni verbo, & in omni scientia, ita ut nihil vobis desit in vlla gratia.) & postea in omnibus epistola ipsius locis ita reprehendit, tanquam omnes culpabiles essent propter quosdam qui tales erant. videlicet cum ait, cap. 1. Non sint in vobis schismata; significatum est enim mihi de vobis fratres mei, quia contentiones sunt inter vos. Et cap. 5. Omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio qualis nec inter Gentes. Et vos inflati estis. Et cap. 6. Omnino delictum est in vobis quod iudicia habetis inter vos. Subdit verò Augustinus; Istim diuinarum Scripturarum consuetudinem per omne corpus litterarum eius creberrimè sparsam, quisquis diligenter aduertit, multa dissoluit, quæ inter se videntur esse contraria. Iuxta hanc Tichonij, & Augustini doctrinam exponi poterit vniuersalis nostra propositio, ut loquatur de vniuersalitate speciei, non verò generis; hoc est, quòd exigat omnes omnino homines in ea comprehendi, sed patiatur aliquam exceptionem.

Nec efficax est quod in secundo testimoniorum aduersantium capite assumebatur, ad inferendum D. Augustinum contra assertores immaculatæ Conceptionis tulisse iudicium; nimirum quòd asseueret B. Virginem per carnalem concupiscentiam, sicut cæteros homines, propagatam, & aliàs statuat, quotquot mediante ea concupiscentia concipiuntur, trahere originale peccatum. Nò, inquam, efficax id est, quia Conceptio in concupiscentia, & libidine non habet tam necessariam connexionem cum contractione peccati, quòd à Deo impediri nequeat peccati

contractio post peractam conceptionem libidinosa concupiscentiæ. Quid enim prohibet, vt tráfacto libidinis actu, Deus præseruet animam à peccato, creando eam in gratia sua? Negas forsitan hoc in Augustini doctrina constare; præstò tamen habeo testimonium, quo id luculenter edoceat; nimirum in epist. 157. vbi iuxta doctrinam illam tunc temporis non damnatam, qua asserit animas hominum non per creationem, sed ex traduce fieri, affirmat; quòd si peccatum originale à prima anima peccatrice transfunderetur in cæteras animas per earum propagationem ex illa prima; non inde sequeretur animam Christi, quanuis ex prima illa anima peccatrice propagari admitteretur, trahere peccatum originale, quia posset suam ex prima anima propagatam, trahere sine peccato. Audi Augustinum; *Si autem peccato primæ animæ peccatricis ideo cætera tenentur obnoxia, quia ex illa sunt propagata; profectò illa quam sibi unigenitus coaptavit, aut peccatum inde nõ traxit, aut omnino inde non tracta est. Neque enim non potuit animam sibi trahere sine peccato, qui soluit nostra peccata.* Ex hoc autem sic licet argumentari. Eodé pacto philosophandum esset de traductionis peccati necessitate, si diceretur, ideo omnes animas teneri obnoxias, quòd à prima anima peccatrice propagarentur; atque si dicatur, ideo teneri omnes homines obnoxios, quia per carnis cõcupiscentiam propagantur à primo peccatore; siue enim dicatur animas infici in ipsa seminali propagatione, dato quòd non crearentur à Deo, sed de potentia materiae

August.

terix educerentur; quod tamen falsum est; siue quòd inquinantur ex eo, quòd corpori per feminalem concupiscentiam propagato unijuntur; contractio peccati utrobique æquè necessaria esset. Atqui ea necessitate data, adhuc docet Augustinus potuisse Deum animam Christi ab inquinamento peccati originalis præservare: eodem igitur pacto posset animam Dei paræ liberam ab omni creare peccato.

Quod in tertio deinde testimoniorum capite affertur, *Mariam mortuam esse propter peccatum*, maiores vires nõ habet; magna enim pars assentientium immaculatam Conceptionem, id etiam sine præiudicio suæ assertionis affirmat; cum enim debitum proprii peccati originalis incurrit, ex vi illius morti addicta fuit, nõ tametsi ab ipsa labe peccati fuerit præservata, à morte tamen illi debita præservata non est. Sed quanta id polleat certitudine, videlicet fuisse mortem inflictam Virgini in pœnam peccati, cuius incurrerat in Conceptione debitum, nõ est huius loci discutere; existimo tamen probabilius, mortem non habuisse in Virgine veram rationem pœnæ, neque tanquam veram pœnam illi irrogatam fuisse; sed aduenisse ei ex conditione naturæ humanæ incorruptionis dono, propter Adæ peccatum, destitutæ: qua de re doctissimus noster F. Lucas VVadinghus Ordinis Seraphici, & sacre Theologiæ insignis professor, singulare edit opusculum, quàm citissimè dandum in lucem, cuius in omnibus

Lucas
VVading-
ghus.

iudicio, & censuræ subscribo. Nostrum autem diximus, quem studiorum & animorum paritas non solum amicum, sed & nostrum fecit, tametsi in cæteris præterquam in amore longo nos superet interuallo. Fauet verò suæ sententiæ, & nostro instituto vera lectio Augustini in Concione 2. super Psal. 34. non enim ut vulgò profertur habet, *Maria mortua est propter peccatum, sed propter peccatum Adæ*, Nimirum apertè innuens, non suo peccato, sed Adæ, mortem illi inflictam. Et congruit maximè hæc interpretatio Augustini instituto, quod fuit omnes diuersæ mortis causas, & origines in vnum compendium recolligere; *Etenim (ait) ut celerius dicam, Adam mortuus propter peccatum; Maria ex Adam mortua propter peccatum Adæ, & caro Domini ex Maria mortua est propter delenda peccata.* Quasi manifestius dicat; Adā suo merito mortuus est, Maria non suo, sed ipsius Adæ, cuius merito tota natura immortalitate spoliata est: & tandem Christus sponte sua, nō quasi Adæ hæredes, sed oblatuſ est quia ipse voluit. Quo videas lector, non solum nobis nihil officere præsens testimonium Augustini, sed & proficere; quid enim aliud est, Virginem mortuam dicere propter peccatum Adæ, quàm affirmare peccatum originale non habuisse, cuius merito ipsi fuerit mors inflicta.

Demum quod quarto loco obiiciebatur, Augustinum lib. 2. de baptismo paruu. cap. 24. carnem Virginis, carnem vocasse peccati, nihil ad rem, quia in ipsius Augustini Doctrina, esse carnem

nein peccati non est idem quod peccato infectam esse, sed idem quod conceptam esse per carnalem concupiscentiam; prius enim quam anima carni vniatur in generatione, asserit esse carnem peccati, & idcirco animam à Deo creatā peccato infici, quia vnitur carni peccati; non aliter atque oleum purum vitiatur, quia immititur vasi vitiato ac fœtenti. Hoc certè expressè August. asserit lib. 2. de peccat. mer. c. 10. & c. 36. & lib. 5. contra Iul. c. 3. & lib. 1. de anima, & eius origine. c. 7. 9. 11. 13. & 19. & lib. 2. c. 9. 13. & 15. & sæpe alibi. Sit exemplum illud c. 36. libri 2. de peccat. merit. *De anima verò, utrum & ipsa eodem modo propagata, (id est, educta à materia per carnalem concupiscentiam sicut corpus) reatu, qui ei dimittatur, obstricta sit, an etiam non propagata, eo ipso quo carni peccati aggravanda miscetur, magna quæstio est.* In lib. 5. contra Iulianum Pelagianum adducit exemplum de vase fœtido, liquorem vitiantem; *Aut utrumque vitiatum ex homine trahitur, aut alterum in altero, tanquam in vitiato vase corrumpitur.* Intellexisse verò nomine peccati carnis, non aliud quam peccati fomitem, ipsa incapacitas veri peccati in carne ante animæ vniionem satis conuincit; vnde in libris de anima & eius origine, quam aliàs vocauerat carnem peccati, iam nuncupat carnem peccatricem; *Non enim quarimus (ait lib. 1. cap. 11.) vnde anima damnari meruerint post carnis consortium peccatricis, sed quarimus, vnde anima damnari meruerint ad subeundum carnis consortium peccatricis, nullum peccatum habentes ante carnis consortium*

peccatricis. Nimirum peccatrix caro vocatur, quia in peccatum inclinat. In ipso etiam, de quo agimus, testimonio, manifestè satis Augustinus distinxit inter habere peccatum, & esse carnem peccati, ne quis putet vtrumque in idem recidere: nam ait, *Solus ergo ille, etiam homo factus, manens Deus, peccatum nullum habuit unquam, nec sumpsit carnem peccati, vbi disiunctio illa nec, diuerſitatem denotat. Quare cùm addit, Quamuis, de materna carne peccati, eo ipso quòd carnem peccati distinxerat ab habere peccatum, liquidò constat, nequaquam in Virgine peccatum posuisse: vtpote quæ non dicitur habere peccatum, sed carnem peccati. Possèt etiam responderi in editionibus correctissimis operum Augustini, Lo-uaniensi, & Parisiensi non haberi verba illa, Quamuis de materna carne peccati; sed alia longè diuersa, videlicet, quamuis de natura carnis peccati; quibus de B. Virgine mentio non est. Sed quidquid de lectione sit, satis de sensu Augustini constat ex superiùs dictis; & ex eo quod immediatè subdit, carnem illam in Conceptione Dominica mandatam fuisse, merito fidei Virginis: Quo tempore piaculum esset suspicari de Augustini pietate, peccatū verum in carne Virginis posuisse. Ait enim, Quod enim carnis inde suscepit, id profectò, aut suscipiendo mundauit, aut suscipiendum mundauit: ideo Virginem Matrem non lege carnis peccati, id est, non concupiscentia carnalis motu concipientem, sed pia fide sanctum germen in se fieri promerentem, quam elegerat creauit, de qua crea-*

retur elegit. Qua de re multa in Anselmo vindicato diximus.

§. 4. *Subscripsisse Augustinum assertoribus immaculate Conceptionis in cap. 36. libri de Natura & gratia.*

HActenus à nobis probatum est nunquam, vel leuiter Augustinum præseruationi Virginis à peccato originali contrarium fuisse; nunc verò monstrandum est, non semel in eius fauorem subscripsisse: atque iure optimo in eum sensum applausu celebri adduci solita duo illa testimonia, ex lib. de natura & grat. cap. 36. & lib. 5. contra Iulianum cap. 9. seu 15. de quibus suo ordine in præsentiarum agendum nobis est. Verba illius cap. 36. hæc sunt: *Excepta itaque sancta Virgine Maria, de qua propter honorem Domini, nullam prorsus, cum de peccatis agitur, habere volo questionem; inde enim scimus, quòd ei plus gratia collatum fuerit, ad vincendum omni ex parte peccatum, qua concipere, ac parere meruit eum, quem constat nullum habuisse peccatum. Hac ergo Virgine excepta, &c.* Quo loci cum Augustinus duas cum Pelagio quaestiones de peccato discussisset, alteram de originali, quod absolutè Pelagius negabat, asserens pueros nullo crimine implicitos, & pœnæ obnoxios generari; alteram de actualibus, quæ in vniuersum absque speciali Dei gratia Pelagius dogmatizabat, naturæ viribus vnumquemque euitare posse; & hoc loco Augustinus vniuersali loquutione asserat,

quidam

X 4

nullam

nullam prorsus, cum de peccatis agitur, habere volo quæstionem de Virgine, ab utroque peccatorum genere eam excepisse constat. Quomodo enim verè diceret, nullam prorsus habere volo quæstionem, si aliquam, imò principalissimam, de peccato originali habere vellet? Sanè ne quis aliquam inde exciperet, non contentus dixisset, nullam volo quæstionem, addidisse videtur, prorsus, quasi diceret: Cuiuscunque generis sit peccatum, de quo agitur, ab omnibus prorsus excipi Virginem non dubito; atque idcirco nullatenus in quæstionem id verti patiar.

Sed verò contendunt nonnulli hoc loci Augustinum nullatenus de peccato originali loquutum, sed de solis actualibus: id quod ex instituto ipsius & verbis præcedentibus & subsequenter conuinci putant. Quod attinet ad institutum, certum omnino videtur, Augustinum toto eo libro de natura & gratia contendisse, illud Pelagiani nequissimum impugnare dogma: quo asserbat, homines iustos nullo vnquam actuali peccato inquinatos fuisse, & posse quemuis nudis naturæ viribus adiutum, sine vlla gratiæ indigentia, omnia actualia peccata vitare. *Legi & vidi August. hominem* (ait Augustinus cap. i.) *zelo ardentissimo accensum, aduersus eos, qui cum in suis peccatis humanam voluntatem debeant accusare, naturam potius accusantes hominum, per illam se excusare conantur. Quibus verbis constare aiunt, loqui Pelagium in libro illo, quem Augustinus nunc impugnat, de peccatis, in quibus*
homines

homines humanam voluntatē accusare debent; quæ proculdubio sunt actualia. Adducunt & illud cap. 2. *Ac per hoc natura humani generis, ex illius unius præuaricatoris carne procreata, si potest sibi sufficere ad implendam legem, perficiendamque iustitiam, de præmio debet esse secūra.* Vbi certum est de actualibus disputare cum hæretico. In ipso etiam capite 36. quo de B. Virgine fit exceptio, sic ait; *Deinde commemorat eos, qui non modo non peccasse, verum etiam iustè vixisse referantur, Abel, Enoch, Melchisedech, Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph, Iesum Naue, Phineem, Samuel, Natham, Heliam, Helisaum, Michaam, Daniel, Ananiam, Azariam, Misaël, Ezechiel, Mardocheum, Simeon, Ioseph, cui desponsata erat Virgo Maria, Ioannem.* Adiungit etiam foeminas, *Deboraham, Annam Samuelis matrem, Iudith, Hesther, alteram Annam filiam Phauuel, Elisabeth;* ipsam etiam Domini ac Saluatoris nostri matrem, quam dicit, *sine peccato confiteri necesse esse pietati.* Respondet verò Augustinus eos, & eas, vna excepta Virgine Maria, peccasse. *Hac ergo Virgine excepta (ait) si omnes illos sanctos & sanctas, cum hic viuerent, congregare possemus, & interrogare, utrum essent sine peccato, vna voce clamassent: Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Excipit igitur Virginem ab hoc testimonio Ioannis Apostoli, quo tamen certum est apud Augustinum de solis peccatis actualibus agi; vt ex commentariis eius epistolæ liquet tractatu 1. Quinimò cap. 62. libri de perfectione iustitiæ, & serm. 29. de ver-

330 AVGVST. VINDICATI §. 4.
bis Apostoli notat, rectè Apostolum non dixisse de præterito, *Si dixerimus, quia peccatum non habuimus*, sed de præsentì, *non habemus*, vt denotaret, quòd sine peccato propria volùtate commisso, nemo sit. Et lib. 4. ad Bonifacium c. 10. laudat S. Martyrem Cyprianum, quòd in libro testimoniorum ad Quirinum, doceat illis testimoniis Iob, & David, *neminem esse sine forde, nec infantem vnus diei*; Et, *Ecce in iniquitatibus conceptus sum*; probari peccatum originale; testimonio autem illo Ioannis, *si dixerimus*, &c. actualia.

Cæterùm nihil horum assertioni nostræ ob stare, certum cum aliis Doctoribus existimo; quorum ea mens est, vt eo loci Virginem sanctã etiam ab originali peccato exceperit. Neque verò quis æstimet eiusmodi Augustini interpretationem, nouum esse recentiorum authorum commentum. Si enim hæc controuersia de mente Augustini in exceptione præsentì, ex maiori antiquitate interpretantium definiri debet, vori compotes euadimus; habemus siquidem authorem ante quadringentos annos, Augustinum nobiscum interpretantem, cum tamẽ interpretatio sua moderna omnino sit, nec habeat authorem centum annorum terminum excedentem. Si verò de interpretis autoritate agatur, ipsi quidem seiplos proferent, nos verò S. Bernardum, aut (si negent sermones super *Salve Regina*, esse Bernardi, quod tamen alibi probatum reliquimus) tanti nominis & vetustatis authorem, quòd Bernardus ipse creditus sit: & eius
nomi

nomine in antiquissimis MS. codicibus opus illud præscribatur. In sermone igitur 4. sic legimus; *Libanus mons, qui dicitur dealbatio, altam præ omnibus significat* (Virginem alloquitur) *innocentiã tuam. Innocens fuisti ab originalibus & actualibus peccatis; nemo ita præter te. Vnde autoritas Augustini, cum de peccatis agitur, nullam de B. Virgine volumus fieri mentionem. Ex eo enim maiorem credimus ei collatam virtutem, ad vincendum ex omni parte peccatum, quod concipere, & parere meruit eũ, qui nullum habuit peccatum. Ex omni (inquit) parte; hoc est, ex parte originalis, & ex parte actualis peccati.* Proferant nunc aduersarij tantæ antiquitatis & autoritatis interpretem Augustini; sed cum id nequeant efficere, novas interpretationes, noua censeamus commenta, & in antiquis persistamus semitis, quas calcarunt patres nostri.

Caret etiã omni veritatis fulcimento, quod asseritur, Augustinũ cum Pelagio, eo libro denatura & gratia solũ de actualibus peccatis egisse: quæstio etenim de insufficiẽtia humanæ naturæ, adiutorio gratiæ destitutæ ad vitandũ omnia peccata actualia, tantã habet connexionem cum quæstione de peccato originali, quod omnino nequeant abinuicem separari; eo quod naturæ impotentia ex origine vitiata descendat. Cuius rei insignem nobis offert instantiam ipsemẽt Augustinus in libris de peccat. merit. & remis. aliàs de baptismo paruulorum. Cum enim in primo libro egisset de peccato originali, in 2. de actualibus disputationem iniens, inquit,

August. *In hoc autem (scilicet lib. 2.) vivatne aliquis in hoc saeculo, vel vixerit, victurusve sit sine ullo omnino peccato, uno excepto mediatore Dei & hominum homine Christo Iesu, qui dedit semetipsum redemptorem pro omnibus, quanta ipse donat diligentia, vel facilitate differendum, enodandumque suscepi. His tamen non obstantibus subiungit: Cui disputationi si identidem aliqua necessitate, vel opportunitate se inseruerit questio de baptismo vel peccato parvulorum, mirandum non erit; nec defugiendum, ut eis locis ad omnia, quae responsionem nostram flagitant, sicut valeamus respondeamus. Questio igitur de peccatis actualibus tantam habet, teste Augustino, connexionem cum questione de originali, quod separatim tractari nequeant.*

Mirum proinde esset si librum de natura & gratia ita contra errorem Pelagij de actualibus scriberet Augustinus, quod in eo de originali simul non ageret. Imò verò de utroque inibi egisse satis constat; & lectori constabit, si questionem quam à cap. 36. usque ad 41. cum Pelagio discutit, mecum perpendat. Non contentus Pelagius dogmatizasse, quod ad potentiam respicit non peccandi, (contra quem errorem nervos disputationis contendit Augustinus à principio libri usque ad cap. 39.) adiicit quod ad actum spectat, multos de facto sine ullo peccato duxisse vitam: quod Augustinus refert c. 36. *Deinde (inquiens) commemorat eos qui non modò non peccasse, verum etiam iuste vixisse referuntur, Abel, Enoch, & cæteros supra relatos. Cui obiectioni respondet Augustinus, quod excepta Virgine*
 Maria,

Pelag.

August.

Maria, cæteri omnes dicere potuerunt, *Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Rurius (cap. 37.) cum vidisset Pelagius posse aliquos sibi obiicere, *Dicent forsitan, nunquid omnium potuit Scriptura commemorare peccata? Hoc, inquit, recte potest dici de his, quorum neque bonorum, neque malorum Scriptura sit memor: de illis verò, quorum iustitia meminit, & peccatorum sine dubio meminisset, si qua eos peccasse sensisset.* Hoc deridet Augustinus, ea usus instantia, quòd diuina Scriptura meminit fidei ac pietatis illorum, qui Christo Domino solemnè pompa Hierosolymas intranti, obuiauerunt, clamantes, *Osanna Filio David, &c.* & tamen nullius illorum peccati meminit, *Audeat ergo dicere iste, si potest, (ait Augustinus) neminem fuisse in tanta illa multitudine qui vllum haberet omnino peccatum.* Subiicit Pelagius, *Esto aliis temporibus turba numerositate omnium dissimulauerit peccata contextere, in ipso statim mundi primordio, ubi non nisi quatuor homines erant, quid dicimus? Cur non omnium voluerit delicta commemorare? Peccauit Eua, Scriptura hoc prodidit; Adam quoque deliquit, eadem Scriptura non tacuit; sed & Caim peccasse, ipsa equè Scriptura testata est; quòd si & Abel peccasset, & hoc sine dubio Scriptura dixisset: sed non dixit; ergo nec ille peccauit, quin etiam iustum ostendit.* Credamus igitur quod legimus, & quod non legimus nefas credamus adstruere. Respondet Augustinus in cap. 38. *Parum attendit quod paulo ante ipse dixerat, iam exorta multitudine generis humani, turba numerositate potuisse Scripturam dissimulare, omnium peccata*

contexere. Hoc enim si satis attendisset, videret etiam in uno homine turbam, & multitudinem peccatorum lenium, vel non potuisse, vel si etiam potuit, non debuisse conscribi. Vnde ad obiectionem de Abele factam à Pelagio respondet; Si Abel quannis merito iustus appellatus est, paulo immoderatiùs aliquando risit, vel animo remissiore iocatus est, vel vidit aliquid ad concupiscendum, &c. An forte ista peccata non sunt? Sed quoniam Pelagius dixerat, non esse credendum quod non legimus in Scripturis, idcirco in ca. 39. ait August. *Magna plane sententia conclusit hunc locum, cum ait: Credamus igitur quod legimus, & quod nō legimus nefas credamus adstruere.* Consentit cū eo Sanctus Doctor, & subdit, *O utinā non dicat aliud, quàm in illius litteris legit; verum contra id quod legit, nihil velit adstruere: fideliter, & obediēter audiret quod scriptū est: Per unum hominem peccatum intrauit in mūdum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt: & non infirmaret tanti Medici gratiam, dum fateri non vult, naturam hominis esse vitiatam.* Subinfert cap. 40. necessariam esse Christi Domini gratiam ad delendum maculam istam, quæ à primo in omnes homines pertransiit. Sicut enim (ait) *finis legis, ita etiam natura humana vitiose, Saluator Christus est.* Hinc iam manifestè deducimus non solum in libro de natura & gratia, sed etiam in quæstione, quam cum Pelagio mouit Augustinus eo cap. 36. ita de peccatis actualibus egisse, vt simul egerit de originali; nam agit de peccato Abel, & aliorum quos refert ibi; probat verò Augustinus

Abel

Abel peccasse venialiter sapissimè; & si de peccato quæritur, quod sit in Scripturis scriptum, peccasse etiam Abel peccato originali, nam scriptum est, *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, &c. in quo omnes peccaverunt.* Constat autem voluisse, ac censuisse Augustinum B. Virginem fuisse exemptam ab eis peccatis, à quibus Abel & alij inibi recensiti exempti nõ fuerunt, Scriptura etiam id attestante; censuit ergo, & voluit fuisse exemptam tum à peccatis actualibus etiam quæ venialia vocant, qualia Abel commisit, paulo immoderatiùs aliquando ridendo, vel animi remissione iocatus, tum quoque ab originali, de quo scriptum est, *Per unum hominem, &c.*

Id etiam liquet ex cap. 1. eiusdem libri, ubi adducitur testimonium illud Pauli, *omnes enim peccaverunt, & egent gloria Dei,* quod certum est ad originale etiam extendi, nam pueros etiam egere gloria Dei quis negabit? Negabit tamen Pelagius; qui vt debilitaret Apostoli testimonium, & non posset probari originale peccatum, particulam illam *omnes*, ita docuit exponendam esse, tam in hoc, quàm in illo testimonio, *in quo omnes peccaverunt*, vt pro maiori parte hominum verificetur. Id verò non in alio libro scripsit, quàm in eo, quem Augustinus impugnat libro de natura & gratia; quo videas Pelagiù quoque eo opere peccatum etiam originale negasse, & Augustinum in hoc vtrumque defendisse. Audi verba ipsius in cap. 41. *Quod autem* (Pelagius)

sibi

- August. *sibi opposuit, ab eis dici, contra quos loquitur, (scilicet à Catholicis:) Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei; ponit illud testimonium, ut probet,*
- Rom. 3. *cum dicitur, omnes, non semper omnes omnino nullo pratermisso, intelligi oportere; Sicut per unius, inquit,*
- Rom 5. *hominis delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per unius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitæ.*

Neque vim aliquam habent quæ in contrarium adducta sunt, nam ut plurimum probant, iis locis quæstionem inter Augustinum & Pelagium fuisse de peccatis actualibus; & simul esse de originali, imò in illud totam controuersiam recidere probatum à nobis est; & ex ipsis quæ pro se afferunt satis manifestatur; quod enim dicitur cap. 1. *Legi & vidi hominem zelo ardentissimo accensum aduersus eos, qui naturam accusantes hominum, per illam se excusare conantur; quid aliud est, nisi irasci contra assertores debilitatæ naturæ per peccatum originale? Et illud cap. 2. Ac per hoc natura humani generis ex illius unius prauaricatoris carne procreata, si potest sibi sufficere ad implendam legem; quid aliud, quàm originalem ægritudinem sonat? Clarissimè hoc in cap. 19. Augustinus simul & Pelagius dixerunt. Pelagius quidem, Primò, ait, de eo disputandum est, quod per peccatum debilitata dicitur, & immutata natura: Augustinus verò, Jam nunc videte quod ad rem maximè pertinet, quomodo humanam naturam, tanquam omnino sine vllò vitio sit, conetur ostendere: & hoc nihil aliud erat, quàm velle ostendere non dari peccatum originale, quod vitiet & debili*

Pelag.

August.

debilitet naturam. Augustinus igitur *hoc maxime ad rem* de peccatis actualibus agere, profite-
tur, & Pelagius *de hoc in primis esse disputandum*:
& nunc vellet aliquis de solis actualibus in ope-
re de natura & gratia fuisse disputatum.

Cæterum quantuncumque nihil horum di-
xisset Augustinus, sed sola exceptionis verba,
adhuc oporteret asserere, ipsum ab originali, &
actuali simul excepisse B. Virginem. Est enim
magnopere notandum non vnam, sed duas fe-
cisse exceptiones; alteram cum dixit, *Excepta*
itaque sancta Virgine Maria, & eandem profe-
quendo post interpositam parenthesis, *Hac er-*
go Virgine excepta, si omnes illos Sanctos & San-
ctas, cum hic viuerent, congregare possemus, &c. al-
teram verò quæ parenthesi clauditur, *De qua*
propter honorem Domini nullam prorsus, cum de
peccatis agitur, habere volo questionem. Et licet
prior de solis actualibus ageret, posterior om-
nimodis extendenda est ad omne genus pecca-
ti, de quibus Augustinus disputare solebat cum
hæreticis. Nam si de solis actualibus intende-
ret Virginem eximere, vnam solùm exclusi-
uam faceret, dicens, *Excepta Virgine Maria, de*
qua habere noto questionem istam; si omnes illos San-
ctos, &c. sufficienter enim per hanc, excepta
videbatur. Nunc autem ea non contentus addit
vniuersaliorem clausulam, *De qua nullam prorsus*
habere volo questionem: quare in hoc nihil
aliud intendisse credendus est, nisi semel occa-
sione accepta mentem aperire suam, ne deinceps
exemplum cuiusvis quæstionis peccati ad-

duceretur. Vnde videmus nusquam ampliùs exceptionem de Virgine fecisse, etiã cum de peccatis actualibus loquutus est, quia nimirum in quocumque peccatorum genere, à quo Christus Dominus exceptus erat, etiã eius matrẽ propter honorem Domini exceptam ipse credebatur; quòd si hoc loco expressè illam excepit, id fecit prouocatus à Pelagio, qui multos alios tam exemptos à peccatis omnibus quàm ipsa erat, dogmatizabat. Quod igitur nunc dixit Augustinus, *nullam prorsus, cum de peccatis agitur, habere volo questionem*, idem est, ac si dixisset: Quod semel hìc de B. Virgine dico, semper & vbique dictum accipiatur à me, nec opus sit eadem vbique repetere.

Sed quem sensum habent illa verba, *Inde enim scimus, quòd ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum ex omni parte peccatum*? Nunquid in præseruatione Virginis à peccato originali vicit ipsa peccatum? Ego maiorem Theologorum partem sequens, existimo B. Virginem in primo suæ creationis & formationis momento, non aliter quàm Angeli libero arbitrio præditam, & gratia Dei cooperante dispositam fuisse quoquo modo per proprium actum ad iustificationem suam, eodem momento, sed posterius natura, susceptam: & hoc pacto vicisse dicitur propriissimè peccatum originale. Sed quidquid de hoc sit, eo etiã solo quòd eius anima dono prædita gratiæ creata fuerit, vicisse dicitur originale peccatum materiali quadam resistentia, sicut muros defendere dicimus

mus ciuitatem, impediendo impetum inimicorum.

Prædictis addo, etiam in sola illa exceptione, qua B. Virgo excipitur ab vniuersali illa propositione Euangelistæ Ioannis, *Si dixerimus, quia peccatum non habemus*, &c. quanuis formaliter excipiat ab actualibus, necessariò quoque & consequenter excipi ab originali; eo etenim illa vniuersalis vera est, quia omnes illi, quos comprehendit, habuerunt, seu habent naturam originali peccato debilitatam; si enim peccatum originale non contraxissent, non accepissent naturam vitiatam, & debilem, sed integram, & vigorosam. Quo fit, vt à negatione actualium, ad negationem originalis illatio facta sit optima, etiam in Doctrina Augustini; sed de hoc iam dicemus.

§. 5. *Idem sensisse Augustinum lib. 5. contra Iulianum Pelagianum.*

INsigniores sæculi nostri Theologi, dum de Augustini mente in controuersia de Conceptione Virginis disserunt, in ea sunt sententia, vt dicant, S. Doctorem expressisse suam pro immaculata Conceptione in lib. 5. contra Iulianum cap. 9. seu 19. iuxta recentiores impressiones. Ibi enim Pelagianum illum, quem in multis redarguerat falsitatis, in eo laudat, quòd ex testimonio illo Apostolorum Principis, *Qui peccatum non fecit*, asserat satis proba-
 1. Petr. 2.

August. Verba Augustini Iulianum alloquentis hæc sunt. *Illud sanè magnum, verùinque dixisti, cum protulisses testimonium Apostoli Petri, Qui peccatum non fecit; notandum esse, quòd indicauerit Apostolus sufficere ad ostendendum in Christo nullum fuisse peccatum, quòd dixit, nullum eum fecisse peccatum; ut doceret, inquis, quia qui non fecit, habere non potuit. Omnino verissimum est; profectò enim peccatum etiam maior fecisset, si paruulus habuisset. Nam propterea nullus est hominum præter ipsum, qui peccatum non fecerit grandioris ætatis accessu, quia nullus est hominum præter ipsum, qui peccatum non habuerit infantilis ætatis exortu. Sanè habere peccatum latiùs patet, quàm facere peccatum; hoc enim de solis actualibus, illud verò etiam dici potest de originali, quod quidem habetur, sed non perpetratur ab eo qui habet illud. Augustinus verò hoc loco, conceptis verbis, asseuerat, eum qui nullum in adulta ætate fecerit peccatum, nequaquam in infantili habuisse peccatum, nimirum originale; quod peccatum infantium est; Cùm autem aliàs certum sit in eiusdem sancti Doctrina, B. Virginem Mariam nullum fecisse peccatum grandioris ætatis accessu, præsertim in lib. de natura, & gratia, cap. 36. necessariò concessisse oportet, peccatum etiam non habuisse infantilis ætatis exortu, videlicet originale.*

Duo sunt quæ obstare huic intelligentiæ videantur; alterum est, quòd præsupponitur in hac Doctrina connexio aliqua inter carentiam actualium, & carentiam originalis, vt ex vna possit

possit inferri alia; at verò non videtur necessaria connexio, quandoquidem optimè potest intelligi, quòd B. Virgo fuerit præseruata ab originali labe, & tamen maneret in ea fomes, quo aliqua venialia committeret. Et sic videtur necessariò dicendum, cùm Ecclesia certa sit de carentia actualium in Virgine, non tamen de carentia originalis; quod fieri non posset, si inter vtramque carentiam esset necessaria connexio. Alterum est, quòd ex eo testimonio Petri non solùm infert Augustinus, eum qui non fecit actuale, non habuisse peccatum originale, sed etiam quòd habere non potuit, *Vt doceret, inquis, qui non fecit, habere non potuit.* Id verò B. Virgini còuenire nequit, sed soli Christo Domino.

Nihil tamen horum obstat, quo minus præfens Augustini testimonium summopere fauceat mysterio immaculatæ Conceptionis. Quod enim primò obiicitur leuissimum est, nos enim non disquirimus nunc veritatem eius testimonij, vtrùm videlicet, verum dicat Augustinus, an falsum; sed vtrùm id dicat, de quo tamè dubium esse non potest, cùm expressè dicat, *Profectò peccatum etiam maior fecisset, si paruulus habuisset.* Et illud, *Nam propterea nullus est hominum præter ipsum, qui peccatum non fecerit grandioris ætatis accessu, quia nullus est hominum præter ipsum, qui peccatum non habuerit infantilis ætatis exortu.* Vbi sic argumentatur etiam in Christo; Si paruulus habuisset, maior fecisset peccatum; at peccatum non fecit, teste Apòstolo Petro; ergo peccatum paruulus existens non habuit. Probat

verò conditionalem illam assumptam, à signo & effectu, videlicet, Quia nullus hominum est, qui maior existens peccatum non fecerit, & paruulus peccatum non habuerit; in quibus certum est peccata actualia ab originali ortum duxisse. Propterea siquidem nullus est qui peccatum non fecerit, quia nullus est qui originale non habuerit. Minimè igitur dubium esse potest, de sensu & Doctore, quod tamen nobis abundè sufficit, qui solùm intendimus probare, Augustinum pro Conceptione immaculata sterisse in hoc loco.

Si verò de connexionione requiratur, in quo illa consistat, respondendum est, inter vtrorumque peccatorū carentiam, licèt nō sit connexio physicae (vt sic dicam) infallibilitatis, quæ omnimodam necessitatem ex vna ad alteram inducat; esse tamen connexionem necessariam ex quadam condecencia; nimirum quia valde decens est, vt in qua tanta puritas à Deo exigitur, quòd nec leuissimo veniali inquinaretur, eius quoque sit puritas & liberatio à maiori inquinamento, quale est illud quod cum originali peccato incurritur. Rursus: Cui tantum donum concessum est, vt ab originali peccato præseruaretur, consequenter ei concedi oportuit, aut carentia, aut ligatio fomitis peccati; vbi verò fomes non fuit, vel ita ligatus, quòd esset, ac si non esset, peccata actualia deficere certum est. Aliàs qui originale peccatum habuit, actualia quoque habiturum, cùm ad adultam ætatem peruenerit, dubium esse non potest. Nimirum

rum habebit aliam legem in membris suis, & captivum ducet illum ad legem peccati. Neque miretur quis connexionem hanc in Augustino, nam eandem docuisse constat D. Ambrosium in Ambr. Apologia David cap. 11. & ab eo accepit ipsam Augustinus in lib. 4. contra duas epistolas Pelagianorum. Verba Ambrosij sunt; *Dignum etenim fuit, ut qui non erat habiturus corpore peccatum prolapfionis, (id est, actuale, quo quis labitur sua sponte in crimen) nullum sentiret generationis naturale contagium.* hoc est, originale peccatum. Quo loci notandum magnopere est, quòd ex eo quòd Christus non erat peccatum actuale facturus, infert quòd non sensit generationis naturale contagium; & hanc connexionem in condignitate quadam & condecencia constituit, non verò in omnimoda & ineuitabili necessitate: nam ait, *dignum fuit, non autem, non potuit aliter fieri, vel quid simile.* Quod verò obiicitur de usu Ecclesiæ, liberantis certò & infalibiliter Virginem à peccato actuale, non verò ab originali, solùm probat, non esse ineuitabilem physicè necessitatem inter vtriusque carentiam peccati, non tamen quòd de mente Augustini, & Ambrosij non fuerit condecenciæ cuiusdam connexio.

Non maiorem habet vim quod vltimo loco obiicitur, videlicet, Augustinum ex carètia peccatorum actualium nõ deduxisse vtcumque carentiam originalis, sed etiam impotentiam ad illud habendum, *Quia qui non fecit, habere non potuit*: non, inquam, obest, quia verbum illud

non potuit, non est intelligendum de impotentia, & omnimoda seu cogente necessitate, sed de infallibilitate; quod enim infallibiliter eueniet, dici solet, non posse aliter fieri; siue infallibile sit ex condecencia quadam, siue alio efficaciori vinculo. Ita verò intelligendum esse, satis conuincitur ex superiori relatione sententiæ Iuliani, vbi non inquit Augustinus ex carentia peccatorum actualium intulisse impotentiam originalis, sed tantum carentiam ipsius. *Illud sanè magnum verumque dixisti, cum posuisses testimonium Apostoli dicentis: Qui peccatum non fecit, notandum esse, quòd iudicauerit Apostolus sufficere ad ostendendum in Christo nullum fuisse peccatum, quòd dixit; nullum eum peccatum fecisse.* Non ait, sufficere ad ostendendum in Christo non potuisse habere peccatum, &c. sed ad ostendendum, in eo nullum fuisse peccatum. Nec mirum, quia Augustinus asserit, id omnino verissimum esse, & verum magnumque Iulianum dixisse; quòd si dixisset, ex carentia actualium inferri impotentiam originalis, falsum protulisset, nam ipso Augustino docente, Virgo beatissima caruit actualibus, sed non habuit impotentiam ad originale. At dicent forsan aliqui, cum dicitur de Christo peccatum *non fecit*, sensum esse, non fecisse peccatum virtute propria; ex eo verò optimè inferri, non potuisse habere originale; quorum neutrum Virgini conuenite potest. Sed hoc gratis dicitur: nam neque D. Petrus id voluit asserere, sed factum solum descripsit, de

de iure verò & potentia non meminit, *Quò peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius:* neque Iuliano, quem Augustinus in eo laudat, talis propria virtus in mentem venit, & facile erat illis, si id vellent dicere, aliquid addere, quò mètem suam explicarent. Verba igitur illa apud ipsos, sicut apud Apostolù, abstrahunt à carentia peccatorum virtute propria ratione subiecti, vel suppositi, non tamen cogunt nos, vt eo sensu semper accipiantur. Igitur (vt breuiter dicam,) ex carentia actualium peccatorum rectè inferitur originalis carentia, & quòd is qui nullum vel leuissimum peccatum commiserit in adulta ætate, non potuit habere originale, in eo sensu, vt idem sit, non potuit, atque omnino cariturus erat eo; seu, aliter fieri non potuit, quia non decebat, vt quem Deus tam purum & mundum esse voluit, vt vel minima venialis peccati sorde maculari non permiserit, maxima omnium sorde, & immunditia, id est, æterna morte digna macularetur, quod peccati originalis proprium est. Habemus igitur Augustinum immaculatæ Conceptionis assertorem, hoc etiam libro, & capite; obitèrque liquidò constitit non solùm sanctos Patres, sed hæreticos quoque in hanc conspirare sententiam, nimirum Pelagium, & Iulianum: Augustinum verò, qui in eos semper acerrimè confurgit, in hoc articulo illis libentissimè consentire, eosque laudare magnopere, vt indicant verba illa Iulianum alloquentis, *Illud sanè magnum, verumque dixisti;* & illa omnino *verissimum est.* Quod verò Pelagius dixerat, *ipsam*

Domini & Salvatoris nostri Matrem sine peccato confiteri necesse esse pietati ; sic approbat, vt dicat, Excepta itaque Virgine Maria , de qua propter honorem Domini , nullam prorsus cum de peccatis agitur, habere volo questionem. Quare ne quis obsecro deinceps velit Magnum Augustinum in defensionem aduersæ partis producere, quem non solum non contraire immaculatæ Conceptionis assertoribus comprobauimus, sed etiam ipsorum sententiæ subscribere.

ILDE



ILDEFONSVS

VINDICATVS

A VVLGARI SENTENTIA,
quæ illi in controuersia de immaculata
Conceptione Beatæ Virginis imputari
solet.

§. I. *Tametsi diuersimodè de S. Ildefonsi
mente iudicatum sit : nihil tamen vspiam
contra Immaculatam scripsisse , certum
esse.*



NON minus anceps, & dubia sen-
tentia S. Ildefonsi, quàm Augu-
stini in eadem controuersia mul-
tis visa est; nonnullis contenden-
tibus ipsum immaculatæ Conce-
ptioni contradixisse, aliis verò illam manifestis-
simis verbis pronuntiasse. Et illi quidem, & isti
ex eodem promptuario, libro, inquam, eiusdem
S. Archiepiscopi *contra eos qui disputant de perpe-
tua virginitate S. Mariae, & de eius parturitione,*
testimonia sibi desumunt. Priores illud affer-
runt

runt quod ait, Mariam fuisse carnem peccati: *At verò B. Maria* (inquit ille) *licet ipsa de carne peccati sit nata, ac procreata, ipsaque quamvis caro peccati fuerit; non tunc iam quando ex superueniente Spiritus sancti gratia ab Angelo, præ omnibus mulieribus, benedicta vocatur. Quid aliud* (aiunt) *est esse natam & procreatam de carne peccati, quàm in peccato conceptam? Nam à contrario sensu idcirco de Christo Domino negant procreatum esse de carne peccati, ne aliquod peccati contagium in eius conceptione irrepfisse credatur. Insuper adiungere possunt prædictæ aliam sententiam, quæ in eodem opusculo reperitur, nimirum: Quidquid corruptio humana in corruptis generat visceribus, incorruptum esse non potest; ideo corrupta natura filij de concubitu iniquitatis concepti, & in delictis de matris utero cum doloribus proiecti, nõ aliud esse queunt, quàm ira filij. Atqui B. Virgo ex concubitu iniquitatis concepta fuit, (hoc enim aliud non est, quàm coitu viri genitam esse) & cum doloribus matris de utero proiecta: quí ergo in Ildefonsi sententia sustineri poterit immaculata Virginis Conceptio?*

Qui tamen hanc defendunt, aliis se muniunt verbis, quæ in eodem libro reperiuntur manifestè suam, vt apparet, sententiam stabilire; videlicet, Nullis quando nata est subiucit delictis; nec contraxit in utero sanctificata originale peccatum. Eodem spectant & illa; Constat eam ab omni originali peccato immunem fuisse, per quam non solum maledictio matris Eæ soluta est, verum etiam & benedi

nedictio omnibus condonatur. Et rursus paulò inferius, Eximia pietatis honorem vobis (affert) & decus virtutis, Beatissima Virginis pudicitiam predicare; incorruptam, & incontaminatam, & ab omni contagione prima originis confiteri alienam. Hæc quidem alij.

Sed quid nobis de Ildefonsi mente videatur, nunc aperiemus. Illud in primis procul omnibus dubio censeo, nihil unquam dixisse, quod aliquatenus maculam originalem redoleat. Nam quòd Virginem procreatam dixerit de carne peccati, nullatenus in eum sensum contorqueri potest, qui ei tribuitur, quandoquidem eodem tenore verborum quo de carne peccati procreatam affirmat, asserit etiam de carne peccati natam; en eius verba: *At verò B. Maria licèt ipsa de carne peccati sit nata, & procreata, &c.* atqui in eiusdem sententia nata fuit sancta, & absque originali peccato; idque uniuersam Christi Ecclesiam sentire docet. *Enim verò (ait) si non beata esset, & gloriosa eius natiuitas, nequaquam tam festiuè celebraretur ubique ab uniuersis: sed quia tam solenniter colitur, constat ex auctoritate Ecclesie, quòd nullis, quando nata est, subiacuit delictis.* Minimè igitur, esse de peccati carne procreatam, idè est atque in peccato conceptam, apud Ildefonsum: sed aliud longè diuersum.

Accedit quòd Ildefonsus concedit, aliquo tempore post eius natiuitatem fuisse carnem peccati, & solùm constare, quòd Dominicæ Incarnationis momèto nõ erat caro peccati, nõne verba eius hæc sunt: *Licèt ipsa de carne peccati*

cata sit nata, & procreata, ipsaque quamvis caro peccati fuerit, non tunc iam quando ex præueniente Spiritus sancti gratia ab Angelo præ omnibus mulieribus benedicta vocatur? quis verò audeat sanctissimo ac doctissimo Præfuli adscribere, Virginem beatissimam tanto tempore peccato originali infectam fuisse, cum ut minimum eius Natalem sine peccato fuisse prædicet? Alio igitur sensu verba illa ab Ildefonso accepta fateri cogimur: quo nimirum simul compati possint in vno, eodémque Virginis Matris subiecto, & sine culpa, ac macula originalis peccati esse, & carnem esse peccati, atque in peccato natam & procreatam.

Et hoc quidem sufficientissimum esset, ne quis posset D. Ildefonsum, immaculatæ Conceptioni aduersarium reputare: tamen si nobis de vero sensu illorum verborum non constaret, nam ut minimum liquidò constat, non posse veram in Virgine denotare culpam, ut probatum est. Nichil tamen aliud voluisse credendus est, quàm de D. Augustino probauimus §. 3. suæ vindicationis, in solutione ad testimonia 4. loco adducta: nimirum *esse carnem peccati*, idem esse atque conceptam fuisse per carnalem patrum concupiscentiam, cum debito peccati, quantum ad ipsam carnis concupiscentiam spectat: & cum fomite peccati, quidquid de eius ligatura sit, quod Ildefonus nec disputat, nec affirmat. Huius signum evidens est, quòd asserit, solum constare de extinctione ipsius carnis peccati, superuentionis
Spiri

Spiritus S. tēpore : *Ipsa quannis caro peccati fuerit, non tunc iam quando ex preueniente Spiritus sancti gratia ab Angelo salutatur. Quod de solo fomite verum esse latis ex dictis liquet. Vide quāso discipulum Magistro consonantem, Ildefonsum Augustino; huius enim ille præ cæteris doctrinam sequutus ex libris à se editis manifestum est.*

§. 2. *Perspicuis Immaculate subscripsisse in libro contra eos qui disputant de perpetua Virginitate S. Mariæ & de eius parturitione.*

NEquè verò minùs certum esto, D. Ildefonsum mysterium immaculatę Conceptionis Virginis Matris expressisse, cum id ipsum perspicuis verbis toties affirmauerit. Quid clariùs illis, *nec contraxit in utero sanctificata originale peccatum?* Sanè quidquid alibi minùs clare dixisset, (quod tamè nusquam fecit) hoc testimonio purgatum, & illustratum redderetur. Sed verò non defuere qui tanta luce cæcutirent, asserentes verbum illud *contraxit*, non significare apud Ildefonsum idem ac infici peccato, seu incurere in utero matris originale cōtagium, sed pro eodem accipi, ac *secum traxit*, vt sensus sit: quādo nata est nō traxit secum originale peccatū, quia iam erat in utero sanctificata. Fulciri autē sensū istū ex eo credunt, quòd inde probat S. Ildefōsus Virginē Matrem non contraxisse originale peccatum, quia eius Natiuitas in vniuersa Christi Ecclesia

Ecclesia ab omnibus velut sancta celebratur: atque ex sanctitate natiuitatis (aiunt) nequaquam originalis puritas inferri potest, vt de S. Ioanne patet, sed quodd non traxerit secum peccatum originale. Ita Gabriel Vazquez, & qui eum sequuntur, philosophantur.

Cæterum sine necessitate contorquent vim, & proprietatem verbi *contraxit*. Vt minimum apud neminem sanctorum Patrum in ea significatione vnquam acceptum ostendent, quando de peccato sermo est. Et quidem Doctor Theologiæ D. Thomas 3. p. q. 14. a. 1. in principio, quid propriè sit contrahere definiens, ait; *Illud contrahere dicimur, quod simul cum natura ex origine trahimus*. Non ergo peccatum contrahi dicitur ab his qui de utero matris egrediuntur in ipsa sua natiuitate, sed in origine, seu conceptu eorum. Certè D. Augustinus cuius Ildefonsus perpetuus discipulus fuit, cum de his loquitur, qui peccato originali infecti nati sunt, non vtitur verbo *contraho*, sed *traho*, vt in serm. 95. de sanctis videre est. *Martyres* (inquit) *ad mala certamina nascendo venerunt trahentes originale peccatum*. Et serm. 113. *Illo die traxit originale peccatum*: Die scilicet natiuitatis S. Cypriani, non ait, eo die contraxisse originale peccatum, sed traxisse; nimirum quoniam sciebat, peccatum illud non contractum die natiuitatis, sed completæ generationis, seu animationis cum ipsa natura. Quare cum S. Ildefonsus non solùm asserat, Virginem non traxisse peccatum originale, sed etiam minimè illud contraxisse, consequens est, vt non solùm

D. Tho.

August.

solum factus sit natam sine originali contagio, sed etiam sine eo formatam & conceptam. Id autem ex veritate sanctitudinis Natiuitatis Mariæ non leuiter sibi inferri videtur. Nam tamen in S. Ioanne Baptista argumentum non habeat vim, in Beatissima tamen Deipara vires maximas habet. sic enim argumentatur. Ea ratio quæ Virginem probat sine peccato originali natam, probat etiam sine eodem conceptam; in Baptista autem non probat. Etenim idcirco Ioannes creditur in utero sanctificatus, quia sexto mense à sua conceptione legitur ad præsentiam Saluatoris Spiritu sancto repletus in utero exultasse, ex quo non solum sanctificationem eius, sed etiam tempus, quo accidit, cognoscimus; & consequenter fuisse in originali contagio conceptum. At verò Virgo beata non ideo creditur in utero sanctificata, quia sic de ea in Euangelio legimus, sicut de Ioanne, sed quia ratio ipsa, ut id fateamur nos cogit: hæc autem ratio puritatem Conceptionis non minus quam Natiuitatis conuincit. Scis quæ utitur Ildefonsus? *quia per Mariam (ait) non solum maledictio matris Eue soluta est, verum etiam & benedictio omnibus condonatur.* Quæ est autem maledictio matris Eue, nisi peccatum originale, quod eius interuentu incurrimus omnes? Et quæ nobis benedictio ei maledictioni opposita Virginis interuentu condonatur, nisi peccati remissio? Si igitur idcirco sine maledictione nata creditur, quia per eam maledictio matris Eue soluta est, & omnibus benedictio condonatur,

eadem prorsus ratione sine eadem maledictione concepta conuincitur, quandoquidem si sub maledictione concepta fuisset, non haberet omnimodam cum ea oppositionem, quæ ex Deigenitricis dignitate noscitur habuisse. Rectè igitur ex autoritate Ecclesiæ Natiuitatè Virginis sanctam profitentis infert Ildefonsus nunquam originale contraxisse. Ne quis verò æstimet me eiusmodi ratiocinandi formam in fauorè S. Antistitis confinxisse, dabo ipsissima eius verba, quibus totum meum discursum complexus est, in libro contra eos qui disputant de perpetua Virginitate S. Mariæ, & eius parturitione. Post illa verba, *Nec contraxit in utero sanctificata originale peccatum*, paucis interiectis subdit; *Nul- lius igitur Natiuitas celebratur in mundo, nisi Christi, & eius (Virginis) atque B. Ioannis: Ioannis autem, quia & ipse in utero sanctificatus legitur, (sex- to videlicet à Conceptione mense) sic & beata Virgo nisi in utero matris sanctificata esset, minimè eius Natiuitas colenda esset. Iam attentè confide- ra quæ sequuntur. Nunc autem quia ex authorita- te totius Ecclesiæ veneratur, constat eam ab omni Originali peccato immunem fuisse, per quam non so- lum maledictio matris Eue soluta est, verum etiam & benedictio omnibus condonatur. Vide quæso quam inter Ioannem, & Mariam diuersitatem constituerit, & quo pacto ex autoritate Ec- clesiæ Natiuitatem Virginis celebrante, infe- rat, constare eam ab omni originali peccato immunem fuisse. Ne quis verò relatiuum eam; cum dicit, *constat eam*, &c. ad Natiuitatem re- ferendum*

ferendum esse puter, & non potius ad Virginem, subdit, *per quam non solum maledictio matris Eue soluta est*, &c. vt manifestaret, eam ab omni originali peccato immunem fuisse, per quam maledictio Eue soluta est, & omnibus benedictio condonatur; nemo verò tam hebes erit, qui non videat per Virginem sanctam hæc nobis fieri, & non per eius Natiuitatem. Hinc iam (vt ad superiora redeamus) facile liquet, nequaquam pro eodem intulisse Ildefonsum, quòd nullis quando nata est subiacuit delictis; nec contraxit in utero sanctificata originale peccatum, sed, vt ipsa verba sonant, pro omnino diuersis; & vtrumque rectè, in principiis S. Doctoris à nobis expositis, inferri ex illo; *Enimvero si non beata esset, & gloriosa eius Natiuitas, nequaquam tam festiua celebraretur vbiq; ab vniuersis; sed quia tam solemniter colitur, constat ex auctoritate Ecclesie, primùm quidem quòd nullis, quãdo nata est, subiacuit delictis; ac deinde, nec contraxit in utero sanctificata originale peccatum.* Quandoquidem non eodẽ ac Ioannes fundamento creditur in utero sanctificata, sed quoniam *per eam non solum maledictio matris Eue soluta est, sed etiam benedictio omnibus condonatur:* quæ ratio, vt vidimus, vtrumque æquè conuincit.

Altero quoque vitur medio in eodem libro, nõ minus subtili, & efficaci, vt intentum conuincat; nimirum supponit quod certum est, & toto illo opere ipse probat, sanctissimam Deiparam exclusam fuisse à maledictione Eue inflictâ, & eius filiarum propter primùm, & originale peccatùm, *Multiplicabo arunas tuas, & cõceptus tuos; in dolore paries filios,*

Genes. 3. nec enim ærumnæ, & conceptus Virgini multiplicati sunt, nec in dolore filium parituriuit. Ex hoc autem principio infert Ildefonsus, ipsam non contraxisse peccatum originale. Sed quo pacto? Subtilissimo & efficaci admodum argumento, quod in hunc modum formari potest. Vbi pœna culpæ inflicta non contrahitur, manifeste conuincitur culpam non inueniri; atqui Virgo beata non incurrit pœnam Euz filiabus infligendam pro peccati originalis meritis; minimè igitur culpam incurrit originalis peccati in sua Conceptione. Hanc vim habent apud Ildefonsum verba illa. *Hinc ergo colligitur, quòd superstuitiosa sit istorum cunctatio, & superflua disputatio, qui dicunt ostia ventris & vuluæ eum (id est, Christum in sua Natiuitate) aperuisse; & collusionem sanguinis, ut ceteros omnes, & secundinas spurcitas post se traxisse; in quibus omnibus gemitus, & dolor multiplicatur, tristitia & ærumna augmentur, & nemo sine his pariat filium. Sed absit à cordibus fidelium, ut tale aliquid suspicentur de Maria Virgine, qua pro maledictione primæ originis, benedictionem attulit mundo. Hinc infert; Ergo per quam tanta benedictio effloruit, & gratia manauit, non est credendum quòd eius puerperium doloribus, & gemitibus more fœminarum subiucuit; & quia tristitiis non subiucuit, & ærumnis, libera ab omni maledictionis nodo fuit. En argumenti huius vires, Quia tristitiis non subiucuit, & ærumnis, libera ab omni maledictionis nodo fuit. Quare fuit libera ab omni maledictionis nodo? Sanè, quia tristitiis nō subiucuit, & ærumnis in*

partu

partu suo, quibus nimirum cæteræ Eux filia meritis maledictionis originalis obnoxia fuerunt.

Præsens argumentum à posteriori, & ab effectu conflatum est; si tamen vis hoc ipsum à priori formatum, audi ipsum Ildefonsum paulo antè sic loquentem. *Cogitent isti disputatores naturarum leges, cogitent & diuinarum rerum virtutem; quia non ex natura rerum diuine leges pendent, sed ex diuinis legibus natura rerum, & leges manare probantur.* Rursus: *Nam & ipsa lex natura sub qua nunc mulieres concipiunt, & pariunt (ut ita dicam) verè non est lex natura quodammodo, sed maledictionis, & culpa. Quoniam nisi Adam & Eua primum peccassent in Paradiso, nemo deinceps nasceretur in culpa peccati: Maria autem quia benedicta culpam corruptionis non habuit, propterea Christum non in dolore, nec sub corruptione genuit. Quid rogo manifestius pro immaculata Conceptione desiderari potest? Si Adam (inquit) & Eua in paradiso non peccassent, nemo deinceps nasceretur in culpa peccati. Non loquitur solum de pœna, sed præcipuè de culpa peccati, ut ex verbis liquet. Atqui Maria culpam corruptionis non habuit, quia benedicta fuit; ergo Christum non in dolore, nec sub corruptione genuit. Nihil certè huic ratiocinationi deest, cum necessariò in minori propositione ab ea culpa Virginem excludat, in qua omnes (ut in maiori fatetur) nascuntur, propter parentum primorum peccatum; & nemo nasceretur, si Adam, & Eua in paradiso non peccassent; nimirum in peccato originali. In idem recidit*

Z ; quod

quod paucis interiectis subiungit : *Beata Virgo plena gratia nec dolorem sensit, nec corruptionem viscerum pertulit ; quia quantum aliena fuit à culpa, in tantum extranea à maledicto primæ damnationis ; & tantum immunis permansit à corruptione carnis.* Unde infert : *Eximia pietatis honorem vobis, & decus virtutis (reputate ô Virgines) Beatissima Virginis pudicitiam predicare ; incorruptam, & incontaminatam, & ab omni contagione primæ originis confiteri alienam.* In fine quoque eiusdem libri in hunc modum exponit Ambrosij versiculum ex hymno Dominicæ Natiuitatis :

Aluus tumescit Virginis,

Clastrum pudoris permanet :

Vexilla virtutum micant,

Versatur in templo Deus.

Ergo in qua clastrum pudoris (ait Ildefonsus) integrum permansit, nulla disruptio viscerum interuenit, nulla vexatio carnis, nulla scditas diræ conditionis ; ei in qua vexilla virtutum micarunt, nullum peccatum primæ originis, ut cruciaretur, wiguit. Et inferius : *Nullas adscribant sanctissime Matri contumelias, non gemitus, non dolores, non erumnas, non vllas viscerum vexationes, non vllas diræ tristitia corruptiones ; Quare? attende causam. Quia hæc omnia, sicut sæpè dictum est, in primæ origine illate sunt vindictæ, & retributiones iustissime, primæ præuaricationis ; à quibus omnibus B. Virgo Maria quantum est aliena à culpa, tantum proculdubio libera fuit à doloribus, & à pœna.* Nescio quid clarius dici potuisset in fauorem immaculatæ Conceptionis ipsius : de illa enim culpa neces-
sario

fariò agit Doctor sanctus cùm asserit, *Quantum aliena fuit à culpa*, quam primam præuaricationem vocauerat, cui nimirum illatæ sunt vindictæ & retributiones iustissimæ, gemitus, ærumnæ, dolores, viscerum disruptio, & vexationes, & quantum ab his Virgo beata fuit aliena, tantum etiam aliena fuit à culpa primæ præuaricationis, id est, peccati originalis. Adde quod fere in principio opusculi dixerat: *Quid est quòd legem natura requirunt in Maria, ubi totum quidquid in ea fuit possedit Spiritus sanctus? cuius virtute sicut ab omni aestu libidinis libera fuit, ita & ab omni pressura maledictionis.* Rogo quid possedit in ea peccatum, si totum, & quidquid in ea fuit, possedit Spiritus sanctus? aut quam aliquando culpam incurrit, qui ab omni pressura maledictionis, libera fuit. Et loquitur Ildefonsus de maledictione primi & originalis peccati, ne quis ad actualia velit verba contorquere. Eamdem habet vim quòd initio sermonis de Parturitione, & Purificatione S. Mariæ ait; *Tanto magis libera fuit à corruptione passionis, à dolore carnis, à sordibus ignominie; quanto gratia plena, & incorrupta, quasi Spiritu sancto Domino dedicata.* Cùm igitur doloribus omnino caruerit in partu, consequens, vt omnino, ac semper Domino fuerit per gratiam sancti Spiritus dedicata, & in ea incorrupta semper extiterit. Neque verò quis æstimet me primū omnium D. Ildefonsi mentem attigisse, nam multo antè verissimè attigit Ioannes Herolt, nuncupatus *Discipulus* in sermone de Conceptione,

& Ioannes Gerson Cancellarius Parisiensis, & eis subscribere qui indicem composuerunt rerum & verborum Bibliothecæ veterum Patrum, quos tu quoque lector consulas.

§. 3. *Idem ex aliis eius operibus haberi.*

Non solum in prædicto libro contra eos qui disputant de perpetua Virginitate S. Mariæ, eius immaculatam Conceptionem S. Ildefonsus expressit, sed eam in aliis operibus perpetuò docuit; vt ex his quæ mox dicemus liquidò fiet. Primùm quidem serm. I. de Assumptione Virginis exponens quoniam pacto dicatur verè Arca fœderis, & testamenti, hæc habet verba: *Rectè Arca sacramentorum Dei Virgo Maria fuit, supra quam sanè Propitiatorium & Cherubin hinc inde obumbrantia figurantur; quia Maria nullum extrinsecus irrepit peccati contagium, & intus omnis custodia legis, & manna fuit.* Dixerat priùs, *Venite, queso, & videte, quoniam hodie translata est Arca testamenti Dei ad superos; exterius inaurata virtutibus, & fabricata interiùs auro purissime maiestatis, in qua lex testamenti Dei, & manna fuit.* Ex quibus constat Ildefonsum duo in B. Virgine expendisse, quæ ad Arcæ testamenti proprietatem spectabant; interiùs quidem quòd intra Arcam fuerunt Legis vniuersæ tabulæ, & auri purissimi fabrica; exterius verò quòd erat omni ex parte inaurata, & super ipsam Propitiatorium, & Cherubin hinc inde obumbrantia. Ex hoc autem duo infert, nimirum & quòd intus in Virgine
omnis

omnis custodia Legis fuit; & quòd exterius nulum ei irrepsit peccati còtagium. Cæterùm cùm omnis legis custodia excludat omnia peccata actualia, quippe cùm non sit actuale peccatū nisi dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam Dei, vt Augustinus & Thomas definiunt, & propterea custodia legis rectè dicatur intus esse, vtpote ex propria & interna volūtate operantis: necessum est, vt per contagiū peccati, quod ei extrinsecus irrepsisse negat, Deo propitiante, & defendente, excludat à Virgine peccatum originale: hoc enim solum extrinsecus irrepsit homini ex alterius voluntate, non ex propria sua peculiari, cùm per carnalem generationem traducitur; & hoc significauit illis verbis, *Maria nullum extrinsecus irrepsit peccati contagium, & intus omnis custodia legis fuit.*

August.
D. Tho.

Addamus aliud præclarissimum Ildefonsi testimonium petitum ex paruo quodam sermone de natiuitate Virginis, cuius initium est, *Audite fratres, & intelligite.* In eo tam purè, & dignè sentit de Conceptione Virginis, vt asserat, absque parentum eius libidine patratam fuisse. Demus illius verba. *Preparauerat Deus sibi vas, vt per ipsum potuisset apparere hominibus; scriptum est enim: Sapientia edificauit sibi domum, vel templum; hoc est, Mariam Virginem. Consideremus in quantum passimus, quia nec lingua sufficit loqui, quod voluntas cupit proferre. Quanta fuit benignitas Dei, vt de tam longinquo inquireret sibi templum vbi habitaret? quia Maria Virgo non sic est nata, sicut solent pueri, vel puella nasci: sed de Anna sterili, & de patre iam se-*

ne, extra consuetudinem mulierum, & refrigerentem calorem, & sanguinem iam tepidum in pectore; & omnem amorum libidinis discessum; mundo corde, & corpore ab omni pollutione carnali orta est. Sic enim Dominus voluit, ut de tali vasculo Mater sua nasceretur. Quod nunc scimus, quia per Spiritum sanctum, illo ordinante, & benigniter precipiente, preparavit sibi Matrem, qua precessit omnibus matribus. Talis enim fuit, qualis nec antea visa est, nec habebit sequentem. Cùm hæc verba exserberent

Laurent.
Cume-
lius.
Ger.
Mosa-
nus.

in sua Homiliarum Bibliotheca Laurétius Cume-
lius, & Gerardus Mosanus in margine anno-
tante adiecerunt; *Natiuitas B. Mariæ non vul-
garis fuit, sed omnis pollutionis expers.* Sub natiui-
tatis verbo præcipuè intelligitur Conceptio,
hæc enim est quæ omnis pollutionis expers po-
tuit esse, & sine libidine fieri, non natiuitas.
Non disputo de veritate sententiæ, quæ præter
Ildefonsi, aliorum quoque Theologorum au-
thoritatibus fulcitur, præsertim Galatini lib. 7.
de Arcanis Cath. verit. sed de mente Ildefonsi,
quem liquidum est sensisse, atque asseruisse Vir-
ginem purissimam sine libidine, mundo corpo-
re parentum ab omni pollutione conceptam
fuisse. Sed quid inde? Sanè consequenter falsum
fuisse, eandem Virginem peccatum originale
non contraxisse: quandoquidem constans ipsius
doctrina est, ab Augustino suscepta, nullatenus
absque libidine traduci posse peccatum origi-
nale. Habemus eius de hac re in terminis sen-
tentiam in sermone de Parturitione & Purifica-
tione S. Mariæ, ubi hæc ait: *Deus humane nature*

Galatin.

August.

fœcun

fœcunditatis dona contulit, libidinis verò malum creatura Dei non est, sed pœna peccati. Proinde de munditia nuptiarum nullus homo mundus nascitur, quia interueniente sordida libidine iniquitas seminatur. Hinc & Beatus David, qui se nouerat de legitimo connubio generatum, huius tamen rei conscius maculam carnalis generationis, non sine graui gemitu deplorabat, dicens: Ecce in iniquitatibus, &c. Hæc pauca dicta sunt, ut nouerimus, maculam originalis peccati, non in legitimis nuptiis, sed in voluptate, & delectatione constare libidinis. Cùm igitur in voluptate & delectatione libidinis constet originale peccatum, & cum illo perpetuam, & inseparabilem habeat cõcomitantiam, & ipso Ildefonso pariter docente, absque libidine, & carnalium amorum delectatione Virgo genita sit, consequens est, ut necessariò sensisse credat, omnimodis absque originali peccato conceptam fuisse. Id etiam ex eo conuincitur, quòd qui tam purè de Virgine sensit, ut absque libidine, & pollutione carnali conceptam docuerit, ne caro eius aliquatenus maculari videretur, multo magis peccatum originale ab ea exclusisse necessum est, utpote cuius sorde, & macula pulchritudo animæ sordescat coram Deo, & ei iniusta reddatur: cùm tamen sordes corporeæ libidinis, aut pollutionis animæ decorem minimè commaculare queat. Quando namque Ildefonsus concederet sanctam Deigenitricem aliquãtis per diaboli dominio subiectam fuisse, qui necdum leuem corporis maculam in eius Conceptione passus est adfuisse?

Huc

Huc spectat, cum de Virginis exemptione à diabolica potestate agimus, eximia, ac mirabilis quodammodo (vt ita dicam) B. Ildefonsi piè audax assertio, quam in serm. 5. de Assumpt. eiusdem scriptam reliquit; nimirum tantum vniuersitati dæmonum metum sua intulisse potentia, vt eo die quo in cælum elata fuit, nullus illorum ferire ausus fuerit animas ad sua supplicia damnatorum. Audi quæso sancti nostri verba: *Dicam aliquid plus, si audeo: dicam pia temeritate: Totus mundus hodie* (de die loquitur Assumptionis) *condigna iubilatione lætatur, & gaudet: tartarus tantummodo ululat, fremit, & submurmurat, quoniam gaudium, & lætitia huius diei, claustris infernalibus inclusis, aliquod remedium, & refrigerium præstat. Non audent, vt opinor, ministri tartarici hodie attingere suos captiuos, quos recolunt redemptos illius sanguine, qui pro mundi salute est dignatus nasci de Virgine, de cuius Virginis meritis, & gloriosissima eius hodierna Assumptione, &c. Qui igitur talia in Virginis laudem dicere ausus fuit, concederetne aliquandiu ipsammet dominatricem mundi, diaboli dominio subiacuisset peccatum originale? Credat qui volet, ego enim de nostro Ildefonso longè aliter sentio, nec aliud, quàm ipse docuit, vt monstratum à nobis est.*

Ildefon-
sus.

Possemus itidem argumentum formare de ea doctrina, quam S. Ildefonsus expressit in serm. 3. de Assumpt. inquiring; *Quod per partes datum est aliis, tota simul venit in eam gratia plenitudo.* Id accepit à D. Hieronymo ser. de Assumpt.

Ildefon-
sus.

Hieron.

tomo 4. Eucherio Lugdunensi, seu (vt vulgò citatur) Eusebio Emeleno, serm. de Annuntiat. Chryologo serm. 143. qui est 3. de Annunt. & postea docuit Bernardus hom. de laudibus Virg. & D. Thomas in Catena aurea: & ipse Ildefonsus iterum repetit serm. 6. de Assumpt. *Ceteris (ait) electis ex parte gratia datur, huic verò Virgini tota se infudit plenitudo grana.* Cum verò Adamo & Euæ primis hominum parentibus, & Angelis omnibus data sint in gratia vitæ initia & quidquid aliis datum est, Virgini non fuerit denegatum, consequens est, vt ea etiam gratia illi donata sit in sua Conceptione. Sed quia præfata argumenta sufficiunt, vim huius qui volet expendat.

§. 4. *Quàm verè ob defensionem Virginis de S. Ildefonso dictum sit, Ensis in offensis, erat Abbas Agaliensis? & quòd inde veritas Immaculate Conceptionis elicitur.*

CÆterùm quamquam nihil horum ex scriptis S. Ildefonsi haberemus, illud nobis sufficeret, ipsum modis omnibus tam acerrimum defensorem honoris S. Deigenitricis toto vitæ suæ tempore se præbuisse, vt propter hanc causam vulgo de eo adhuc Abbate, versum fuerit in prouerbum, *Ensis in offensis, erat Abbas Agaliensis.* Ita Villegas, Ribadeneira, Portocarrero, & Petrus Salazar de Mendoza Toletanæ Ecclesiæ

clesiæ Canonicus in vita S. Ildefonsi, & alij ex recentioribus. Sensus autem prouerbij est; in offensis S. Deiparæ, Ildefonsus Abbas Agalien-sis, erat ensis acutus, vniuersos offensores eius confodiens, & dissecans; vtpote cuius ensis sermo Dei erat, de quo Apostolus ad Hebr. 4. ait, *Uiuus est enim sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens usque ad diuisionem animæ, ac spiritus, compagum quoque ac medullarum.*

Sed inquires: Esto ita verum, quòd ensis dictus sit in offensis B. Virginis Ildefonsus, at id de offensis magni momenti intelligendum erit; ob eam præsertim defensionem, quam aduersus hæreticos negantes eius perpetuam Virginitatē, suscepit, scriptis eos & disputationibus publicis debellans, & ab Hispania depellens: quam ob rem insigni planetæ dono ab ipsa factatissima Deigenitrice publice honestatus fuit. Ex eo verò nihil videtur inferri in fauorem Immaculatæ Conceptionis ipsius, quæ non ab hæreticis depugnatur, sed à catholicis & doctis viris. Cùm igitur asserere quòd maculata fuerit, & infecta in sua Conceptione, offensæ rationem non habeat, minimè ab Ildefonso impugnamdam credendum est, qui solùm erat ensis in offensis.

Hæc verò quot quantisque historicis erroribus scateant, nunc videndum, & obiter S. Ildefonsi historia, hac in parte, illustranda à nobis est, vtpote in qua variè, multùmque à multis, (dicam

(dicam ab vniuersis) qui de eo hæcenus scripserunt erratum est; & inde non leuis de mente Ildefonsi coniectura habebitur in causa Immaculatæ Conceptionis. Et vt hinc ordinatè incipiamus, in illo omnes authores, à Roderico Toletano Archiepiscopo, & deinceps scribentes, decepti sunt, quod existimauerint, Ildefonsi tempore fuisse in Hispania hæreticos nonnullos Deiparæ Virginitatem negantes; quod tamen omni veritatis fulcimento destituitur. Antiquiores etenim gestorum Ildefonsi historiographi Iulianus & Cyxilla Toletani Præsules, à quibus quidquid actorum eius scimus, acceptum est, nequaquam illorum vel leuiter meminerunt. Iulianus solùm dixit; *Scriptit* Iulianus.
sanè quamplurimos libros luculentiori sermone potissimos, quos idem in tot partibus diuidendos censuit; id est, librum Prosopopœia imbecillitatis propria; libellum de Virginitate S. Mariæ contra tres infideles.
 Qui autem aut quando fuerint non prodit. Cyxilla solùm asseruit, Ildefonsum libellum Virginitatis *more synonymo testimonio veteris ac noui Testamenti plenum comptè edidisse; & digna facundia, ac magnificentia præfatæ Dominae sua exornasse.* Cyxilla.
 De hæreticis verò nec vnum verbum. Primus omnium id scripsit, Rodericus Ximenius Rodericus Ximenius.
 Toletanus Archiepiscopus, lib. 2. hist. c. 22. sed qui post annos quingentos & quadraginta, & amplius à morte Ildefonsi scripsit, neminem antiquorum sequens. Quare cæteri moderniores eum sequuti eodem vitio laborare certum esto.

Impe
 lib. 2. P. Benedicti regule; & Deorum
 cels

Inaepit tamen Rodericus (vt apparet) in titulum libri *de perpetua, & illibata Virginitate S. Mariae contra tres infideles*, ex quo videtur inferri Ildefonso cum hæreticis sui temporis negotium fuisse super tuenda perpetua virginitate Deigenitricis Mariæ. Et forsan id sibi velle credidit, quod B. Leocadia coram Rege & populo Toletano in publico conuentu dixerit: *O Ildefonse, per te viuut Domina mea*: quod de honore Virginitatis ipsius periclitante tunc temporis intelligi oportet; aliàs si non periclitabatur, minimè vitam Virgini conseruasse diceretur. Sed & illud adiiciamus quòd Planetæ cælestis donum, in præmium datum videtur defensæ virginitatis; quod communiter credunt authores, & inter alios refert Mariana lib. 6. de rebus Hisp. c. 10. *Nostre Virginitatis defensæ* (verba sunt Deiparæ Ildefonsum alloquentis) *præmium erit ex cælesti thesauro munus allatum.*

Mariana.

Nihil tamen horum Rodericum, & sequaces iuuat: primùm, quoniam si S. Ildefonsi tempore fuissent aliqui hæretici Virginitatem Deigenitricis negantes, haud dubium in aliquo Toletanorum Concilio damnati essent; nam Priscillianistarum & Gnosticorum in Hispania pullulantium damnatio extat in primo Concilio Toletano. Temporibus verò Ildefonsi tria Toleti celebrata sunt, videlicet Octauum era 691. seu an. Chr. 653. Nonum era 693. seu anno Chr. 655. quibus ipse S. Ildefonsus subscripsit, Abbas adhuc existens monasterij S. Iulluni Agaliensis sub S. P. Benedicti regula; & Decimum cele

celebratum era 694. id est, ann. D. 656. in quo agente (vt creditur) eodem sancto Abbate festum Expectationis Virginei partus institutum est in diem 18. Decembris. De Undecimo non est quid dicamus, cum mortuo iam Ildefonso, sub Quirico eius successore coactum fuerit, era 713. siue A. C. 668. Ildefonsus namque obiit anno superiore 667. die 23. Ianuarij. In aliquo igitur horum Conciliorum hæresis illa damnari oporteret, utpote Toleti præcipuè vigens: nihilque aliud Ildefonsus urgentius procuraret; nam negotium tanti ponderis omitti in iis Conciliis nequaquam deberet; cum cætera quæ ibi tractata sunt, minoris multo momenti sint. Quin potius ob id solum, si alia deessent, cogi oporteret Concilium, ne tam perniciosa hæresis diutius in Hispania subsisteret. In nullo tamen illorum, vel leuiter de ea actum est. Quis igitur dicat talem hæresim temporibus illorum Conciliorum & Ildefonsi viguisse?

Hoc ut notius reddatur, rogemus quot fuerunt eiusmodi hæretici, quibus cum S. Ildefonso disputauit? quæ eorum nomina? qualisve in specie hæresis? Multi authorum duas, nonnulli tres fuisse contendunt; illud quidem Rodericus Ximenius, eiusque asseclæ, hoc posterius Michaël Carranza in vita S. Ildefonsi, & alij sequuntur. Certè liber ipse Ildefonsi, vel in ipso capite, contra tres infideles, scriptus legitur. Græcè ἀντιῶν ἀπίστων. Sed ad nomina veniamus. Mira inter authores in illis nominandis varietas. Rodericus Heluidinum, &

Xime-
nius.
Carranza.

Roderi-
cus.

A a Pelagium

Pelagium nominat; lib. 2. cap. 22. *Cum Heluidius (inquit) & Pelagius à Gallis venientes plerasque partes Hispania infecissent, Virginitatem B. Virginis infamantes, B. Ildefonsus illis occurrens, sacrarum Scripturarum testimoniis, & lingua melliflua, & gratia in labiis suis diffusa, eorum dogma confutavit, & ab Hispaniis confusos abegit.*

Vasæus. Displicuit Vasæo (in Chron. ad ann. 662.) quòd Rodericus alterum ex illis vocaret Heluidium, hoc enim erat nomen veteris monstri, à D. Hieronymo olim debellati, contra Virginitatem partus loquentis. Vnde pro Heluidio restituit *Theudium*, cum Pelagio. Cæterùm eandem ob rem mutare deberet Pelagij nomen, utpote vetustissimi cuiusdam hæretici; quique nihil vnquam contra perpetuam Virginitatem Deiparæ loquutus fuit. Mariana pro Theudio legit *Helladium*, cum Pelagio. Vide quæso quanta sit authorum discrepantia; nec mirum, cum in tenebris vera semita lucis reperiri non possit. De hæresi in speciali nihil aliud asserunt, quàm eos hæreticos in Virginitatem Deiparæ irruisse; qua autem via, quibusve mediis, aut argumentis vli fuerint, non promunt.

Mariana.

Iam verò quid hac in re certum sit, à nobis determinandum est, nec aliunde quàm ab ipsius Ildefonsi scriptis: quæ si attentè legentur, nemo cum hæreticis sui temporis dixisset sanctum Archipræsulem quæstionem habuisse. Nihil igitur in medium afferemus, quod

quod Ildephonſi non ſit, & ipſi ſoli fides habenda erit. Ex deuotione, quæ erga Beatiffimam Virginem in eius corde flagrabat, adhuc iuuenis librum compoſuit de perpetua, & illibata Virginitate S. Mariæ: in quo tres antiquos errores contra totidem Virginitatis Marianæ articulos in vnum collectos exagitaui, ac illorum primos authores gladio diuini verbi confodit, ac deuicit. Triformis ſiquidem in Deigenitrice Virginitas à Catholica Eccleſia prædicatur, ſeu triplex articulus Virginitatis; nimirum ante partum, in partu, & poſt partum; primum ſemper impugnarunt Indæi, qui dicunt Chriſtum ex Ioseph ſemine eſſe natum; *vt putabatur* (ait Lucas c. 3.) *ſilius Ioseph.* Secundum euertere conatus fuit Iouinianus affirmans Virginem Deiparam non aliter, atque mulieres cæteras filium ſuum peperiffe, ſigillo nimirum virginei corporis, cum doloribus, vexationibus, ac diſruptionibus viſcerum fracto, ac deperdito. In tertium inſurrexit Heluidius, docens, poſt Dominicum in Virginitate partum, Deiparam ex coniuge nouos ſuſcepiffe filios, quos videlicet Euangelium fratres Domini vocat. Hos tres errores, libro ſpecialiter edito, nullus hætenus ſimul in honoré Virginis impugnauerat; quod tamen dignum Ildephonſo onus viſum eſt, vt ad illius laudem ſuſciperetur ab ipſo. Quare in primo illius capite circa medium, contra Iouinianum agens, ait, *Audi tu, percipe tu Iouiniane. Nolo pudorem noſtræ Virginis corruptum partu cauſeris. Nolo Virginitatem per*

exitum nascentis scindas, &c. negabat etenim Virginem perseuerasse in partu. Rursus sequenti c. 2. in Heluidium inuehitur, qui negabat Virginitatem perpetuam post partum. *Audi ergo tu Heluidi (ait:) Quare Virginis nostræ principia corruptionis sine coarctas? quamobrem initia pudoris, exitu aucta procreationis infamas? Quid proloqui audes, mussitare contendis, susurrare proponis, garrere presumis; ut Virginalis uteri illa habitatio Dei, post generationem Dei, post natiuitatem Domini, de carneo viro, peritura carnis soboles germinaret? &c.* Demum à cap. 3. vsque ad 11. inclusiue Hebræos insequitur, qui virginitatem in Conceptione, ante partum negant; incipiens his: *Quid dicis, ô Iudæe? Dicito quare non credis in genere tuo puerperam Virginem? Quare non credis, sine viro Virginem concepisse? &c.* In hos præcipue inuehitur in hoc libro, utpote qui nouem integra illius capita, in eorum depugnatione consumit. Duodecimum & vltimum per orationem ad Deum, & eius Genitricem continet. Vide quæso, liber iste quàm non sit scriptus ab Ildefonso contra modernos hæreticos, sed contra omnes, qui quoquo modo olim Virginitatem perpetuam Deigenitricis labefactare conati sunt. Vide quoque quàm longe à vero abfuerint, qui ex libro isto nomina, & numerum, atque hæresim deduxerunt, in quæ Ildefonsus inuectus est, & antiquissimos hæresiarchas in nouos, Prothei metamorphosis transformarunt. nam hinc cuncta fuisse deducta necessariò fatendum est, cum nullus antiquorum eorundem meminerit.

nerit. Certè Heluidij nomen id conuincit, & Pelagium pro Iouiniano substitutum fuisse non ambigo: sicut & ex cerebro loqui nonnullos qui idcirco sic dicunt vocitatos, quòd antiquorum errores suscitauerint. Vnde hoc?

Addo ex dogmatibus ab Ildefonso debellatis idem haberi. Quis enim credat, tres ex Gallia Gothica homines descendisse (ita vocabatur tractus Narbonensis, & Tolosanus, Gothis olim Hispaniæ Regibus subiectus) & vnumquemque suum errorem diuersum ab aliis disseminasse: negasseque alterum virginitatem ante partum, alterum in partu, & tertium demum post partum? Totidem siquidem errores, & infideles Ildefonsus infectatur? Credat qui volet; nam id inter aniles fabulas reiiciendum nullus non videt. Sed verò vnde Neoterici acceperunt, hæreticos illos è Gallia Gothica aduenisse in Hispaniam? Nam Rodericus, qui primùm omnium eorum meminit, ex Gallia solùm aduentasse scribit; quòd verò specialiter ex Gothica, non autem ex aliis Galliæ Prouinciis, ex suo addiderunt; sicut etiam Rodericus ex suo scripsit fuisse Gallos.

Accedit quòd S. Ildefonsus librum hunc scripsit multo ante Archiepiscopatum, cùm adhuc iuuenis esset; quotquot autem existimant in recentes hæreticos scriptum, credunt ab Ildefonso iam ætate proeecto, & in Archiepiscopalem sedem euecto, elaboratum; quòd talem ac tantum decuisset, tantam ac talem hæresim impugnare. Id verò longè aliter accidisse

Ildef.

ipse Ildefonsus in prologo ipsius libri de illibata, & perpetua Virginitate docet, cuius initium est, *Deus, lumen verum.* vbi sic inter alia inquit: *Non ergo me Prælati contemnat, non mihi equalis derogat, non mihi subditus insultet; non me quis de domo laceffet, non de foro detrectet, non religiosus susurret, non popularis immurmuret, non adolescentem senex abnuat, non coaum iuuenis aspernetur; non minorem natu ætas fera derideat, non doctus exprobrat, non ignarus abiiciat, non potentior repellat, manet enim veritas in æternum, &c.* Sed quid inde? Habebat certè tunc temporis Ildefonsus Prælatum superiorem, nimirum Tolletanum Archiepiscopum S. Eugenium eius nominis II. idcirco ait, *Non me Prælati contemnat*: Habebat subditos, vtpote Abbas Agaliensis existens, ideo dicit, *Non mihi subditus insultet*; habebat æquales, nimirum Abbates alios quos Conciliis subscripsisse cum ipso legimus. *Non mihi (ait) equalis derogat.* Timebat sæculares Zoilos, *non me quis de foro detrectet; non popularis immurmuret*; timebat & religiosorum detractiones, *non me quis de domo laceffet, non religiosus susurret.* Adolescentiæ autem, & iuuentutis metas adhuc non excessisse, illa satis verba demonstrant. *Non adolescentem senex abnuat, non coaum iuuenis aspernetur, non minorem natu ætas fera derideat.* Cui consonat, quod Iuliano auctore, *sub rudimentis adhuc infantie degens, diuino tactus spiritu, vita delectatus est Monachorum, contemptisque*

que parentibus, & omnium mandanarum rerum affectibus, Agaliensè monasterium petiit, Monachumque se in eo multis ferè annis decenter exhibuit. In ipsa verò iuuentute (vt in diuinis officiis de eo legimus) ad S. Isidorum Hispalim missus, duodecim apud ipsum commoratus annos, Toletum remeavit; vbi Monachi non multo post in demortui Abbatis locum subrogârunt. Ex quo fit, nondum terminis iuuentutis finitis, Abbatem effectum fuisse: quo tempore librum de Virginitate composuit, vt monstratum est. Quòd si tunc hæresis aliqua contra ipsam viguisset, profectò, aut in prologo, aut in libro ipso id insinuasset; quod tamen quia non fecit, minimè talem hæresim eo temporis extitisse credendum est. Quare quod in Martyrologio de S. Ildefonso legimus, quòd scilicet *ob susceptam aduersus hæreticos, Deigenitricis Virginitatem impugnantem ab eadem candidissima veste donatus est*, de veteribus hæreticis omnino intelligendum ex ipso libro conuincimur: aut si de modernis quibusdam dictum credatur, non de hæreticis, sed de nonnullis Philosophis Catholicis debet intelligi, qui cum Ildefonso de Virginitate Deipare disceptarunt; sub correctione tamen Catholicæ Ecclesiæ, vt iam dicam; & verbum *aduersus hæreticos*, temperandum erit.

Ipsè Ildefonsus faculam nobis præfert eius rei, in iis tractatibus, quod post librum de illibata Virginitate, iuris fecit communis. Ex eo etenim, vt apparet, ansam nonnulli ipsius Abbatis commilitones, seu condiscipuli acceperunt,

impugnandi in eo quòd asseruisset, sanctam Deiparam nõ eadem peperisse lege filiũ suum, atque cæteræ pariunt mulieres, sed nouo ac specialissimo modo, nimirum sine doloribus, sine viscerum rupturis ac vexationibus, & absque sanguinis colluione, & secundarum effusione. Hæc tamen non omnino assentiendo, sed disputando, & cunctanter asseriebant illi, quos nimirum non quidem hæreticos, sed fratres vocat: & faretur ipsos in primis pleno ore fateri, Beatissimam Deigenitricem Virginem perpetuò fuisse, ante partum, in partu, & post partum, quòd enim sigillum in partu rumperetur, & cæteris parientium ærumnis subdita fuerit in suo partu (aiebant) Virginitatem destruere non valeret, utpote quæ sola viri opera posset deperire, cui soli Virginitas oppositionem habet. Tribus autem argumentis maximè nitentur, quorum vnum ratione, duo reliqua auctoritatem præferunt. Etenim (quod ad rationem spectat) si Christus alia lege natus fuisset, quàm cæteri, nequaquam verè videretur natus, sed solùm profectus in lucem, quod de rebus creatis immediatè à Deo, verè dicitur, quæ tamen natæ non sunt. Accedunt auctoritates tum Euangelij Lucæ, ad illa verba: *Postquam impleti sunt dies purgationis eius*, id est, Mariæ, quibus purgatio à partu more cæterarum mulierum innui videtur: tum Hieronymi contra Heluidium agentis, & affirmantis Christum sanguine cruentatum è ventre Virginis profuissse. *Iunge (ait) si libet nostras contumelias:*

Hieron.

noiem mensibus uterum intumescens, fastidia, partum, sanguinem, pannos, non erubescimus. Et rursus Epist. 22. Nouem mensibus in utero, ut nascatur expectat, fastidia sustinet, cruentus egreditur. Hæc illi in Ildefonsum arguentes obiiciebant, citra tamen voluntatem ab Ecclesiæ iudicio deficiendi.

Sed ne quis putet ex cerebro quidquam à me dictum, dabo ipsius S. Doctoris verba, ex libro *contra eos qui disputant de perpetua virginitate S. Mariae, & de eius parturitione*: in cuius etiam titulo, dum dicitur, *contra eos qui disputant, & non contra eos qui negant perpetuam virginitatē, &c.* ab hæresis nota satis excusantur. *Pro beata & gloriosa Deigenitrice Maria dimicare, ac vincere* (hæc sunt prima libri verba) *opus est Spiritus sancti, & virtus Altissimi, qui eam obumbravit. Et post pauca: Pro qua* (scilicet virginitate Mariæ) *iã olim B. Hieronymus contra Heluidium hæreticum, & contra eius complices scripsisse legimus: quos ita debellauit, ac deuicit, ut deinceps usque ad præsens nihil reciduum erroris contra eam surrexerit. Sed quia quorundam nunc fratrum impudica, quasi percunctando, laborat temeritas; decreui scribere, quæ ipsi curiosius contra eius pudicitiam, quàm religiosius conantur explorare. En motiuum scriptiõnis Ildefonsi; quia nimirum nunc fratrum quædam laborat temeritas; non ait, asserendo, sed quasi percunctando, decreui scribere, quæ ipsi curiositate magis ducti, quàm zelo religionis conantur explorare. Explorationis etiam conatus, non affirmantiũ,*

fed quærentium est. Sed quoniam aliquando vehementiùs in eos excandescit, in eorum excusationem præmittit, paucis interiectis: *Non dico quòd dicant virginitatem amisisse, qua nesciens virum virgo concepit, virgo peperit, & virgo permansit; sed quia idipsum quod confitentur, negant, (id est, negare conuincuntur) dum dicunt, eam communi lege puerperam filium edidisse. Et inferiùs, Et si Virginem eam non denegant permansisse, pudicitiam tamen eius commaculant. Accedit quòd numquam vocat eos hæreticos, sed aliis diuersis nominibus, quæ fidelibus conuenire queunt; videlicet nouos disputatores, & inuestigatores noui, & inauditi partus, supersticiosè cunctantes, & superfluè disputantes; aliquando stultos disputatores, vaniloquos, delirantes, & nonnunquam istos sequaces Heluidij hæretici, nimirum non intentione, aut assertione, sed disputatione; ac tandem fratres nuncupat suos; Cessent (ait) fratres nostri à talibus, &c.*

Ildef.

Audiamus iam tria illa argumenta disputantium, vt ab Ildefonso referuntur. *Explorando partum virginitatis (ait) & utrum pudicitia introducunt velut peritissimi physiologi, callida satis disputatione sua colluuiationem vitiorum, in qua currunt plurima erroris discrimina; (id est, errandi pericula) dicunt enim non aliter B. Mariam parere potuisse, nec aliter debuisse, quàm communi lege natura, & sicut mos omnium foeminarum, vt vera natiuitas Christi possit dici. Alias autem, inquiunt, si non ita natus est, vt ceteri nascuntur infantes, vera natiuitas non est:*

est: & ideo ne phantasia putetur, aut ne sicut aqua per alueum transit, ita per uterum Virginis absque nascentis ordine natus credatur, pius est sentire; sic eum lege naturæ natum fuisse, quomodo ceteri nascuntur infantes; & eam sic peperisse, sicut reliquæ parvum mulieres. En primum argumentum. Iam ecce secundum: At verò isti nisu, quo possunt, conantur adstipulare Virginem in vitio peperisse: unde assumunt illud ex Euangelio, *Cum impleti essent dies purgationis eius*, &c. Tertium denique ponit in altero opusculo, cui titulum præfixit, *Sermone parturitione, & purificatione B. Mariae*: ubi exponit illud dictum Hieronymi, *Cruentus egreditur*, &c.

Ut hæc argumenta deluderet Ildefonsus, & perperam disputantes fratres confunderet, primum quidem opusculum scripsit, *Contra eos qui disputant de perpetua Virginitate S. Mariae, & de eius parturitione*; in quo doctissimè, acutissimèque eos confutavit, usus ad id non solum sacræ Scripturæ variis testimoniis; & rationibus solidissimis, quibus ad magna inconuenientia deduxit aduersarios; sed etiam autoritatibus magnorum Ecclesiæ luminum, Athanasij, Cyrilli, Ambrosij, Augustini, Gregorij, Leonis, & Chrysologi, non omittens Catholicos Poëtas, Prudentium, & Sedulium, nec diuersas sacri textus translationes, Septuaginta, Theodotionis, Symachi, & Origenis. Ut videas quanto labore, & studio hæc in re usus fuerit Ildefonsus. Respondet verò ad primum

primum argumentum, quòd ipsa lex natura sub qua nunc mulieres pariunt, verè non est lex natura quodammodo, sed maledictionis, & culpa; nam si Adà & Eva non peccassent in paradiso, nemo deinceps nasceretur in culpa peccati, neque mulieres cum ærumnis, & doloribus, seu viscerum vexationibus parerent: cùm hæc omnia in pœnam peccati originalis inflicta sint. *Maria autem quia benedicta culpam corruptionis non habuit*, (eam videlicet, per quam natura corrupta est, & cuius merito dolores, & afflictationes in partibus obveniunt) propterea Christum non in dolore, nec sub corruptione genuit, seu peperit. Nota quæso clarissimum pro Conceptione Virginis testimonium, quo superiùs vsi sumus. Secundo argumento respondet, Virginem non fuisse lege purificationis obligatam, quod etiam alij Doctores senserunt, vt Titus Boslorum Episcopus, Echerius Lugdunensis, Beda, Ansbertus, Haymonius, Euthymius, Bernardus, Guericus, & cum eis D. Thomas 3. parte summa.

Cæterùm cùm de nouo, Ildefonso fratres illi obiicerent Hieronymi testimonium, iterum ad scriptionem accinctus alterum super eadem re edidit opusculum, cui titulus, *Sermo de parturitione, & purificatione S. Mariae*: & incipit, *Quotiescunque dilectissimi*, &c. & Hieronymum exponit, inquiring; *Quannus presatus Doctor Hieronymus in eo opere quod contra Heluidium scripsit, videatur ei cessisse; & eo in loco ubi ait de hospitio vulua nonem mensium, & de veritate nascendi. Quod*
ille

ille hæreticus insultando proposuerat, quasi maiestati diuina esset indignum, ad tantam dignationem se humiliasse, ut inter viscera in utero versaretur Virginis, aut inter femora sæminea nasceretur tam sordidus: sic enim omnia in contrarium opponens quasi hæreticus, ut destrueret fidei Catholica veritatem. Cui è contrario egregius ille veritatis assertor, non cedendo, ut isti volunt, sed dignationem gloriosissima humilitatis Dei amplius commendando ait: Quanto viliora, & inhonestiora pro nobis illa Maiestas Diuina suscepit, & sustinuit, tanto carius nos redemit, & propensius honoranda est. Tali nanque sensu, etsi non eisdem verbis (in quantum recolo) eidem respondens hæretico videtur B. Virgini, non infamiam vllius colluisionis, aut pœnam peccati intulisse, sed dignationem diuinam, & exinanitionem immensam in forma serui reuerenter satis commendasse: non ut Virginem vexatam à Domino, & exhonoratam ostenderet, sed ut clementiam pij Conductoris etiam huiusmodi hæreticis demonstraret. Idcirco non cessit istis, sed corripuit, ut discerent, non infamare Virginem, & Domini non derogare in forma serui humilitatem. Hactenus ille. Qui iterum ut disputatores suos redarguat, utitur testimoniis Ambrosij, Irenæi, & Gregorij, de quo vno asserit, Qui omnes ante se legerat, tam Latinos, quàm etiam Græcos, & eximios certatores.

Cùm adhuc illi disputantes persisterent, tertium edidit Ildefonsus opusculum, aliquantulum iam acuens stylum, & diçteria in eos iactans, sub titulo, *Homilia contra eos qui mendosè affirmant*

affirmant Mariam Virginem naturali lege Domini peperisse; & initio ait, Inter sanctorum Scripturarum eloquia, cauenda est semper vana & superstitiosa intelligentia; quia, sicut in Prouerbiis legitur, Peruersi difficile corriguntur, &c. Et ideo quorundam fratrum temeritas, quia semel crescit sacramenta diuini muneris procaci disputatione commaculare, & mysterium sacri partus superflua inquisitione discutere; malunt cum hereticis errare, quam cum Catholicis, qua male sentiunt corrigere. Et post pauca. De carnis incorruptione iam me supra satis prioris tomo dixisse credo, sed quia isti nostris non acquieuerunt dictis, peruicaci insultatione definiunt, virginitatem non aliunde quam ex coitu corrumpi potuisse: neque corruptam vocari debere Mariam, licet iuxta leges pepererit omnium foeminarum, eo quod (inquunt) etsi viscera, vel genuale secretum, more ceterarum foeminarum patuit, ut nasceretur Christus, virginitas tamen corrumpi non potuit, Propterea Deigenitrix sola Virgo post partum, & incorrupta fuit. Affert in eo opere Aug. & Sedulij testimonia.

Bone Deus quantum Ildefonsus in defensione Virginis laboris, & doloris assumpsit! Conuicisse tamen aduersarios, eosque secum digne de parturitione Virginis assentiri fecisse, certum nobis esse debet, utpote qui in nullo Concilio condemnati sint, & à nemine antiquorum, pertinacia eorundem prodatur. Quando autem conuicti fuerint, an videlicet ante Episcopatum Ildefonsi, vel post eum adeptum, certo non liquet; liquet quidem, Abbatis adhuc munus exequentem ob frequentes de parturitione

ne Virginis disputationes, promeritum fuisse, ut in prouerbum veniretur, *Ensis in offensis erat Abbas Agaliensis*, & postmodum in Episcopalem sedem promotum à beatissima Virgine Leocadia publicè acclamatum, *ô Ildefonse, per te uiuit Domina mea*. Tandem cùm in memoriam perpetuæ Virginitatis S. Mariæ, & Dominicæ conceptionis festum, eo agente, institutum esset in Conc. Toletano X. ipsèque in honorem purissimæ parturitionis eidem festo, nomen *Expectationis partus* indidisset; innuēs nimirum non in gemitu, & doloribus, sed in gaudiis, & alacritate inenarrabili à Virgine expectatum, & patratum; horum, inquam, omnium meritis, & librorum quos primùm aduersus antiquos hæreticos, & infideles, & deinde contra fratres suos, parum circumspectè disputantes de illius sacra parturitione, die sacratio prædictæ Expectationi, ab eadem S. Deigenitrice casula sacerdotali publicè donatus est. Qua de re multa, eaque præclara testimonia congeffit R. P. D. Còstantinus Caietanus Abbas Præsidentis Collegij Gregoriani Urbis, amicus noster specialissimus in suo Ildefonso Toletano, ad quem lectorem meum amando.

Ignoscat quæso qui fusiùs quàm locus postulasset, per S. Ildefonsi disputationes spatiatos fuisse crediderit; rem enim sub latebris ac tenebris clausam, & à nemine hactenus agnitã scripsimus, eo tamen fine, ut sciret lector S. Ildefonsum tam acerrimũ fuisse hostem impugnantium Deiparæ Virginitatem, ut etiam eos,
qui

qui tametsi catholicis regulis detenti, minùs dignè, minùs purè, quoquo modo loquuti sunt, acerbissimè tulerit, & acerrimè debellauerit; vt maiori laudi in eo dandum sit, vulpes paruulas, quæ vineam Domini demoliebantur, cepisse, & colligasse, quàm si publicos, & manifestos hæreticos, & vulpes callidas reuinxisset: in hos enim totus conspirasset orbis, in illos verò solus ille, qui zelo Ildefonsi pro honore suæ Reginae tuendo flagraret. Quare ob singularem zelum, munere ab ea donatus est singulari.

Quòd si vel leuissimum næuum sanguinis in partu Virginis non acquieuit audire à fratribus quid quæso diceret, quid ageret, quid scriberet, si audiret maculatam non carnem, sed animam etiam Virginis sorde immundissima originalis peccati; quo non quidem exterius piaculum portaret, vt de cruento partu illi dicebant, sed odium Dei viui incurreret; & ob tantam spurcitiem indigna redderetur aspectu oculorù Dei? qui offensas reputabat sordes, sine peccato, & in eis erat ensis exacutus, quid esset in tanta offensa Virginis, quòd in Dei offensa aliquando diceretur fuisse constituta, nisi romphæa bis acuta vibrata in assertores tantæ offensæ? At obiciet forsan, Ildefonsum non egisse contra eos, qui duntaxat partum sanguine cruentabant, sed qui simul aiebant, Virginem sanctam in eo dolores, diruptiones, vexationésque viscerum, vt cæteras puerperas pertulisse, quod tamen erroneum est. Fateor ingenuè disputatores illos tria
simul

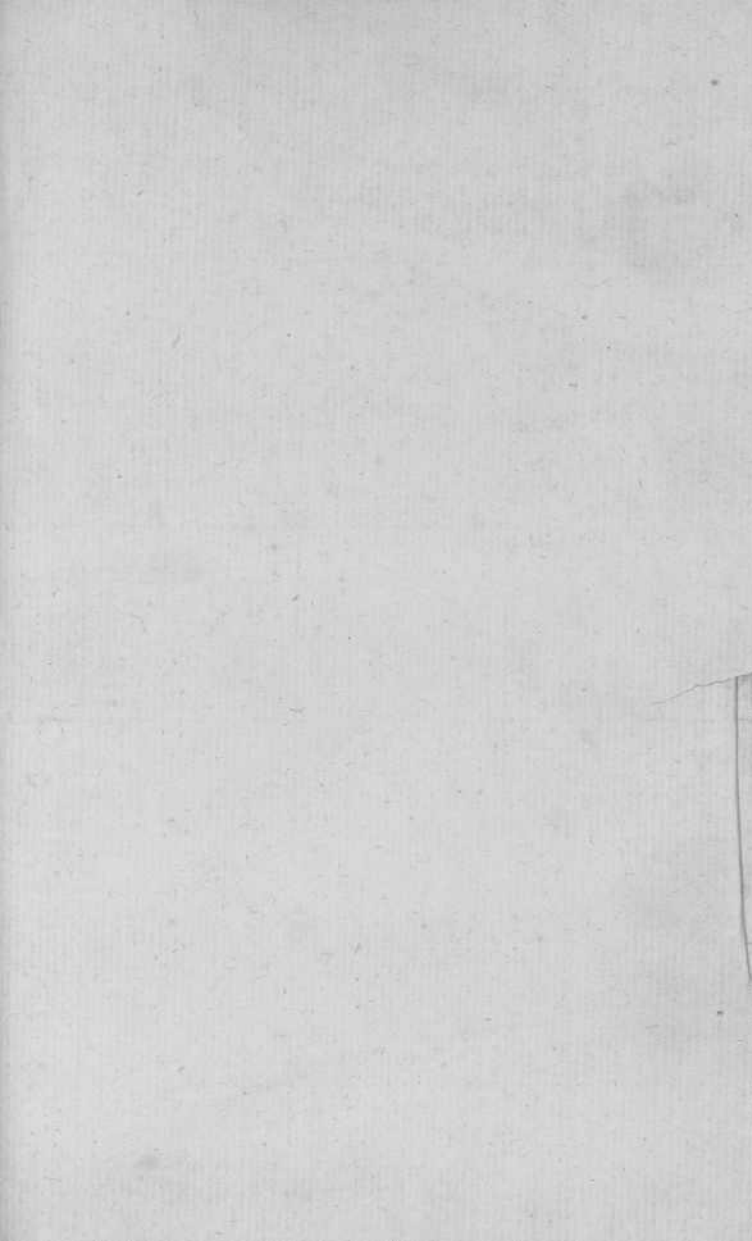
simul inculcasse, quæ in partu cæterarum mulierum reperiuntur, dolores, viscerum disrptiones, & sanguinis profluuium cum secundarum emissionem: attamen Ildefonsus non solum coniunctim in illa tria capita inuehitur, sed & diuisim; & non minus abominatus fuit, sanguinis & secundarum effusionem, quam rptiones viscerum & dolores; omnia enim æquè infectatus est, vt constat ex illis verbis, *Hinc ergo colligitur, quod superstitiosa sit istorum cunctatio, qui dicunt, Christum in ortu suo ostia ventris, & vulua aperuisse, & colluuiem sanguinis, vt ceteri omnes, & secundarum spurcicias post se traxisse.* Quinimò aduersarij Ildefonsi, de sanguinis emissionem præcipuè disputabant, quod ex illo Euangelij, *Postquam impleti sunt dies purgationis, &c.* & Hieronymi testimonio comprobabant; quæ duo de solo eo capite agere possunt. Et tamen Ildefonsus in secundo præsertim opusculo, in eo etiam specialiter eos impugnat; Hieronymique dictum modestè interpretari conatur, *Idcirco (ait) non cessit istis cum Heluidio errantibus, sed corripuit, vt discerent, non infamare Virginem, &c.* & illud, *Videtur B. Virgini, non infamiam vllius colluionis intulisse.* Ergo existimabat, eos infamare Virginem, seu illi infamiam inferre, qui dicebant, Christum cruentum natum, & Virginem in partu sanguinem effudisse. & in his quoque vtpote offensus Abbas Agaliensis erat ensis. Certè quod ad sanguinis effusionem spectat, multi ex Catholicis idem sensere, atque illi quos Ildefonsus

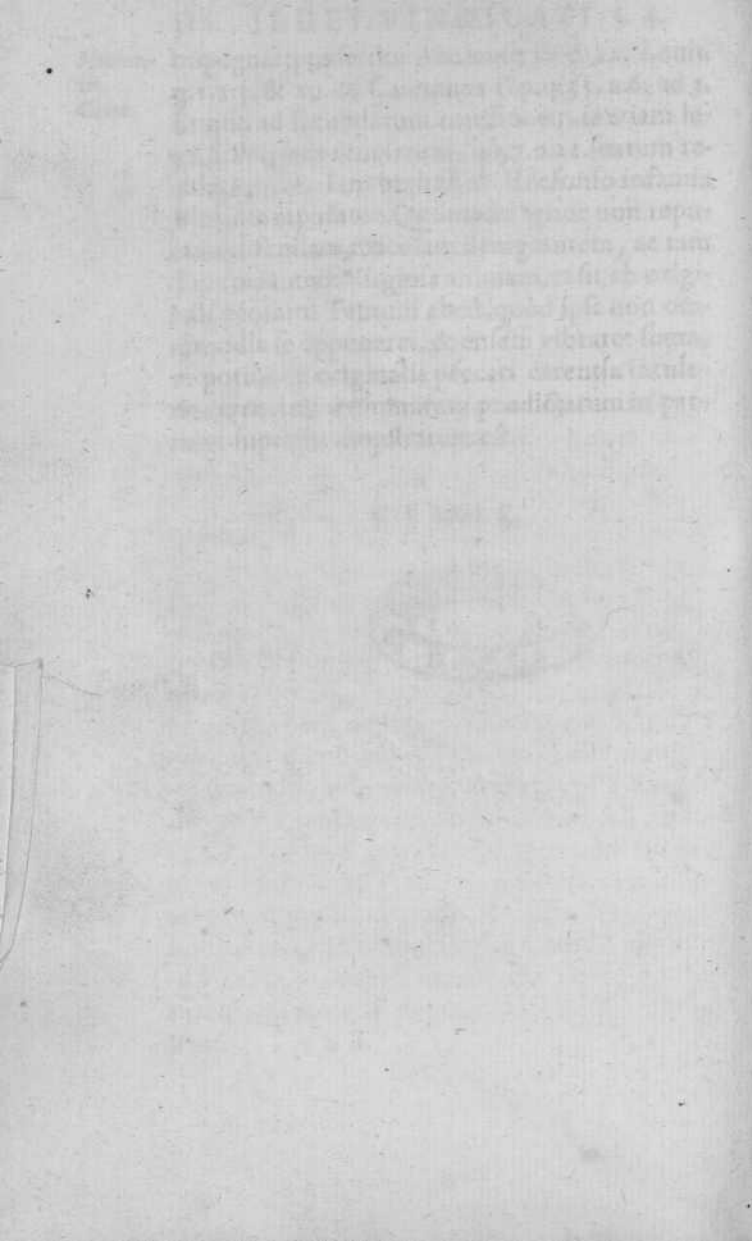
Abulen-
fis.
Caiet.

impugnat; præsertim Abulensis in c. 12. Leuit. q. 1. 2. 3. & 20. & Caietanus 3. p. q. 35. a. 6. ad 3. Et quo ad secundarum emissionem. id etiam lego S. Brigittæ reuelatum, lib. 7. c. 21. suarum reuelationum. Iam verò id ab Ildefonso infamia Virginis reputatur. Quomodo igitur non reputaret infamiam, maculam denigrantem, ac tam dirè foedantem Virginis animam, vt sit ab originali peccato? Tantum abest, quòd ipse non omnimodis se opponeret, & ensen vibraret suum, vt potius ex originalis peccati carentia intulerit carentiam ærumnarum prædictarum in partu vt superiùs monstratum est.

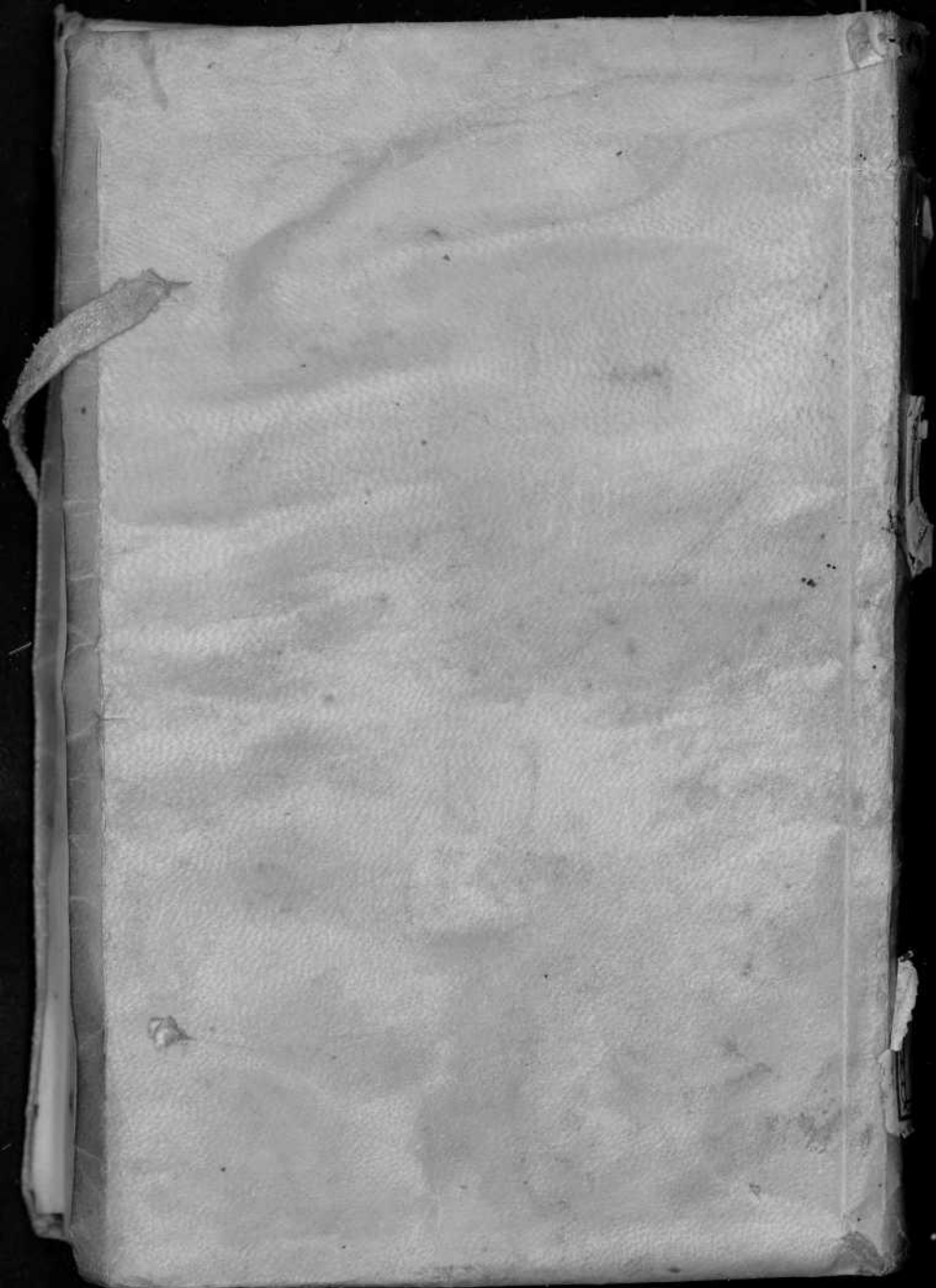
FINIS.











222

~~222~~

Tab. 14

Núm. 3

~~222~~

~~222~~

222

222

222

222

222

222

222

222

2784
A-1667

222

222